

# **Kajaanin lukion opetussuunnitelma 2021**

<b>Nimi</b>	Kajaanin lukion opetussuunnitelma 2021
<b>Kunta</b>	Kajaani
<b>Koulu</b>	Kajaanin lukio
<b>Hyväksymispäivämäärä</b>	8.6.2023
<b>Julkaistu</b>	30.9.2021

# SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman laatiminen ja sisältö. . . . .	1
1.1. Opetussuunnitelman laatiminen. . . . .	1
1.2. Opetussuunnitelman sisältö. . . . .	2
2. Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta. . . . .	4
2.1. Lukiokoulutuksen tehtävä. . . . .	4
2.2. Arvoperusta. . . . .	4
3. Opetuksen toteuttaminen. . . . .	6
3.1. Opintojen rakenne. . . . .	6
3.2. Oppimiskäsitys. . . . .	6
3.3. Opiskeluympäristöt ja - menetelmät. . . . .	7
3.4. Toimintakulttuuri. . . . .	8
3.5. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö. . . . .	10
3.6. Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys. . . . .	11
4. Opiskelijan ohjaus ja tukeminen. . . . .	14
4.1. Ohjaus. . . . .	14
4.1.1. Kajaanin lukion ohjaussuunnitelma. . . . .	16
Ohjauksen tehtävät ja tavoitteet. . . . .	16
Ohjauksen järjestäminen. . . . .	17
Ohjauksen toimijat ja työnjako. . . . .	18
Ohjauksen toimintamallit ja eteneminen erilaisissa tilanteissa. . . . .	22
Ohjaus siirtymävaiheissa. . . . .	22
Ohjauksen yhteistyö. . . . .	23
Esteettömyys ja yhdenvertaisuus. . . . .	24
Ohjaustoiminnan arviointi ja kehittäminen. . . . .	25
4.2. Erityisopetus ja muu oppimisen tuki. . . . .	26
4.3. Opiskeluhoolto. . . . .	28
4.3.1. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma ja paikallisesti päätettävät asiat. . . . .	28
4.3.2. Kajaanin lukion opiskeluhooltosuunnitelma. . . . .	31
Opiskeluhoolto Kajaanin lukiossa. . . . .	31
Yhteisöllinen opiskeluhoolto ja sen toimintatavat. . . . .	33
Yksilökohtainen opiskeluhoolto. . . . .	43
Opiskeluhooltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen. . . . .	52
Lähteet. . . . .	53
4.4. Kurinpito. . . . .	54

4.4.1. Kurinpitokeinojen käyttämistä ja menettelyjä koskevan suunnitelman sisältö. . . . .	55
4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä. . . . .	55
<b>5. Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi. . . . .</b>	<b>59</b>
5.1. Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät lukiokoulutuksessa. . . . .	59
5.2. Opintojakson arviointi. . . . .	60
5.2.1. Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät. . . . .	61
5.2.2. Itsenäisesti suoritettavat opinnot. . . . .	61
5.2.3. Suullisen kielitaidon arviointi. . . . .	62
5.2.4. Opinnoissa edistymisen seuranta yhteistyössä huoltajien kanssa. . . . .	62
5.2.5. Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen. . . . .	62
5.2.6. Laaja-alaisen osaamisen arviointi. . . . .	64
5.3. Oppiaineen oppimäärän arviointi. . . . .	64
5.4. Lukion oppimäärän suoritus. . . . .	65
5.5. Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen ja oppimäärän suorittamiseen liittyvä oikaisuvaatimus. . . . .	66
5.6. Todistukset ja niihin merkittävät tiedot. . . . .	67
5.7. Arviointiin liittyvät paikallisesti päätettävät asiat. . . . .	69
<b>6. Oppimistavoitteet ja opetuksen keskeiset sisällöt. . . . .</b>	<b>70</b>
6.1. Opetuksen yleiset tavoitteet. . . . .	70
6.2. Laaja-alainen osaaminen. . . . .	71
<b>7. Oppiaineet. . . . .</b>	<b>75</b>
7.1. Äidinkieli ja kirjallisuus (AI). . . . .	75
7.1.1. Suomen kieli ja kirjallisuus (AI1). . . . .	76
Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (ÄI1). . . . .	78
Kieli ja vuorovaikutus, 2 op (ÄI2-ÄI3). . . . .	79
Kirjallisuuden tulkinta, 2 op (ÄI4). . . . .	80
Tekstien tulkinta, 2 op (ÄI5). . . . .	81
Kirjoittaminen ja vuorovaikutus, 2 op (ÄI6-ÄI7). . . . .	82
Kirjallisuuden kontekstit, 2 op (ÄI8). . . . .	83
Vuorovaikutus, 2 op (ÄI9). . . . .	84
Kirjoittamistaitojen syventäminen, 2 op (ÄI10). . . . .	84
Tekstien tulkinnan taitojen syventäminen, 2 op (ÄI11). . . . .	85
Kielenhuolto, 2 op (ÄI12). . . . .	86
Luova kirjoittaminen, 2 op (ÄI13). . . . .	86
Lukijan kunniakirja, 2 op (ÄI14). . . . .	87
Täällä Pohjantähden alla, 2 op (ÄI15). . . . .	87

7.1.2. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (AI6). . . . .	88
Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S21). . . . .	91
Kieli ja vuorovaikutus, 2 op (S22-S23). . . . .	92
Kirjallisuuden tulkinta, 2 op (S24). . . . .	93
Tekstien tulkinta, 2 op (S25). . . . .	93
Kirjoittaminen ja vuorovaikutus, 2 op (S26-S27). . . . .	94
Kirjallisuuden kontekstit, 2 op (S28). . . . .	95
Vuorovaikutus, 2 op (S29). . . . .	96
Kirjoittamistaitojen syventäminen, 2 op (S210). . . . .	96
Tekstien tulkinnan taitojen syventäminen, 2 op (S211). . . . .	97
Kielioppi, 2 op (S212). . . . .	98
7.2. Ruotsi (TKRU). . . . .	98
7.2.1. Ruotsi, B1-oppimäärä (TKRUB1). . . . .	102
Kieliprofiili ja ruotsin kieli arjessa, 4 op (RUB11-RUB12). . . . .	102
Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB13). . . . .	103
Ympäristömme, 2 op (RUB14). . . . .	104
Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB15). . . . .	105
Viesti ja vaikutus puhuen, 2 op (RUB16). . . . .	106
Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB17). . . . .	106
Peruskoulua kertaava opintojakso, 2 op (RUB18). . . . .	107
Harjoittelua yo-kokeeseen, 2 op (RUB19). . . . .	108
7.3. Vieraat kielet (VK). . . . .	108
7.3.1. Ranska B2 (RAB2). . . . .	113
Perustason alkeet 3, 2 op (RAB21). . . . .	114
Perustaso 1, 2 op (RAB22). . . . .	114
Perustaso 2, 2 op (RAB23). . . . .	115
Perustaso 3, 2 op (RAB24). . . . .	116
Perustaso 4, 2 op (RAB25). . . . .	116
Perustaso 5, 2 op (RAB26). . . . .	117
Perustason jatko 1, 2 op (RAB27). . . . .	118
Perustason jatko 2, 2 op (RAB28). . . . .	118
Harjoittelua yo-kokeeseen, 2 op (RAB29). . . . .	119
7.3.2. Ranska B3 (RAB3). . . . .	120
Perustason alkeet 1, 2 op (RAB31). . . . .	120
Perustason alkeet 2, 2 op (RAB32). . . . .	121
Perustason alkeet 3, 2 op (RAB33). . . . .	121
Perustaso 1, 2 op (RAB34). . . . .	122
Perustaso 2, 2 op (RAB35). . . . .	123

Perustaso 3, 2 op (RAB36). . . . .	123
Perustaso 4, 2 op (RAB37). . . . .	124
Perustaso 5, 2 op (RAB38). . . . .	125
Harjoittelua yo-kokeeseen, 2 op (RAB39). . . . .	125
7.3.3. Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä (VKENA1). . . . .	126
Kieli-identiteetti ja englanti globaalina kielenä, 4 op (ENA1- ENA2). . . . .	126
Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisuuden välineenä, 2 op (ENA3). . . . .	127
Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA4). . . . .	128
Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA5). . . . .	128
Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA6). . .	129
Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA7). . . . .	130
Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (ENA8). . . . .	131
Peruskoulun kertaus, 2 op (ENA9). . . . .	131
Lukion 1. vuoden kertaus, 2 op (ENA10). . . . .	132
YO-kokeeseen perehtyminen, 2 op (ENA11). . . . .	132
English Literature, 2 op (ENA12). . . . .	133
Popping English, 2 op (ENA13). . . . .	133
7.3.4. Espanja B3 (ESPB3). . . . .	134
Perustaso 2, 2 op (ESB35). . . . .	134
Perustason alkeet 3, 2 op (ESPB3). . . . .	135
Perustason alkeet 1, 2 op (ESPB31). . . . .	136
Perustason alkeet 2, 2 op (ESPB32). . . . .	137
Perustaso 1, 2 op (ESPB34). . . . .	137
Perustaso 3, 2 op (ESPB36). . . . .	138
Perustaso 4, 2 op (ESPB37). . . . .	139
Perustaso 5, 2 op (ESPB38). . . . .	139
Harjoittelua YO-kokeeseen, 1 op (ESPB39). . . . .	140
7.3.5. Saksa B2 (SAB2). . . . .	140
Perustason alkeet 3, 2 op (SAB21). . . . .	141
Perustaso 1, 2 op (SAB22). . . . .	141
Perustaso 2, 2 op (SAB23). . . . .	142
Perustaso 3, 2 op (SAB24). . . . .	143
Perustaso 4, 2 op (SAB25). . . . .	143
Perustaso 5, 2 op (SAB26). . . . .	144
Perustason jatko 1, 2 op (SAB27). . . . .	145
Perustason jatko 2, 2 op (SAB28). . . . .	145
Harjoittelua yo-kokeeseen, 1 op (SAB29). . . . .	146

7.3.6. Saksa B3 (SAB3).	146
Perustason alkeet 1, 2 op (SAB31).	147
Perustason alkeet 2, 2 op (SAB32).	148
Perustason alkeet 3, 2 op (SAB33).	148
Perustaso 1, 2 op (SAB34).	149
Perustaso 2, 2 op (SAB35).	150
Perustaso 3, 2 op (SAB36).	150
Perustaso 4, 2 op (SAB37).	151
Perustaso 5, 2 op (SAB38).	151
Harjoittelua yo-kokeeseen, 1 op (SAB39).	152
7.3.7. Venäjä B2 (VEB2).	153
Perustason alkeet 3, 2 op (VE21).	153
Perustaso 1, 2 op (VE22).	154
Perustaso 2, 2 op (VE23).	154
Perustaso 3, 2 op (VE24).	155
Perustaso 4, 2 op (VE25).	156
Perustaso 5, 2 op (VE26).	156
Perustason jatko 1, 2 op (VE27).	157
Perustason jatko 2, 2 op (VE28).	158
Harjoittelua yo-kokeeseen, 1 op (VE29).	158
7.3.8. Venäjä B3 (VEB3).	159
Perustason alkeet 1, 2 op (VEB31).	159
Perustason alkeet 2, 2 op (VEB32).	160
Perustason alkeet 3, 2 op (VEB33).	161
Perustaso1, 2 op (VEB34).	161
Perustaso 2, 2 op (VEB35).	162
Perustaso 3, 2 op (VEB36).	163
Perustaso 4, 2 op (VEB37).	163
Perustaso 5, 2 op (VEB38).	164
Harjoittelua yo-kokeeseen, 1 op (VEB39).	165
Venäjän aakkoskurssi, 1 op (VEB310).	165
7.4. Matematiikka (MA).	166
7.4.1. Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus (MAY).	168
Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1).	168
7.4.2. Matematiikan pitkä oppimäärä (MAA).	169
Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2).	169
Geometria, 2 op (MAA3).	170
Analyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4).	171

Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5).	172
Derivaatta, 3 op (MAA6).	173
Integraalilaskenta, 2 op (MAA7).	174
Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8).	175
Talousmatematiikka, 1 op (MAA9).	176
3D-geometria, 2 op (MAA10).	177
Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11).	177
Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12).	178
Funktioita ja geometriaa syventäen, 2 op (MAA13).	179
Pitkän matematiikan kertaus, 2 op (MAA14).	180
7.4.3. Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB).	181
Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB2).	181
Geometria, 2 op (MAB3).	182
Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4).	183
Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5).	184
Talousmatematiikka, 2 op (MAB6-MAB7).	185
Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB8).	186
Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB9).	187
Lyhyen matematiikan kertaus, 2 op (MAB10).	188
Lyhyen matematiikan tuki, 2 op (MAB17).	189
7.5. Biologia (BI).	189
Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1).	192
Ekologia ja ympäristö, 2 op (BI2-BI3).	193
Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI4).	195
Ihmisen biologia, 2 op (BI5).	196
Biotekniikka ja sen sovellukset, 2 op (BI6).	197
Biologia - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (BI7).	198
Biologiaa laboroiden, 2 op (BI8).	199
7.6. Maantiede (GE).	200
Maailma muutoksessa, 2 op (GE1).	202
Luonnonmaantiede, 2 op (GE2).	204
Ihmismaantiede, 2 op (GE3).	205
Geomedia, 2 op (GE4).	207
Maantiede - kertausta YO-kokeeseen, 1 op (GE5).	208
7.7. Fysiikka (FY).	208
Fysiikka yhteiskunnassa, 2 op (FY1-FY2).	210
Energia ja lämpö, 2 op (FY3).	212
Voima ja liike, 2 op (FY4).	213



Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY5).	214
Sähkö, 2 op (FY6).	215
Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY7).	216
Aine, säteily ja kvantittuminen, 2 op (FY8).	217
Fysiikkaa kokeellisesti, 2 op (FY9).	218
Laskennallinen fysiikka ja tähtitiede, 2 op (FY10).	219
Fysiikan kertaus, 2 op (FY11).	220
7.8. Kemia (KE).	220
Kemiaa kaikkialla, 2 op (KE1-KE2).	223
Orgaaninen kemia, 2 op (KE3).	225
Kemialliset reaktiot, 2 op (KE4).	226
Kemiallinen energia ja sähkökemia, 2 op (KE5).	227
Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE6).	228
Kemiaa kokeellisesti, 2 op (KE7).	229
Kemian kertaus, 2 op (KE8).	230
7.9. Filosofia (FI).	231
Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1).	233
Etiikka, 2 op (FI2).	235
Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3).	236
Totuus, 2 op (FI4).	237
Filosofia - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (FI5).	238
Filosofia, aatteet, tiede ja uskonto, 2 op (FI6).	238
7.10. Psykologia (PS).	239
Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1).	241
Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2).	242
Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3).	244
Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4).	246
Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5).	247
Psykologia - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (PS6).	249
Sosiaalipsykologia, 2 op (PS7).	250
Psykologinen tutkimus, 2 op (PS8).	251
Mediapsykologia, 2 op (PS9).	252
Pelien psykologia, 2 op (PS10).	252
7.11. Historia (HI).	253
Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI1).	256
Kansainväliset suhteet, 2 op (HI2).	257
Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI3).	258
Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI4).	260

Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI5).	261
Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI6).	262
Historia - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (HI7).	264
Antiikin historia, 2 op (HI8).	264
Maailmanpolitiikka, 2 op (HI9).	265
Historia ja kirjallisuus, 2 op (HI10).	266
7.12. Yhteiskuntaoppi (YH).	266
Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1).	269
Taloustieto, 2 op (YH2).	270
Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma, 2 op (YH3).	271
Lakitieto, 2 op (YH4).	272
Yhteiskuntaoppi - kertausta yo-kokeisiin, 1 op (YH5).	273
Turvallisuuspolitiikka, 2 op (YH6).	274
Syvennä taloustaitojasi, 2 op (YH7).	275
7.13. Uskonto (KT).	276
7.13.1. Evankelisluterilainen uskonto (KT1).	278
Uskonto ilmiönä - juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1).	278
Maailmanlaajuinen kristinuskko, 2 op (UE2).	279
Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3).	280
Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4).	282
Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5).	283
Uskonto, tiede ja media, 2 op (UE6).	284
Uskonto - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (UE7).	286
Raamattu tieteessä ja kulttuurissa, 2 op (UE8).	286
7.13.2. Ortodoksinen uskonto (KT2).	287
Uskonto ilmiönä - juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UO1).	287
Ortodoksisuus maailmassa, 2 op (UO2).	288
Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UO3).	290
Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UO4).	291
Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus, 2 op (UO5).	292
Ortodoksisuus, tiede ja media, 2 op (UO6).	293
7.14. Elämänkatsomustieto (ET).	294
Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1).	297
Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2).	298
Kulttuurit, 2 op (ET3).	299
Katsomukset, 2 op (ET4).	300
Uskonnot ja uskonnottomuus, 2 op (ET5).	301

Tulevaisuus, 2 op (ET6).	303
7.15. Terveystieto (TE).	304
Terveys voimavarana, 2 op (TE1).	306
Terveys ja ympäristö, 2 op (TE2).	307
Terveys ja yhteiskunta, 2 op (TE3).	309
Valmentautumista yo-kokeeseen, 2 op (TE4).	310
7.16. Liikunta (LI).	311
Oppiva liikkuja, 2 op (LI1).	313
Aktiivinen elämä, 2 op (LI2).	314
Uudet mahdollisuudet, 2 op (LI3).	316
Luontoliikunta, 2 op (LI4).	317
Virkistystä liikunnasta, 2 op (LI5).	318
Tanssin iloa, 2 op (LI6).	319
Stressinhallinta ja rentoutuminen, 2 op (LI7).	320
Kunnon sykettä elämään, 2 op (LI8).	321
Liikuntaa vapaa-ajalla 1-6, 2 op (LI9-LI14).	322
7.17. Musiikki (MU).	323
Intro - kaikki soimaan, 2 op (MU1).	325
Syke - soiva ilmaisu, 2 op (MU2).	326
Genre - globaali uteliaisuus, 2 op (MU3).	327
Demo - luovasti yhdessä, 2 op (MU4).	328
Musiikin teknologia, 2 op (MU5).	329
Kuoro 1-6, 2 op (MU6-11).	330
Orkesteri 1-6, 2 op (MU12-17).	330
7.18. Kuvataide (KU).	331
Omat kuvat, jaetut kulttuurit, 2 op (KU1).	334
Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt, 2 op (KU2).	335
Kuva viestii ja vaikuttaa, 2 op (KU3).	337
Taiteen monet maailmat, 2 op (KU4).	338
Keramiikka, 2 op (KU5).	340
Mustavalkoinen valokuvataide, 2 op (KU6).	341
Digitaalinen valokuvataide ja kuvankäsittely, 2 op (KU7).	341
Taidetta piirtämällä, 2 op (KU8).	342
Taidetta maalaamalla, 2 op (KU9).	343
Digitaalinen taide ja kuvan tekeminen, 2 op (KU10).	343
Elokuva ja animaatio, 2 op (KU11).	344
Sarjakuva, 2 op (KU12).	345
Arkkitehtuuri, 2 op (KU13).	345

Tekstiilitaide, kuvioita kankaalle, 2 op (KU14). . . . .	346
3D-mallinnus, 2 op (KU15). . . . .	347
7.19. Opinto-ohjaus (OP). . . . .	347
Minä opiskelijana, 2 op (OP1). . . . .	349
Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus, 2 op (OP2). . . . .	350
Lukiosta jatkoon, 2 op (OP3). . . . .	351
7.20. Temaattiset opinnot (TO). . . . .	352
Maailma tutuksi, 4 op (TO1). . . . .	352
7.21. Lukiodiplomit (LD). . . . .	353
Kuvataiteen lukiodiplomi, 2 op (KULD1). . . . .	354
Liikunnan lukiodiplomi, 2 op (LILD2). . . . .	355
Median lukiodiplomi, 2 op (MELD3). . . . .	355
Musiikin lukiodiplomi, 2 op (MULD4). . . . .	355
Teatterin lukiodiplomi, 2 op (TELD6). . . . .	356
Tanssin lukiodiplomi, 2 op (TALD5). . . . .	357
7.22. Musiikki (valtakunnallinen erityistehtävä) (MUT). . . . .	357
Bändisoiton perusteet, 2 op (MUT1). . . . .	359
Äänenmuodostuksen perusteet, 2 op (MUT2). . . . .	360
Länsimaisen musiikin historia, 2 op (MUT3). . . . .	360
Populaarimusiikki, 2 op (MUT4). . . . .	361
Euroopan musiikkikulttuurit, 2 op (MUT5). . . . .	361
Äänenmuodostuksen syventävät opinnot, 2 op (MUT6). . . . .	362
1900-luvun länsimaisen taidemusiikin suuntaukset, 2 op (MUT7). . . . .	362
Bändisoiton syventävät opinnot, 2 op (MUT8). . . . .	363
Improvisointi, 2 op (MUT9). . . . .	363
Maailmanmusiikki, 2 op (MUT10). . . . .	364
Live-äänentoisto, 2 op (MUT11). . . . .	364
Kitaran vapaa säestys, 2 op (MUT12). . . . .	365
Pianon vapaa säestys, 2 op (MUT13). . . . .	365
Tietokone ja musiikki - ohjelmat, 2 op (MUT14). . . . .	366
Musiikin teknologia - studio, 2 op (MUT15). . . . .	366
Musiikkiprojekti 1, 2 op (MUT16). . . . .	367
Musiikkiprojekti 2, 2 op (MUT17). . . . .	367
Biisintekopaja, 2 op (MUT18). . . . .	368
Kuoro 1-6, 2 op (MUT19-24). . . . .	368
Orkesteri 1-6, 2 op (MUT25-30). . . . .	369
Pop/Jazz-teoria 1-3, 2 op (MUT31-33). . . . .	369
Solistiset opinnot 1-3, 2 op (MUT34-36). . . . .	370

7.23. Draama (DRA). . . . .	370
Ilmaista iloa, draaman peruskurssi, 2 op (DRA1). . . . .	371
Teatteri-ilmaisun kurssi, 2 op (DRA2). . . . .	372
Näytelmäkurssi, 2 op (DRA3). . . . .	372
7.24. Kansainvälisyystoiminta (KVT). . . . .	373
Ystävyyskoulutoiminta 1, 1 op (KVT1). . . . .	374
Ystävyyskoulutoiminta 2, 1 op (KVT2). . . . .	374
Kansainvälisyysprojekti, 2 op (KVT3). . . . .	374
7.25. Opiskelijakunta- ja tutortoiminta (OPT). . . . .	375
Opiskelijakuntatoiminta, 2 op (OPT1). . . . .	375
Tutortoiminta, 2 op (OPT2). . . . .	376
7.26. Teknologia (TEK). . . . .	377
Lukiolaisen sähköiset työkalut, 1 op (TEK1). . . . .	378
Ohjelmoinnin perusteet, 2 op (TEK2). . . . .	379
Robotiikka, 2 op (TEK3). . . . .	379
Kymmensormijärjestelmä, 1 op (TEK4). . . . .	380
7.27. Yrittäjyys ja työelämä (YRT). . . . .	381
Tutustu yrittäjyyteen, 2 op (YRT1). . . . .	381
Tutustu työelämään, 2 op (YRT2). . . . .	382
Lukiolainen yrittäjänä, 2 op (YRT3). . . . .	383
<b>8. Liitteet. . . . .</b>	<b>385</b>
8.1. Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta. . . . .	385
8.2. Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko. . . . .	385
8.3. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. . . . .	392
8.3.1. Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. . . . .	392
8.4. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. . . . .	398
8.4.1. Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. . . . .	398
8.5. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. . . . .	403
8.5.1. Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. . . . .	404
8.6. Kajaanin lukion tuntijako. . . . .	410
8.7. Kajaanin lukion opiskelijoiden päihdetoimintamalli 2021. . . . .	413
8.8. Kajaanin lukion kiusaamisen vastainen toimintamalli 2021. . . . .	419

8.9. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä. . . . .	427
8.10. Opintojaksojen suositeltu suoritusjärjestys. . . . .	444
8.11. Itsenäisesti suoritettavat opintojaksot. . . . .	448
8.12. Kajaanin lukion kieliohjelma. . . . .	450

# 1. Opetussuunnitelman laatiminen ja sisältö

## 1.1. Opetussuunnitelman laatiminen

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- lukiolaki (714/2018)
- valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta (810/2018)
- Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma
- vuosittain laadittava opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma.

Kaikki nuorten lukiokoulutuksen järjestäjät laativat paikallisen opetussuunnitelman näiden lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan, jollei opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämästä järjestämisluvasta muuta johdu. Jos lukiokoulutuksen järjestämislupaan liittyy erityinen koulutustehtävä, siihen liittyvät määräykset otetaan huomioon opetussuunnitelmaa laadittaessa. Lukiokoulutus on kokonaisuus, jossa eri toimintojen tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi lukion opetussuunnitelman perusteet sisältävät tavoitteita, keskeisiä sisältöjä ja opiskelijan oppimisen arviointia koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Tekstin muodosta ilmenee, onko kyseessä velvoittava määräys vai sitä tarkentava tai selittävä teksti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään lukion opetus- ja kasvatustyöstä. Koulutuksen järjestäjä laatii vuosittain hyväksymäänsä opetussuunnitelmaan perustuvan suunnitelman opetuksen käytännön järjestämisestä. Opiskelija laatii oppilaitoksen opetus- ja ohjaushenkilöstön tuella henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman.

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon muiden oppilaitosten opetustarjonta sekä lukion toimintaympäristö, paikalliset osaamisvahvuudet ja erityisresurssit. Lukiopaikkakunnan tai -alueen luonto ja ympäristö, historia, kieliolosuhteet sekä elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämäniläisyyttä ja syvällisyyttä. Opetussuunnitelmaa laadittaessa myös ajankohtaistetaan lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyjä asioita.

Koulutuksen järjestäjä hyväksyy paikallisen opetussuunnitelman ennen sen käyttöönottoa erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Lukiolain (714/2018) 13 §:n mukaan opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa on turvattava järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarjoamalla tarvittava oppimisen ja opiskelun tuki. Paikallinen opetussuunnitelma tulee laatia siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin valintoihin omassa oppilaitoksessaan sekä halutessaan myös muissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten paikallinen opetussuunnitelma laaditaan lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lukion henkilöstön, opiskelijoiden, opiskelijoiden huoltajien sekä säännösten edellyttämiltä osin lisäksi hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Yhteistyötä opetussuunnitelman laatimisessa voidaan tehdä myös muiden koulutuksen järjestäjien ja eri sidosryhmien kanssa. Kaikilla opiskelijoiden huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua opetussuunnitelmaan. Ennen opetussuunnitelman hyväksymistä koulutuksen järjestäjän

tulee kuulla lukion opiskelijakuntaa ja henkilöstöä sekä varata lukion kaikille opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä siitä. Yhteistyöllä eri tahojen kanssa pyritään varmistamaan lukiokoulutuksen korkeatasoisuus, yhteiskunnallinen merkittävyys sekä koko yhteisön sitoutuminen yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa pyritään ratkaisuihin, jotka kehittävät lukion toimintakulttuuria, tukevat opiskelijoiden hyvinvointia, jaksamista ja osallisuutta sekä monipuolistavat vuorovaikutusta lukion sisällä ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

Kajaanin lukiossa opetussuunnitelmatyötä koordinoi OPS-työryhmä. Työryhmä on pyytänyt aineryhmiltä ajatuksia opetussuunnitelmaan liittyvissä asioissa. Lukiossa on järjestetty opetussuunnitelmakoulutusta, johon ovat osallistuneet lukion opettajat ja opiskelijat. Opetussuunnitelmatyötä on tehty myös maakunnallisissa ryhmissä. Lukion aineenopettajat vastaavat oman oppiaineensa opetussuunnitelman sisällöstä. Yhteistyötä on tehty sidosryhmien, kuten Kainuun ammattiopiston kanssa. Huoltajia on kuultu Wilma-kyselyn avulla. Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisia on kuultu säädösten edellyttämin osin.

## 1.2. Opetussuunnitelman sisältö

Paikallinen opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- lukion toiminta-ajatus ja arvopainotukset
- oppimiskäsitys, opiskeluympäristöt ja -menetelmät
- lukion toimintakulttuurin pääpiirteet
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä lukion tuntijako
- lukion kieliohjelma
- itsenäisen opiskelun periaatteet
- laaja-alaisen osaamisen osa-alueet
- oppiaineen tehtävä, oppiaineen opetuksen yleiset tavoitteet ja arviointi
- opintojaksojen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutuminen ja arviointi opintojaksoittain
- kodin ja oppilaitoksen yhteistyön toteuttaminen
- ohjaussuunnitelma
- oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus
- kieli- ja kulttuuriryhmien opetus
- yhteistyö muiden lukiodien ja ammatillisten oppilaitosten kanssa
- yhteistyö yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten sekä muiden tahojen kanssa
- kansainvälinen yhteistyö
- työelämäyhteistyö
- opiskeluhuolto
- opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi
- toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi.

Mikäli lukio järjestää vieraskielistä opetusta tai mahdollisuuden suorittaa lukiodiplomeita, se tulee määritellä opetussuunnitelmassa.

Lukiolain (714/2018) 33 §:ssä säädetään opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaamisesta ja opiskelijakunnasta. Pykälässä tarkoitettu toiminta tulee suunnitella paikallisen opetussuunnitelman ja muiden siihen perustuvien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 377/2022]).



*Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 §:n mukaan suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusamiselta ja häirinnältä on kirjattava koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaan.*

*Lukiolain (714/2018) 40 §:n 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja ohjeistaa paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.*

*Sukupuolten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, muutettu lailla 1329/2014) 5 a §:n mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi paikallista opetussuunnitelmaa tai muuta lukion suunnitelmaa.*

*Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältyä paikalliseen opetussuunnitelmaan.*

## 2. Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta

### 2.1. Lukiokoulutuksen tehtävä

Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Lukiokoulutuksessa yleissivistys koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun pystyvät yksilöt osaavat toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja itseään kehittäen.

Lukioaikana opiskelija kartuttaa ihmistä, kulttuureja, ympäristöä ja yhteiskuntaa koskevaa olennaista tietoa, osaamista ja toimijuutta. Lukio-opetus valmistaa opiskelijaa ymmärtämään elämässä ja maailmassa vallitsevia monitahoisia keskinäisriippuvuuksia sekä jäsentämään laaja-alaisia ilmiöitä.

Lukiokoulutuksella on opetus- ja kasvatustehtävä. Lukiokoulutuksessa otetaan huomioon alle 18-vuotiaita opiskelijoita koskien lapsen edun ensisijaisuus opetusta ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä (lukiolaki 714/2018, 2 § 2 mom, muutettu lailla 165/2022). Lukiokoulutuksen aikana opiskelija rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla opiskelija kehittää suhdettaan menneisyyteen ja suuntautuu tulevaisuuteen. Lukiokoulutus syventää opiskelijan kiinnostusta tieteiden ja taiteiden maailmaan sekä kehittää valmiuksia elämänhallintaan ja työelämään.

Lukiokoulutus rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Se antaa yleiset ja monipuoliset jatko-opintovalmiudet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja lukion oppimäärään perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja muilla näytöillä.

Lukiokoulutus ohjaa opiskelijaa tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan, maailmankansalaisuuteen kasvamiseen ja jatkuvaan oppimiseen.

### 2.2. Arvoperusta

Lukion opetussuunnitelman perusteiden arvoperusta rakentuu demokratialle ja suomalaiselle sivistysihanteelle, jonka mukaan opiskelu ja oppiminen uudistavat yhteiskuntaa ja kulttuuria. Sivistys on yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Sivistykseen kuuluu taito ja tahto käsitellä inhimillisten pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välisiä ristiriitoja eettisesti, myötätuntoisesti ja ratkaisuja etsien. Sivistys ilmenee huolenpitona, avarakatseisuutena, laaja-alaisena todellisuuden hahmottamisena ja sitoutumisena toimintaan myönteisten muutosten puolesta. Lukion sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, hyvyyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.

Lukio-opetuksen perustana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Lukio-opetus pohjautuu keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin. Opiskelija muodostaa lukioaikanaan jäsentyneen käsityksen perus- ja ihmisoikeuksien taustalla olevista arvoista, keskeisistä perus- ja ihmisoikeusnormeista sekä näitä oikeuksia edistävästä toimintatavoista. Lukio-opetus kehittää arvo-osaamista kannustamalla omien arvojen syvälliseen pohdintaan sekä käsittelemällä julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä jännitteitä.

Lukio-opetus edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä demokratiaa ja hyvinvointia. Lukio-opetus on opiskelijaa uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton, eikä sitä saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen välineenä. Lukio-opetus

kannustaa pohtimaan suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen mahdollisuuksia, vaihtoehtoja ja epäkohtia. Osallisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat kaikessa lukion toiminnassa.

Lukio-opetuksessa ymmärretään kestävä elämäntavan välttämättömyys sekä rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Opiskelija ymmärtää oman toimintansa ja globaalin vastuun merkityksen luonnonvarojen kestävässä käytössä, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä. Lukio-opetus kannustaa vastuulliseen toimijuuteen sekä kansainväliseen yhteistyöhön ja maailmankansalaisuuteen YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n mukaisesti.

Jokainen lukio on yhteisö, jossa erilaisista taustoista tulevilla ihmisillä on mahdollisuus tunnistaa ja pohtia yhteisiä hyvän elämän arvoja ja periaatteita sekä oppia yhteistyöhön. Lukiossa kannustetaan keskinäiseen välittämiseen ja huolenpitoon. Luovuutta, aloitteellisuutta, rehellisyyttä ja sisua arvostetaan. Inhimillinen ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja luovuuden lähteenä. Kulttuuriperintöjä vahvistetaan välittämällä, arvioimalla ja uudistamalla niihin liittyvää tietoa ja osaamista.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa arvoperustaa tarkennetaan oman lukion kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperusta toteutuu lukion toimintakulttuurissa, kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja työskentelyn organisoinnissa. Lukion arvoperustaa konkretisoi näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvattu laaja-alainen osaaminen.

Kajaanin lukion laaja opintotarjonta rakentuu sivistyksen arvostukselle. Opiskelijälähtöisyys ja opiskelijoiden hyvinvointi on perustana lukion kaikessa toiminnassa. Kajaanin lukiossa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistetään sekä arjen työskentelyssä että koulun erilaisissa tapahtumissa. Opiskelijoita kannustetaan aktiiviseen työntekoon ja vastuunottoon omista opinnoistaan.

## 3. Opetuksen toteuttaminen

### 3.1. Opintojen rakenne

Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä. Lukio-opinnot muodostuvat lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (810/2018) liitteen 1 mukaisista pakollisista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista, joita koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle. Valtioneuvoston asetuksen mukaisia valtakunnallisia valinnaisia opintoja nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärään tulee sisältyä vähintään 20 opintopistettä. Oppimäärään voi lisäksi sisältyä lukiodiplomeita ja muita valinnaisia opintoja koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Opetushallitus on laatinut lukion opetussuunnitelman perusteet lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen liitteessä 1 tarkoitettuihin pakollisiin ja valtakunnallisiin valinnaisiin opintoihin lukuun ottamatta temaattisia opintoja. Lisäksi Opetushallitus on laatinut opetussuunnitelman perusteet lukiodiplomeihin. Lukiodiplomien laajuus on kaksi opintopistettä.

Koulutuksen järjestäjä päättää, minkä laajuisina opintojaksoina opinnot tarjotaan opiskelijalle. Koulutuksen järjestäjän tulee kuitenkin tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen liitteen 1 mukaisia valtakunnallisia valinnaisia opintoja kahden opintopisteen laajuisina opintojaksoina.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään, missä järjestyksessä oppiaineen opinnot suoritetaan ja miten ne jaetaan opintojaksoihin.

Kajaanin lukiolla on valtakunnallinen erityistehtävä musiikissa.

Kajaanin lukion opiskelijat voivat opinnoissaan hyödyntää paikallisten oppilaitosten sekä erilaisten yhteisöjen opetustarjontaa. Kajaanin lukiossa toteutuvat lukiodiplomit määrittellään opetussuunnitelman oppiainekohtaisessa osuudessa.

Opintojen jakautuminen opintojaksoihin on määritelty paikallisen opetussuunnitelman oppiainekohtaisessa osuudessa. Liitteessä 7.10 *Opintojaksojen suositeltu suoritusjärjestys* on tarkemmat ohjeet opintojaksojen suoritusjärjestyksestä.

### 3.2. Oppimiskäsitys

Lukion opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta. Oppimisprosessin aikana opiskelija tulkitsee, analysoi ja arvioi eri muodoissa esitettyä dataa, informaatiota tai tietoa aikaisempien kokemusten ja tietojen pohjalta. Hän kehittää ratkaisuja ja luo uudenlaisia kokonaisuuksia yhdistäen tietoja ja taitoja uudella tavalla. Ohjaus ja rakentava palaute vahvistavat itseluottamusta ja auttavat opiskelijaa asettamaan omia tavoitteita, kehittämään ajatteluaan ja työskentelemään tarkoituksenmukaisella tavalla tavoitteiden suuntaisesti.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa ympäristöissä. Se on monimuotoista ja sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Myös kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat oppimisen kannalta olennaisia. Lukio-opinnoissa opiskelijaa ohjataan havaitsemaan käsitteiden, tiedonalojen ja osaamisen välisiä yhteyksiä sekä soveltamaan aiemmin oppimaansa muuttuvissa tilanteissa. Näin kehittyvät myös jatkuvan oppimisen edellyttämät taidot. Oppimisprosesseistaan tietoinen opiskelija osaa arvioida ja kehittää opiskelu- ja ajattelutaitojaan sekä toimia opinnoissaan vähitellen yhä itseohjautuvammin. Opintoihin liittyvät onnistumisen kokemukset ja rohkaiseva ohjaus vahvistavat uskoa omiin mahdollisuuksiin ja innostavat opiskeluun.

### 3.3. Opiskeluympäristöt ja -menetelmät

Lukion opiskeluympäristöjä ja -menetelmiä koskevien ratkaisujen lähtökohtana ovat oppimiskäsitys sekä opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskeluympäristöjen kehittämisessä ja menetelmien valinnassa otetaan huomioon myös opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja edellytykset, kiinnostuksen kohteet, näkemykset ja yksilölliset tarpeet sekä tulevaisuuden ja työelämän asettamat tarpeet.

#### Opiskeluympäristöt

Lukion monipuoliset, turvalliset ja viihtyisät opiskeluympäristöt edistävät opiskelumotivaatiota, rikastuttavat opiskeluun liittyviä kokemuksia ja kannustavat kestävästi kehityksen mukaiseen toimintaan. Hyvä opiskeluympäristö tukee sekä vuorovaikutusta ja yhdessä työskentelyä että itsenäistä opiskelua. Opiskeluympäristöjen suunnittelussa kiinnitetään huomiota saavutettavuuteen ja esteettömyyteen. Opiskelijoita aktivoidaan kehittämään opiskeluympäristöjään.

Rakennettuja tiloja ja luontoa hyödynnetään opiskelussa siten, että luova ajattelu ja tutkimiseen perustuva opiskelu on mahdollista. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten, kirjastojen, liikunta- ja luontokeskusten, kansalaisjärjestöjen sekä taide- ja kulttuurilaitosten tiloja, materiaaleja ja asiantuntemusta hyödynnetään niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Oppimiseen tarjotaan tilaisuuksia myös autenttisissa työympäristöissä, kuten yrityksissä, muissa työelämän organisaatioissa tai omassa harjoitusyrityksessä. Opiskeluympäristöä laajennetaan oppilaitoksen ulkopuolelle myös tieto- ja viestintäteknologian avulla.

Opiskelijaa ohjataan hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä tiedon hankintaan, käsittelyyn ja arviointiin sekä tuottamiseen ja jakamiseen. Yksilöllistä etenemistä, henkilökohtaisia oppimispolkuja ja osaamisen kehittymistä voidaan tukea tarjoamalla opiskelijalle mahdollisuuksia suorittaa opintoja myös verkko-opiskeluna.

Itsenäistä opiskelua järjestettäessä otetaan huomioon opiskelijan edellytykset suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta sekä hänen ohjauksen ja tuen tarpeensa.

#### Opiskelumenetelmät

Lukiossa käytetään monipuolisia opetus-, ohjaus- ja opiskelumenetelmiä, joilla on yhteys oppiaineissa edellytettyyn tiedonalan käsitteelliseen ja menetelmälliseen osaamiseen. Opetusta koskevilla ratkaisulla rakennetaan myös kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää osaamista. Tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat opiskelumenetelmät edistävät oppimaan oppimista ja kehittävät kriittistä ja luovaa ajattelua.

Merkitykselliset oppimiskokemukset sitouttavat ja innostavat opiskeluun. Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuuksia työskentelyyn, joka kytkee opiskeltavat tiedot ja taidot sekä hänen kokemuksiinsa että ympäristössä ja yhteiskunnassa esiintyviin ilmiöihin. Opiskelijaa rohkaistaan ja ohjataan ratkomaan avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä, havaitsemaan ongelmia sekä esittämään kysymyksiä ja etsimään vastauksia.

Lukion opetuksen ja opiskelumenetelmien tarkoituksena on edistää opiskelijan aktiivista työskentelyä ja yhteistyötaitojen kehittymistä. Opiskelijaa ohjataan suunnittelemaan opiskeluaan, arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Opiskelija käyttää monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä itsenäisessä että yhteisöllisessä työskentelyssä.

Opiskelumenetelmien valinnassa ja työskentelyn ohjauksessa kiinnitetään huomiota yhdenvertaisiin opiskelumahdollisuuksiin sekä sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

## 3.4. Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Se tulee näkyväksi yhteisön kaikessa toiminnassa ja sen jäsenten tavassa kohdata toinen toisensa. Lukio on oma koulutusmuotonsa, ja jokaisella lukiolla on omanlaisensa toimintakulttuuri. Paikallisen opetussuunnitelman eri osat konkretisoituvat lukion toimintakulttuurissa. Toimintakulttuuri sisältää sekä tiedostettuja että tiedostamattomia tekijöitä, jotka heijastuvat oppilaitoksen toimintaan.

Toimintakulttuurin tulee tukea opiskelijan omaa aktiivisuutta ja yhteisöllistä toimintaa. Sen tulee edistää jokaisen opiskelijan mahdollisuuksia osallistua lukion opiskeluympäristön ja yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittämiseen. Lukion opetussuunnitelman perusteissa korostetaan toimintakulttuuria, joka luo myönteistä asennetta, innostaa oppimiseen ja edistää kestävästä tulevaisuudesta. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä opiskelijoiden, huoltajien, lukion koko henkilöstön ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet, erityiset koulustehtävät sekä mahdolliset paikalliset painotukset kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana ovat seuraavat teemat.

### Oppiva yhteisö

Lukio on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Yhteisön rakentuminen edellyttää, että jokainen osallistuu välittämisen ilmapiiriin luomiseen. Yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista vahvistavia käytäntöjä kehitetään suunnitelmallisesti. Toiminta on opiskelijalähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijan omaa kehitystä ja hyvinvointia sekä oppimista ja jaksamista. Myönteinen asenne oppimiseen luo perustaa tulevaisuuden taidoille ja myöhemmälle oppimiselle.

Oppiva yhteisö luo toimintatapoja vuorovaikutukselle niin oppilaitoksen sisällä kuin ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä huoltajien, muiden oppilaitosten ja koulutusasteiden, kulttuuri- ja tutkimuslaitosten, kansalaisjärjestöjen sekä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. Digitalisaatio tuo mahdollisuuksia yhteisölliseen oppimiseen ja tiedon luomiseen sekä erilaisten opiskelu- ja tietoympäristöjen hyödyntämiseen. Opiskelijaa ohjataan toimimaan verkostoituneessa ja globalisoituneessa maailmassa.

### Osallisuus ja yhteisöllisyys

Osallisuus ja demokraattinen toiminta luovat perustaa opiskelijan kasvulle aktiiviseen kansalaisuuteen. Lukiossa edistetään jokaisen opiskelijan osallisuutta ja luodaan monipuolisia mahdollisuuksia osallistua opiskeluympäristön ja toimintakulttuurin kehittämiseen sekä opiskelijaan itseensä vaikuttavien päätösten valmisteluun. Opiskelijan osallisuudesta yhteisön toiminnan ja hyvinvoinnin rakentamisessa huolehditaan. Opiskelijaa rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteensä, osallistumaan yhteisistä asioista päättämiseen sekä toimimaan vastuullisesti yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Häntä kannustetaan aktiivisuuteen ja osallistumiseen muun muassa opiskelijakunnan ja tutortoiminnan avulla.

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa hyödynnetään yhteistoiminnallisuutta ja tuetaan ryhmän sosiaalisten suhteiden muotoutumista. Yhteisöllisiin

toimintatapoihin harjaannuttaminen esimerkiksi ryhmäohjauksen avulla korostuu lukio-opintojen alkuvaiheessa.

### **Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus**

Lukiokoulutus vahvistaa opiskelijan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä antaa valmiuksia niiden ylläpitämiselle elämän eri vaiheissa. Vaikutukset opiskelijan hyvinvointiin otetaan huomioon kaikessa lukion suunnittelu- ja kehittämistyössä, johon osallistetaan myös opiskelijat. Hyvinvoinnin näkökulmat ohjaavat kaikkea lukion toimintaa ja jokaisen työtä niin arkisissa kohtaamisissa kuin osana opetusta.

Liikunnallinen toimintakulttuuri lisää motivaatiota elämänmittaiseen liikunnallisuuteen ja luo rakenteita liikkumiseen lukion arjessa. Samalla se vähentää paikallaan oloa ja stressin kokemuksia sekä edistää oppimista. Riittävästä levosta huolehtiminen ja opiskelupäivän aikaiset tauot tukevat jaksamista ja palautumista. Ruokailu on osa opiskelijoiden hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä, turvallista ilmapiiriä ja mielen hyvinvointia edistävät toimintatavat ovat osa jokaista koulupäivää. Opiskelijaa ohjataan tunnistamaan oma ainutlaatuisuutensa, luomaan ja ylläpitämään ihmissuhteita sekä arvostamaan itseään ja muita.

Opiskelijaa rohkaistaan toimimaan oikeudenmukaisen ja kestävästi tulevaisuuden puolesta. Vastuullinen suhtautuminen ympäristöön heijastuu oppilaitoksen arjen valintoihin ja toimintatapoihin. Toimintatavat ja käytännöt tukevat opiskelijan ja yhteisön hyvinvointia sekä ilmapiirin kiireettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisön vuorovaikutuksessa korostuvat avoimuus, välittäminen ja keskinäinen arvostus. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen oppilaitoksen toimintaan ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Ohjaus ja opiskeluhuolto ovat oppilaitoksessa yhteinen tehtävä. Opiskelijalla on oikeus saada säännösten mukaista ohjausta ja tukea hänen yksilöllisyytensä ja erityistarpeensa huomioon ottaen.

### **Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus**

Lukio edistää kaikessa toiminnassaan yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kuulluiksi, kohdatuiksi ja kohdelluiksi samanarvoisina. Oikeudenmukaisuuden, turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset luovat luottamusta ja edistävät työrauhaa. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia tai syrjintää ei hyväksytä, vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan.

Yhdenvertainen kohtelu edellyttää sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille että yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista ja arvostamista. Opetus on sukupuolittietoista ja jokaisen yksilöllisyyttä kunnioittavaa. Oppiva yhteisö rohkaisee opiskelijaa tunnistamaan omat arvonsa, asenteensa ja voimavaransa. Opiskelijaa ohjataan suhtautumaan eri oppiaineisiin ja valintoihin ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja sekä suuntautumaan tulevaisuuteensa ja omiin päämääriinsä avoimin mielin.

### **Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus**

Lukiossa arvostetaan kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Eri kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Oppiva yhteisö hyödyntää maan kulttuuriperintöä, kansallis- ja vähemmistökieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta. Yhteisössä ymmärretään kielten keskeinen merkitys oppimisessa ja vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on tapansa käyttää kieltä, oma käsitteistönsä ja omat tekstikäytäntönsä, jotka avaavat käsiteltäviin ilmiöihin eri näkökulmia. Kielitietoisessa lukiossa kehitetään opiskelijan monikielistä osaamista, joka koostuu tieteenalojen kielten, äidinkielen, niiden murteiden ja rekistereiden sekä muiden kielten eritasoisesta hallinnasta. Lukiossa jokainen opettaja on myös oppiaineensa tiedonalan kielen ja monilukutaidon opettaja.

Kajaanin lukiossa on monipuolinen opintotarjonta yleislinjalla sekä valtakunnallinen erityistehtävä musiikissa. Pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen lisäksi tarjotaan lähes jokaisessa oppiaineessa omia valinnaisia opintoja. Kajaanin lukio on osa Vuokatti - Ruka-urheiluakatemiaa, jonka kautta opiskelijamme pystyvät yhdistämään tavoitteellisen urheilun ja lukio-opiskelun. Opiskelija voi sisällyttää opintoihinsa verkko-opintoja, joita tarjotaan yhteistyössä muun muassa Isoverstaan kanssa. Teemme yhteistyötä Kainuun ammattiopiston, Kajaanin ammattikorkeakoulun ja Itä-Suomen yliopiston kanssa. Lukion opiskelija voi täydentää opintojaan sekä ammatti-, ammattikorkeakoulu- että yliopisto-opinnoilla.

Kajaanin lukiossa korostuu opetus- ja kasvatustehtävän yhteydessä välittämisen ilmapiiri. Kohtaamme toisemme arvostavasti ja hyvät tavat muistaen. Jokaisella henkilökunnan jäsenellä on oma roolinsa opiskelijan ohjaamisessa ja opiskeluhollossa. Sekä opiskelijakunta että opiskelijatutorit toimivat aktiivisesti kouluyhteisössä. Opiskelijat osallistuvat koulun kehittämiseen erilaisissa ryhmissä, kuten hyvinvointiryhmässä. Vaikka lukiomme onkin suuri, pyrimme huolehtimaan opiskelijoiden ryhmäytymisestä ja siitä, ettei kukaan jää yksin. Lukio toimii kestävästi kehityksen periaatteiden mukaan huomioiden sekä sosiaalisen, ekologisen että kulttuurisen näkökulman kestävästi kehitykseen.

Kajaanin lukio on ollut vuosia mukana valtakunnallisessa Liikkuva opiskelu -ohjelmassa. Koulussamme tavoitteena on vähentää istumista ja edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia ja jaksamista sekä kannustaa opiskelijoita aktiiviseen elämäntapaan.

Kajaanin lukio on osa Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitosta, jonka strategia antaa suuntaviivat lukion toimintakulttuurille. Toimintakulttuuria kehitetään vuosittain asetettujen kehittämistavoitteiden kautta, jotka ilmaistaan lukion lukuvuosisuunnitelmassa. Lukion toimintakulttuuria ja sen kehittymistä arvioidaan järjestämällä vuosittain arviointikyselyt lukion aloittaneille ja lukion päättäneille opiskelijoille. Koulutusliikelaitos arvioi toimintaansa säännöllisesti henkilöstön palautekyselyn avulla, joiden tuloksia tarkastellaan yhdessä työyhteisössä.

### 3.5. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

*Lukiolain (714/2018) 31 § edellyttää, että nuorten lukiokoulutuksessa tehdään yhteistyötä kotien kanssa. Yhteistyön lähtökohtana on avoin ja yhdenvertainen vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus. Aktiivinen yhteistyö tukee opiskelijan oppimisen edellytyksiä, tervettä kehitystä ja hyvinvointia. Yhteistyö vahvistaa opiskelijoiden ja huoltajien osallisuutta sekä oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu lukion toimintakulttuuriin, ja se jatkuu säännöllisenä opiskelijan koko lukio-opiskelun ajan.*

*Yhteistyö on monipuolista, ja sen toteuttamisen tapoja kehitetään suunnitelmallisesti. Lukiota koulutusmuotona ja sen käytänteistä tiedotetaan huoltajia ja heitä kannustetaan tukemaan opiskelijan opintoja sekä osallistumaan oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen ja yhteistyöhön. Opiskelijan työskentelyä ja opintojen edistymistä seurataan yhdessä opiskelijan kanssa, ja niistä annetaan riittävän usein tietoa hänen huoltajilleen. Lisäksi opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa ohjauksesta, yhteisöllisestä opiskeluhollostasta sekä erityisopetuksesta ja muusta oppimisen tuesta.*

*Opiskelijan yksilölliset edellytykset ja tarpeet ohjaavat yhteistyön toteutusta. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyössä ja erityisesti yksilökohtaisessa opiskeluhollossa otetaan huomioon aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan kehittyvä itsenäisyys ja oma vastuullisuus. Yhteistyössä huomioidaan myös perheiden moninaisuus ja yksilöllisyys. Huoltajien osaamisen hyödyntäminen oppilaitoksessa vahvistaa toimintakulttuuria. Yhteistyö korostuu koulutuksen nivelvaiheissa, opintojen suunnittelussa ja mahdollista tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaamisessa ja tukemisessa.*

*Vastuu yhteistyön kehittämisestä sekä sen edellytysten ja toimintatapojen luomisesta on koulutuksen järjestäjällä. Koulutuksen järjestäjä päättää paikallisessa opetussuunnitelmassa*



kodin ja oppilaitoksen yhteistyön toteuttamisesta. Lukiolain (714/2018) 31 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee määräjain selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö kuvataan tarkemmin opiskeluhoitosuunnitelmassa.

### 3.6. Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys

Nuorten lukiokoulutuksessa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus kehittää jatko-opintovalmiuksiaan, kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan (lukiolaki 714/2018, 15 §). Opiskelijan lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelman.

Opiskelijalle järjestetään mahdollisuuksia yksilöllisiin opintoihin koskeviin valintoihin niin, että hän voi hyödyntää korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten opetustarjontaa kotimaassa ja kansainvälisesti.

Lukio-opinnoissa hyödynnetään monipuolisesti opiskeluympäristöjä, jotka lisäävät jatko-opintojen sekä yritys- ja työelämän tuntemusta myös kansainvälisesti, tukevat opiskelijan opiskelumotivaatiota sekä auttavat häntä löytämään omat vahvuutensa (valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 4 §). Lisäksi opiskelijalle avataan näkymiä tulevaisuusajatteluun ja ennakkointiin.

Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen (lukiolaki 714/2018, 27 §).

Lukion opintotarjontaa suunniteltaessa voidaan opintojaksoihin yhdistää kansainvälisyys- ja työelämäosaamisen osioita sekä korkeakouluopintoihin tutustumista. Paikallisessa opetussuunnitelmassa konkretisoidaan yhteistyön tavoitteet ja muodot sekä päätetään yhteistyötahoista. Jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksia vahvistetaan lukion toimintakulttuurissa, laaja-alaisen osaamisen toteutuksissa ja kaikkien oppiaineiden opinnoissa.

#### **Korkeakoulu yhteistyö**

Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. (Lukiolaki 714/2018, 2 § 1 mom.)

Osa lukiokoulutuksen oppimäärän opinnoista on järjestettävä yhteistyössä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään siten, että opiskelijoilla on monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa ja kokemuksia korkeakouluopiskelusta. Keskeisenä tavoitteena on sujuvoittaa opiskelijan siirtymistä lukiosta korkea-asteen opintoihin ja edelleen työelämään.

Korkeakouluopintoja ja niihin liittyviä valmiuksia kytketään sekä laaja-alaiseen osaamiseen että eri oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin. Lukion ohjaustoiminta yhteistyössä eri oppiaineiden opetuksen kanssa motivoi opiskelijaa tutustumaan korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten opintotarjontaan sekä niiden kautta avautuviin elämänvalintoihin ja työ- ja uramahdollisuuksiin. Ohjaustoiminta tukee myös konkreettisesti opiskelijan jatko-opintosuunnitelman laatimista. Korkeakouluopintoihin tutustumiseen tähtäävät ja korkeakouluissa suoritettavat opinnot sisällytetään osaksi opiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa.

Opiskelijaa ohjataan tutustumaan korkeakoulujen tarjontaan ennakkoluulottomasti, ilman sukupuolittuneita tai muita ennakkosenteita. Opiskelijaa ohjataan valmistautumaan

jatkuvaan oppimiseen ja hankkimaan monipuolisia valmiuksia, joita tarvitaan erilaisissa korkeakouluopinnoissa ja työelämän eri aloilla. Lukiossa tutustutaan kansainvälisiin jatko-opintoihin ja uranäkymiin. Yleissivistyksen, kulttuurien tuntemuksen ja kielitaidon merkitystä tuodaan esille edellytyksinä korkeakouluopinnoissa ja työelämässä menestymiselle. Korkeakouluopintoihin valmistautumisessa korostuvat laaja-alaisen osaamisen alueista monitieteinen ja luova osaaminen, vuorovaikutusosaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Korkeakouluopintoihin tutustumisen konkreettiset muodot päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

### **Työelämävalmiudet**

*Oppimäärän mukainen opetus on järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)*

*Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään siten, että opiskelijoilla on yhtäläiset ja monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa työelämän tarjoamista mahdollisuuksista ja kehityssuunnista oman tulevaisuutensa ja jatko-opintojensa hahmottamiseen. Opiskelijaa rohkaistaan myös tutustumaan työelämän tarjoamiin kansainvälisiin ja globaaleihin näkymiin. Opiskelija tutustuu uusiin työn, yrittäjyyden ja taloudellisen toimeliaisuuden muotoihin muodostaakseen käsityksen siitä, millaista osaamista nyt ja tulevaisuudessa tarvitaan. Opiskelijalle tarjotaan oppimiskokemuksia, jotka kannustavat ennakkoluulottomuuteen, aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ongelmanratkaisuun kestävän tulevaisuuden periaatteiden mukaisesti.*

*Opiskelijaa kannustetaan toimimaan luovasti, eettisesti kestävästi ja rohkeasti nopeasti muuttuvissa toimintaympäristöissä, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa sekä tarttumaan erilaisiin mahdollisuuksiin. Häntä ohjataan tiedostamaan ja dokumentoimaan opintoihin ja työhön liittyviä kiinnostuksen kohteitaan, vahvuuksiaan ja osaamistaan. Lukio luo edellytykset sille, että opiskelijat jakavat ja refleктоivat työelämään ja yrittäjyyteen liittyviä teemoja ja osaamistaan aktiivisesti, ennakkoluulottomasti ja järjestelmällisesti.*

*Opiskelijan yrittäjyys- ja työelämävalmiuksia syvennetään eri oppiaineissa osana opintojaksoja ja opiskelujen ohjausta sekä muissa lukion toiminnoissa kehittämällä erityisesti monipuolisia lukion ja työelämän sekä lukion, yritysten ja kolmannen sektorin välisiä yhteistyömuotoja. Oppiaineet ja laaja-alainen osaaminen sekä opintoihin hyväksi luettava lukion ulkopuolinen toiminta avaavat näkymiä merkitykselliseen elämään, jossa työ on yhtenä keskeisenä osana.*

*Työelämään valmistautumisessa korostuvat laaja-alaisen osaamisen alueista vuorovaikutusosaaminen, monitieteinen ja luova osaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen sekä eettisyys ja ympäristöosaaminen. Näiden osana tai lisäksi painottuvat elämänhallinnan taidot, yhteistyö- ja tiimitaidot, kieli- ja kulttuuritaidot, motivoituminen uuden oppimiseen, joustavuus, kyky arvioida ja kehittää omaa osaamistaan sekä ymmärrys työelämään vaikuttavien muutosten vaikutuksesta oman osaamisen kehittämiseksi.*

*Lukio linjaa paikallisessa opetussuunnitelmassa yhteistyöstään työelämän, kuten yritysmaailman, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin edustajien kanssa.*

### **Kansainvälinen osaaminen**

*Oppimäärän mukainen opetus on järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)*

*Lukiokoulutuksen kansainvälisyys monipuolistaa opiskelijan kokemusmaailmaa, avartaa maailmankuvaa sekä vahvistaa valmiuksia eettisesti kestävään toimintaan globalisoituneessa haasteiden ja mahdollisuuksien maailmassa. Osaamisen kehittämisessä otetaan huomioon*

YK:n kestävän kehityksen ohjelma Agenda 2030 ja erityisesti sen tavoite 4.7, jossa kuvataan globaalikansalaisuuden piirteitä.

Opiskelijan kansainvälistä osaamista kartutetaan eri oppiaineiden, niiden välisen yhteistyön sekä laaja-alaisen osaamisen kautta. Huomiota kiinnitetään lukion ja koulutuksen järjestäjän monipuoliseen kieliohjelmaan ja sen ratkaisuihin sekä kulttuurien tuntemuksen syventämiseen.

Opiskelijaa ohjataan aktiiviseen ja suunnitelmalliseen kansainväliseen toimintaan hyödyntämällä kotikansainvälisyyttä ja kansainvälistä liikkuvuutta. Kotikansainvälisyys käsittää esimerkiksi kansainvälisiä vierailuja tai projekteja, jotka toteutetaan lukiossa, sen lähiympäristössä tai virtuaalitekniikan avulla. Opiskelijaa kannustetaan myös osallistumaan omaehtoisesti tai lukion tarjonnan mukaisesti tutustumis- ja opintojaksoihin tai vaihto-opiskeluun ulkomailla.

Kansainvälistä osaamista vahvistavat laaja-alaisen osaamisen alueista erityisesti vuorovaikutusosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Näiden osana tai lisäksi painottuvat globaalikansalaisen asenne, kulttuuriset ja kielitaidot, yhteistyö- ja tiimitaidot sekä avoin kiinnostus uusien ulottuvuuksien ja mahdollisuuksien kohtaamiseen ja elinikäiseen oppimiseen.

Kansainvälisen osaamisen painotukset ja lukion kansainvälisen toiminnan muodot päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

### **Korkeakouluysteistyö**

Kajaanin lukio tekee korkeakouluysteistyötä muun muassa Kajaanin ammattikorkeakoulun ja Itä-Suomen yliopiston kanssa. Opiskelijat voivat suorittaa sekä korkeakouluopintoihin tutustuttavia opintojaksoja että laajempia opintokokonaisuuksia osana lukio-opintojaan. Opinto-ohjauksessa esitellään mahdollisuuksia opiskella näitä opintoja sekä tutustutetaan opiskelijoita laajemminkin korkeakoulujen opintotarjontaan.

### **Työelämävalmiudet**

Kajaanin lukiossa tehdään yhteistyötä paikallisen työelämän kanssa. Työelämäysteistyö on luonnollinen osa opinto-ohjausta. Yhteistyöstä elinkeinoelämän, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin kanssa on kerrottu tarkemmin ohjaussuunnitelmassa luvussa 4.1.1. Opiskelijoille tarjotaan yrittäjyys- ja työelämäopintokokonaisuus, jossa opiskelijalla on mahdollisuus syventää yrittäjyys- ja työelämätaitojaan. Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitoksen osana Kajaanin lukiolla on hyvät mahdollisuudet lähteä kehittämään edelleen työelämäysteistyötä paikallisen elinkeinoelämän kanssa.

### **Kansainvälinen osaaminen**

Kajaanin lukiossa kansainvälisen toiminnan muotoja voivat olla esimerkiksi ystävyyskoulutoiminta ja muut kansainvälisyshankkeet. Lisäksi opiskelijoiden kansainvälinen osaaminen ja kulttuurien tuntemus kehittyy muun muassa kielten opiskelussa.

Ystävyyskoulutoiminnassa Kajaanin lukio pitää yllä yhteistyösuhteita ulkomaalasiin ystävyyskouluihin niin henkilöstön kuin opiskelijoiden tasolla. Osana ystävyyskoulutoimintaa voidaan myös järjestää vierailuja ystävyyskouluihin, ja Kajaanin lukio voi ottaa vastaan vierailijaryhmiä ystävyyskouluilta.

Yksittäisten oppiaineiden tai usean oppiaineen yhteistyönä toteutettaviin paikallisiin opintojaksoihin voi sisältyä opintomatka ulkomaille.

Lisäksi Kajaanin lukiossa voidaan toteuttaa erilaisia vaihtuvia kansainvälisyshankkeita, kuten Erasmus+-hankkeita.

## 4. Opiskelijan ohjaus ja tukeminen

### 4.1. Ohjaus

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavalla opiskelijalla on oikeus saada tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ohjausta sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta (lukiolaki 714/2018, 25 § 2 mom.). Ohjaus on lukion toiminnassa kokonaisuus, jonka tulee syventää perusopetuksessa annettua ohjausta jatkumona lukion jälkeisiin opintoihin. Ohjauksen avulla opiskelija parantaa valmiuksiaan selviytyä muuttuvissa elämäntilanteissa sekä oppii arvioimaan lukio-opintoja ja jatko-opiskelua koskevia valintojaan tulevaisuuden osaamistarpeiden näkökulmasta. Lukion laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti lukio-opiskelu konkretisoituu elinikäisinä työelämävalmiuksina ja -taitoina sekä laajempina yhteiskunnallisena osaamisena.

Ohjaustoiminta tukee opiskelijan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, tarjoaa aineksia itsetuntemuksen ja itseohjautuvuuden lisääntymiseen sekä kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, osallisuutta, toimijuutta sekä luottamusta omaan osaamiseen kehitetään ja pidetään yllä lukio-opintojen ajan. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä. Sukupuolittetoisella ohjauksella luodaan tasavertaisia edellytyksiä eri sukupuolten sijoittumiselle jatko-opintoihin ja työelämään. Opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä huoltajien sekä lukiokoulutuksen ja opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa.

Ohjaus on lukiokoulutuksen henkilöstön tavoitteellisesti johdettua yhteistä työtä, johon kuuluu yhteistyö korkeakoulujen ja työelämän kanssa. Ohjausta voidaan järjestää opintojaksomuotoisena opetuksena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena, vertaisohjauksena sekä näiden yhdistelmänä. Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija, ja hänellä tulee olla mahdollisuus osallistua opintojensa aikana korkeakoulujen ja työelämän kanssa toteutettaviin opintokokonaisuuksiin. Opinto-ohjaaja vastaa oppilaitoksen opinto-ohjauksen koordinoinnista ja käytännön toteutuksesta. Ryhmäohjaaja toimii opiskelijaryhmänsä lähiohjaajana. Aineenopettaja ohjaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelutaidoissa ja auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan. Lisäksi aineenopettaja tukee opiskelijan jatko-opintovalmiuksia ja työelämäntuntemusta oman oppiaineensa osalta korkeakoulujen ja työelämän kanssa tehtävässä yhteistyössä. Aineenopettaja sisällyttää opetukseensa kokonaisuuksia, jotka sitovat opiskeltavan aineen jatko-opintoihin ja työelämään.

Ohjausta tulee eriyttää ottamalla huomioon jokaisen opiskelijan yksilölliset lähtökohdat, tarpeet, tavoitteet, harrastukset, kiinnostusten kohteet, osaamisalueet sekä elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Opiskelijan yksilöllisten tarpeiden huomioonottamista voidaan tehostaa eri asiantuntijoiden yhteistyöllä. Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, mitkä ovat eri toimijoiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa sekä missä asioissa ja miten opiskelija voi saada heiltä tukea.

Paikalliseen opetussuunnitelmaan tulee sisältyä kuvaus siitä, miten siirtymävaiheen yhteistyötä toteutetaan perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen, korkea-asteen koulutuksen sekä muiden koulutusta järjestävien tahojen kanssa. Korkea-asteen oppilaitosten kanssa tulee erikseen kehittää tapoja, jotka mahdollistavat opiskelijoille orientoivat opinnot korkea-asteella sekä vaihtoehtoiset väylät hakeutua jatko-opintoihin. Lisäksi tulee kuvata, miten alueellista monialaista yhteistyötä toteutetaan työelämän, paikallisten työ- ja elinkeinopalvelujen, sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen sekä muiden toimijoiden kanssa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan, miten ohjauksella varmistetaan opiskelijan mahdollisuus kehittää kansainvälisyys-, työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan.

Osaksi paikallista opetussuunnitelmaa laaditaan ohjaussuunnitelma, jossa kuvataan ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Se toimii ohjaustyön arvioinnin ja kehittämisen välineenä.

Lukion ohjaussuunnitelman tulee sisältää lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta seuraavat:

- ohjauksen keskeiset käsitteet
- ohjauksen tehtävät ja tavoitteet
- ohjauksen järjestäminen
- ohjauksen toimijat ja työnjako
- ohjaus siirtymävaiheissa: yhteistyö perusopetuksen, korkea-asteen, toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa sekä jatko-ohjauksen järjestäminen
- ohjauksen sisällöt, menetelmät ja työtavat
- ohjauksen yhteistyö työelämän ja muiden oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa
- ohjaustoiminnan arviointi.

Ohjaussuunnitelmassa tarkastellaan myös esteettömyyttä siirtymävaiheissa. Suunnitelmassa kuvataan toimintamalleja, joiden avulla turvataan yhdenvertaisuus hakeutumisasiässä lukioon ja sieltä jatko-opintoihin. Lisäksi suunnitelmaan sisällytetään kuvaus toimenpiteistä, joiden avulla varmistetaan esteetön opintopolku ja oppimisympäristö.

Lukiolain (714/2018) 26 §:n 1 momentin mukaan lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi. Lukiolain 26 §:n 2 momentin mukaan henkilökohtainen opintosuunnitelma laaditaan opintojen alussa oppilaitoksen opetus- ja ohjaushenkilöstön tuella ja sitä päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma koostuu seuraavista osista:

#### 1) opiskelusuunnitelma

- aikaisempi koulutus ja muu osaaminen
- suomen/ruotsin kielen taito ja muu kielitaito sekä kielenopiskeluvalmiudet
- hyväksi luettavat opinnot ja/tai oppimäärät sekä muu hyväksi luettava osaaminen
- suoritettavat opinnot; lukio-opinnoissa eteneminen, opintojaksovalinnat
- opiskeluolosuhteet, opintojen suorittamistavat ja mahdolliset erityiset opetusjärjestelyt
  - opiskeluvalmiudet ja mahdollinen tuen tarve
- korkeakouluissa ja mahdollisesti muissa oppilaitoksissa toteutettavat opiskelu- ja/tai tutustumisjaksot
- työelämän tutustumisjaksot
- arvioitu opiskeluaika

#### 2) ylioppilastutkintosuunnitelma

#### 3) jatko-opinto- ja urasuunnitelma.

Lukiolain (714/2018) 27 §:n 1 momentissa määrätään, että koulutuksen järjestäjän tehtävänä on opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen yhteydessä selvittää ja tunnistaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen tämän esittämän selvityksen perusteella. Lukiolain 27 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu paikallisen opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen. Lukiolain 27 §:n 3 momentin mukaan opiskelijan on tarvittaessa osoitettava osaamisensa koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Ohjauksen merkitys korostuu koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa. Oppilaitos antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua opetukseen lukiossa. Lukio-opintonsa aloittava opiskelija perehtyy oppilaitoksen toimintaan sekä opiskelun käytänteisiin. Ohjausprosessin aikana opiskelija suunnittelee opinto-ohjelmaansa siten, että hän tunnistaa ja huomioi jatko-opintojen ja

työelämän tarjoamia mahdollisuuksia. Näitä asioita käsitellään ohjauksessa koko lukio-opintojen ajan.

Opiskelijalla on oikeus saada ohjausta muihin opintoihin hakeutumisessa, jos hänen opiskeluoikeutensa lukiokoulutuksen oppimäärän suorittamiseen on päättymässä tai hän on ilmoittanut eroamisestaan (lukiolaki 714/2018, 25 § 3 mom.). Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella opiskelijalla, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa opiskelija on suorittanut oppimäärän. (Lukiolaki 714/2018, 25 § 4 mom.)

#### 4.1.1. Kajaanin lukion ohjaussuunnitelma

Kajaanin lukiossa on käytössä Kajaanin lukion ohjaussuunnitelma -opas, jota päivitetään lukuvuosittain. Ohjaussuunnitelma toimii koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen välineenä ja siinä kuvataan

- ohjaustoiminta ja sen tavoitteet
- ohjaukseen liittyvien tehtävien ja työn vastuunjako
- ohjaus koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa
- ohjausta koskeva yhteistyö keskeisten yhteistyötahojen kanssa
- esteettömyys ja yhdenvertaisuus
- ohjaustoiminnan arviointi ja kehittäminen

Ohjaussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti eri vuosikursseille suunnatuilla kyselyillä.

Kajaanin lukiossa on käytössä Kajaanin lukion ohjaussuunnitelma -opas, jota päivitetään lukuvuosittain. Ohjaussuunnitelma toimii koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen välineenä ja siinä kuvataan

- ohjaustoiminta ja sen tavoitteet
- ohjaukseen liittyvien tehtävien ja työn vastuunjako
- ohjaus koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa
- ohjausta koskeva yhteistyö keskeisten yhteistyötahojen kanssa
- esteettömyys ja yhdenvertaisuus
- ohjaustoiminnan arviointi ja kehittäminen

Ohjaussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti eri vuosikursseille suunnatuilla kyselyillä.

#### Ohjauksen tehtävät ja tavoitteet

Kajaanin lukiossa ohjaus on jokapäiväistä ja koulun koko henkilökunnalle kuuluvaa toimintaa. Monipuolisella ohjauksella tuetaan ja kannustetaan opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa. Opiskelijaa autetaan kehittämään itsetuntemustaan, jotta hän voi perustellusti tehdä koulutustaan ja tulevaisuuttaan koskevia valintoja ja ratkaisuja. Jokaista opiskelijaa kunnioitetaan yksilönä, jolla on oikeus ohjaukseen. Opiskelijaa rohkaistaan ohjauksessa olemaan aktiivinen ja osallistuva toimija.

Ohjauksen tehtävänä on huolehtia siitä, että opiskelijalla on riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämäään. Näiden tietojen ja taitojen avulla opiskelijan on mahdollista suunnitella lukio-opintojaan, ylioppilastutkintoaan ja jatko-opintojaan sekä pohtia urasuuntautumistaan. Ohjaus tukee opiskelijan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä,

tarjoaa aineksia itsetuntemuksen ja -ohjautuvuuden lisääntymiseen sekä kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen.

Ohjaustoiminnan tavoitteina on kehittää opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, osallisuutta, toimijuutta sekä luottamusta omaan osaamiseen koko lukio-opintojen ajan esimerkiksi tutor- tai opiskelijakuntatoiminnan kautta. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä. Sukupuolitietoisella ohjauksella luodaan tasavertaisia edellytyksiä eri sukupuolten sijoittumiselle jatko-opintoihin ja työelämään. Opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä huoltajien sekä lukiokoulutuksen ja opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa.

Lukion laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti lukio-opiskelu konkretisoituu elinikäisinä työelämävalmiuksina ja -taitoina sekä laajempaa yhteiskunnallisena osaamisena.

Kajaanin lukiossa ohjaus on jokapäiväistä ja koulun koko henkilökunnalle kuuluvaa toimintaa. Monipuolisella ohjauksella tuetaan ja kannustetaan opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa. Opiskelijaa autetaan kehittämään itsetuntemustaan, jotta hän voi perustellusti tehdä koulutustaan ja tulevaisuuttaan koskevia valintoja ja ratkaisuja. Jokaista opiskelijaa kunnioitetaan yksilönä, jolla on oikeus ohjaukseen. Opiskelijaa rohkaistaan ohjauksessa olemaan aktiivinen ja osallistuva toimija.

Ohjauksen tehtävänä on huolehtia siitä, että opiskelijalla on riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään. Näiden tietojen ja taitojen avulla opiskelijan on mahdollista suunnitella lukio-opintojaan, ylioppilastutkintoaan ja jatko-opintojaan sekä pohtia urasuuntautumistaan. Ohjaus tukee opiskelijan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, tarjoaa aineksia itsetuntemuksen ja -ohjautuvuuden lisääntymiseen sekä kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen.

Ohjaustoiminnan tavoitteina on kehittää opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, osallisuutta, toimijuutta sekä luottamusta omaan osaamiseen koko lukio-opintojen ajan esimerkiksi tutor- tai opiskelijakuntatoiminnan kautta. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä. Sukupuolitietoisella ohjauksella luodaan tasavertaisia edellytyksiä eri sukupuolten sijoittumiselle jatko-opintoihin ja työelämään. Opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä huoltajien sekä lukiokoulutuksen ja opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa.

Lukion laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti lukio-opiskelu konkretisoituu elinikäisinä työelämävalmiuksina ja -taitoina sekä laajempaa yhteiskunnallisena osaamisena.

## Ohjauksen järjestäminen

Kajaanin lukiossa ohjaus muodostaa koko lukioajan kestävä jatkumon. Ohjaustoimintaan osallistuu lukion koko henkilöstö. Lukion aikana opiskelija saa

- henkilökohtaista ohjausta
- ryhmämuotoista ohjausta
- ainekohtaista ohjausta
- pienryhmä- ja vertaisohjausta

Nämä ohjauksen muodot tukevat opiskelijaa lukio-opiskelussa, kiinnostusten kartoittamisessa, vahvuuksien tunnistamisessa, urasuunnittelussa sekä valinta- ja ongelmatilanteiden ratkaisemisessa.

Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija voi keskustella lukio-opintoihin, ylioppilastutkintosuunnitelmaan, urasuunnitteluun, jatkokoulutusvalintoihin sekä elämäntilanteeseen ja tulevaisuuteen liittyvistä kysymyksistä.

Ryhmä- ja pienryhmämuotoisessa ohjauksessa opiskelijalla on mahdollisuus käsitellä asioita, jotka ovat jaettavissa muiden opiskelijoiden kanssa ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

Ainekohtainen ohjaus auttaa opiskelijaa aineen opiskelutaidoissa sekä oppimaan oppimisen taidoissa. Ainekohtainen ohjaus tukee opiskelijan jatko-opintovalmiuksia ja työelämätuntemusta korkeakoulujen ja työelämän kanssa tehtävässä yhteistyössä. Ainekohtaiseen ohjaukseen sisältyy kokonaisuuksia, jotka sitovat opiskeltavan aineen jatko-opintoihin ja työelämään.

Vertaisohjausta voi toteuttaa esimerkiksi eri oppiaineissa ja tutortoiminnan kautta. Tutorit muun muassa toimivat lukiota aloittavien opiskelijoiden vertaisohjaajina. He auttavat uusia opiskelijoita lukio-opintojen aloittamiseen liittyvissä käytännön asioissa ja pyrkivät edesauttamaan heidän sopeutumistaan uuteen kouluyhteisöön esimerkiksi ryhmäytämisen keinoin.

Kajaanin lukiossa ohjaus muodostaa koko lukioajan kestävä jatkumon. Ohjaustoimintaan osallistuu lukion koko henkilöstö. Lukion aikana opiskelija saa

- henkilökohtaista ohjausta
- ryhmämuotoista ohjausta
- ainekohtaista ohjausta
- pienryhmä- ja vertaisohjausta

Nämä ohjauksen muodot tukevat opiskelijaa lukio-opiskelussa, kiinnostusten kartoittamisessa, vahvuuksien tunnistamisessa, urasuunnittelussa sekä valinta- ja ongelmatilanteiden ratkaisemisessa.

Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija voi keskustella lukio-opintoihin, ylioppilastutkintosuunnitelmaan, urasuunnitteluun, jatkokoulutusvalintoihin sekä elämäntilanteeseen ja tulevaisuuteen liittyvistä kysymyksistä.

Ryhmä- ja pienryhmämuotoisessa ohjauksessa opiskelijalla on mahdollisuus käsitellä asioita, jotka ovat jaettavissa muiden opiskelijoiden kanssa ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

Ainekohtainen ohjaus auttaa opiskelijaa aineen opiskelutaidoissa sekä oppimaan oppimisen taidoissa. Ainekohtainen ohjaus tukee opiskelijan jatko-opintovalmiuksia ja työelämätuntemusta korkeakoulujen ja työelämän kanssa tehtävässä yhteistyössä. Ainekohtaiseen ohjaukseen sisältyy kokonaisuuksia, jotka sitovat opiskeltavan aineen jatko-opintoihin ja työelämään.

Vertaisohjausta voi toteuttaa esimerkiksi eri oppiaineissa ja tutortoiminnan kautta. Tutorit muun muassa toimivat lukiota aloittavien opiskelijoiden vertaisohjaajina. He auttavat uusia opiskelijoita lukio-opintojen aloittamiseen liittyvissä käytännön asioissa ja pyrkivät edesauttamaan heidän sopeutumistaan uuteen kouluyhteisöön esimerkiksi ryhmäytämisen keinoin.

## Ohjauksen toimijat ja työnjako

Kajaanin lukiossa ohjaukseen osallistuvat rehtori, apulaisrehtori, opinto-ohjaajat, ryhmänohjaajat, eri aineiden opettajat, erityisopettaja, kuraattori, nuorisopsykologi ja terveydenhoitaja sekä hyvinvointiryhmä. Ohjausjärjestelmää tukee ja täydentää lukion toimistos sihteeri sekä tutoropiskelijat.

### Ohjauksen työnjako Kajaanin lukiossa

#### Rehtori

- kokonaisvastuu opetussuunnitelman toteutumisesta
- opintotarjottimen laatiminen
- abi-infoista vastaaminen
- kotiväenillat



### **Apulaisrehtori**

- opiskelijahuoltotyön suunnittelu, koordinointi ja toteuttaminen
- hyvinvointiryhmän (opiskeluhoitoryhmä) vetäminen
- ryhmänohjaajan työhön perehdyttäminen
- ryhmänohjaustuokioiden suunnittelu ja koordinointi
- aineryhmätyöskentelyn koordinointi
- osallistuu kurssitarjottimen laatimiseen

### **Opinto-ohjaaja**

- yksilölliset opinto-ohjelmat ja niiden seuranta
- opintomuutokset
- ylioppilastutkintosuunnitelma
- jatko-opinnot ja urasuunnitelma
- opinto-ohjauksen opintojaksot
- sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa
- yhteydenpito ryhmänohjaajiin
- yhteydenpito koteihin ja tukiverkostoihin
- ryhmänohjaustuokioiden suunnittelu ja koordinointi yhdessä apulaisrehtorin kanssa
- siirtymävaiheiden ohjaus
- korkeakouluysteistyön ylläpitäminen ja kehittäminen
- työelämäyhteistyö
- kotiväenillat

### **Ryhmänohjaaja**

- ryhmänohjaustunnit
- opiskelijoiden opastaminen lukion arjessa
- ryhmän opiskelijoiden haastattelut
- opinto-ohjelman toteutumisen seuranta
- etenemisraportin laatiminen periodin päätyttyä opolle
- poissaolojen seuranta
- yhteydenpito koteihin
- kotiväenillat

### **Aineenopettaja**

- oman oppiaineen asiantuntemus
- oman oppiaineen opiskelun ohjaus: opintojaksojen tavoitteet, sisällöt ja merkitys sekä opiskelutekniikat
- opiskelijan jatko-opintovalmiuksien ja työelämäntuntemuksen tukeminen oman oppiaineensa osalta
- opiskelijan opintojen etenemisen seuranta ja neuvonta omassa oppiaineessa, ongelmatilanteissa yhteistyö opinto-ohjaajan, ropon (esim. opintojakson keskeyttäminen) ja erityisopettajan kanssa
- poissaolojen seuranta omalla opintojaksolla, poissaolojen merkintä Wilmaan → keskustelu opiskelijan kanssa ja ilmoitus ryhmänohjaajalle ja opolle, jos poissaoloja alkaa kertyä paljon tai opintojakso on vaarassa keskeytyä
- ilmoitus opintojaksoille saapumattomista opiskelijoista opinto-ohjaajalle
- kaikissa ongelmatapauksissa yhteys opoon ja ropoon
- yhteydenpito koteihin
- aineryhmäpalaverit

### **Kuraattori**

- yksilöllinen tuki sosiaalsiin suhteisiin, elämänhallintaan ja opiskeluun liittyvissä tilanteissa sekä opiskelijalle että hänen perheelleen

- opiskelijan ohjaaminen tarvittavan tuen piiriin
- yhteistyö opiskelijaa tukevan verkoston kanssa

### **Nuorisopsykologi**

- opiskelijan hyvinvoinnin ja mielenterveyden tuki

### **Terveydenhoitaja**

- opiskelijan terveyden ylläpitämisen tukeminen

### **Hyvinvointiryhmä (opiskeluhoolto)**

- opiskelijan ja kouluyhteisön kokonaisvaltainen tukeminen, yhteisöllinen opiskeluhoolto
- siirtymävaiheen tuki
- ongelmatilanteisiin puuttuminen

### **Kansliapalvelut**

- yhteistyö rehtorien ja opinto-ohjaajien kanssa
- koulumatka- ja opintotukiasiat
- käytännön järjestelyt ylioppilastutkinnossa
- päättötodistusasiat
- muiden yhteistyötahojen tarjoamat opinnot

### **Tutorit**

- uuden lukiolaisen opastaminen
- ryhmäytymisten järjestäminen yhdessä ryhmänohjaajan kanssa
- esittelytehtävät
- yhteisöllisten tapahtumien järjestäminen
- uusien tutoreiden kouluttaminen

Kajaanin lukiossa ohjaukseen osallistuvat rehtori, apulaisrehtori, opinto-ohjaajat, ryhmänohjaajat, eri aineiden opettajat, erityisopettaja, kuraattori, nuorisopsykologi ja terveydenhoitaja sekä hyvinvointiryhmä. Ohjausjärjestelmää tukee ja täydentää lukion toimistos sihteeri sekä tutoropiskelijat.

## **Ohjauksen työjako Kajaanin lukiossa**

### **Rehtori**

- kokonaisvastuu opetussuunnitelman toteutumisesta
- opintotarjottimen laatiminen
- abi-infoista vastaaminen
- kotiväenillat

### **Apulaisrehtori**

- opiskelijahuoltotyön suunnittelu, koordinointi ja toteuttaminen
- hyvinvointiryhmän (opiskeluhoutoryhmä) vetäminen
- ryhmänohjaajan työhön perehdyttäminen
- ryhmänohjaustuokioiden suunnittelu ja koordinointi
- aineryhmätyöskentelyn koordinointi
- osallistuu kurssitarjottimen laatimiseen

### **Opinto-ohjaaja**

- yksilölliset opinto-ohjelmat ja niiden seuranta
- opintomuutokset
- ylioppilastutkintosuunnitelma
- jatko-opinnot ja urasuunnitelma
- opinto-ohjauksen opintojaksot
- sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen opinto-ohjaukseen liittyvissä asioissa
- yhteydenpito ryhmänohjaajiin
- yhteydenpito koteihin ja tukiverkostoihin
- ryhmänohjaustuokioiden suunnittelu ja koordinointi yhdessä apulaisrehtorin kanssa
- siirtymävaiheiden ohjaus
- korkeakouluysteistyön ylläpitäminen ja kehittäminen
- työelämäyhteistyö
- kotiväenillat

### **Ryhmänohjaaja**

- ryhmänohjaustunnit
- opiskelijoiden opastaminen lukion arjessa
- ryhmän opiskelijoiden haastattelut
- opinto-ohjelman toteutumisen seuranta
- etenemisraportin laatiminen periodin päätyttyä opolle
- poissaolojen seuranta
- yhteydenpito koteihin
- kotiväenillat

### **Aineenopettaja**

- oman oppiaineen asiantuntemus
- oman oppiaineen opiskelun ohjaus: opintojaksojen tavoitteet, sisällöt ja merkitys sekä opiskelutekniikat
- opiskelijan jatko-opintovalmiuksien ja työelämäntuntemuksen tukeminen oman oppiaineensa osalta
- opiskelijan opintojen etenemisen seuranta ja neuvonta omassa oppiaineessa, ongelmatilanteissa yhteistyö opinto-ohjaajan, ropon (esim. opintojakson keskeyttäminen) ja erityisopettajan kanssa
- poissaolojen seuranta omalla opintojaksolla, poissaolojen merkintä Wilmaan → keskustelu opiskelijan kanssa ja ilmoitus ryhmänohjaajalle ja opolle, jos poissaoloja alkaa kertyä paljon tai opintojakso on vaarassa keskeytyä
- ilmoitus opintojaksoille saapumattomista opiskelijoista opinto-ohjaajalle
- kaikissa ongelmatapauksissa yhteys opoon ja ropoon
- yhteydenpito koteihin
- aineryhmäpalaverit

### **Kuraattori**

- yksilöllinen tuki sosiaalisiin suhteisiin, elämänhallintaan ja opiskeluun liittyvissä tilanteissa sekä opiskelijalle että hänen perheelleen
- opiskelijan ohjaaminen tarvittavan tuen piiriin
- yhteistyö opiskelijaa tukevan verkoston kanssa

### **Nuorisopsykologi**

- opiskelijan hyvinvoinnin ja mielenterveyden tuki

### **Terveydenhoitaja**

- opiskelijan terveyden ylläpitämisen tukeminen

## Hyvinvointiryhmä (opiskeluhoolto)

- opiskelijan ja kouluyhteisön kokonaisvaltainen tukeminen, yhteisöllinen opiskeluhoolto
- siirtymävaiheen tuki
- ongelmatilanteisiin puuttuminen

## Kansliapalvelut

- yhteistyö rehtorien ja opinto-ohjaajien kanssa
- koulumatka- ja opintotukiasiat
- käytännön järjestelyt ylioppilastutkinnossa
- päättötodistusasiat
- muiden yhteistyötahojen tarjoamat opinnot

## Tutorit

- uuden lukiolaisen opastaminen
- ryhmäytymisten järjestäminen yhdessä ryhmänohjaajan kanssa
- esittelytehtävät
- yhteisöllisten tapahtumien järjestäminen
- uusien tutoreiden kouluttaminen

## Ohjauksen toimintamallit ja eteneminen erilaisissa tilanteissa

*Kajaanin lukion ohjauksen toimintamallit ja eteneminen erilaisissa tilanteissa on esitelty pedagogisen tuen suunnitelmassa.*

Kajaanin lukion ohjauksen toimintamallit ja eteneminen erilaisissa tilanteissa on esitelty pedagogisen tuen suunnitelmassa.

## Ohjaus siirtymävaiheissa

*Ohjauksen merkitys korostuu koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa.*

*Kajaanin lukio antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua lukio-opiskeluun. Perusasteen kanssa tehdään yhteistyötä niveltietoihin, opetustarjontaan ja opiskelijoiden valintoihin liittyvissä asioissa.*

*Ammatillisen koulutuksen kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi opiskelijan vaihtaessa lukiosta ammatilliseen koulutukseen tai aloittaessa kaksoistutkinnon suorittamisen.*

*Korkea-asteen kanssa tehtävä yhteistyö pitää sisällään muun muassa opiskelijoille tarjottavan mahdollisuuden suorittaa jo lukioaikana korkea-asteen opintoja ja tutustua valitsemiensa alojen koulutuksiin ja työpaikkoihin. Korkea-asteen kanssa tehdään yhteistyötä tarvittaessa myös niveltietoihin liittyen.*

*Opiskelijalla on oikeus ohjaukseen, jos hän eroaa lukiosta tai hänen opiskeluaikansa on päättymässä mutta lukio-opinnot ovat yhä kesken. Ohjauksessa kartoitetaan opiskelijalle sopivia vaihtoehtoja sekä tuetaan päätöksenteossa ja hakeutumisessa toiseen opiskelupaikkaan.*

*Kajaanin lukiosta valmistuneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on halutessaan oikeus saada ohjausta valmistumisvuotta seuraavan vuoden aikana. Jälkiohjaus suunnitellaan tapauskohtaisesti.*

Ohjauksen merkitys korostuu koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa.

Kajaanin lukio antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua lukio-opiskeluun. Perusasteen kanssa tehdään yhteistyötä niveltietoihin, opetustarjontaan ja opiskelijoiden valintoihin liittyvissä asioissa.

Ammatillisen koulutuksen kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi opiskelijan vaihtaessa lukiosta ammatilliseen koulutukseen tai aloittaessa kaksoistutkinnon suorittamisen.

Korkea-asteen kanssa tehtävä yhteistyö pitää sisällään muun muassa opiskelijoille tarjottavan mahdollisuuden suorittaa jo lukioaikana korkea-asteen opintoja ja tutustua valitsemiensa alojen koulutuksiin ja työpaikkoihin. Korkea-asteen kanssa tehdään yhteistyötä tarvittaessa myös niveltietoihin liittyen.

Opiskelijalla on oikeus ohjaukseen, jos hän eroaa lukiosta tai hänen opiskeluaikansa on päättymässä mutta lukio-opinnot ovat yhä kesken. Ohjauksessa kartoitetaan opiskelijalle sopivia vaihtoehtoja sekä tuetaan päätöksenteossa ja hakeutumisessa toiseen opiskelupaikkaan.

Kajaanin lukiosta valmistuneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on halutessaan oikeus saada ohjausta valmistumisvuotta seuraavan vuoden aikana. Jälkiohjaus suunnitellaan tapauskohtaisesti.

## Ohjauksen yhteistyö

*Opinto-ohjaaja vastaa opinto-ohjausta koskevasta yhteistyöstä eri koulutusasteiden ja työelämän kanssa. Opinto-ohjaaja osallistuu oppilaitosten yhteisiin koulutus- ja yhteistyötapaamisiin.*

*Kajaanin lukio antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua lukio-opiskeluun. Perusasteen kanssa tehdään yhteistyötä niveltietoihin, opetustarjontaan ja opiskelijoiden valintoihin liittyvissä asioissa.*

*Ammatillisen koulutuksen kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi opiskelijan vaihtaessa lukiosta ammatilliseen koulutukseen tai suorittaessa kaksoistutkintoa. Lisäksi opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus suorittaa ammatillisia opintoja.*

*Korkea-asteen kanssa tehtävä yhteistyö sisältää muun muassa opiskelijoille tarjottavan mahdollisuuden suorittaa jo lukioaikana korkea-asteen opintoja sekä tutustua valitsemiensa alojen koulutuksiin ja työpaikkoihin. Kajaanin lukion opiskelijat vierailevat paikallisessa ammattikorkeakoulussa sekä lähialueiden korkeakouluissa. Lisäksi Kajaanin lukiolla käy esittelijöitä eri yliopistoista ja ammattikorkeakouluista esittelemässä koulutuksiaan.*

*Kajaanin lukio osallistuu säännöllisesti ohjauksen yhteistyöpalaveriin, joissa on mukana edustaja perusasteelta, ammatillisesta koulutuksesta, lukiokoulutuksesta ja ammattikorkeakoulusta. Näissä palavereissa sovitaan muun muassa TET-jaksoista, nivelvaiheen siirtopalavereista, erilaisista tapahtumista (mm. Taitaja-kisa, Visit KAMK, toisen asteen tutustumispäivät ja vanhempainilta, Prikaatipäivä, Nupan yhteishaun päivä) ja yhteishaun aikatauluista.*

*Opinto-ohjaaja pitää yhteyttä myös työvoimaviranomaisiin sekä yritys-elämän, nuorisotoimen ja sosiaali- ja terveystoimen edustajiin sekä tarvittaessa muihin toimijoihin.*

*Kajaanin lukion abit saavat ennen opintojen päättymistä ohjeistusta hakemiseen ja työmarkkinatukeen liittyvissä asioissa TE-toimiston virkailijoilta. Lisäksi TE-toimiston edustajat pitävät opiskelijoille esimerkiksi työnhakusparrausta ja tarvittaessa opiskelijat voivat hakeutua TE-toimistoon ammatinvalinta- ja uraohjaukseen.*

*Kajaanin lukio tarjoaa paikallisille yrittäjille mahdollisuuden käydä kertomassa omasta toimialastaan ja tulevaisuuden näkymistä. Aineenopettajat tekevät yhteistyötä työelämän kanssa omien oppiaineidensa puitteissa.*

*Nuorisotoimen kanssa tehtävään yhteistyöhön kuuluvat mm. toiminnasta tiedottaminen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille, Nupan yhteishaun päivä, erilaiset lyhytkoulutukset (esim. hygieniapassi) sekä yhteistyö etsivän nuorisotyön kanssa. Sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden toimijoiden (esim. KELA/kuntoutussuunnitelma) kanssa pidetään yhteistyöpalavereja opiskelijan tilanteen vaatimalla tavalla.*

Opinto-ohjaaja vastaa opinto-ohjausta koskevasta yhteistyöstä eri koulutusasteiden ja työelämän kanssa. Opinto-ohjaaja osallistuu oppilaitosten yhteisiin koulutus- ja yhteistyötapaamisiin.

Kajaanin lukio antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua lukio-opiskeluun. Perusasteen kanssa tehdään yhteistyötä niveltietoihin, opetustarjontaan ja opiskelijoiden valintoihin liittyvissä asioissa.

Ammatillisen koulutuksen kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi opiskelijan vaihtaessa lukiosta ammatilliseen koulutukseen tai suorittaessa kaksoistutkintoa. Lisäksi opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus suorittaa ammatillisia opintoja.

Korkea-asteen kanssa tehtävä yhteistyö sisältää muun muassa opiskelijoille tarjottavan mahdollisuuden suorittaa jo lukioaikana korkea-asteen opintoja sekä tutustua valitsemiensa alojen koulutuksiin ja työpaikkoihin. Kajaanin lukion opiskelijat vierailevat paikallisessa ammattikorkeakoulussa sekä lähialueiden korkeakouluissa. Lisäksi Kajaanin lukiolla käy esittelijöitä eri yliopistoista ja ammattikorkeakouluista esittelemässä koulutuksiaan.

Kajaanin lukio osallistuu säännöllisesti ohjauksen yhteistyöpalaveriin, joissa on mukana edustaja perusasteelta, ammatillisesta koulutuksesta, lukiokoulutuksesta ja ammattikorkeakoulusta. Näissä palavereissa sovitaan muun muassa TET-jaksoista, nivelvaiheen siirtopalavereista, erilaisista tapahtumista (mm. Taitaja-kisa, Visit KAMK, toisen asteen tutustumispäivät ja vanhempainilta, Prikaatipäivä, Nupan yhteishaun päivä) ja yhteishaun aikatauluista.

Opinto-ohjaaja pitää yhteyttä myös työvoimaviranomaisiin sekä yritys-elämän, nuorisotoimen ja sosiaali- ja terveystoimen edustajiin sekä tarvittaessa muihin toimijoihin.

Kajaanin lukion abit saavat ennen opintojen päättymistä ohjeistusta hakemiseen ja työmarkkinatukeen liittyvissä asioissa TE-toimiston virkailijoilta. Lisäksi TE-toimiston edustajat pitävät opiskelijoille esimerkiksi työnhakusparrausta ja tarvittaessa opiskelijat voivat hakeutua TE-toimistoon ammatinvalinta- ja uraohjaukseen.

Kajaanin lukio tarjoaa paikallisille yrittäjille mahdollisuuden käydä kertomassa omasta toimialastaan ja tulevaisuuden näkymistä. Aineenopettajat tekevät yhteistyötä työelämän kanssa omien oppiaineidensa puitteissa.

Nuorisotoimen kanssa tehtävään yhteistyöhön kuuluvat mm. toiminnasta tiedottaminen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille, Nupan yhteishaun päivä, erilaiset lyhytkoulutukset (esim. hygieniapassi) sekä yhteistyö etsivän nuorisotyön kanssa. Sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden toimijoiden (esim. KELA/kuntoutussuunnitelma) kanssa pidetään yhteistyöpalavereja opiskelijan tilanteen vaatimalla tavalla.

## **Esteettömyys ja yhdenvertaisuus**

*Kajaanin lukiossa opiskelijan opintopolun aikainen fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys turvataan mahdollisuuksien mukaan koulurakennuksessa ja koulurakennuksen ulkopuolella järjestettävissä toiminnassa. Tavoitteena on, että jokainen opiskelija voi ominaisuuksistaan riippumatta opiskella yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti muiden kanssa.*

*Lukioon hakeutumisvaiheessa perusopetuksen oppilas/muu hakija voi käydä tutustumassa koulurakennukseen ja opiskeluympäristöön. Lukio-opiskelun aikana opiskelijalla voi olla tarvittaessa avustaja käytössä. Lisäksi erilaisilla opetusjärjestelyillä turvataan yhdenvertainen*

eteneminen opinnoissa. Näihin kuuluvat mm. poikkeava opiskelu-aika, luokkatilajärjestelyt ja erityisjärjestelyt opetuksessa opetusjaksojen aikana sekä koetilanteissa. Ylioppilaskokeita varten kokelas voi hakea itselleen erityisjärjestelyjä sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi.

Esteettömyys huomioidaan lukion ammatinvalinta- ja uraohjauksessa sekä lukion jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumisessa. Ohjauksessa käsitellään esimerkiksi koulutusalojen terveydellisiä vaatimuksia sekä jatko-opiskelupaikan hakemisen erityisjärjestelyjen mahdollisuuksia. Lisäksi opiskelijoille kerrotaan mahdollisuudesta hakeutua TE-toimiston ammatinvalinta- ja uraohjaukseen. Siirtymävaiheissa esteettömyys toteutuu siten, että opiskelijoille tarjotaan yhdenvertainen mahdollisuus haun tekemiseen. Tarvittaessa opiskelija voi tehdä korkeakouluhaun yhdessä opinto-ohjaajan kanssa. Hakuprosessi on valtakunnallisesti yhdenmukainen.

Kajaanin lukiossa esteettömyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät toimet käyvät ilmi kunkin opiskelijan henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta, joka laaditaan opintojen alussa ja jota päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä.

Kajaanin lukiossa opiskelijan opintopolun aikainen fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen esteettömyys turvataan mahdollisuuksien mukaan koulurakennuksessa ja koulurakennuksen ulkopuolella järjestettävässä toiminnassa. Tavoitteena on, että jokainen opiskelija voi ominaisuuksistaan riippumatta opiskella yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti muiden kanssa.

Lukioon hakeutumisvaiheessa perusopetuksen oppilas/muu hakija voi käydä tutustumassa koulurakennukseen ja opiskelu-ympäristöön. Lukio-opiskelun aikana opiskelijalla voi olla tarvittaessa avustaja käytössä. Lisäksi erilaisilla opetusjärjestelyillä turvataan yhdenvertainen eteneminen opinnoissa. Näihin kuuluvat mm. poikkeava opiskelu-aika, luokkatilajärjestelyt ja erityisjärjestelyt opetuksessa opetusjaksojen aikana sekä koetilanteissa. Ylioppilaskokeita varten kokelas voi hakea itselleen erityisjärjestelyjä sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi.

Esteettömyys huomioidaan lukion ammatinvalinta- ja uraohjauksessa sekä lukion jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumisessa. Ohjauksessa käsitellään esimerkiksi koulutusalojen terveydellisiä vaatimuksia sekä jatko-opiskelupaikan hakemisen erityisjärjestelyjen mahdollisuuksia. Lisäksi opiskelijoille kerrotaan mahdollisuudesta hakeutua TE-toimiston ammatinvalinta- ja uraohjaukseen. Siirtymävaiheissa esteettömyys toteutuu siten, että opiskelijoille tarjotaan yhdenvertainen mahdollisuus haun tekemiseen. Tarvittaessa opiskelija voi tehdä korkeakouluhaun yhdessä opinto-ohjaajan kanssa. Hakuprosessi on valtakunnallisesti yhdenmukainen.

Kajaanin lukiossa esteettömyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät toimet käyvät ilmi kunkin opiskelijan henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta, joka laaditaan opintojen alussa ja jota päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä.

## Ohjaustoiminnan arviointi ja kehittäminen

Kajaanin lukio arvioi ja kehittää ohjaustoimintaa koko koulun yhteistyönä. Ohjauksen kehittämiseen osallistuvat muun muassa opinto-ohjaajat ja muu henkilökunta, lukion hyvinvointiryhmä sekä opiskelijat. Ohjausta, sen riittävyttä ja sisältöä arvioidaan vuosittain. Ohjauksen arviointi toteutetaan osana opiskelijapalautetta. Opiskelijoille tehdään vuosittain kyselyt Wilman kautta opiskelusta, ohjauksesta ja niitä tukevista palveluista. Lisäksi toteutetaan kouluterveyskyselyjä. Näiden kyselyjen tuloksia hyödynnetään toiminnan kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Kyselyiden tulokset tiedotetaan opiskelijoille ryhmänohjaustunneilla ja opiskelijakunnan hallituksen kautta, huoltajille kotiväenilloissa ja tarvittaville yhteistyökumppaneille yhteisissä tilaisuuksissa.

Toimiva ohjausjärjestelmä edellyttää, että jokainen työyhteisön jäsen tietää, miten hänen oma tehtävänsä ja toimintansa tukee oppilaitoksen ohjaustoiminnan onnistumista. Tämän

edellytyksenä on avoin vuorovaikutus, vastuullisuus tehtävien hoidossa sekä selkeä työnjako ohjauksen eri toimijoiden välillä.

Kajaanin lukio arvioi ja kehittää ohjaustoimintaa koko koulun yhteistyönä. Ohjauksen kehittämiseen osallistuvat muun muassa opinto-ohjaajat ja muu henkilökunta, lukion hyvinvointiryhmä sekä opiskelijat. Ohjausta, sen riittävyttä ja sisältöä arvioidaan vuosittain. Ohjauksen arviointi toteutetaan osana opiskelijapalautetta. Opiskelijoille tehdään vuosittain kyselyt Wilman kautta opiskelusta, ohjauksesta ja niitä tukevista palveluista. Lisäksi toteutetaan kouluterveyskyselyjä. Näiden kyselyjen tuloksia hyödynnetään toiminnan kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Kyselyiden tulokset tiedotetaan opiskelijoille ryhmäohjaustunneilla ja opiskelijakunnan hallituksen kautta, huoltajille kotiväenilloissa ja tarvittaville yhteistyökumppaneille yhteisissä tilaisuuksissa.

Toimiva ohjausjärjestelmä edellyttää, että jokainen työyhteisön jäsen tietää, miten hänen oma tehtävänsä ja toimintansa tukee oppilaitoksen ohjaustoiminnan onnistumista. Tämän edellytyksenä on avoin vuorovaikutus, vastuullisuus tehtävien hoidossa sekä selkeä työnjako ohjauksen eri toimijoiden välillä.

## 4.2. Erityisopetus ja muu oppimisen tuki

*Lukiolain mukaan opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti (lukiolaki 714/2018, 28 § 1 mom.). Erityisopetus ja muu oppimisen tuki mahdollistavat opiskelijoiden yhdenvertaisen aseman. Keskeisiä asioita ovat oppimisen esteettömyys ja saavutettavuus sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa sekä edistää hänen hyvinvointiaan ja jaksamistaan. Lisäksi tavoitteena on antaa valmiuksia jatko-opintoihin siirtymiseen.*

*Opiskelijalla on oikeus saada tukea riippumatta siitä, mistä syistä oppimisvaikeudet johtuvat. Oppimisvaikeudet voivat johtua esimerkiksi luku- ja kirjoitusvaikeuksista, matemaattisista tai tarkkaavuuden vaikeuksista, sairaudesta, vammasta tai elämäntilanteesta.*

*Lukiolain (714/2018) 28 §:n 2 momentin mukaan tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Opettajat arvioivat tuen tarvetta yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan kanssa. Arvioinnissa voivat opiskelijan suostumuksella olla mukana myös tuen järjestämisen kannalta tarpeelliset asiantuntijat. Tuen tarpeen tunnistaminen voi perustua myös perusopetuslain (628/1998, muutettu lailla 1288/2013) 40 §:n perusteella siirrettävään koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömään tietoon tai opettajien ja muun henkilöstön havaintoihin. Lisäksi tuen tarpeen arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä, kuten alkuseulontoja.*

*Tukitoimien suunnittelu ja toteutus aloitetaan mahdollisimman varhain. Opiskelijaa opettavat opettajat suunnittelevat tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa. Tukitoimet voidaan tarvittaessa ja opiskelijan suostumuksella suunnitella yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan (lukiolaki 714/2018, 28 § 2 mom.). Opettajat huolehtivat siitä, että opiskelijalla on tieto mahdollisuudesta saada tukitoimet kirjattua. Tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, ja mahdolliset muutokset kirjataan edellä mainitulla tavalla.*

*Lukiolain (714/2018) 28 §:n 1 momentin mukaan tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Myönteinen ja kannustava palaute edistää opiskelijan käsitystä itsestään oppijana. Samalla opiskelijan itsearviointitaidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Opettajat ohjaavat opiskelijaa oppimaan oppimisen taidoissa, kantamaan vastuuta oppimisestaan ja työskentelystään sekä käyttämään kullekin oppiaineelle ominaisia opiskelustrategioita.*



Oppimisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Oppimisen tukea voivat olla esimerkiksi opetuksen eriyttäminen, tukiopeutus ja muut pedagogiset ratkaisut. Lisäksi opiskelijaa voidaan tukea yksilökohtaisesti suunnitellulla monipuolisella opinto-ohjauksella ja ryhmänohjaajan tuen avulla sekä hyödyntämällä erilaisia opintojen valintamahdollisuuksia. Opiskelijan oppimista voidaan edistää myös tarjoamalla oppimista ja hyvinvointia lisääviä lukion oppimäärään sisältyviä opintoja, jotka antavat tukea esimerkiksi opiskelutaitoihin, elämänhallintaan tai matematiikan ja muiden oppiaineiden opiskeluun.

Erityisopetus on erityisopettajan antamaa opetusta. Erityisopetus tukee aineenopetusta. Se voidaan toteuttaa yhteisopettajuutena, ryhmämuotoisena opetuksena tai yksilötukena. Erityisopetus on esimerkiksi opiskelutaitojen opettamista sekä opiskelijan ohjaamista käyttämään omia vahvuuksiaan oppimisessa. Erityisopettaja tekee yhteistyötä muiden opettajien kanssa tukea tarvitsevan opiskelijan oppimiseen ja opetukseen liittyvissä kysymyksissä.

Lukiolain (714/2018) 29 §:n mukainen opiskelun poikkeava järjestäminen voi koskea myös erityisopetusta tai muuta oppimisen tukea tarvitsevaa opiskelijaa. Opiskelun poikkeava järjestäminen tarkoittaa, että opiskelijan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja lukiokoulutuksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ja paikallisessa opetussuunnitelmassa määrätään. Poikkeavat järjestelyt tehdään vain niiltä osin kuin ne ovat välttämättömiä, ja ne kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Poikkeava järjestely voidaan tehdä opiskelijan hakemuksesta tai hänen suostumuksellaan.

Opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan avustajapalveluita, erityisiä apuvälineitä ja muita palveluita. Opiskelijan jaksamisen ja hyvinvoinnin tukemisessa voidaan tehdä yhteistyötä opiskeluhuollon palvelujen tai tarvittaessa muiden toimijoiden kanssa. Erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen rinnalla opiskelijalla on oikeus saada myös yksilökohtaista opiskeluhuoltoa.

Tukea tarvitsevan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä arvioidaan monipuolisesti. Näin turvataan tukea tarvitsevalle opiskelijalle mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin esimerkiksi tilanteissa, joissa kirjallinen tuottaminen on haastavaa. Osaamisen osoittamisen tavat ja tilanteet suunnitellaan opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Arvioinnissa käytettäviä yksilöllisiä järjestelyjä ovat esimerkiksi lisäajan antaminen arviointitilanteissa, pienryhmätilan käyttäminen, materiaalin kirjasinkoon suurentaminen tai mahdollisuus käyttää erillistä näyttöä. Arvioinnissa voidaan käyttää myös muita tarkoituksenmukaisia erityisjärjestelyjä.

Ylioppilastutkinnon kokeiden erityisjärjestelyistä tiedotetaan opiskelijalle heti lukio-opintojen alkaessa ja aina tarpeen mukaan. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus kokeilla erityisjärjestelyjä lukio-opintojen aikana, jotta niiden tarvetta ja toimivuutta voidaan arvioida. Tarvittaessa opiskelijaa ohjataan tarvittavien lausuntojen hankkimisessa ja erityisjärjestelyjen hakemisessa ylioppilastutkinnon kokeita varten.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä seuraavissa asioissa:

- tukitoimista ja niitä koskevista oikeuksista tiedottaminen opiskelijoille ja huoltajille
- tukitoimien tarpeen arviointi
- tukitoimien kirjaaminen henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan
- tuen toteuttaminen
- tuen toteutumisen seuranta ja arviointi
- yhteistyö, vastuut ja työnjako edellä mainituissa asioissa.

Lukion erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen toteutus ja työnjako kuvataan lukion opiskeluhuoltosuunnitelmassa, ohjaussuunnitelmassa ja pedagogisen tuen suunnitelmassa.

## 4.3. Opiskeluhoolto

Lukion opetussuunnitelman perusteissa käytetään lukiolain (714/2018) mukaisen käsitteen opiskelijahuolto sijasta oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) käsitettä opiskeluhoolto. Oppilaitoksesta käytetään soveltuviissa kohdissa myös ilmaisua lukio. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia (oppilas- ja opiskeluhooltolaki 1287/2013 1 §, muutettu lailla 377/2022).

Tässä luvussa määrätään opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta (lukiolaki 714/2018 12 § ja 32 § sekä oppilas- ja opiskeluhooltolaki 1287/2013 13 §, muutettu lailla 377/2022).

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3 §). Opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhoolto, jota koulutukseen osallistuminen edellyttää lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 9§). Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus. (YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista ja lukiolaki 714/2018 2 §, muutettu lailla 165/2022).

Opiskeluhoolltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 3 §, muutettu lailla 377/2022). Opiskeluhoolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on kaikkien oppilaitosyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus opiskeluhoolltopalveluihin, joita ovat opiskeluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 4 § ja 3 §.) Opiskeluhoolltopalvelut järjestetään ensisijaisesti lähipalveluna, jolle koulutuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat. Toisen asteen opiskeluterveydenhuollon palveluja voidaan järjestää myös keskitetysti opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä. Tällöinkin palvelun on oltava helposti opiskelijoiden saavutettavissa. (Terveydenhuoltolaki 378/2022 15 a § ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 9 §, muutettu lailla 377/2022).

### 4.3.1. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma ja paikallisesti päätettävät asiat

Koulutuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 13 §, muutettu lailla 377/2022). Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 14 §). Opiskeluhoolltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitosten ja opiskeluhoolltopalvelujen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 13 §, muutettu lailla 377/2022). Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite koulutuksen järjestäjän opiskeluhoolltosuunnitelman valmistelussa (terveydenhuoltolaki 378/2022 15 a §).

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoolltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää koulutuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoolltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä oppilaitoskohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Koulutuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoolltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista oppilaitoksissa seurataan ja sitä tarkistetaan tarvittaessa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 13 §, muutettu lailla 377/2022).

Koulutuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoolltosuunnitelma. Koulutuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten

tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten oppilaitosten toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 13 §, muutettu lailla 377/2022).

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoiton toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on oppilaitoskohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5) (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 13 §, muutettu lailla 377/2022).

### **1) Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista**

Arvioon opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (opiskeluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin oppilaitokselta. Tiedot ilmoitetaan koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys huomioiden opiskelijoiden ja lukioyhteisön tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjässä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 15 § ja 17 § ja terveydenhuoltolaki 1326/2010 16 §).

#### **Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta**

Arvioon opiskeluhoiton kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoiton yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi oppilaitosyksiköiden määrä ja oppilaitosten opiskelijamäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti paikallista lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja elinoloja koskevaa seurantatietoa, jota on koottu myös opiskelijoilta ja huoltajilta, opetushenkilöstöltä ja opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisilta.

#### **Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista**

Koulutuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (opiskeluterveydenhuolto sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut) henkilötyövuodet.

### **2) Lukioyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoiton edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi**

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa lukiokoulutuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja koulutuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti kuuluu yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 6 §.) Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu lukioyhteisön hyvinvoinnista (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 4 §).

#### **Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan**

- opiskelijoiden ja lukioyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset
- oppilaitoskohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14§ (1501/2016))
- koulutukseen osallistumisen seuranta, poissaolojen ehkäiseminen ja niihin puuttuminen
- tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisen ja käyttöön puuttuminen
- yhteistyö ja käytänteet oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa (terveydenhuoltolaki 1326/2010 16 § ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 388/2011 12 §).

### **3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)**

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä opiskelijaa koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 5 §). Yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa seurataan ja edistetään opiskelijan kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu aina opiskelijan suostumukseen (lukiolaki 714/2018 58 § ja Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.) Opiskelijan osallisuus ja mielipiteet otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 18 §). Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä (EU:n tietosuojasetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), lukiolaki 714/2018 58 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 22 §, muutettu lailla 377/2022, ja 23 §.)

#### **Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan**

- opiskelijan ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin (opiskeluterveydenhuolto, kuraattori- ja psykologipalvelut) (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 16 §, muutettu lailla 377/2022).
- yksittäisen opiskelijan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen (oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013 19 §)
- opiskeluhoitokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitokisterille (oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013 20 §, muutettu lailla 377/2022 ja 21 §)
- tarvittavan opiskeluhoollon järjestäminen kurinpitotoimen tai opiskelijan opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä (lukiolaki 714/2018 41 §, muutettu lailla 165/2022)
- opiskelijan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet oppilaitoksessa.
- opiskeluterveydenhuollon sairaanhoitopalvelujen järjestämistapa ja ohjaus niihin hakeutumiseksi

### **4) Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa**

Opiskeluhoolto on kaikkien oppilaitosyhteisössä työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä (oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013 4 §). Opiskelijoiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

#### **Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan**

- opiskelijoiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimiseen ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseen (oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013 13 §, muutettu lailla 377/2022)
- lukion opetus- ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- yhteistyö koulun ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoito ja poliisi
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen opiskelijoille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille (oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013 11 §)

## **5) Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma**

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus (lukiolaki 714/2018 40 §). Turvallisuuden varmistaminen edellyttää koulutuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista oppilaitosten kanssa. Koulutuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle (lukiolaki 714/2018 40 §, muutettu lailla 165/2022). Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan opiskelijan (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 23 §, lastensuojelulaki 471/2007 25 § ja sosiaalihuoltolaki 1301/2014 35 §).

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

### **4.3.2. Kajaanin lukion opiskeluhoitosuunnitelma**

#### **Opiskeluhoito Kajaanin lukiossa**

Kajaanin lukion opiskeluhoiton tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä huolehtia oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista ja opiskeluympäristön terveellisyydestä sekä turvallisuudesta. Opiskeluhoitoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhoitona. Opiskelijoiden osallisuutta oman työyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseksi tuetaan. Vastuu opiskeluhoitosta kuuluu kaikille opiskeluhoitoyhteisössä työskenteleville.

Lukion opiskeluhoitoon kuuluvat koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito sekä opiskeluhoiton palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuoltopalvelut. Opiskeluhoiton palvelut edistävät kaikkien opiskelijoiden oikeutta oppia ja olla tasavertainen yhteisön jäsen. Opintojen eteneminen turvataan ongelmien varhaisella tunnistamisella, ja niihin puuttumisella. Jokaisen henkilökuntaan kuuluvan tulee kiinnittää huomiota siihen, että vuorovaikutus on opiskelijan itsetuntoa vahvistavaa ja kannustavaa. Jokaisen tehtäviin kuuluvat muun muassa opiskelijoiden hyvinvoinnin seuranta ja puuttuminen epäkohtiin, kuten koulukiusaamiseen tai ilkivaltaan. Kajaanin lukiossa opiskelijan hyvinvointi on koko henkilöstön vastuulla.

Kajaanin lukiossa on 10.8.2022 yhteensä 591 opiskelijaa. Kaikilla opiskelijoilla on oikeus tarvittaviin opiskeluhuollon palveluihin. Lukuvuosittain noin 25 % lukion opiskelijoista tarvitsee tukea opinnoissaan tai elämässään. Tukea tarvitsevat sellaiset opiskelijat, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeä opinnoissaan, joilla on oppimisvaikeuksia tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet sairauden, vamman tai toimintavajavuuden vuoksi. Opiskelijalla voi olla tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Opiskeluhuollon kokonaistarpeen arvioinnissa hyödynnetään Kainuun soten laatimaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa sekä kouluterveys- ja Opintokamu -kyselyjen tuloksia. Arviota laadittaessa hyödynnetään monipuolisesti opiskeluhuollossa muodostunutta tietoa sekä huoltajilta ja erityisesti opiskelijoilta saatavaa tietoa.

Opiskeluhuollon palveluihin voi opiskelija hakeutua suoraan itse ja / tai huoltajien, oppilaitoksen henkilöstön tai muun viranomaisen ohjaamana. Kajaanin lukiolla nuorisopsykologin sekä kuraattorin palvelut ovat saatavilla päivittäin. Terveystenhoitajan vastaanotolle pääsee arkipäivisin ajanvarauksella ja tarvittaessa terveydenhoitajan kautta myös opiskelijaterveydenhoidon lääkärin vastaanotolle. Psykologi-, kuraattori- ja opiskeluterveydenhuoltopalveluiden järjestämisestä vastaa Kainuun hyvinvointialue.

Opiskeluhuollon ja oppimisen tuen palveluista tiedotetaan opiskelijoille ja heidän huoltajilleen Kajaanin lukion opinto-oppaassa, koulun kotisivuilla, Wilma-tiedotteissa sekä 1. vuosikurssin opiskelijoille ensimmäisillä opinto-ohjauksen tunneilla ja 1. vuosikurssin huoltajille kotiväenillassa.

Suurin osa opiskeluhuollon palveluista kohdentuu yksilö- ja pienryhmätöihin sekä yhteistyöhön kodin ja eri verkostojen kanssa. Lisäksi opiskeluhuollon palvelut tukevat oppilaitoksen henkilöstöä opiskelijoihin liittyvissä asioissa. Opiskeluhuollon toimijat ovat mukana lukion hyvinvointiryhmässä suunnittelemassa, kehittämässä ja seuraamassa oppilaitoksen ennaltaehkäisevää yhteisöllistä opiskeluhoitoa.

Kajaanin lukion opiskeluhuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä huolehtia oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista ja opiskeluympäristön terveellisyydestä sekä turvallisuudesta. Opiskeluhoitoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhoitona. Opiskelijoiden osallisuutta oman työyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseksi tuetaan. Vastuu opiskeluhoitosta kuuluu kaikille opiskeluyhteisössä työskenteleville.

Lukion opiskeluhoitoon kuuluvat koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito sekä opiskeluhuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuoltopalvelut. Opiskeluhuollon palvelut edistävät kaikkien opiskelijoiden oikeutta oppia ja olla tasavertainen yhteisön jäsen. Opintojen eteneminen turvataan ongelmien varhaisella tunnistamisella, ja niihin puuttumisella. Jokaisen henkilökuntaan kuuluvan tulee kiinnittää huomiota siihen, että vuorovaikutus on opiskelijan itsetuntoa vahvistavaa ja kannustavaa. Jokaisen tehtäviin kuuluvat muun muassa opiskelijoiden hyvinvoinnin seuranta ja puuttuminen epäkohtiin, kuten koulukiusaamiseen tai ilkivaltaan. Kajaanin lukiossa opiskelijan hyvinvointi on koko henkilöstön vastuulla.

Kajaanin lukiossa on 10.8.2022 yhteensä 591 opiskelijaa. Kaikilla opiskelijoilla on oikeus tarvittaviin opiskeluhuollon palveluihin. Lukuvuosittain noin 25 % lukion opiskelijoista tarvitsee tukea opinnoissaan tai elämässään. Tukea tarvitsevat sellaiset opiskelijat, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeä opinnoissaan, joilla on oppimisvaikeuksia tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet sairauden, vamman tai toimintavajavuuden vuoksi. Opiskelijalla voi olla tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Opiskeluhuollon kokonaistarpeen arvioinnissa hyödynnetään Kainuun soten laatimaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa sekä kouluterveys- ja Opintokamu -kyselyjen tuloksia.

Arviota laadittaessa hyödynnetään monipuolisesti opiskeluhollossa muodostunutta tietoa sekä huoltajilta ja erityisesti opiskelijoilta saatavaa tietoa.

Opiskeluholloin palveluihin voi opiskelija hakeutua suoraan itse ja / tai huoltajien, oppilaitoksen henkilöstön tai muun viranomaisen ohjaamana. Kajaanin lukiolla nuorisopsykologin sekä kuraattorin palvelut ovat saatavilla päivittäin. Terveydenhoitajan vastaanotolle pääsee arkipäivisin ajanvarauksella ja tarvittaessa terveydenhoitajan kautta myös opiskelijaterveydenhoidon lääkärin vastaanotolle. Psykologi-, kuraattori- ja opiskeluterveydenhuolto- palveluiden järjestämisestä vastaa Kainuun hyvinvointialue.

Opiskeluholloin ja oppimisen tuen palveluista tiedotetaan opiskelijoille ja heidän huoltajilleen Kajaanin lukion opinto-oppaassa, koulun kotisivuilla, Wilma-tiedotteissa sekä 1. vuosikurssin opiskelijoille ensimmäisillä opinto-ohjauksen tunneilla ja 1. vuosikurssin huoltajille kotiväenillassa.

Suurin osa opiskeluholloin palveluista kohdentuu yksilö- ja pienryhmätöihin sekä yhteistyöhön kodin ja eri verkostojen kanssa. Lisäksi opiskeluholloin palvelut tukevat oppilaitoksen henkilöstöä opiskelijoihin liittyvissä asioissa. Opiskeluholloin toimijat ovat mukana lukion hyvinvointiryhmässä suunnittelemassa, kehittämässä ja seuraamassa oppilaitoksen ennaltaehkäisevää yhteisöllistä opiskeluhoitoa.

## Yhteisöllinen opiskeluhoito ja sen toimintatavat

*Kokonaisvaltainen hyvinvointi rakentuu koko henkilöstön ja opiskelijoiden yhteishengestä. Opiskelijan aito kohtaaminen, kuunteleminen ja kunnioittaminen lisäävät turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Hyvän opiskelun edellytyksenä on oppilaitosyhteisön myönteinen ilmapiiri ja toisesta välittämisen kulttuuri.*

*Yhteisöllisen opiskeluholloin lähtökohtana on opiskelijan ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Toteuttamisessa otetaan huomioon sekä aikuistuvan nuoren itsenäisyyden tukeminen että huoltajien osallistuminen. Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen ja nuorten kehityksen kokonaisvaltaisen tukemisen varmistamiseksi tehdään yhteistyötä myös nuorisotoimen, kirkon oppilaitos- ja nuorisotyön ja kansalaisjärjestöjen kanssa.*

*Yhteisöllisellä opiskeluholloinlla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluolmpäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllisen opiskeluholloin edistäminen kuuluu kaikille opiskeluolmpäristössä työskenteleville osana heidän päivittäistä toimintaansa. Opiskeluholloinssa painopiste on ongelmien ennaltaehkäisyssä.*

*Kajaanin lukiolla kaikki opiskelijat kuuluvat opiskelijakuntaan. Opiskelijakunta valitsee keskuudestaan vuosittain hallituksen, joka organisoii toimintaa. Opiskelijakunnan hallitus valvoo opiskelijoiden etuja ja heitä kuullaan opiskelijoita koskevien päätösten teossa. Opiskelijakunnan hallituksen edustaja osallistuu hyvinvointiryhmän kokouksiin ja on tarvittaessa mukana opettajien kokouksessa. Opiskelijakunnan hallituksen kautta opiskelijakunta voi tehdä aloitteita opiskeluviihtyvyyden lisäämiseksi ja kehittää oppimisympäristöjä yhdessä henkilökunnan kanssa. Opiskelijakunta suunnittelee ja järjestää erilaisia tempauksia ja tapahtumia, joilla pyritään edistämään yhteisöllisyyttä koulussa ja luomaan myönteistä yhteishenkeä opiskelijoiden keskuudessa. Vaikutusmahdollisuuksilla ja osallistavalla toiminnalla voidaan lisätä myös lukiokoulutuksen arvostusta.*

*Tutortoiminnalla vahvistetaan opiskelijoiden osallisuutta ja aktiivisuutta kouluyhteisöissä. Koulutetut tutor-opiskelijat auttavat ja tukevat opintonsa aloittavia opiskelijoita lukio-opintojen alkuvaiheessa opastamalla käytännön asioissa ja järjestämällä ryhmille ryhmäytymistilaisuuden, jonka tarkoituksena on ryhmän jäsenten tutustuminen toisiinsa. Tutorit ovat ryhmänohjaajan apuna, järjestämässä omalle nimikkoryhmälleen mukavaa yhdessäoloa ja aktiviteettia etenkin*

ensimmäisenä lukuvuotena. Tutorin toiminta on yksi osa siitä työstä, jolla opintojen keskeyttämissä vähennetään ja syrjäytymistä ehkäistään.

Yhteistyöllä huoltajien kanssa tuetaan opiskelun edellytyksiä sekä opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Kodin ja oppilaitoksen välinen yhteistyö pyritään järjestämään niin, että opiskelija saa tukea sekä opiskelua että hyvinvointia koskeviin kysymyksiin ja mahdollisiin ongelmiin.

Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden huoltajille lähetetään infokirje lukuvuoden alussa lukion käytänteistä. Samalla he saavat omat käyttäjätunnukset Wilmaan. Wilmassa on käytössä pikaviestit koulun ja huoltajien välillä, poissaolojen seuranta ja selvittäminen, reaaliajassa olevat opintosuoritukset ja lukujärjestykset, huoltajille tehtävät kyselyt sekä tiedotus. Opiskelija voi 18 vuotta täytettyään antaa luvan huoltajiensa käyttöoikeuden jatkumiselle Wilmassa. Lukion toiminnasta ja tapahtumista tiedotetaan Wilman lisäksi lukion kotisivuilla ja lukuvuosioppaassa sekä ajankohtaisia tapahtumia on mahdollisuus seurata Kajaanin lukion Facebook-sivuilla. Kajaanin lukiolla on käytössä kotisivut, joiden toteutuksessa on huomioitu saavutettavuusdirektiivin vaatimukset digitaalisten palveluiden saavutettavuudesta.

Lukiossa pidetään säännöllisesti sekä vuosikursikohtaisia että koko lukion kotiväeniltoja, joissa kerrotaan keskeisistä ja ajankohtaisista lukio-opiskeluun liittyvistä asioista. Kotiväenilloissa huoltajilla on myös mahdollisuus keskustella ryhmänohjaajien, opettajien, opinto-ohjaajien, psykologin, kuraattorin ja rehtorin kanssa. Huoltajia informoidaan lukion hyvinvointiryhmästä ja sen toiminnasta sekä erityisopettajan palveluista ja rohkaistaan huoltajia ottamaan yhteyttä oppilaitoksen henkilökuntaan. Tarvittaessa huoltajia voidaan kutsua mukaan hyvinvointiryhmän palaveriin ja heillä on mahdollisuus osallistua opiskeluhuollon suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin.

Huoltajiin pidetään säännöllisesti yhteyttä Wilman kautta, puhelimitse ja sähköpostitse. Ryhmänohjaaja toimii ensisijaisena yhteydenpitäjänä. Opiskelijan hyvinvointiin tai oppimiseen liittyvissä pulmatilanteissa yhteistyö kodin kanssa tiivistyy. Lukiolta otetaan yhteyttä kotiin, jos opiskelijalla on esimerkiksi poissaoloja, hänen opintonsa eivät etene normaalisti tai ilmenee muita ongelmia, joista koulussa huolestutaan. Ryhmänohjaaja on ensisijainen yhteydenottaja, mutta tarvittaessa myös opinto-ohjaaja, psykologi, kuraattori, rehtori, terveydenhoitaja tai yksittäinen aineenopettaja voi ottaa yhteyttä huoltajaan.

Opiskelijan mahdollisesti tarvitsemat tukipalvelut suunnitellaan yhteistyössä opiskelijan, huoltajan ja tapauskohtaisesti kootun asiantuntijaryhmän kesken. Suostumusta vaativissa opiskeluhuollollisissa järjestelyissä, lukioikäinen voi antaa suostumuksensa itse hänen asiansa käsittelemiseen tapauskohtaisessa asiantuntijaryhmässä. Alaikäisen huoltajalle ilmoitetaan opiskeluhuollollisista asioista, mikäli huoli on suuri tai yhteydenotto katsotaan muutoin tärkeäksi. Tarvittaessa nuorta ja hänen huoltajaansa ohjataan kääntymään koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden puoleen. Kaikessa koulun ja kodin välisessä yhteistyössä noudatetaan lain edellyttämiä lupa- ja salassapitokäytänteitä.

Kajaanin lukiossa toimii opiskeluhooltoryhmä, jota kutsutaan hyvinvointiryhmäksi. Ryhmän muodostavat koulun rehtori/apulaisrehtori, terveydenhoitaja, kuraattori, erityisopettaja, opinto-ohjaajat, nuorisopsykologi ja opiskelijoiden sekä huoltajien edustajat sekä tarvittaessa opettajien/ryhmänohjaajien edustaja/edustajat. Kokoontumisiin kutsutaan tarpeen mukaan muitakin asiantuntijoita ja yhteistyötahoja sekä tehdään yhteistyötä opiskelijakunnan hallituksen kanssa. Ryhmään voivat ottaa yhteyttä opiskelijat, huoltajat, opettajat ja muu henkilökunta. Ryhmä kokoontuu työvuoden aikana 1-2 kertaa jokaisessa periodissa ja tarvittaessa useamminkin.

Kajaanin lukion hyvinvointiryhmä vastaa lukion opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, opiskeluhooltotyön koordinoinnista ja arvioinnista. Ryhmän keskeinen tehtävä on oppilaitosyhteisön terveellisyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Hyvinvointiryhmä laatii



*lukuvuosittaisen toimintasuunnitelman yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja arvioi opiskeluhuollon toteutumista oppilaitoksessa. Ryhmä voi toteuttaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa esimerkiksi teemapäiviä tai muita tapahtumia opiskelijoiden ja koko kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Ryhmä järjestää myös siirtopalaverit perusopetuksen ja lukion opiskeluhuoltoon liittyvien henkilöiden välillä opiskelijan hyvinvoinnin ja opiskelun tukemiseen tarvittavan tiedon siirtämiseksi opintojen alkuvaiheessa.*

*Etsivään nuorisotyöhön ollaan lukiolta yhteydessä, kun opiskelija on vaarassa pudota pois lukio-opinnoissa ilmenneiden ongelmien takia. Ilmoitus tehdään lukiolta myös silloin, jos opiskelija eroaa ilman varmoja jatkosuunnitelmia. Opiskelijoille ja huoltajille on jo lukioon tulovaiheessa tiedotettu asiasta kirjallisesti ja Kajaanin etsivät nuorisotyöntekijät käyvät esittäytymässä 1.vuoden opiskelijoille ensimmäisenä syksynä. Opiskelijaan ollaan yhteydessä ja kysytään suostumus tietojen siirtoon siinä vaiheessa, kun aiotaan olla etsivään nuorisotyöhön yhteydessä. Ensimmäinen tapaaminen nuoren ja etsivän nuorisotyöntekijän kanssa pyritään järjestämään jo lukiolla.*

*Kajaanin lukiolla tehdään yhteistyötä poliisin kanssa tarvittaessa. Poliisin edustaja käy lukiolla puhumassa ajankohtaisista nuorten turvallisuuteen liittyvistä asioista poliisin näkökulmasta tarvittaessa.*

*Kajaanissa on käytössä nuorille suunnattu matalan kynnyksen Ankkuri-työmalli, jossa poliisin, nuorisotyön, mielenterveyspalveluiden ja sosiaalityön työntekijöiden muodostama tiimi tekee ennalta estävää työtä yhdessä nuoren ja hänen huoltajansa kanssa.*

*Ankkuri-työmallin tavoitteena on*

- Varhainen puuttuminen alaikäisten ja aikuistuvien nuorten rikolliseen käyttäytymiseen*
- Nuoren asiakkaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen ja avun tarpeen selvittäminen*
- Nopea puuttuminen lähisuhde- ja perheväkivaltaan, avun tarpeen selvittäminen ja perheiden kanssa työskentely*
- Tarvittaessa nuoret ja perheet ohjataan jatkotyöskentelyyn tarkoituksenmukaisen avun tai tuen piiriin*
- Sisäisen turvallisuuden lisääminen tekemällä asioita yhdessä moniammatillisesti*

*Opiskeluhuollon toimija auttaa opiskelijaa tarvittaessa keskustelemaan Ankkuri-työntekijöiden kanssa.*

*Oppilaitostyöstä vastaa oppilaitospappi, joka osallistuu lukiolaisten ja henkilökunnan arkeen ja juhlaan. Uusille opiskelijoille oppilaitospappi käy esittäytymässä ensimmäisenä syksynä. Hän pitää päivänavauksia, tiedottaa ev.lut seurakunnan opiskelijatoiminnasta ja pitää lukuvuoden aikana käytävapäivystyksiä yhdessä ev.lut. seurakunnan nuorisotyöntekijän kanssa. Lisäksi oppilaitospappi tekee yhteistyötä uskonnon opettajien kanssa.*

*Lukiolain 714/2018 30 §:n mukaan opiskelijan tulee osallistua opetukseen, jollei hänen poissaololleen ole perusteltua syytä. Lain mukaan koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijan poissaoloa koskevista menettelyistä. Myöhästymisten ja poissaolojen seuraamisen tärkein tavoite on tukea opiskelijan lukionkäyntiä. Opintojakson suorittaminen edellyttää aktiivista läsnäoloa. Ajoissa oppitunneille saapuminen ja säännöllinen koulunkäynti osoittavat vastuuntuntoista asennetta opiskeluun. Mikäli opiskelijalla on oppitunnilta myöhästymiseensä pätevä syy, hän voi mennä tunnille myöhästyneenä opetusta häiritsemättä ja ilmoittaa syyn opettajalle oppitunnin päätyttyä. Opettajalla on oikeus olla päästämättä myöhässä olevaa opiskelijaa luokkaan esim. kielten kuuntelun tai esitysten aikana.*

*Sairauden vuoksi opiskelijalla on lupa olla poissa. Poissaolon syystä on aina annettava selvitys Wilmassa. Alle 18-vuotiaan opiskelijan poissaolon selvittää huoltaja. Poissaolot vaikuttavat*

opiskelijan jatkuvan näytön arviointiin. Perustelluista syistä poissaolojen perusteella opettaja voi jättää opintojakson arvioimatta. Opiskelijan velvollisuus on selvittää poissaoloaikana kertyneet koulutehtävät välittömästi poissaolon jälkeen. Jos opiskelija on oppituntien aikana koulun edustustehtävissä tai muissa koulun määräämissä tehtävissä, on hänen sovittava asiasta etukäteen opintojakson opettajan kanssa.

Poissaoloon lukiosta tulee pyytää lupa. Opiskelija/huoltaja voi päteväen syyn nojalla anoa etukäteen lupaa koulusta poissa olemiseen, yksittäiseksi oppitunniksi asianomaiselta opettajalta, enintään kolmeksi (1 – 3) päiväksi ryhmänohjaajalta ja yli kolmeksi päiväksi rehtorilta tai apulaisrehtorilta. Lupa useiden päivien poissaoloon ratkaistaan opintomenestyksen perusteella ja se on aina haettava hyvissä ajoin ennen poissaoloa.

Kaikilla opiskelijoilla ja henkilöstön jäsenillä on oikeus turvalliseen opiskelu- ja työympäristöön. Turvallisen ympäristöön sisältyy fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuus. Kajaanin lukion turvallisuus perustuu opiskelijoiden, huoltajien ja koko henkilöstön yhteistyöhön. Turvallisuus on osa hyvinvointia ja siihen kuuluu varhainen puuttuminen ja ennalta ehkäisevä toiminta, toiminta ongelma- ja kriisitilanteissa sekä toimintaympäristön esteettömyys ja turvallisuus.

Opiskelijan on noudatettava lukion järjestyssääntöä sekä henkilökunnan antamia ohjeita ja määräyksiä. Opiskelija allekirjoittaa lukioon tultuaan sitoumuksen järjestyssääntöjen noudattamisesta. Järjestyssääntö on voimassa koulutyöhön kuuluvassa opetuksessa, lukion tiloissa ja tilaisuuksissa, opinto-, kilpailu- ja esiintymismatkoilla, tutustumiskäynneillä sekä lukion ulkoalueilla. Kajaanin lukion järjestyssäännöt ovat kaikkien luettavissa Kajaanin lukion opinto-oppaassa.

Kaikki kouluyhteisön jäsenet huolehtivat siitä, että koulurakennus, luokat ja ympäristö säilyvät turvallisina, siisteinä ja viihtyisinä. Jokainen noudattaa jätehuollosta annettuja ohjeita. Opiskelijan tulee käsitellä lukion omaisuutta huolellisesti. Opiskelijan on korvattava omaisuudelle tahallisesti tai tuottamuksellaan aiheuttamansa vahinko vahingonkorvauslain (412 / 74) mukaisesti.

Opiskelijan on käyttäydyttävä moitteettomasti sekä turvattava ja edistettävä työrauhaa. Opiskelijoiden on oltava oppituntien alkaessa opetuspaikassa tehtävät tehtyinä ja tarvittavat välineet mukanaan. Oppitunneille ja kokeisiin saavutaan myöhästymättä.

Lukion tiloissa ja ulkoalueilla liikutaan rauhallisesti ja turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen. Moottoriajoneuvot ja polkupyörät pysäköidään vain niille varatuille paikoille. Äkillisen vaaratilanteen sattuessa on tärkeää, että poistumistiet ja kulkuväylät ovat esteettä. Kaikkia turvallisuusmääräyksiä on ehdottomasti noudatettava. Opiskelijan huolimattomuus ja tahallisuus voivat aiheuttaa sen, että vahingon sattuessa opiskelija ei ole oikeutettu saamaan korvauksia. Tapaturman havainneen opiskelijan on ilmoitettava siitä viipymättä jollekin henkilökuntaan kuuluvalla. Jokainen on velvollinen antamaan tarvittaessa ensiapua ja huolehtimaan loukkaantuneen kuljetuksesta päivystyspoliklinikalle.

Kajaanin lukion opiskelijat on vakuutettu tapaturmavakuutuksella. Vakuutus koskee opiskelijoita opiskeluaikana ja koulumatkoilla sekä opetussuunnitelman mukaisissa työtehtävissä ja opintomatkoilla kotimaassa ja ulkomailla tapaturman varalta. Vieraskuntalaisten opiskelijoiden osalta tutkitaan tapauskohtaisesti vakuutuksen korvausperusteet. Kaikista tapaturmista tehdään ilmoitus toimistos sihteeri Sirpa Haatajalle, hän huolehtii tapaturmailmoituksen teosta Pohjolan verkkopalveluun.

Tietokonelaitteistot ja -ohjelmistot ovat tärkeä osa opetusvälineistöä. Ohjelmistojen asennuksia sekä niiden muutoksia saa suorittaa vain atk-henkilöstön luvalla. Koulun laitteissa havaituista toimintahäiriöistä on ilmoitettava opettajalle tai laitteistojen huollosta vastaaville henkilöille.

Laiminlyönneistä ja rikkomuksista seuraa: opiskelijan puhuttelu, häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistaminen luokahuoneesta tai muusta tilasta tai lukion järjestämästä tilaisuudesta, rehtorin kirjallinen varoitus tai määräaikainen erottaminen.

*Tupakkalain (549/2016) nojalla tupakointi ja nuuskaaminen on kielletty Kajaanin lukion alueella ja lukion ulkopuolella järjestetyissä koulun tilaisuuksissa. Tupakointikielto koskee myös savuttomia tupakkatuotteita, mm. sähkötupakkaa. Lain tarkoitus on ehkäistä tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistää niiden käytön lopettamista sekä suojella väestöä tupakansavulle altistumiselta.*

*Kajaanin lukion opiskelijoille tiedotetaan järjestyssäännöistä, jotka kieltävät alkoholin, huumeiden ja huumaavasti vaikuttavien aineiden hallussapidon ja käyttämisen sekä niiden vaikutuksen alaisena esiintyminen lukion alueella ja lukion järjestämissä tilaisuuksissa. Huumeiden hallussapidosta ja käyttämisestä ilmoitetaan aina poliisiviranomaiselle.*

*Rehtorilla tai opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana niin oppilaitosalueella kuin työsuunnitelman mukaisissa oppilaitosalueen ulkopuolisissa tapahtumissa tarkastaa opiskelijat tavarat ja ottaa haltuunsa opiskelijalta kielletty esine tai aine siten, kuin lukiolain 45 § – 47 §:ssä säädetään. Laki säättää myös haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttamisesta ja hävittämisestä sekä haltuunoton ja tarkastamisen kirjaamisesta.*

*Kajaanin lukiolla on päihdetoimintamalli, joka auttaa ennaltaehkäisemään päihdeongelmia sekä tunnistamaan päihdeiden kanssa ongelmiin joutuneita opiskelijoita ja tarjoaa keinoja puuttua ongelmakäyttöön varhain ja tuloksellisesti. Tavoitteena on mahdollisimman varhainen päihdeiden käytön havaitseminen ja siihen puuttuminen sekä tarjota ratkaisuja ongelmaan. Nuorten lähellä olevien aikuisten pitää reagoida kaikkeen väärinkäyttöön päihdeiden laadusta riippumatta.*

#### *LIITE 1: Kajaanin lukion opiskelijoiden päihdetoimintamalli 2021*

*Kajaanin lukion terveydellisten olojen ja hyvinvoinnin valvonta ja tarkastelu on monen tahon yhteistyötä. Periaate on, että jokainen taho käyttää hyväkseen toisen asiantuntemusta. Näitä asioita käsittelevät mm. työterveyshuollon työpaikkaselvitykset, työpaikan oma riskianalyysi, kiinteistöhuollon raportit ja katselmukset, palo- ja pelastuskatselmus ja työsuojelutarkastukset. Mukana näissä tarkastuksissa ovat yleensä rehtori ja/tai apulaisrehtori, oppilaitoksen työsuojeluasiamies, opiskeluterveydenhoitaja, työterveyshoitaja, työsuojeluvaltuutettu ja kiinteistöpäällikkö. Todettujen puutteiden ja epäkohtien korjaamista on seurattava vuosittain.*

*Oppilaitos osallistuu erilaisiin työhyvinvointia ja opiskelijoiden hyvinvointiin koskeviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin ja kartoituksiin, joiden tuloksia käytetään hyväksi opiskeluhuollollisessa suunnittelussa ja toiminnan arvioimisessa.*

*Väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän estäminen on osa turvallista oppimisympäristöä. Oppilaitoksen tavoitteena on opiskelijoiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työote edistävät turvallisuuden toteutumista. Opetuksen tulee edistää opiskelijoiden tervettä kasvua ja kehitystä. Turvallisuus muodostuu kodin ja koulun yhteistyöstä sekä yhteis-työstä asiantuntijoiden ja verkostojen kanssa.*

*Järjestyssäännöillä edistetään oppilaitoksen sisäistä järjestystä, opiskelun sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännöissä annetaan turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä asianmukaisesta käyttäytymisestä, oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen alueella.*

*Oppilaitoksen järjestyssääntöjen noudattaminen ja niihin sitoutuminen vähentää kurinpitoasioihin kuuluvaa työtä ja luo turvallisuutta. Sääntöjen noudattaminen toimii jo sinällään kiusaamista ennaltaehkäisevästi. Henkilökunta voi vaikuttaa oppilaitoksen ilmapiiriin omalla esimerkillään ja ohjaamalla opiskelijoita oikeudenmukaisuuteen ja toisten kunnioittamiseen.*

*Kiusaamisesta ja sen vaikutuksista puhutaan avoimesti oppitunneilla ja arkipäivän tilanteissa. Tutoropiskelijoiden koulutuksessa painotetaan kiusaamisen tunnistamista ja siitä puhumista.*

*Eryityisesti opintojen alkuvaiheessa kiinnitetään huomiota ryhmäytymiseen ja hyvän ilmapiirin luomiseen. Kajaanin lukiolla on toimintaohjeet väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseen. Minkäänlaista häiriökäyttäytymistä ei hyväksytä ja siihen puututaan välittömästi asian tultua tietoon. Toiminta perustuu lukiolakiin sekä rikoslakiin.*

## LIITE 2. Kajaanin lukion kiusaamisen vastainen toimintamalli 2021

*Kajaanin lukion kriisityön tavoitteena on tunnistaa kriisit ja toimia niissä nopeasti, tehokkaasti ja hallitusti. Kajaanin lukiolla on laadittu kriisivalmiussuunnitelma, jossa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma on valmisteltu yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma. Kriisisuunnitelman avulla oppilaitos vahvistaa yhteisön ja sen jäsenten kykyä selviytyä vaikeista tilanteista ja siten myös tukea oppilaitoksen henkilöstön jaksamista. Henkilöstöä ja opiskelijoita koulutetaan säännöllisesti kriisitilanteissa toimimiseen sekä järjestetään pelastusharjoituksia yhteistyössä Kainuun pelastustoimen kanssa.*

*Kriisitilanteissa tiedottamisessa ja toiminnassa noudatetaan viranomaisten antamia ohjeita. Keskeinen vastuuhenkilö kriisitilanteiden tiedottamisessa ja toiminnan johtamisessa on rehtori. Kriisin selvittäminen oppilaitostasolla on välttämätöntä, koska oppilaitos on aina merkittävä paikka nuorten elämässä. Oppilaitosyhteisö ja sen jäsenet voivat muodostaa vahvan suojaa ja turvaa antavan tuen kriisin kohdanneille.*

### **Kajaanin lukion kriisitilanteiden toimintaohje**

*Kajaanin lukiolla on yhdessä Kainuun ammattiopiston ja viranomaisten kanssa laadittu pelastussuunnitelma sekä turvallisuusohjeet, jotka kattavat koko Vuorikadun kampuksen. Turvallisuusohjeita käsitellään opiskelijoiden kanssa ja vuosittain tehdään poistumisharjoitukset rakennuksesta. Turvallisuusohjeet ovat opiskelijoiden nähtävillä koulun käytävillä. Samaten käytäviltä löytyy tarvittavaa sammutus- ja ensiapuvälineistöä.*

Kokonaisvaltainen hyvinvointi rakentuu koko henkilöstön ja opiskelijoiden yhteishengestä. Opiskelijan aito kohtaaminen, kuunteleminen ja kunnioittaminen lisäävät turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Hyvän opiskelun edellytyksenä on oppilaitosyhteisön myönteinen ilmapiiri ja toisesta välittämisen kulttuuri.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon lähtökohtana on opiskelijan ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Toteuttamisessa otetaan huomioon sekä aikuistuvan nuoren itsenäisyyden tukeminen että huoltajien osallistuminen. Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen ja nuorten kehityksen kokonaisvaltaisen tukemisen varmistamiseksi tehdään yhteistyötä myös nuorisotoimen, kirkon oppilaitos- ja nuorisotyön ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllisen opiskeluhuollon edistäminen kuuluu kaikille opiskeluyhteisössä työskenteleville osana heidän päivittäistä toimintaansa. Opiskeluhuollossa painopiste on ongelmien ennaltaehkäisyssä.

Kajaanin lukiolla kaikki opiskelijat kuuluvat opiskelijakuntaan. Opiskelijakunta valitsee keskuudestaan vuosittain hallituksen, joka organisoii toimintaa. Opiskelijakunnan hallitus valvoo opiskelijoiden etuja ja heitä kuullaan opiskelijoita koskevien päätösten teossa. Opiskelijakunnan hallituksen edustaja osallistuu hyvinvointiryhmän kokouksiin ja on tarvittaessa mukana opettajien kokouksessa. Opiskelijakunnan hallituksen kautta opiskelijakunta voi tehdä aloitteita opiskeluviihtyvyyden lisäämiseksi ja kehittää oppimisympäristöjä yhdessä henkilökunnan kanssa. Opiskelijakunta suunnittelee ja järjestää erilaisia tempauksia ja tapahtumia, joilla pyritään

edistämään yhteisöllisyyttä koulussa ja luomaan myönteistä yhteishenkeä opiskelijoiden keskuudessa. Vaikutusmahdollisuuksilla ja osallistavalla toiminnalla voidaan lisätä myös lukiokoulutuksen arvostusta.

Tutortoiminnalla vahvistetaan opiskelijoiden osallisuutta ja aktiivisuutta kouluyhteisöissä. Koulutetut tutor-opiskelijat auttavat ja tukevat opintonsa aloittavia opiskelijoita lukio-opintojen alkuvaiheessa opastamalla käytännön asioissa ja järjestämällä ryhmille ryhmäytymistilaisuuden, jonka tarkoituksena on ryhmän jäsenten tutustuminen toisiinsa. Tutorit ovat ryhmänohjaajan apuna, järjestämässä omalle nimikkoryhmälleen mukavaa yhdessäoloa ja aktiviteettia etenkin ensimmäisenä lukuvuotena. Tutorin toiminta on yksi osa siitä työstä, jolla opintojen keskeyttämisiä vähennetään ja syrjäytymistä ehkäistään.

Yhteistyöllä huoltajien kanssa tuetaan opiskelun edellytyksiä sekä opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Kodin ja oppilaitoksen välinen yhteistyö pyritään järjestämään niin, että opiskelija saa tukea sekä opiskelua että hyvinvointia koskeviin kysymyksiin ja mahdollisiin ongelmiin.

Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden huoltajille lähetetään infokirje lukuvuoden alussa lukion käytänteistä. Samalla he saavat omat käyttäjätunnukset Wilmaan. Wilmassa on käytössä pikaviestit koulun ja huoltajien välillä, poissaolojen seuranta ja selvittäminen, reaaliajassa olevat opintosuoritukset ja lukujärjestykset, huoltajille tehtävät kyselyt sekä tiedotus. Opiskelija voi 18 vuotta täytettyään antaa luvan huoltajiensa käyttöoikeuden jatkumiselle Wilmassa. Lukion toiminnasta ja tapahtumista tiedotetaan Wilman lisäksi lukion kotisivuilla ja lukuvuosioppaassa sekä ajankohtaisia tapahtumia on mahdollisuus seurata Kajaanin lukion Facebook-sivuilla. Kajaanin lukiolla on käytössä kotisivut, joiden toteutuksessa on huomioitu saavutettavuusdirektiivin vaatimukset digitaalisten palveluiden saavutettavuudesta.

Lukiossa pidetään säännöllisesti sekä vuosikurssikohtaisia että koko lukion kotiväeniltoja, joissa kerrotaan keskeisistä ja ajankohtaisista lukio-opiskeluun liittyvistä asioista. Kotiväenilloissa huoltajilla on myös mahdollisuus keskustella ryhmänohjaajien, opettajien, opinto-ohjaajien, psykologin, kuraattorin ja rehtorin kanssa. Huoltajia informoidaan lukion hyvinvointiryhmästä ja sen toiminnasta sekä erityisopettajan palveluista ja rohkaistaan huoltajia ottamaan yhteyttä oppilaitoksen henkilökuntaan. Tarvittaessa huoltajia voidaan kutsua mukaan hyvinvointiryhmän palaveriin ja heillä on mahdollisuus osallistua opiskeluhuollon suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin.

Huoltajiin pidetään säännöllisesti yhteyttä Wilman kautta, puhelimitse ja sähköpostitse. Ryhmänohjaaja toimii ensisijaisena yhteydenpitäjänä. Opiskelijan hyvinvointiin tai oppimiseen liittyvissä pulmatilanteissa yhteistyö kodin kanssa tiivistyy. Lukiolta otetaan yhteyttä kotiin, jos opiskelijalla on esimerkiksi poissaoloja, hänen opintonsa eivät etene normaalisti tai ilmenee muita ongelmia, joista koulussa huolestutaan. Ryhmänohjaaja on ensisijainen yhteydenottaja, mutta tarvittaessa myös opinto-ohjaaja, psykologi, kuraattori, rehtori, terveydenhoitaja tai yksittäinen aineenopettaja voi ottaa yhteyttä huoltajaan.

Opiskelijan mahdollisesti tarvitsemat tukipalvelut suunnitellaan yhteistyössä opiskelijan, huoltajan ja tapauskohtaisesti kootun asiantuntijaryhmän kesken. Suostumusta vaativissa opiskeluhuollollisissa järjestelyissä, lukioikäinen voi antaa suostumuksensa itse hänen asiansa käsittelemiseen tapauskohtaisessa asiantuntijaryhmässä. Alaikäisen huoltajalle ilmoitetaan opiskeluhuollollisista asioista, mikäli huoli on suuri tai yhteydenotto katsotaan muutoin tärkeäksi. Tarvittaessa nuorta ja hänen huoltajaansa ohjataan kääntymään koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden puoleen. Kaikessa koulun ja kodin välisessä yhteistyössä noudatetaan lain edellyttämiä lupa- ja salassapitokäytänteitä.

Kajaanin lukiossa toimii opiskeluhuoltoryhmä, jota kutsutaan hyvinvointiryhmäksi. Ryhmän muodostavat koulun rehtori/apulaisrehtori, terveydenhoitaja, kuraattori, erityisopettaja, opinto-ohjaajat, nuorisopsykologi ja opiskelijoiden sekä huoltajien edustajat sekä tarvittaessa opettajien/

ryhmänohjaajien edustaja/edustajat. Kokouksiin kutsutaan tarpeen mukaan muitakin asiantuntijoita ja yhteistyötahoja sekä tehdään yhteistyötä opiskelijakunnan hallituksen kanssa. Ryhmään voivat ottaa yhteyttä opiskelijat, huoltajat, opettajat ja muu henkilökunta. Ryhmä kokoontuu työvuoden aikana 1-2 kertaa jokaisessa periodissa ja tarvittaessa useamminkin.

Kajaanin lukion hyvinvointiryhmä vastaa lukion opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, opiskeluhuoltotyön koordinoinnista ja arvioinnista. Ryhmän keskeinen tehtävä on oppilaitosyhteisön terveellisyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Hyvinvointiryhmä laatii lukuvuosittaisen toimintasuunnitelman yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja arvioi opiskeluhuollon toteutumista oppilaitoksessa. Ryhmä voi toteuttaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa esimerkiksi teemapäiviä tai muita tapahtumia opiskelijoiden ja koko kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Ryhmä järjestää myös siirtopalaverit perusopetuksen ja lukion opiskeluhooltoon liittyvien henkilöiden välillä opiskelijan hyvinvoinnin ja opiskelun tukemiseen tarvittavan tiedon siirtämiseksi opintojen alkuvaiheessa.

Etsivään nuorisotyöhön ollaan lukiolta yhteydessä, kun opiskelija on vaarassa pudota pois lukio-opinnoissa ilmenneiden ongelmien takia. Ilmoitus tehdään lukiolta myös silloin, jos opiskelija eroaa ilman varmoja jatkosuunnitelmia. Opiskelijoille ja huoltajille on jo lukioon tulovaiheessa tiedotettu asiasta kirjallisesti ja Kajaanin etsivät nuorisotyöntekijät käyvät esittäytymässä 1.vuoden opiskelijoille ensimmäisenä syksynä. Opiskelijaan ollaan yhteydessä ja kysytään suostumus tietojen siirtoon siinä vaiheessa, kun aiotaan olla etsivään nuorisotyöhön yhteydessä. Ensimmäinen tapaaminen nuoren ja etsivän nuorisotyöntekijän kanssa pyritään järjestämään jo lukiolla.

Kajaanin lukiolla tehdään yhteistyötä poliisin kanssa tarvittaessa. Poliisin edustaja käy lukiolla puhumassa ajankohtaisista nuorten turvallisuuteen liittyvistä asioista poliisin näkökulmasta tarvittaessa.

Kajaanissa on käytössä nuorille suunnattu matalan kynnyksen Ankkuri-työmalli, jossa poliisin, nuorisotyön, mielenterveyspalveluiden ja sosiaalityön työntekijöiden muodostama tiimi tekee ennalta estävää työtä yhdessä nuoren ja hänen huoltajansa kanssa.

Ankkuri-työmallin tavoitteena on

- Varhainen puuttuminen alaikäisten ja aikuistuvien nuorten rikolliseen käyttäytymiseen
- Nuoren asiakkaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen ja avun tarpeen selvittäminen
- Nopea puuttuminen lähisuhde- ja perheväkivaltaan, avun tarpeen selvittäminen ja perheiden kanssa työskentely
- Tarvittaessa nuoret ja perheet ohjataan jatkotyöskentelyyn tarkoituksenmukaisen avun tai tuen piiriin
- Sisäisen turvallisuuden lisääminen tekemällä asioita yhdessä moniammatillisesti

Opiskeluhoollon toimija auttaa opiskelijaa tarvittaessa keskustelemaan Ankkuri-työntekijöiden kanssa.

Oppilaitostyöstä vastaa oppilaitospappi, joka osallistuu lukiolaisten ja henkilökunnan arkeen ja juhlaan. Uusille opiskelijoille oppilaitospappi käy esittäytymässä ensimmäisenä syksynä. Hän pitää päivänavauksia, tiedottaa ev.lut seurakunnan opiskelijatoiminnasta ja pitää lukuvuoden aikana käytäväpäivystyksiä yhdessä ev.lut. seurakunnan nuorisotyöntekijän kanssa. Lisäksi oppilaitospappi tekee yhteistyötä uskonnon opettajien kanssa.

Lukiolain 714/2018 30 §:n mukaan opiskelijan tulee osallistua opetukseen, jollei hänen poissaololleen ole perusteltua syytä. Lain mukaan koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijan poissaoloa koskevista menettelyistä. Myöhästymisten ja poissaolojen seuraamisen tärkein tavoite

on tukea opiskelijan lukionkäyntiä. Opintojakson suorittaminen edellyttää aktiivista läsnäoloa. Ajoissa oppitunneille saapuminen ja säännöllinen koulunkäynti osoittavat vastuuntuntoista asennetta opiskeluun. Mikäli opiskelijalla on oppitunnilta myöhästymiseensä pätevä syy, hän voi mennä tunnille myöhästyneenä opetusta häiritsemättä ja ilmoittaa syyn opettajalle oppitunnin päätyttyä. Opettajalla on oikeus olla päästämättä myöhässä olevaa opiskelijaa luokkaan esim. kielten kuuntelun tai esitysten aikana.

Sairauden vuoksi opiskelijalla on lupa olla poissa. Poissaolon syystä on aina annettava selvitys Wilmassa. Alle 18-vuotiaan opiskelijan poissaolon selvittää huoltaja. Poissaolot vaikuttavat opiskelijan jatkuvan näytön arviointiin. Perustelluista syistä poissaolojen perusteella opettaja voi jättää opintojakson arvioimatta. Opiskelijan velvollisuus on selvittää poissaoloaikana kertyneet koulutehtävät välittömästi poissaolon jälkeen. Jos opiskelija on oppituntien aikana koulun edustustehtävissä tai muissa koulun määräämissä tehtävissä, on hänen sovittava asiasta etukäteen opintojakson opettajan kanssa.

Poissaoloon lukiosta tulee pyytää lupa. Opiskelija/huoltaja voi pätevänsä syyn nojalla anoa etukäteen lupaa koulusta poissa olemiseen, yksittäiseksi oppitunniksi asianomaiselta opettajalta, enintään kolmeksi (1 – 3) päiväksi ryhmänohjaajalta ja yli kolmeksi päiväksi rehtorilta tai apulaisrehtorilta. Lupa useiden päivien poissaoloon ratkaistaan opintomenestyksen perusteella ja se on aina haettava hyvissä ajoin ennen poissaoloa.

Kaikilla opiskelijoilla ja henkilöstön jäsenillä on oikeus turvalliseen opiskelu- ja työympäristöön. Turvallisen ympäristöön sisältyy fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuus. Kajaanin lukion turvallisuus perustuu opiskelijoiden, huoltajien ja koko henkilöstön yhteistyöhön. Turvallisuus on osa hyvinvointia ja siihen kuuluu varhainen puuttuminen ja ennalta ehkäisevä toiminta, toiminta ongelma- ja kriisitilanteissa sekä toimintaympäristön esteettömyys ja turvallisuus.

Opiskelijan on noudatettava lukion järjestyssääntöä sekä henkilökunnan antamia ohjeita ja määräyksiä. Opiskelija allekirjoittaa lukioon tultuaan sitoumuksen järjestyssääntöjen noudattamisesta. Järjestyssääntö on voimassa koulutyöhön kuuluvassa opetuksessa, lukion tiloissa ja tilaisuuksissa, opinto-, kilpailu- ja esiintymismatkoilla, tutustumiskäynneillä sekä lukion ulkoalueilla. Kajaanin lukion järjestyssäännöt ovat kaikkien luettavissa Kajaanin lukion opinto-oppaassa.

Kaikki koulu yhteisön jäsenet huolehtivat siitä, että koulurakennus, luokat ja ympäristö säilyvät turvallisina, siisteinä ja viihtyisinä. Jokainen noudattaa jätehuollosta annettuja ohjeita. Opiskelijan tulee käsitellä lukion omaisuutta huolellisesti. Opiskelijan on korvattava omaisuudelle tahallisesti tai tuottamuksellaan aiheuttamansa vahinko vahingonkorvauslain (412 / 74) mukaisesti.

Opiskelijan on käyttäydyttävä moitteettomasti sekä turvattava ja edistettävä työrauhaa. Opiskelijoiden on oltava oppitunnin alkaessa opetuspaikassa tehtävät tehtyinä ja tarvittavat välineet mukanaan. Oppitunneille ja kokeisiin saavutaan myöhästymättä.

Lukion tiloissa ja ulkoalueilla liikutaan rauhallisesti ja turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen. Moottoriajoneuvot ja polkupyörät pysäköidään vain niille varatuille paikoille. Äkillisen vaaratilanteen sattuessa on tärkeää, että poistumistiet ja kulkuväylät ovat esteettömiä. Kaikkia turvallisuusmääräyksiä on ehdottomasti noudatettava. Opiskelijan huolimattomuus ja tahallisuus voivat aiheuttaa sen, että vahingon sattuessa opiskelija ei ole oikeutettu saamaan korvauksia. Tapaturman havainneen opiskelijan on ilmoitettava siitä viipymättä jollekin henkilökuntaan kuuluvalla. Jokainen on velvollinen antamaan tarvittaessa ensiapua ja huolehtimaan loukkaantuneen kuljetuksesta päivystyspoliklinikalle.

Kajaanin lukion opiskelijat on vakuutettu tapaturmavakuutuksella. Vakuutus koskee opiskelijoita opiskeluajana ja koulumatkoilla sekä opetussuunnitelman mukaisissa työtehtävissä ja opintomatkoilla kotimaassa ja ulkomailla tapaturman varalta. Vieraskuntalaisten opiskelijoiden osalta tutkitaan tapauskohtaisesti vakuutuksen korvausperusteet. Kaikista tapaturmista tehdään ilmoitus toimistos sihteeri Sirpa Haatajalle, hän huolehtii tapaturmailmoituksen teosta Pohjolan verkkopalveluun.

Tietokone-laitteistot ja -ohjelmistot ovat tärkeä osa opetusvälineistöä. Ohjelmistojen asennuksia sekä niiden muutoksia saa suorittaa vain atk-henkilöstön luvalla. Koulun laitteissa havaituista toimintahäiriöistä on ilmoitettava opettajalle tai laitteistojen huollosta vastaaville henkilöille.

Laiminlyönneistä ja rikkomuksista seuraa: opiskelijan puhuttelu, häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistaminen luokahuoneesta tai muusta tilasta tai lukion järjestämästä tilaisuudesta, rehtorin kirjallinen varoitus tai määräaikainen erottaminen.

Tupakkalain (549/2016) nojalla tupakointi ja nuuskaaminen on kielletty Kajaanin lukion alueella ja lukion ulkopuolella järjestetyissä koulun tilaisuuksissa. Tupakointikielto koskee myös savuttomia tupakkatuotteita, mm. sähkötupakkaa. Lain tarkoitus on ehkäistä tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistää niiden käytön lopettamista sekä suojella väestöä tupakansavulle altistumiselta.

Kajaanin lukion opiskelijoille tiedotetaan järjestyssäännöistä, jotka kieltävät alkoholin, huumeiden ja huumaavasti vaikuttavien aineiden hallussapidon ja käyttämisen sekä niiden vaikutuksen alaisena esiintyminen lukion alueella ja lukion järjestämissä tilaisuuksissa. Huumeiden hallussapidosta ja käyttämisestä ilmoitetaan aina poliisiviranomaiselle.

Rehtorilla tai opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana niin oppilaitosalueella kuin työsuunnitelman mukaisissa oppilaitosalueen ulkopuolisissa tapahtumissa tarkastaa opiskelijat tavarat ja ottaa haltuunsa opiskelijalta kielletty esine tai aine siten, kuin lukiolain 45 § – 47 §:ssä säädetään. Laki säättää myös haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttamisesta ja hävittämisestä sekä haltuunoton ja tarkastamisen kirjaamisesta.

Kajaanin lukiolla on päihdetoimintamalli, joka auttaa ennaltaehkäisemään päihdeongelmia sekä tunnistamaan päihteiden kanssa ongelmiin joutuneita opiskelijoita ja tarjoaa keinoja puuttua ongelmakäyttöön varhain ja tuloksellisesti. Tavoitteena on mahdollisimman varhainen päihteiden käytön havaitseminen ja siihen puuttuminen sekä tarjota ratkaisuja ongelmaan. Nuorten lähellä olevien aikuisten pitää reagoida kaikkeen väärinkäyttöön päihteiden laadusta riippumatta.

#### LIITE 1: Kajaanin lukion opiskelijoiden päihdetoimintamalli 2021

Kajaanin lukion terveydellisten olojen ja hyvinvoinnin valvonta ja tarkastelu on monen tahon yhteistyötä. Periaate on, että jokainen taho käyttää hyväkseen toisen asiantuntemusta. Näitä asioita käsittelevät mm. työterveyshuollon työpaikkaselvitykset, työpaikan oma riskianalyysi, kiinteistöhuollon raportit ja katselmukset, palo- ja pelastuskatselmus ja työsuojelutarkastukset. Mukana näissä tarkastuksissa ovat yleensä rehtori ja/tai apulaisrehtori, oppilaitoksen työsuojeluasiamies, opiskeluterveydenhoitaja, työterveyshoitaja, työsuojeluvaltuutettu ja kiinteistöpäällikkö. Todettujen puutteiden ja epäkohtien korjaamista on seurattava vuosittain.

Oppilaitos osallistuu erilaisiin työhyvinvointia ja opiskelijoiden hyvinvointiin koskeviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin ja kartoituksiin, joiden tuloksia käytetään hyväksi opiskeluhuollollisessa suunnittelussa ja toiminnan arvioimisessa.

Väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän estäminen on osa turvallista oppimisympäristöä. Oppilaitoksen tavoitteena on opiskelijoiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työote edistävät turvallisuuden toteutumista. Opetuksen tulee edistää opiskelijoiden tervettä kasvua ja kehitystä. Turvallisuus muodostuu kodin ja koulun yhteistyöstä sekä yhteis-työstä asiantuntijoiden ja verkostojen kanssa.

Järjestyssäännöillä edistetään oppilaitoksen sisäistä järjestystä, opiskelun sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännöissä annetaan turvallisuuden ja



viihtyvyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä asianmukaisesta käyttäytymisestä, oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen alueella.

Oppilaitoksen järjestyssääntöjen noudattaminen ja niihin sitoutuminen vähentää kurinpitoasioihin kuuluvaa työtä ja luo turvallisuutta. Sääntöjen noudattaminen toimii jo sinällään kiusaamista ennaltaehkäisevästi. Henkilökunta voi vaikuttaa oppilaitoksen ilmapiiriin omalla esimerkillään ja ohjaamalla opiskelijoita oikeudenmukaisuuteen ja toisten kunnioittamiseen.

Kiusaamisesta ja sen vaikutuksista puhutaan avoimesti oppitunneilla ja arkipäivän tilanteissa. Tutoropiskelijoiden koulutuksessa painotetaan kiusaamisen tunnistamista ja siitä puhumista. Erityisesti opintojen alkuvaiheessa kiinnitetään huomiota ryhmäytymiseen ja hyvän ilmapiirin luomiseen. Kajaanin lukiolla on toimintaohjeet väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseen. Minkäänlaista häiriökäyttäytymistä ei hyväksytä ja siihen puututaan välittömästi asian tultua tietoon. Toiminta perustuu lukiolakiin sekä rikoslakiin.

## LIITE 2. Kajaanin lukion kiusaamisen vastainen toimintamalli 2021

Kajaanin lukion kriisityön tavoitteena on tunnistaa kriisit ja toimia niissä nopeasti, tehokkaasti ja hallitusti. Kajaanin lukiolla on laadittu kriisivalmiussuunnitelma, jossa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma on valmisteltu yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma. Kriisisuunnitelman avulla oppilaitos vahvistaa yhteisön ja sen jäsenten kykyä selviytyä vaikeista tilanteista ja siten myös tukea oppilaitoksen henkilöstön jaksamista. Henkilöstöä ja opiskelijoita koulutetaan säännöllisesti kriisitilanteissa toimimiseen sekä järjestetään pelastusharjoituksia yhteistyössä Kainuun pelastustoimen kanssa.

Kriisitilanteissa tiedottamisessa ja toiminnassa noudatetaan viranomaisten antamia ohjeita. Keskeinen vastuuhenkilö kriisitilanteiden tiedottamisessa ja toiminnan johtamisessa on rehtori. Kriisin selvittäminen oppilaitostasolla on välttämätöntä, koska oppilaitos on aina merkittävä paikka nuorten elämässä. Oppilaitosyhteisö ja sen jäsenet voivat muodostaa vahvan suojaa ja turvaa antavan tuen kriisin kohdanneille.

### [Kajaanin lukion kriisitilanteiden toimintaohje](#)

Kajaanin lukiolla on yhdessä Kainuun ammattiopiston ja viranomaisten kanssa laadittu pelastussuunnitelma sekä turvallisuusohjeet, jotka kattavat koko Vuorikadun kampuksen. Turvallisuusohjeita käsitellään opiskelijoiden kanssa ja vuosittain tehdään poistumisharjoitukset rakennuksesta. Turvallisuusohjeet ovat opiskelijoiden nähtävillä koulun käytävillä. Samaten käytäviltä löytyy tarvittavaa sammutus- ja ensiapuvälineistöä.

## Yksilökohtainen opiskeluhoito

*Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan yksittäiselle Kajaanin lukion opiskelijalle annettavia opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, tapauskohtaisesti koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän palveluja ja Kainuun hyvinvointialueen tarjoamia sosiaali- ja terveyspalveluja. Opiskeluhoitosuunnitelman lisäksi opiskelijahuollon työnjakoa ja käytänteitä selvennetään pedagogisen tuen suunnitelmassa sekä Kajaanin lukion ohjaussuunnitelmassa.*

*Psykologi- ja kuraattoripalveluilla pyritään antamaan tukea ja ohjausta oppimiseen ja opiskeluun. Palveluilla edistetään oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä tehdään yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa. Näillä palveluilla pyritään tukemaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.*

*Opiskelija voi tarvittaessa päästä keskustelemaan henkilökohtaisessa tapaamisessa **joko** psykologin **tai** kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja*

kiireellisessä asiassa samana tai seuraavana työpäivänä. Asian kiireellisyyden arvioi psykologi tai kuraattori yhdessä opiskelijan kanssa. Opiskelija voi itse hakeutua kuraattori – ja psykologipalveluihin tai tulla niihin oppilaitoksen henkilöstön, huoltajien tai muiden tahojen aloitteesta tai ohjauksesta. Psykologi tai kuraattori arvioi, millaista tukea ja/tai ohjausta opiskelija tarvitsee ja ohjaa hänet tarvittaessa saamaan muita opiskeluhuollollisia palveluita tai tukipalveluita.

**Nuorisopsykologi** toimii psykologisena asiantuntijana ja konsulttoijana. Hän tukee opiskelijaa hyvinvointiin ja mielenterveyteen liittyvissä kysymyksissä matalan kynnyksen periaatteella ja ohjaa tarvittaessa jatkohoitoon. Psykologi tekee yhteistyötä huoltajien, opiskelijan hoitoon osallistuvien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Hän osallistuu kriisityöhön ja on lukion hyvinvointiryhmän jäsen.

Nuorisopsykologi on tavattavissa Kajaanin lukiolla B-siiven 2.kerroksessa huoneessa 2074 arkipäivisin ja ajan voi varata joko suoraan p. 044 797 5230 ja sähköpostilla: [etunimi.sukunimi@kainuu.fi](mailto:etunimi.sukunimi@kainuu.fi) tai terveydenhoitajan sekä kuraattorin ohjaamana.

**Kuraattori** auttaa selvittämään nuoren kehitykseen, elämäntilanteeseen ja opiskeluun liittyviä ongelmia. Kuraattori tukee psykososiaalisen työn keinoin opiskelijoiden toimintakykyisyyttä, sosiaalista hyvinvointia, elämänhallintaa ja myönteistä kokonaiskehitystä sekä yksilötasolla että yhteisöllisesti. Hän auttaa mm. kriisitilanteissa, ihmissuhdeongelmissa, riippuvuus- ja mielenterveysongelmissa sekä sosiaalisissa pulmatilanteissa matalan kynnyksen periaatteella. Kuraattori järjestää yhteistyössä nuoren ja hänen huoltajiensa kanssa tarpeenmukaisen oppilaitoksen sisäisen ja moniammatillisen viranomaisverkoston tuen sekä muut tarpeelliset toimenpiteet sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Kuraattori on lukion hyvinvointiryhmän jäsen.

Lukion kuraattori on tavattavissa arkipäivisin Kajaanin lukion B-siiven 2.kerroksen huoneessa 2073 ja ajan voi varata suoraan Wilmassa, p. 044 710 0814, sähköpostilla: [etunimi.sukunimi@kainuu.fi](mailto:etunimi.sukunimi@kainuu.fi) tai tulemalla suoraan vastaanotolle.

Opiskeluhuolto kuuluu koko Kajaanin lukion henkilökunnalle. Havaittuaan opiskelijalla psykologille tai kuraattorille kuuluvia opiskeluvaikeuksia, sosiaalisia tai psyykkisiä vaikeuksia, oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluvan on otettava yhteyttä psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa. Tieto opiskelijan avun tarpeesta tulee kulkea mahdollisimman nopeasti, jotta opiskelija saa tarvitsemansa tuen ennen tilanteen muuttumista vakavammaksi. Huolen ja vaikeuksien ilmetessä henkilökuntaan kuuluvan tulee ottaa yhteyttä psykologiin tai kuraattoriin, vaikka opiskelija ei olisi siihen suostuvainen. Silloinkin opiskelijaa on tiedotettava yhteydenotosta ja antaa opiskelijalle mahdollisuus keskustella yhteydenoton syistä. Yhteydenottajan tulee antaa hallussaan olevat tarvittavat tiedot opiskelijan tilanteesta, jotta tuen tarve voidaan arvioida.

Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa silloin, jos hänen osallistumisensa opetukseen on eväty uhkaavan tai häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Opiskelijalle on järjestettävä myös muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opiskelijan palatessa opetukseen. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

Opiskeluterveydenhuollon keskeisenä tehtävänä on opiskelijan terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukykyisyyden seuranta ja edistäminen. Opiskeluterveydenhuollossa pyritään varhain tunnistamaan opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve, tukemaan opiskelijaa ja tarvittaessa ohjaamaan jatkotutkimuksiin tai jatkohoitoon. Kaikki ensimmäisen opiskeluvuoden opiskelijat kutsutaan terveystarkastukseen, jossa pyritään saamaan käsitys opiskelijan psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä yhdessä opiskelijan kanssa kartoittaen hänen elämäntilanne, elämäntavat, sosiaaliset verkostot ja opiskelu osana hyvinvoinnin kokonaisuutta.

Opiskeluterveydenhuollossa järjestetään opiskelijoiden terveyden- ja sairaudenhoitopalvelut mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö ja seksuaaliterveyden edistäminen. Terveystarkastaja on tavoitettavissa puhelimitse soittoajoilla, s-postitse, omasoten ja Wilman kautta koulupäivinä

virka-aikana. Tarkemmat yhteydenottotiedot löytyvät Kajaanin lukion nettisivuilta ja Wilmasta. Lääkärin vastaanottoajat ajanvarauksella terveydenhoitajan arvion perusteella.

Hoitoa vaativissa sairaustapauksissa, lääkityksen järjestämisessä ja erityisruokavaliota vaativissa tapauksissa Kajaanin lukio tekee yhteistyötä terveydenhuoltoviranomaisten sekä ateriapalveluita toimittavan Kajaanin Mamsellin kanssa. Terveydenhoitaja osallistuu opiskeluhoitoryhmän toimintaan, yhteisölliseen opiskeluhooltoon ja opiskelijakohtaisiin palavereihin tarvittaessa.

Kehittyvän nuoren fyysistä ja psyykkistä terveyttä tukevia asioita käsitellään myös osana lukion opetusta esimerkiksi terveystiedossa sekä psykologiassa ja oppiaineet tekevät yhteistyötä eri asiantuntijatahojen kanssa.

Tapauskohtaisesti koottavan asiantuntijaryhmän kokoa se opiskeluhoillon tai oppilaitoksen henkilökunnan edustaja, jolle asia työtehtävien puolesta kuuluu. Monialaisen asiantuntijaryhmän muodostaa tilannekohtaisesti koottu ryhmä, johon voi kuulua lääkäri, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori, opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja tai muu opiskelijan kannalta keskeinen opettaja tai opiskelijan nimeämä henkilö. Asiantuntija-ryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan tai hänen huoltajansa suostumuksella (kirjallinen suostumus). Asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen. Mikäli opiskelija kieltäytyy tapauskohtaisesti koottavan asiantuntijaryhmän koolle kutumisesta, asia tulee kuitenkin kirjata opiskelijahuoltokertomukseen ja se on arkistoitava opiskelijahuoltorekisteriin. Huoltajalla ei kuitenkaan ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhoillon palveluja.

Opinto-ohjaaja osallistuu yksilökohtaiseen opiskeluhoitotyöhön monialaisen asiantuntijaryhmän asiantuntijana. Hän suunnittelee ja seuraa opiskelijoiden yksilöllisiä opinto-ohjelmia. Hänen asiantuntemustaan tarvitaan erityisesti silloin, jos opiskelijan opinnot eivät etene suunnitellusti esimerkiksi terveyden tai elämäntilanteeseen liittyvän syyn takia. Tarvittaessa opinto-ohjelmaa voidaan muuttaa ja keventää sekä opiskeluaikaa pidentää. Poikkeustapauksessa oppivelvollisen oppivelvollisuus voidaan väliaikaisesti keskeyttää laissa määritellyn syyn takia. Tällaisissa tilanteissa opinto-ohjaaja tekee tiivistä yhteistyötä opiskelijan, hyvinvointiryhmän jäsenten, ryhmänohjaajan ja huoltajien kanssa. Lisäksi opinto-ohjaaja tekee yhteistyötä erityisopettajan kanssa hänen suunnitellessaan tukijärjestelyjä erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Opiskelijan erityistarpeet pyritään ottamaan huomioon yksilöllisissä opintovalinnoissa siten, että kullakin opiskelijalla olisi edellytykset opinnoissa menestymiseen ja jatkokoulutukseen pääsemiseen. Opinto-ohjaaja tekee tarvittaessa yhteistyötä myös aineenopettajien kanssa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukemiseksi.

Opinto-ohjaaja suunnittelee jatko-opintoja yhdessä opiskelijan kanssa koko lukioajan. Opinto-ohjaaja tuo esiin tietoa eri alojen psyykkisistä ja terveydellisistä vaatimuksista ja auttaa opiskelijahuollollisen tuen tarpeessa olevaa opiskelijaa löytämään itselleen sopivia jatkokoulutusvaihtoehtoja. Tarvittaessa opiskelija ohjataan työ- ja elinkeinotoimiston ammatinvalintapsykologille. Lisäksi opinto-ohjaaja on opiskelijan tukena tilanteessa, jossa lukio-opinnot eivät suju ja lukio-opinnot keskeytyvät. Tällöin opinto-ohjaaja auttaa opiskelijaa löytämään sopivan opiskelu- tai esimerkiksi työharjoittelupaikan tai ohjaa hänet etsivän nuorisotyön piiriin. Tarvittaessa opinto-ohjaaja tekee yhteistyötä myös huoltajien kanssa.

Jokaiselle opiskelijalle laaditaan lukion aikana henkilökohtainen opintosuunnitelma, joka koostuu opiskelusuunnitelmasta, ylioppilastutkintosuunnitelmasta ja jatko-opinto- ja urasuunnitelmasta.

Opiskelijalla, jolla on oppimisvaikeuksien vuoksi haasteita suoritua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea. Oppimisvaikeuksien taustalla voi olla esimerkiksi

luku- ja kirjoitusvaikeuksia, matemaattisia tai tarkkaavaisuuden vaikeuksia, sairaus, vamma tai elämäntilanne. Tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa sekä edistää hänen hyvinvointiaan ja jaksamistaan. Lisäksi tavoitteena on antaa valmiuksia jatko-opintoihin siirtymiseen.

Tuen tarvetta arvioidaan opintojen alussa sekä opintojen aikana. Opettajat arvioivat tuen tarvetta ja suunnittelevat sen toteutusta yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan sekä tarpeellisten asiantuntijoiden kanssa. Tuen tarpeen tunnistaminen voi myös perustua perusopetuksesta siirrettävään koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömään tietoon (Perusopetuslaki 628/1998, 40 §) tai esimerkiksi alkuseulontoihin. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan (Lukiolaki 714/2018, 28 § 2 mom.) Tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan opintojen aikana ja tukitoimia tarkastetaan tarpeen muuttuessa.

Oppimisen tukea voivat olla esimerkiksi opetuksen eriyttäminen, tukiopetus ja muut pedagogiset ratkaisut, yksilökohtainen opinto-ohjaus ja opintojen valintamahdollisuuksien hyödyntäminen.

Erityisopetus on erityisopettajan antamaa opetusta. Se voidaan toteuttaa esim. pienryhmäopetuksena tai yksilötukena. Erityisopettaja voi myös konsultoida aineenopettajia ja auttaa heitä tukemaan opiskelijan oppimista osana normaalia opetusryhmää.

Lukion opiskeluhoito tekee tarvittaessa yhteistyötä LANU-työryhmän, nuoriso- ja aikuispsykiatrian kanssa. Tarvittaessa ohjataan ja saatetaan opiskelija tarvittavan tuen piiriin. Yhteistyötä tehdään vain opiskelijan ja / tai huoltajan suostumuksella, noudattaen lain edellyttämiä lupa- ja salassapitokäytänteitä.

Opetustoimen palveluksessa oleva henkilö on velvollinen salassapitosäännösten estämättä ja viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos hän on tehtävässään saanut tietää nuoresta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitus pitää tehdä, mikäli kodin kanssa tehtävällä yhteistyöllä ei saada selvyyttä siihen, onko opiskelijan arjessa kaikki kunnossa. Hyvään toimintatapaan kuuluu, että opetushenkilöstö ilmoittaa aikeestaan myös huoltajalle, mikäli siitä ei hänen arvionsa mukaan aiheudu vaaratilannetta opiskelijalle. Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, vaikka lapsi tai perhe kieltää sen tekemisen. Kuraattoria, joka vastaan lukion sosiaalityöstä ja lastensuojelun työntekijöitä voi myös tarvittaessa konsultoida ongelmatilanteissa.

Yksilöllisen opiskeluhoillon järjestämiseen liittyvistä henkilörekistereistä ja opiskeluhoillon kertomuksista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Koulutuksen järjestäjän vastuulla olevien opiskeluhoiltorekisterin ja opiskeluhoillon kertomusten lisäksi yksilöllisen opiskeluhoillon toteutuksessa käytetään myös terveydenhuollon ja sosiaalitoimen rekistereitä ja asiakirjoja. Sähköisten rekistereiden ja kertomusten on oltava teknisesti sellaisia, että tietojen kirjaamisesta ja lukemisesta jää lokimerkintä. Opiskelijalla ja alaikäisen opiskelijan huoltajalla on oikeus saada tietää mitä tietoja hänestä on rekistereihin ja kertomuksiin merkitty ja kenelle tietoja on luovutettu.

Opiskeluhoillon rekistereihin sisältyviä tietoja voidaan luovuttaa tietojen saantiin oikeutetuille teknisen käyttöyhteyden avulla. Tietojen luovuttajan on varmistuttava siitä, että myös tietojen vastaanottaja huolehtii tietojen käsittelystä asianmukaisesti.

- Koulutuksen järjestäjä ylläpitää rekisterinpitäjänä monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhoillon rekisteriä.

- Rekisteriin tallennetaan oppilaitoksen toteuttamassa monialaisessa yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa laadittavat opiskeluhoitokertomukset sekä muut siihen liittyvissä tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakirjat.
- Rekisterinpitäjän on nimettävä rekisterille vastuuhenkilö, joka määrittelee tapauskohtaisesti käyttöoikeuden rekisteriin

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhoollon kertomuksiin seuraavasti:

- Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö sekä muut opiskeluhoollon toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilaskertomukseen ja muihin tarpeellisiin terveydenhuollon potilasasiakirjoihin.
- Opiskeluhoollon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhoollon kuraattorin asiakaskertomukseen
- Opiskeluhoollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen opiskelijan opiskeluhoollon tarvetta. Ryhmän jäsenten toteuttaessa jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhoollon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät opiskelijaa koskevat tiedot opiskeluhoitokertomukseen.

Opiskeluhoitokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan seuraavat opiskelijaa koskevat tiedot:

- Nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- Asian aihe ja vireille panija
- Opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet
- Tiedot asian käsittelystä opiskeluhoitoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot
- Toteutetut toimenpiteet
- Kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa

Mikäli sivulliselle annetaan opiskeluhoitokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa:

- oppilaitoksen rehtorille ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi,
- opinto-ohjauksesta vastaaville henkilölle muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten, opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten,
- poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Jos opiskelija siirtyy toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on pyydettävä opiskelijan taikka, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumus siihen, että uudelle koulutuksen järjestäjälle voidaan siirtää opiskeluhoollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia opiskeluhoollon jatkuvuuden kannalta. (L1287/2013 23§).

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä: opiskelijahuoltoa ja opiskelijan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, opiskelijan ja kokelaan koesuoritukset

sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät opiskelijan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja.

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan yksittäiselle Kajaanin lukion opiskelijalle annettavia opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, tapauskohtaisesti koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän palveluja ja Kainuun hyvinvointialueen tarjoamia sosiaali- ja terveysterveystoimien palveluja. Opiskeluhoollon suunnitelman lisäksi opiskelijahuollon työnjakoa ja käytänteitä selvennetään pedagogisen tuen suunnitelmassa sekä Kajaanin lukion ohjaussuunnitelmassa.

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla pyritään antamaan tukea ja ohjausta oppimiseen ja opiskeluun. Palveluilla edistetään oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä tehdään yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa. Näillä palveluilla pyritään tukemaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.

Opiskelija voi tarvittaessa päästä keskustelemaan henkilökohtaisessa tapaamisessa **joko** psykologin **tai** kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja kiireellisessä asiassa samana tai seuraavana työpäivänä. Asian kiireellisyyden arvioi psykologi tai kuraattori yhdessä opiskelijan kanssa. Opiskelija voi itse hakeutua kuraattori – ja psykologipalveluihin tai tulla niihin oppilaitoksen henkilöstön, huoltajien tai muiden tahojen aloitteesta tai ohjauksesta. Psykologi tai kuraattori arvioi, millaista tukea ja/tai ohjausta opiskelija tarvitsee ja ohjaa hänet tarvittaessa saamaan muita opiskeluhoollollisia palveluita tai tukipalveluita.

**Nuorisopsykologi** toimii psykologisena asiantuntijana ja konsulttoijana. Hän tukee opiskelijaa hyvinvointiin ja mielenterveyteen liittyvissä kysymyksissä matalan kynnyksen periaatteella ja ohjaa tarvittaessa jatkohoitoon. Psykologi tekee yhteistyötä huoltajien, opiskelijan hoitoon osallistuvien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Hän osallistuu kriisityöhön ja on lukion hyvinvointiryhmän jäsen.

Nuorisopsykologi on tavattavissa Kajaanin lukiolla B-siiven 2.kerroksessa huoneessa 2074 arkipäivisin ja ajan voi varata joko suoraan p. 044 797 5230 ja sähköpostilla: [etunimi.sukunimi@kainuu.fi](mailto:etunimi.sukunimi@kainuu.fi) tai terveydenhoitajan sekä kuraattorin ohjaamana.

**Kuraattori** auttaa selvittämään nuoren kehitykseen, elämäntilanteeseen ja opiskeluun liittyviä ongelmia. Kuraattori tukee psykososiaalisen työn keinoin opiskelijoiden toimintakykyisyyttä, sosiaalista hyvinvointia, elämänhallintaa ja myönteistä kokonaiskehitystä sekä yksilötasolla että yhteisöllisesti. Hän auttaa mm. kriisitilanteissa, ihmissuhdeongelmissa, riippuvuus- ja mielenterveysongelmissa sekä sosiaalisissa pulmatilanteissa matalan kynnyksen periaatteella. Kuraattori järjestää yhteistyössä nuoren ja hänen huoltajiensa kanssa tarpeenmukaisen oppilaitoksen sisäisen ja moniammatillisen viranomaisverkoston tuen sekä muut tarpeelliset toimenpiteet sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Kuraattori on lukion hyvinvointiryhmän jäsen.

Lukion kuraattori on tavattavissa arkipäivisin Kajaanin lukion B-siiven 2.kerroksen huoneessa 2073 ja ajan voi varata suoraan Wilmassa, p. 044 710 0814, sähköpostilla: [etunimi.sukunimi@kainuu.fi](mailto:etunimi.sukunimi@kainuu.fi) tai tulemalla suoraan vastaanotolle.

Opiskeluhoolto kuuluu koko Kajaanin lukion henkilökunnalle. Havaittuaan opiskelijalla psykologille tai kuraattorille kuuluvia opiskeluvaikeuksia, sosiaalisia tai psyykkisiä vaikeuksia, oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluvan on otettava yhteyttä psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa. Tieto opiskelijan avun tarpeesta tulee kulkea mahdollisimman nopeasti, jotta opiskelija saa tarvitsemansa tuen ennen tilanteen muuttumista vakavammaksi. Huolen ja vaikeuksien ilmetessä henkilökuntaan kuuluvan tulee ottaa yhteyttä psykologiin tai kuraattoriin, vaikka opiskelija ei olisi siihen suostuvainen. Silloinkin opiskelijaa on tiedotettava yhteydenotosta ja antaa opiskelijalle mahdollisuus keskustella yhteydenoton syistä. Yhteydenottajan tulee antaa hallussaan olevat tarvittavat tiedot opiskelijan tilanteesta, jotta tuen tarve voidaan arvioida.

Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa silloin, jos hänen osallistumisensa opetukseen on evätty uhkaavan tai häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Opiskelijalle on järjestettävä myös muu hänen tarvitsemansa tuki epäamisen aikana ja opiskelijan palatessa opetukseen. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

Opiskeluterveydenhuollon keskeisenä tehtävänä on opiskelijan terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukykyisyyden seuranta ja edistäminen. Opiskeluterveydenhuollossa pyritään varhain tunnistamaan opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve, tukemaan opiskelijaa ja tarvittaessa ohjaamaan jatkotutkimuksiin tai jatkohoitoon. Kaikki ensimmäisen opiskeluvuoden opiskelijat kutsutaan terveystarkastukseen, jossa pyritään saamaan käsitys opiskelijan psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä yhdessä opiskelijan kanssa kartoittaen hänen elämäntilanne, elämäntavat, sosiaaliset verkostot ja opiskelu osana hyvinvoinnin kokonaisuutta.

Opiskeluterveydenhuollossa järjestetään opiskelijoiden terveyden- ja sairaudenhoitopalvelut mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö ja seksuaaliterveyden edistäminen. Terveystarkastaja on tavoitettavissa puhelimitse soittoajoilla, s-postitse, omasoten ja Wilman kautta koulupäivinä virka-aikana. Tarkemmat yhteydenottotiedot löytyvät Kajaanin lukion nettisivuilta ja Wilmasta. Lääkärin vastaanottoajat ajanvarauksella terveystarkastajan arvion perusteella.

Hoitoa vaativissa sairaustapauksissa, lääkityksen järjestämisessä ja erityisruokavaliota vaativissa tapauksissa Kajaanin lukio tekee yhteistyötä terveydenhuoltoviranomaisten sekä ateriapalveluita toimittavan Kajaanin Mamsellin kanssa. Terveystarkastaja osallistuu opiskeluhoitoyhtymän toimintaan, yhteisölliseen opiskeluhoitoon ja opiskelijakohtaisiin palavereihin tarvittaessa.

Kehittyvän nuoren fyysistä ja psyykkistä terveyttä tukevia asioita käsitellään myös osana lukion opetusta esimerkiksi terveystiedossa sekä psykologiassa ja oppiaineet tekevät yhteistyötä eri asiantuntijatahojen kanssa.

Tapauskohtaisesti koottavan asiantuntijaryhmän kokooa se opiskeluhuollon tai oppilaitoksen henkilökunnan edustaja, jolle asia työtehtävien puolesta kuuluu. Monialaisen asiantuntijaryhmän muodostaa tilannekohtaisesti koottu ryhmä, johon voi kuulua lääkäri, terveystarkastaja, psykologi, kuraattori, opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja tai muu opiskelijan kannalta keskeinen opettaja tai opiskelijan nimeämä henkilö. Asiantuntija-ryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan tai hänen huoltajansa suostumuksella (kirjallinen suostumus). Asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen. Mikäli opiskelija kieltäytyy tapauskohtaisesti koottavan asiantuntijaryhmän koolle kutumisesta, asia tulee kuitenkin kirjata opiskelijahuoltokertomukseen ja se on arkistoitava opiskelijahuoltorekisteriin. Huoltajalla ei kuitenkaan ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja.

Opinto-ohjaaja osallistuu yksilökohtaiseen opiskeluhoitotyöhön monialaisen asiantuntijaryhmän asiantuntijana. Hän suunnittelee ja seuraa opiskelijoiden yksilöllisiä opinto-ohjelmia. Hänen asiantuntemustaan tarvitaan erityisesti silloin, jos opiskelijan opinnot eivät etene suunnitellusti esimerkiksi terveyteen tai elämäntilanteeseen liittyvän syyn takia. Tarvittaessa opinto-ohjelmaa voidaan muuttaa ja keventää sekä opiskeluaikaa pidentää. Poikkeustapauksessa oppivelvollisen oppivelvollisuus voidaan väliaikaisesti keskeyttää laissa määritellyn syyn takia. Tällaisissa tilanteissa opinto-ohjaaja tekee tiivistä yhteistyötä opiskelijan, hyvinvointiryhmän jäsenten, ryhmänohjaajan ja huoltajien kanssa. Lisäksi opinto-ohjaaja tekee yhteistyötä erityisopettajan kanssa hänen suunnitellessaan tukijärjestelyjä erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Opiskelijan erityistarpeet pyritään ottamaan huomioon yksilöllisissä opintovalinnoissa siten, että kullakin opiskelijalla olisi edellytykset opinnoissa menestymiseen ja jatkokoulutukseen pääsemiseen.

Opinto-ohjaaja tekee tarvittaessa yhteistyötä myös aineenopettajien kanssa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukemiseksi.

Opinto-ohjaaja suunnittelee jatko-opintoja yhdessä opiskelijan kanssa koko lukioajan. Opinto-ohjaaja tuo esiin tietoa eri alojen psyykkisistä ja terveydellisistä vaatimuksista ja auttaa opiskelijahuollollisen tuen tarpeessa olevaa opiskelijaa löytämään itselleen sopivia jatkokoulutusvaihtoehtoja. Tarvittaessa opiskelija ohjataan työ- ja elinkeinotoimiston ammatinvalintapsykologille. Lisäksi opinto-ohjaaja on opiskelijan tukena tilanteessa, jossa lukio-opinnot eivät suju ja lukio-opinnot keskeytyvät. Tällöin opinto-ohjaaja auttaa opiskelijaa löytämään sopivan opiskelu- tai esimerkiksi työharjoittelupaikan tai ohjaa hänet etsivän nuorisotyön piiriin. Tarvittaessa opinto-ohjaaja tekee yhteistyötä myös huoltajien kanssa.

Jokaiselle opiskelijalle laaditaan lukion aikana henkilökohtainen opintosuunnitelma, joka koostuu opiskelusuunnitelmasta, ylioppilastutkintosuunnitelmasta ja jatko-opinto- ja urasuunnitelmasta.

Opiskelijalla, jolla on oppimisvaikeuksien vuoksi haasteita suoritua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea. Oppimisvaikeuksien taustalla voi olla esimerkiksi luku- ja kirjoitusvaikeuksia, matemaattisia tai tarkkaavaisuuden vaikeuksia, sairaus, vamma tai elämäntilanne. Tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa sekä edistää hänen hyvinvointiaan ja jaksamistaan. Lisäksi tavoitteena on antaa valmiuksia jatko-opintoihin siirtymiseen.

Tuen tarvetta arvioidaan opintojen alussa sekä opintojen aikana. Opettajat arvioivat tuen tarvetta ja suunnittelevat sen toteutusta yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan sekä tarpeellisten asiantuntijoiden kanssa. Tuen tarpeen tunnistaminen voi myös perustua perusopetuksesta siirrettävään koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömään tietoon (Perusopetuslaki 628/1998, 40 §) tai esimerkiksi alkuseulontoihin. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan (Lukiolaki 714/2018, 28 § 2 mom.) Tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan opintojen aikana ja tukitoimia tarkastetaan tarpeen muuttuessa.

Oppimisen tukea voivat olla esimerkiksi opetuksen eriyttäminen, tukiopetus ja muut pedagogiset ratkaisut, yksilökohtainen opinto-ohjaus ja opintojen valintamahdollisuuksien hyödyntäminen.

Erityisopetus on erityisopettajan antamaa opetusta. Se voidaan toteuttaa esim. pienryhmäopetuksena tai yksilötukena. Erityisopettaja voi myös konsultoida aineenopettajia ja auttaa heitä tukemaan opiskelijan oppimista osana normaalia opetusryhmää.

Lukion opiskeluhoito tekee tarvittaessa yhteistyötä LANU-työryhmän, nuoriso- ja aikuispsykiatrian kanssa. Tarvittaessa ohjataan ja saatetaan opiskelija tarvittavan tuen piiriin. Yhteistyötä tehdään vain opiskelijan ja / tai huoltajan suostumuksella, noudattaen lain edellyttämiä lupa- ja salassapitokäytänteitä.

Opetustoimen palveluksessa oleva henkilö on velvollinen salassapitosäännösten estämättä ja viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos hän on tehtävässään saanut tietää nuoresta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitus pitää tehdä, mikäli kodin kanssa tehtävällä yhteistyöllä ei saada selvyyttä siihen, onko opiskelijan arjessa kaikki kunnossa. Hyvään toimintatapaan kuuluu, että opetushenkilöstö ilmoittaa aiheestaan myös huoltajalle, mikäli siitä ei hänen arvionsa mukaan aiheudu vaaratilannetta opiskelijalle. Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, vaikka lapsi tai perhe kieltää sen tekemisen. Kuraattoria, joka vastaan lukion sosiaalityöstä ja lastensuojelun työntekijöitä voi myös tarvittaessa konsultoida ongelmatilanteissa.



Yksilöllisen opiskeluhoillon järjestämiseen liittyvistä henkilörekistereistä ja opiskeluhoillon kertomuksista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Koulutuksen järjestäjän vastuulla olevien opiskeluhoiltorekisterin ja opiskeluhoillon kertomusten lisäksi yksilöllisen opiskeluhoillon toteutuksessa käytetään myös terveydenhuollon ja sosiaalitoimen rekistereitä ja asiakirjoja. Sähköisten rekistereiden ja kertomusten on oltava teknisesti sellaisia, että tietojen kirjaamisesta ja lukemisesta jää lokimerkintä. Opiskelijalla ja alaikäisen opiskelijan huoltajalla on oikeus saada tietää mitä tietoja hänestä on rekistereihin ja kertomuksiin merkitty ja kenelle tietoja on luovutettu.

Opiskeluhoillon rekistereihin sisältyviä tietoja voidaan luovuttaa tietojen saantiin oikeutetuille teknisen käyttöyhteyden avulla. Tietojen luovuttajan on varmistuttava siitä, että myös tietojen vastaanottaja huolehtii tietojen käsittelystä asianmukaisesti.

- Koulutuksen järjestäjä ylläpitää rekisterinpitäjänä monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhoillon rekisteriä.
- Rekisteriin tallennetaan oppilaitoksen toteuttamassa monialaisessa yksilökohtaisessa opiskeluhoillossa laadittavat opiskeluhoiltokertomukset sekä muut siihen liittyvissä tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakirjat.
- Rekisterinpitäjän on nimettävä rekisterille vastuuhenkilö, joka määrittelee tapauskohtaisesti käyttöoikeuden rekisteriin

Yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhoillon kertomuksiin seuraavasti:

- Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö sekä muut opiskeluhoiltoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilaskertomukseen ja muihin tarpeellisiin terveydenhuollon potilasasiakirjoihin.
- Opiskeluhoillon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhoillon kuraattorin asiakaskertomukseen
- Opiskeluhoillon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen opiskelijan opiskeluhoillon tarvetta. Ryhmän jäsenten toteuttaessa jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhoillon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät opiskelijaa koskevat tiedot opiskeluhoiltokertomukseen.

Opiskeluhoiltokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan seuraavat opiskelijaa koskevat tiedot:

- Nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- Asian aihe ja vireille panija
- Opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet
- Tiedot asian käsittelystä opiskeluhoiltoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot
- Toteutetut toimenpiteet
- Kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa

Mikäli sivulliselle annetaan opiskeluhoiltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa:

- oppilaitoksen rehtorille ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi,
- opinto-ohjauksesta vastaaville henkilölle muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten, opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten,
- poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.

*Jos opiskelija siirtyy toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on pyydettävä opiskelijan taikka, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumus siihen, että uudelle koulutuksen järjestäjälle voidaan siirtää opiskeluhuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia opiskeluhuollon jatkuvuuden kannalta. (L1287/2013 23§).*

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä: opiskelijahuoltoa ja opiskelijan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, opiskelijan ja kokelaan koesuoritukset sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät opiskelijan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja.

## Opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

*Kajaanin lukion opiskeluhuoltosuunnitelma on osa Kajaanin kaupungin opiskeluhuoltosuunnitelmaa. Kainuun hyvinvointialueen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä valmistelee alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman hyvinvointialueen vastuulla olevien opiskeluhuoltopalvelujen järjestämiseksi. Alueellinen yhteistyöryhmä myös seuraa suunnitelman ja opiskeluhuollon palvelujen yhteistyön toteutumista ja käsittelee yhteistyökysymyksiä.*

*Kajaanin kaupungin opiskeluhuollon ohjausryhmä ja Kajaanin lukion hyvinvointiryhmä vastaavat opiskelijahuollon kehittämisestä ja arvioinnista. Opiskelijahuollon ja oppimisen tuen saatavuutta, riittävyttä ja sisältöä arvioidaan vuosittain. Opiskelijahuollon arviointi toteutetaan osana opiskelijapalautetta. Opiskelijoille tehdään vuosittain kyselyt Wilman kautta opiskelusta ja sitä tukevista palveluista. Lisäksi toteutetaan kouluterveyskyselyjä. Näiden kyselyjen tuloksia hyödynnetään toiminannan kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Kyselyiden tulokset tiedotetaan opiskelijoille ryhmänohjaustunneilla ja opiskelijakunnan hallituksen kautta, huoltajille kotiväenilloissa ja tarvittaville yhteistyökumppaneille yhteisissä tilaisuuksissa.*

*Tuloksellinen toiminta edellyttää, että jokainen työyhteisön jäsen tietää, miten hänen oma tehtävänsä ja toimintansa tukee oppilaitoksen toiminnan tavoitteita ja strategiaa. Kehityskeskustelut ovat yksi keskeisimmistä työn ohjauksen ja tuen muodoista. Onnistumisen edellytyksenä on avoin vuorovaikutus, vastuullisuus tehtävien hoidossa sekä mahdollisuudet säännölliseen työnohjaukseen ja kollegiaaliseen tukeen.*

*Tulevia kehittämistoimenpiteitä kohdennetaan muun muassa ennakkotietojen ja siirtotietojen kokoamiseen, toimintaohjeiden ja mallien jalkauttamiseen sekä ryhmäohjaajan toimintaa tukevien menetelmien käyttöönottoon (sisäiset verkostot). Lisäksi kehitetään yhteistyöverkostojen toimintaa sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimen toimijoiden kanssa (ulkoiset verkostot). Kehitetään edelleen yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa (vapaaehtoistyö, järjestöt, seurakunnat).*

*Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoittamat suunnitelmat ja toimintaohjeet muodostavat opiskeluhuvinvointia edistävän kokonaisuuden, jonka suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät monialaista ja moniammatillista sopimista sekä yhteistyötä opiskelijan opetukseen, ohjaukseen ja tarvittavaan tukeen osallistuvan henkilöstön kesken.*

Kajaanin lukion opiskeluhoitosuunnitelma on osa Kajaanin kaupungin opiskeluhoitosuunnitelmaa. Kainuun hyvinvointialueen opiskeluhoillon yhteistyöryhmä valmistelee alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman hyvinvointialueen vastuulla olevien opiskeluhoitopalvelujen järjestämiseksi. Alueellinen yhteistyöryhmä myös seuraa suunnitelman ja opiskeluhoillon palvelujen yhteistyön toteutumista ja käsittelee yhteistyökysymyksiä.

Kajaanin kaupungin opiskeluhoillon ohjausryhmä ja Kajaanin lukion hyvinvointiryhmä vastaavat opiskelijahuollon kehittämisestä ja arvioinnista. Opiskelijahuollon ja oppimisen tuen saatavuutta, riittävyttä ja sisältöä arvioidaan vuosittain. Opiskelijahuollon arviointi toteutetaan osana opiskelijapalautetta. Opiskelijoille tehdään vuosittain kyselyt Wilman kautta opiskelusta ja sitä tukevista palveluista. Lisäksi toteutetaan kouluterveyskyselyjä. Näiden kyselyjen tuloksia hyödynnetään toiminannon kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Kyselyiden tulokset tiedotetaan opiskelijoille ryhmänohjaustunneilla ja opiskelijakunnan hallituksen kautta, huoltajille kotiväenilloissa ja tarvittaville yhteistyökumppaneille yhteisissä tilaisuuksissa.

Tuloksellinen toiminta edellyttää, että jokainen työyhteisön jäsen tietää, miten hänen oma tehtävänsä ja toimintansa tukee oppilaitoksen toiminnan tavoitteita ja strategiaa. Kehityskeskustelut ovat yksi keskeisimmistä työn ohjauksen ja tuen muodoista. Onnistumisen edellytyksenä on avoin vuorovaikutus, vastuullisuus tehtävien hoidossa sekä mahdollisuudet säännölliseen työnohjaukseen ja kollegiaaliseen tukeen.

Tulevia kehittämistoimenpiteitä kohdennetaan muun muassa ennakkotietojen ja siirtotietojen kokoamiseen, toimintaohjeiden ja mallien jalkauttamiseen sekä ryhmäohjaajan toimintaa tukevien menetelmien käyttöönottoon (sisäiset verkostot). Lisäksi kehitetään yhteistyöverkostojen toimintaa sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimen toimijoiden kanssa (ulkoiset verkostot). Kehitetään edelleen yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa (vapaaehtoistyö, järjestöt, seurakunnat).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoittamat suunnitelmat ja toimintaohjeet muodostavat opiskeluhyvinvointia edistävän kokonaisuuden, jonka suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät monialaista ja moniammatillista sopimista sekä yhteistyötä opiskelijan opetukseen, ohjaukseen ja tarvittavaan tukeen osallistuvan henkilöstön kesken.

## Lähteet

### **Lait ja asetukset:**

*Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)*

*Lukiolaki (714/2018)*

*Perusopetuslaki (628/1998)*

*Lastensuojelulaki (417/2007)*

*Henkilötietolaki (523/1999)*

*Kansanterveyslaki (66/1972)*

*Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (380/2009)*

*Rikoslaki 39/1889 (4 luku 6 §:n 3 momentti ja 7 §)*

### **Lait ja asetukset:**

*Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)*

*Lukiolaki (714/2018)*

*Perusopetuslaki (628/1998)*

Lastensuojelulaki (417/2007)

Henkilötietolaki (523/1999)

Kansanterveyslaki (66/1972)

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (380/2009)

Rikoslaki 39/1889 (4 luku 6 §:n 3 momentti ja 7 §)

## 4.4. Kurinpito

Lukiolain (714/2018) 40 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulutuksen järjestäjän tulee suojata opiskelijaa kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Lukiolain 30 §:n 2 momentin mukaan opiskelijan on käyttydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä (lukiolaki 714/2018, 30 § 2 mom., muutettu lailla 165/2022). Lukioyhteisön yhteistyö ja erilaiset pedagogiset ratkaisut luovat edellytyksiä hyvän työrauhan rakentumiselle. Lukiokoulutuksen järjestäjällä on oikeus käyttää myös lukiolain mukaisia kurinpitokeinoja (lukiolaki 714/2018, 41 § muutettu lailla 165/2022).

Lukiolain 40 §:n 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallitus antaa määräykset suunnitelman laatimisesta lukion opetussuunnitelman perusteissa. Suunnitelman tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös lukion järjestyssääntöjen toteutumista.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain lainmukaisia keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita.

### Laissa säädetyt kurinpitotoimet:

- Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus.
- Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Oppivelvollinen voidaan erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Kurinpitotoimien käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla oikeassa suhteessa tekoon, eikä niitä saa käyttää asiaan kuulumattomassa tarkoituksessa, kuten kostamis- tai loukkaamistarkoituksessa. Koulutuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon myös teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso. Opiskelijaa ja huoltajaa on kuultava ennen kurinpitotoimesta päättämistä. Kurinpitotoimesta tulee antaa päätös. (lukiolaki 714/2018, 42 § 1 mom., muutettu lailla 165/2022)

### Laissa säädetyt kurinpitokeinot

- Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta.
- Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti

opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Opetuksen epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa.

Kurinpitokeinoista on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa lisäksi sen hyvinvointialueen, jonka alueella oppilaitos sijaitsee, sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Kurinpitokeinot tulee kirjata. (lukiolaki 714/2018, 42 § 1 mom., muutettu lailla 165/2022)

Kajaanin lukiossa on laadittu erillinen suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä. Suunnitelma on liitteessä 7.9 *Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä*.

#### 4.4.1. Kurinpitokeinojen käyttämistä ja menettelyjä koskevan suunnitelman sisältö

Koulutuksen järjestäjä laatii suunnitelman kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista yhteistyössä lukion henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Ennen suunnitelman hyväksymistä tai sen päivittämistä koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ja lukion henkilöstöä sekä varata lukion kaikille opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä siitä. Yhteistyö opiskelijoiden huoltajien sekä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden vastaavien ja muiden tarvittavien viranomaistahojen kanssa tukee suunnitelman laatimista ja toteuttamista.

Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee sisältää seuraavat asiakokonaisuudet:

- menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, asioiden selvittämismenettelyt, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt
- suunnitelman tekeminen opiskelijan tuesta opetuksen epäämistilanteissa epäämisen aikana ja opetukseen palatessa (lukiolaki 714/2018, 41 § 3 mom., muutettu lailla 165/2022)
- periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitokeinoja käytettäessä
- henkilökunnan perehdyttäminen ja osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä
- suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedottaminen eri tahoille
- yhteistyö eri viranomaistahojen ja huoltajien kanssa
- menettelytavat suunnitelman seurantaan sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten.

Suunnitelma voi sisältyä paikalliseen opetussuunnitelmaan, tai se voi olla erillinen.

#### 4.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

Kaikkien opiskelijoiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Opiskelijan kielelliset valmiudet sekä kulttuurista otetaan lukio-opetuksessa huomioon. Jokaisen opiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan perustuslain mukaista oikeutta jokaisen omaan kieleen ja kulttuuriin. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa.

Tavoitteena on ohjata kaikkia opiskelijoita arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä edistää kaksi- ja monikielisyyttä ja siten vahvistaa jokaisen opiskelijan kielellistä tietoisuutta ja metakielellisiä taitoja. Lukio-opiskeluun voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita.

Lukiokoulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan lukiolain (714/2018) 14 §:n 1 momentin mukaisesti antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä. Paikalliseen opetussuunnitelmaan tulee tällöin kirjata, missä oppiaineissa, minkä verran ja millä tavoin edellä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa.

### **Saamelaiset ja saamenkieliset**

Saamelaisopiskelijoiden opetuksessa otetaan huomioon, että saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisopiskelijoiden lukio-opetuksen erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa omaa identiteettiään. Lukio-opetus voi tukea myös menetetyn alkuperäiskielen uudelleen oppimista ja kielen elvyttämistä. Lukio-opetus edistää oman historian, kulttuurin ja usean valtion alueelle ulottuvan saamelaisyhteisön tuntemusta sekä tietoisuutta saamelaisista yhtenä maailman alkuperäiskansoista ja antaa mahdollisuuksia perinteisen tiedon oppimiseen. Lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia saamen kielen ja saamenkielisiin korkea-asteen opintoihin Suomessa ja naapurimaissa.

Suomessa puhuttuja saamen kieliä – inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea – voidaan opettaa lukiossa lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Saamen kieltä voidaan opettaa myös vieraan kielen eripituisina oppimäärinä tai lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Saamen kieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Saamea äidinkielenä opiskeleville opiskelijoille opetetaan suomen kieltä tai ruotsin kieltä joko erillisen saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän tai suomen kieli ja kirjallisuus- tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Saamelaisille opiskelijoille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta oppia saamea omassa ympäristössään, voidaan tarjota saame vieraana kielenä -opetusta. Opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena.

Saamen kieli voi olla lukio-opetuksen opetuskieli, ja perusopetuksessa saamenkielistä opetusta saaneille opiskelijoille pyritään turvaamaan saamenkielisen opetuksen jatkuminen myös lukiossa. Saamenkielisen opetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijoiden tukeminen heidän kasvamisessaan kaksikielisyteen. Opetus tukee myös saamelaisten yhdenvertaisia opiskelua ja toimintamahdollisuuksia sekä saamen- että suomenkielisessä yhteisössä. Saamenkielisessä opetuksessa eri oppiaineiden opetus ja opiskelu tukevat saamen kielen taitojen kehittymistä. Saamenkielisessä opetuksessa noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteita ottaen huomioon saamelaisen kulttuurin erityispiirteitä. Opetuksessa painotetaan saamelaisten oman historian sekä saamelaisyhteisön perinteisten elinkeinojen, perinteisen tiedon, saamelaisalueen luonnon sekä saamelaisen musiikki-, kertoma- ja käsityöperinteen tuntemusta. Opetuksen resursseina käytetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä, saamenkielistä mediaa ja aktiivisia yhteyksiä muille saamelaisalueille.

Saamen opiskelijoita on tiedotettava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

### **Romanit**

Romaniopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Lukio-opiskelun erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa yhteiskunnallista osallisuuttaan ja omaa identiteettiään. Tavoitteena on lisäksi edistää romaniopiskelijoiden siirtymistä jatko-opintoihin.

Romanikieltä voidaan opettaa lukiossa lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaisesti äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Romanikieltä voidaan opettaa myös lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Romanikielen lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia sekä kielen elvyttämiseen että romanikielen korkea-asteen opintoihin. Romanikielen opetus lukiossa

vahvistaa romaniopiskelijoiden identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään siten, että huomioidaan heidän kotoaan, yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän oma halunsa ilmaista identiteettiään. Opetus edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa maissa. Romanikielen opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena. Opiskelussa voidaan hyödyntää lähiympäristöä, romaniyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

### **Viittomakieliset**

Viittomakielisten lukiokoulutuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja #kulttuurin rinnalla. Viittomakieltä käyttävät opiskelijat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan lukion yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä voi olla suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli, jolloin suomea tai ruotsia käytetään luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakieliä tai niistä johdettuja kommunikaatiomenetelmiä voidaan käyttää myös suomen- tai ruotsinkielisen opetuksen rinnalla. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskuntapalveluja. Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan äänimaailman sekä kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista. Viittomakieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta viittomakielellä. Viittomakieltä äidinkielenä opiskeleville opiskelijoille opetetaan suomen tai ruotsin kieltä joko erillisen viittomakielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan tai suomen kieli ja kirjallisuus- tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan.

Koska suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli ovat vähemmistökieliä, opetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen opiskeluympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin. Opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena.

Viittomakielisiä opiskelijoita on tiedotettava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

### **Muut monikieliset opiskelijat**

Muiden monikielisten opiskelijoiden opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisen opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita ja periaatteita huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat, kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli, suomalaisen lukiokoulutuksen ja opiskelukulttuurin tuntemus sekä aikaisempi koulunkäynti. Opetus ja opiskelu lukiossa tukevat opiskelijan opetuskielen hallintaa, monikielistä identiteettiä, oman kieli- ja kulttuuritaustan arvostusta sekä kasvua kulttuurisesti monimuotoisen yhteiskunnan aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Opiskelijalle, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus #oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen tai ruotsin kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella, jolloin opiskelijan suomen/ruotsin kielen taito ei anna riittäviä edellytyksiä suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan opettaa lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan myös opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppimääränä lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaan. Koulutuksen järjestäjä päättää,

*miten suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus #opetus, omakielinen opetus ja opiskelijan oman äidinkielen opetus järjestetään ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.*

*Opiskelijoita on informoitava heidän opiskelumahdollisuuksistaan ja tukijärjestelyistä lukiossa sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.*

*Jos opiskelija on suorittanut lukiokoulutuksen opintoja maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävässä lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, ne voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin.*

Kajaanin lukiossa opetuskieli on suomi. Opiskelijalle, jonka äidinkieli ei ole suomi, on tarjolla suomi toisena kielenä -opetusta ja tukea eri oppiaineissa.



## 5. Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi

### 5.1. Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät lukiokoulutuksessa

*Opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä tulee arvioida monipuolisesti. Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijalla on oikeus saada tieto arvioinnissa käytettävistä arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen. Opiskelijalle on lukio-opintojen aikana annettava mahdollisuus itsearviointiin. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 1 mom.)*

*Arviointi on aina sidoksissa tavoitteisiin ja kulloiseenkin tilanteeseen. Lukiokoulutuksessa arvioinnilla on kaksi keskeistä tehtävää:*

- 1. Oppimisen tukeminen ja ohjaaminen. Tätä tehtävää toteuttaa opintojakson aikana annettava palaute, formatiivinen arviointi. Palautteella kuvataan opiskelijan edistymistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Se on tärkeä osa opiskelijan ja opettajan vuorovaikutusta. Opintojakson aikainen palaute sekä lukio-opintojen aikainen, opettajan tuella tehty itsearviointi ja vertaisarviointi auttavat opiskelijaa ymmärtämään omaa oppimistaan, tunnistamaan vahvuuksiaan, korjaamaan virheitään ja kehittämään työskentelyään niin, että oppimiselle asetetut tavoitteet voivat toteutua.*
- 2. Osaamiselle ja oppimiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen näkyväksi tekeminen. Tätä tehtävää toteuttaa osaamisen ja opitun arviointi, summatiivinen arviointi. Osaamisen arviointi perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Opintojakson arvosana määräytyy oppiaineen tavoitteiden, keskeisten sisältöjen, oppiaineessa määriteltyjen laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden sekä arviointiperusteiden mukaan.*

*Sekä formatiiviseen että summatiiviseen arviointiin kuuluu opiskelijan työskentelyn arviointi, joka perustuu oppiaineissa määriteltyihin työskentelyn tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen.*

*Arvioinnin tulee olla monipuolista ja tarkoituksenmukaisin menetelmin toteutettua. Opiskelijalla on oltava opintojakson aikana erilaisia mahdollisuuksia, tilaisuuksia ja tapoja osoittaa oppimistaan ja osaamistaan. Arvioinnilla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti.*

*Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin opintojakson tavoitteet ja arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle opintojakson alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa ja tuetaan heidän opintojensa suunnittelua. Opiskelijan tulee saada tietää, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen edistymistään arvioidaan. Arviointiperusteilla parannetaan arvioinnin läpinäkyvyyttä.*

*Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät kiteytyvät lukion arviointikulttuurissa, joka on osa oppilaitoksen toimintakulttuuria. Arviointikulttuurilla tarkoitetaan niitä arvoja, normeja ja käytänteitä, joita sovelletaan yhteisessä arviointityöskentelyssä. Arviointikulttuurin näkyväksi tekeminen ja kehittäminen edellyttävät, että lukiossa on kirjattu yhtenäisiä arviointiin liittyviä periaatteita ja käytänteitä, joiden toteutumista seurataan.*

*Kajaanin lukiossa arvioinnilla pyritään kannustamaan opiskelijoita, ohjaamaan opiskelua sekä antamaan realistinen palaute opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymisestä suhteissa tavoitteisiin.*

Arvioinnin avulla opiskelija pystyy suuntaamaan opiskeluaan. Erityisesti opintojakson aikainen palaute eli formatiivinen arviointi auttaa opiskelijaa kehittämään opiskelutaitojaan. Opiskelijaa kannustetaan asettamaan itselleen tavoitteita, reflektomaan omaa oppimistaan ja opiskeluaan sekä tunnistamaan vahvuuksiaan. Opiskelijaa ohjataan itsearviointiin.

Opintojakson lopuksi tehtävä arviointi eli summatiivinen arviointi perustuu opintojakson aikana tapahtuvaan monipuoliseen ja todennettuun näyttöön. Opiskelijan on osoitettava riittävästi näyttöä osaamisestaan opintojakson tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen sekä opintojakson laaja-alaisten osaamisen tavoitteiden mukaisesti, jotta arviointi voidaan toteuttaa.

Opintojakson tavoitteet ja arvioinnin perusteet käydään läpi opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa. Opiskelijoita pyritään osallistamaan arvioinnin suunnittelussa.

Arvioinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia arviointitapoja. Tarkemmin arviointikäytänteitä kuvataan opetussuunnitelman oppiainekohtaisissa osuuksissa.

Arviointipalautetta annetaan koko opintojakson ajan opiskelijan monipuolisesta näytöstä. Palaute voi olla suullista tai kirjallista. Arviointipalautteen käytänteitä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Opintojakson lopuksi annettavan arviointipalautteen osalta käytänteet kuvataan tarkemmin Kajaanin lukion opinto-oppaassa.

Arvioinnin periaatteiden toteutumista seurataan opiskelijoilta ja opettajilta kerättävän palautteen avulla. Käytänteistä keskustellaan opettajakunnan kanssa yhteisissä tapaamisissa ja kehityskeskusteluissa. Arvioinnin periaatteiden ja käytänteiden toteutumista seurataan myös opiskelijoiden tulo- ja päättökyselyissä.

## 5.2. Opintojakson arviointi

*Opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä tulee arvioida opetussuunnitelman mukaisen opintojakson suorittamisen aikana suhteessa opintojaksolle asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijan tulee saada palautetta oppimisensa kehittymisestä. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 2 mom.)*

*Opetussuunnitelman mukainen opintojakso arvioidaan sen suorittamisen päätteeksi. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 3 mom.)*

*Opiskelijan oppimista arvioidaan opintojakson aikana antamalla hänelle arviointipalautetta opintojakson tavoitteiden saavuttamisesta. Oppimista tukevaa palautetta tulee antaa riittävän aikaisessa vaiheessa opintojaksoa, jotta opiskelijalla on mahdollisuus kehittää sen perusteella opiskeluaan ja työskentelyään.*

*Opiskelijan opintosuorituksista annetaan arvosana tai suoritusmerkintä opintojakson päätyttyä. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana. Jos kyse on usean oppiaineen yhteisestä opintojaksosta, arvosanat annetaan oppiaineittain. Arvosanojen tulee perustua monipuoliseen oppimisen, osaamisen ja opitun näyttöön opintojakson tavoitteiden saavuttamisesta. Arvioinnin kohteina ovat opiskelijan tiedot, taidot ja työskentely. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin toteuttamisesta päätetään tarkemmin paikallisessa opetussuunnitelmassa.*

*Oppimisen tuen tarpeet, kuten sairaudesta tai vammasta johtuvat haasteet, lukemisen tai kirjoittamisen erityisvaikeus, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, tulee ottaa arvioinnissa huomioon siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisin tapoihin osoittaa osaamisensa.*

## 5.2.1. Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät

Numeroin annettavassa arvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Opintojakso tai oppiaine, jota ei arvostella numeroin, arvioidaan suoritetuksi tai hylätyksi. (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 17 §.)

Opiskelija saa arvosanan opintojaksoihin sisältyvistä opinnoista. Opintojaksoihin sisältyvistä pakollisista opinnoista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista annetaan numeroarvosanat lukuun ottamatta opinto-ohjauksen opintojaksoja, joista annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Muista valinnaisista opinnoista voidaan antaa arvosanaksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarvosana tai suoritusmerkintä.

Arvosanaa voidaan täydentää ja täsmentää kirjallisesti annetulla sanallisella arvioinnilla tai arviointikeskustelussa annetulla palautteella. Kesken olevan opintojakson merkintätavasta ja suorituksen täydentämiskäytännöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Lukiolain (714/2018) 37 §:n 3 momentin mukaan opiskelijalle tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa opintojaksolla edellytetyt tiedot ja taidot, mikäli hän ei ole suorittanut opintojaksoa hyväksytyksi.

Opiskelijalla on oikeus korottaa sekä hyväksytyä että hylättyä arvosanaa siten, että hän voi osoittaa osaamistaan opintojakson keskeisissä tiedoissa ja taidoissa. Uusimisen käytännöistä määritellään tarkemmin paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvioinnin tulee tällöinkin olla monipuolista. Lopulliseksi arvosanaksi tulee eri uusimiskertojen arvosanoista paras.

Kajaanin lukiossa muut valinnaiset opintojaksot arvioidaan suoritusmerkinnällä lukuun ottamatta joitakin musiikin valtakunnallisen erityistehtävän opintojaksoja. Opintojaksojen arviointia määritellään tarkemmin oppiainekohtaisissa osuuksissa.

Kesken oleva opintojakso merkitään täydennettäväksi merkinnällä T, ja opiskelijalla on mahdollisuus täydentää suoritustaan seuraavan periodin ajan. Jos suoritusta ei ole täydennetty määräaikaan mennessä, opintojakso katsotaan keskeytyneeksi, ja se täytyy suorittaa uudelleen. Opintojakso keskeytyy, jos opiskelija ei ole antanut riittävästi näyttöä osaamisestaan arvioinnin toteuttamiseksi, esim. poissaoloista johtuen. Keskeytyneen opintojakson merkintä on K.

Hylätyn arvosanan korottamista voi yrittää yhdessä uusintakuulustelussa kahden seuraavan uusintakoekerran aikana. Arvosanan korottamiseen voidaan vaatia uusintakuulustelun lisäksi muuta monipuolista näyttöä.

Hyväksytyt arvosanan korottaminen on mahdollista osallistumalla uudelleen opintojakson opetukseen tai suorittamalla opintojakso itsenäisesti tai osallistumalla kerran lukuvuodessa järjestettävään korotuskuulusteluun. Korotuskuulustelussa voi yrittää vain saman lukuvuoden aikana suoritettua yhden opintojakson hyväksytyt arvosanan korotusta. Viimeisen periodin aikana suoritettua opintojakson hyväksytyt arvosanaa voi korottaa seuraavan lukuvuoden korotuskuulustelussa. Arvosanan korottamisessa voidaan vaatia kuulustelun lisäksi muuta monipuolista näyttöä. Opintojaksojen suorituksista parempi arvosana jää voimaan.

## 5.2.2. Itsenäisesti suoritettavat opinnot

Osa lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvistä opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti, jos se ei vaaranna koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja opiskelijan edellytyksiä oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Opiskelijalle voidaan vastaavin edellytyksin myös hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja itsenäisesti. (Lukiolaki 714/2018, 25 §.)

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään opinnoista, jotka voidaan edellyttää itsenäisesti opiskeltaviksi tai joita toisaalta ei voi itsenäisesti suorittaa. Itsenäisesti opiskellun opintojakson opinnoista edellytetään hyväksytty arvosana.

Jos opiskelija opiskelee opintojakson kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laajasti ja monipuolisesti.

Opinnot, jotka Kajaanin lukiossa voi suorittaa vain itsenäisesti, sekä opinnot, joita ei voi suorittaa itsenäisesti, on määritelty liitteessä 7.11 *Itsenäisesti suoritettavat opintojaksot*.

### 5.2.3. Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Opetushallituksen tuottaman suullisen kielitaidon kokeen käytöstä tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä määrätään erikseen kyseisiä oppiaineita koskevissa luvuissa lukion opetussuunnitelman perusteissa. Todistus valinnaisiin opintoihin kuuluvasta suullisen kielitaidon kokeesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.

### 5.2.4. Opinnoissa edistymisen seuranta yhteistyössä huoltajien kanssa

Nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja järjestettäessä koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä opiskelijoiden huoltajien kanssa. Huoltajille on annettava riittävän usein tietoa opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä. Koulutuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää opiskelijoiden huoltajien näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta. (Lukiolaki 714/2018, 31 § 1 mom.)

Opetus- ja ohjaushenkilöstön tulee seurata opiskelijan opintojen etenemistä. Opintojen etenemiseen liittyvistä käytännöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Sen varmistamiseksi, että huoltajat saavat tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, lukio voi edellyttää huoltajan allekirjoitusta tai vastaavaa sähköistä kuittausta todistukseen tai tiedotteisiin, jos opiskelija ei ole täysi-ikäinen.

Opintojen etenemisen seurantaan liittyvät käytänteet kuvataan tarkemmin Kajaanin lukion pedagogisen tuen suunnitelmassa.

### 5.2.5. Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen yhteydessä selvittää ja tunnistaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen tämän esittämän selvityksen perusteella. Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava toisessa [lukio]lain mukaista

koulutusta antavassa oppilaitoksessa suoritettut 11 §:ssä tarkoitetut opinnot hyväksi lukemalla ne osaksi lukiokoulutuksen oppimäärää. Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen. Opiskelijan osaamisen tunnustamisessa noudatetaan, mitä 37 ja 38 §:ssä säädetään opiskelijan arvioinnista ja siitä päättämisestä. Tarvittaessa osaaminen on osoitettava koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Päätös osaamisen tunnustamisesta tehdään sitä erikseen pyydettyä ennen opintojen tai hyväksi luettavaa osaamista koskevan opintokokonaisuuden alkamista. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä osaamisen tunnustamisesta ja sitä koskevasta menettelystä. (Lukiolaki 714/2018, 27 §.)

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa säädetään, tulee opintojen hyväksilukemisella ja muutoin hankitun osaamisen tunnustamisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa.

Opiskelija osoittaa lukion rehtorille hakemuksen muualla suorittamiensa opintojen tai muutoin hankkimansa osaamisen tunnustamiseksi. Opiskelijan tulee esittää luotettava selvitys opinnoistaan tai osaamisestaan. Tunnustamista varten lukio voi pyytää opiskelijaa täydentämään näyttöään suhteessa lukiokoulutuksen tavoitteisiin. Lukion rehtorin tulee varmistaa, että muualla suoritettujen opintojen sisällöt ja laajuus tai muutoin hankittu osaaminen vastaavat lukio-opetuksen tavoitteita. Opiskelijalle annetaan tietoa osaamisen tunnustamisen käytännöistä.

Muualla suoritettuja opintoja tai muutoin hankittua osaamista voidaan lukea hyväksi vahvistamalla ne osaksi lukion oppimäärää. Mikäli opinnot tai muutoin hankittu osaaminen luetaan hyväksi lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan numerolla arvioitaviin opintoihin, tulee opinnoista antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tueksi voidaan edellyttää opiskelijalta lisänäyttöä. Muualla hankitun osaamisen arvioinnissa menettellään, kuten lukion opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisessa opetussuunnitelmassa opintojaksojen ja oppimäärän arvioinnista määrätään.

Luettaessa opiskelijalle hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamassa arvioinnissa. Jos kyseessä ovat paikallisessa opetussuunnitelmassa numeroin arvioitavat opinnot, arvosanat muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1–5	lukioasteikko	asteikko 1–3
1 (tyydyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyydyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyydyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritettut opinnot vastaavat, ylempää vai alemmaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi. Ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksilukemisessa ja osaamisen tunnustamisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin kotimaassa suoritetuissa opinnoissa.

Opiskelijalla voi olla päättötodistuksessaan oppiaineesta vain yhden laajuinen oppimäärä. Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Pitkän oppimäärän opintojen arvosanat siirtyvät suoraan lyhyen oppimäärän opintojen arvosanoiksi, jollei opiskelija anna korkeampaan arvosanaan oikeuttavaa lisänäyttöä. Jos opiskelija pyytää, tulee hänelle järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset

hyväksytysti suoritettut opinnot tai opintojen osat voivat olla lyhyen oppimäärän valinnaisia opintoja paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Opiskelijan siirtyessä kesken oppimäärän lyhyemmästä pidempään oppimäärään menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää täydentäviä opintoja, ja tässä yhteydessä myös jo suoritettujen opintojen arvosanat harkitaan uudelleen.

Jos opiskelijan äidinkieli ja kirjallisuus #oppiaineen oppimääränä on suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus (jäljempänä S2/SV2-oppimäärä), häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä S2/SV2#oppimäärän mukaista opetusta tai onko lukio voinut tarjota vain osan S2/SV2#oppimäärän opintojaksoista. Suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisesti suoritettut opinnot luetaan hyväksi täysimääräisesti S2/SV2#oppimäärän opintoihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy S2/SV2#opintojen arvosanaksi. S2/SV2-opinnot korvaavat suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus #oppiaineen opinnot siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin kielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus #oppiaineen oppimäärästä, mutta ei molemmista.

### 5.2.6. Laaja-alaisen osaamisen arviointi

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Osa-alueet ovat 1) hyvinvointiosaaminen, 2) vuorovaikutusosaaminen, 3) monitieteinen ja luova osaaminen, 4) yhteiskunnallinen osaaminen, 5) eettisyys ja ympäristöosaaminen sekä 6) globaali- ja kulttuuriosaaminen.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu kaikissa oppiaineissa, miten laaja-alaisen osaamisen osa-alueet sisältyvät oppiaineen opintoihin. Ne on otettu huomioon myös oppiaineiden tavoitteissa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään, miten laaja-alaisen osaamisen tavoitteita ja osa-alueita toteutetaan eri opintojaksoissa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana kunkin opintojakson formatiivista ja summatiivista arviointia.

### 5.3. Oppiaineen oppimäärän arviointi

Kun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvat opinnot tulevat suoritetuiksi, annetaan jokaisen oppiaineen oppimäärästä päättöarviointina arvosana. Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus suorittaa oppiaineen oppimäärä hyväksytysti tai korottaa arvosanaansa. [Lukiolain] 28 §:ssä tarkoitetut tukitoimet ja 29 §:ssä tarkoitetut opiskelun poikkeavat järjestämistavat voidaan ottaa huomioon opintojakson arvioinnissa ja päättöarvioinnissa. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 3 mom.)

Kunkin opintojakson arvioinnista päättää opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Oppiaineen päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä. (Lukiolaki 714/2018, 38 §.)

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti opiskelemista opinnoista. Opiskelijan opintosuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tarkoituksenmukaisiin ja tavoitteellisiin opintojaksojen valintoihin. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät.

Eri oppiaineiden pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opinnot on kuvattu lukion opetussuunnitelman perusteissa. Matematiikan yhteinen moduuli luetaan opiskelijan valitsemaan matematiikan oppimäärään. Jälkikäteen ei voi poistaa opiskelijan opiskelemia pakollisia opintoja eikä hyväksytysti suoritettuja valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Muiden valinnaisten opintojen ja temaattisten opintojen mahdollisesta kuulumisesta jonkin oppiaineen oppimäärään määrätään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Niistä luetaan oppiaineen oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat opinnot.

Saadakseen oppiaineen oppimäärän hyväksytysti suoritetuksi opiskelijan on suoritettava pääosa oppiaineen opinnoista hyväksytysti. Hylättyjä arvosanoja saa olla pakollisissa ja valtakunnallisissa valinnaisissa opinnoissa enintään seuraavasti:

<i>Opiskelijan opiskelemia pakollisia ja valinnaisia opintoja,</i>	<i>joista voi olla hylättyjä opintoja enintään</i>
<i>2–5 opintopistettä</i>	<i>0 opintopistettä</i>
<i>6–11 opintopistettä</i>	<i>2 opintopistettä</i>
<i>12–17 opintopistettä</i>	<i>4 opintopistettä</i>
<i>18 opintopistettä tai enemmän</i>	<i>6 opintopistettä</i>

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen arvosanojen opintopisteiden mukaan painotettuna aritmeettisena keskiarvona.

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyttä ja parempaa oppiaineen hallintaa kuin opintojaksojen arvosanoista määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa. Lisäksi arvosanaa voidaan korottaa, jos opiskelijan arvioinnista vastaavat päättävät, että opiskelijan tiedot ja taidot ovat hänen antamiensa näyttöjen perusteella oppiaineen päättövaiheessa opintojaksojen arvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Pakollisten oppiaineiden ja valinnaisten vieraiden kielten oppimäärästä annetaan lukiokoulutusta koskevan valtioneuvoston asetuksen (810/2018) mukainen numeroarvosana. Opinto-ohjauksesta annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain kaksi opintopistettä, sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää korkeintaan neljä opintopistettä.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

## 5.4. Lukion oppimäärän suoritus

Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä – – . (Lukiolaki 714/2018, 10 § 3 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärä sisältää äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten opintoja, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia ja uskonnon tai elämänkatsomustiedon opintoja ja taito- ja taideaineiden opintoja (oppiaineryhmät) sekä opinto-ohjausta. – – Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää myös eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavia erityistä osaamista ja harrastuneisuutta osoittavan näytön sisältäviä opintokokonaisuuksia (lukiodiplomi). (Lukiolaki 714/2018, 11 § 1 ja 2 mom.)

Lukiokoulutuksen ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimääriin sisältyy [valtioneuvoston] asetuksen liitteen 1–3 mukaisesti pakollisia ja valtakunnallisia valinnaisia opintoja, joita koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijoille. Oppimääriin voi lisäksi sisältyä lukiodiplomeita ja muita valinnaisia opintoja koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 12 §.)

Lukiokoulutuksen oppimäärä tai lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä tulee suoritetuksi, kun oppimäärään kuuluvat opinnot on suoritettu siten kuin 11 §:n 4 momentissa tarkoitettussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ottaen lisäksi huomioon mahdollinen 6 §:ssä tarkoitettu erityinen koulutustehtävä tai 18 §:ssä tarkoitettu kokeilulupa. (Lukiolaki 714/2018, 36 § 1 mom.)

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät hyväksytysti ja lukio-opintojen vähimmäismäärä 150 opintopistettä täyttyy. Lukion oppimäärän tulee sisältää vähintään 20 opintopistettä valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Muista kuin pakollisista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat opinnot.

Opiskelijan opiskelu voidaan opiskelijan hakemuksesta tai suostumuksella järjestää osittain toisin kuin [lukio]laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos:

1. opiskelijalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan lukiokoulutuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;
2. lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta;
3. se on perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä. (Lukiolaki 714/2018, 29 §.)

Jos opiskelijan opiskelu järjestetään toisin kuin lainsäädännön nojalla määrätään, säädetyn opintopisteiden vähimmäismäärän 150 on joka tapauksessa täytyttävä.

## 5.5. Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen ja oppimäärän suorittamiseen liittyvä oikaisuvaatimus

Opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Opiskelija voi pyytää rehtorilta opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen tai päättöarvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä. Opiskelija saa vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista siten kuin hallintolaissa säädetään. Otettuaan oikaisuvaatimuksen tutkittavakseen aluehallintovirasto voi muuttaa hallintopäätöstä, kumota päätöksen, hylätä oikaisuvaatimuksen tai palauttaa asian rehtorille uudelleen käsiteltäväksi. (Lukiolaki 714/2018, 53 §.)

Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisumahdollisuudesta.

[Lukio]laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jos päätös koskee:

1. opiskelijaksi ottamista
2. 23 §:n 2 momentissa tarkoitettua lisäajan myöntämistä tai 24 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden päättymistä
3. suoritettujen opintojen hyväksi lukemista
4. opiskelun poikkeavaa järjestämistä
5. oikeutta saada uskonnon tai elämäntiedon opetusta. (Lukiolaki 714/2018, 49 §.)



[Lukiolain] 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. (Lukiolaki 714/2018, 50 § 2 mom.)

Jollei [lukio]laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. (Lukiolaki 714/2018, 52 §.)

Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 49 §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ja aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 53 §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla. (Lukiolaki 714/2018, 54 § 2 mom.)

Kun opetusta järjestetään ulkomailla, toimivaltainen hallinto-oikeus on Helsingin hallinto-oikeus ja toimivaltainen aluehallintoviranomainen on Etelä-Suomen aluehallintovirasto. (Lukiolaki 714/2018, 55 §.)

## 5.6. Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. Opiskelijalle, jonka opiskeluoikeus on päättynyt kesken lukiokoulutuksen tai lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisen, annetaan todistus suoritetuista opinnoista. Aineopiskelijalle ja lukion oppimäärän erityisessä tutkinnossa osittain suorittaneelle annetaan todistus suoritetuista oppiaineiden oppimääristä ja muista opinnoista. [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa todistuksiin merkittävistä tiedoista ja muista kuin 3 momentissa mainituista todistusten liitteistä. (Lukiolaki 714/2018, 39 §.)

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän. Lisäksi päättötodistuksen liitteenä annetaan erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta.
2. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun opiskelija on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
3. Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- suoritettut opinnot
- paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko
- selvitys kielten oppimääristä

S2/SV2 = äidinkieli ja kirjallisuus #oppiaineen suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus #oppimäärä

A = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkaneen A-kielen oppimäärä

B1 = perusopetuksessa alkaneen B1-kielen oppimäärä

B2 = perusopetuksessa alkaneen valinnaisen B2-kielen oppimäärä

B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen B3-kielen oppimäärä

ÄO/M = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi/suomi)

- merkintä, että todistus on Opetushallituksen päättämien lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukainen.

Lukion päättötodistukseen merkitään: "Lukion oppimäärä sijoittuu tasolle neljä kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä ja eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä."

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvosana merkitään todistuksissa merkinnällä "uskonto/elämäkatsomustieto" erittelemättä, mihin opetukseen opiskelija on osallistunut.

Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus merkitään todistuksessa Äidinkieli ja kirjallisuus #kohtaan.

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemaat oppiaineet, niissä suoritettujen opintopisteiden määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi kiitettävä 9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu S).

Temaattiset opinnot merkitään suoritusmerkinnällä. Temaattisten opintojen opintojaksojen nimet eritellään liitteeseen.

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta Lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset lukio-opintoihin liittyvistä näytöistä, kuten suoritettut lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely temaattisista opinnoista ja sellaisista muista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät sisälly oppiaineiden oppimääriin.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän opinnoista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet, niissä suoritettut opinnot ja opintopistemäärät sekä muut opiskelijan suorittamat lukio-opinnot ja niistä saadut arvosanat joko numeroina tai suoritusmerkintänä (S = suoritettu, H = hylätty).

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista rekisteriä, josta ilmenevät suoritettut opinnot ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistukseen merkitään opiskelijan suorittamien opintojen määrä opintopisteinä. Kokonaismäärään lasketaan hylättyjä opintoja vain pakollisissa ja valtakunnallisissa valinnaisissa opinnoissa.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Todistus suullisen kielitaidon kokeesta ja lukiodiplomitodistus annetaan lukion päättötodistuksen liitteinä.

Suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annettavaan todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- *todistuksen nimi*
- *koulutuksen järjestäjän nimi*
- *opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä*
- *oppilaitoksen nimi*
- *opiskelijan nimi ja henkilötunnus*
- *kokeessa suoritettu kieli ja sen oppimäärä sekä kokeesta saatu arvosana*
- *paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus*
- *arvosana-asteikko.*

*Lukiodiplomitodistus on lukion päättötodistuksen liite, ja se merkitään Lisätietoja#kohtaan. Lukiodiplomitodistukseen merkitään seuraavat tiedot:*

- *todistuksen nimi*
- *koulutuksen järjestäjän nimi*
- *opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä*
- *oppilaitoksen nimi*
- *opiskelijan nimi ja henkilötunnus*
- *oppiaine tai vastaava, jonka lukiodiplomitodistuksesta on kyse*
- *arvosana*
- *lukiodiplomiaineessa suoritettujen opintojen opintopisteiden määrä mukaan lukien lukiodiplomiopintojakso*
- *paikkakunta, todistuksen päivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus*
- *arvosana-asteikko.*

Kajaanin lukiossa käytetään opiskelijatietojärjestelmästä saatavaa todistus pohjaa.

## **5.7. Arviointiin liittyvät paikallisesti päätettävät asiat**

*Lukion opetussuunnitelman perusteiden arviointiluvun perusteella keskeiset paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävät asiat ovat seuraavat:*

- *opintojaksoittain päätettävät asiat: opintojakson tavoitteet, keskeiset sisällöt, laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden ja osa-alueiden toteutuminen opintojaksossa ja opintojakson arviointi*
- *oppilaitoksen arviointikulttuurin periaatteet ja yhteiset arviointiin liittyvät käytänteet*
- *arviointiin toteuttaminen ja siihen kuuluvat erilaiset arviointipalautteen antamisen käytänteet*
- *arviointiin liittyvien yhteisten periaatteiden ja käytänteiden toteutumisen seuraaminen*
- *kesken olevan opintojakson merkintätapa ja suorituksen täydentämiskäytännöt*
- *hyväksytyjen ja hylättyjen arvosanojen uusimisen periaatteet ja uusimiskertojen määrä*
- *opinnot, jotka on mahdollista edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti*
- *opintojen mahdollisten etenemistapojen määrittely*
- *todistusten ulkoasu.*

## 6. Oppimistavoitteet ja opetuksen keskeiset sisällöt

### 6.1. Opetuksen yleiset tavoitteet

*Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään lukiokoulutusta koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (810/2018) määriteltyjen lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kasvaa sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi, hankkia muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä kartuttaa jatkuvan oppimisen taitoja. Tavoitteet korostavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja kokonaisuuksien ymmärtämisen merkitystä sekä kannustavat eettisesti vastuulliseen ja aktiiviseen toimijuuteen osana paikallista, kansallista, eurooppalaista ja globaalia yhteisöä.*

*Lukio-opetus lujittaa opiskelijan identiteettiä ja ohjaa oman ainutlaatuisuuden ymmärtämiseen ja arvostamiseen. Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden ymmärtäminen luo edellytyksiä sukupuolittetoiselle opetukselle.*

*Lukio-opetus vahvistaa opiskelijan ymmärrystä ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristön tilaan ja ohjaa häntä toimimaan kestävä elämäntavan hyväksi tavoitteellisesti, tietoperustaisesti ja monipuolisessa yhteistyössä. Opetus kannustaa opiskelijaa tunnistamaan ja käsittelemään eettisiä kysymyksiä, ristiriitoja ja jännitteitä monista näkökulmista. Se rohkaisee opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan nykyistä oikeudenmukaisemman, kestävämmän ja ihmisoikeuksia paremmin kunnioittavan yhteiskunnan ja maailman puolesta.*

*Lukioaikana opiskelija saa monipuolisia kokemuksia uuden tiedon ja osaamisen rakentamisesta laaja-alaisesti ja oppiainerajat ylittäen. Opiskelija kehittää tiedonhankinta- ja soveltamistaitojaan sekä ongelmanratkaisutaitojaan. Hän saa kokemuksia tutkivasta oppimisesta sekä osallisuudesta tieteen ja tutkimuksen tekoon. Opetus vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa niin, että hän ymmärtää tieteen- ja taiteenaloille ominaista kieltä sekä motivoituu erilaisten tekstien tutkimisesta, tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija tottuu arvioimaan tekstien ja tiedon luotettavuutta. Lukio-opetuksessa arvostetaan ja tuodaan näkyväksi kieliä monipuolisesti. Opiskelija oppii toimimaan sekä molemmilla kotimaisilla kielillä että koko kielivarantoon käyttäen. Opetus ohjaa opiskelijaa syventämään ymmärrystään tieto- ja viestintäteknologiasta sekä käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja turvallisesti niin itsenäisessä kuin yhteisöllisessä työskentelyssä.*

*Lukio-opetus rakentaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia vahvistamalla vuorovaikutus-, yhteistyö- ja ilmaisutaitoja. Opiskelussa saadaan kokemuksia tavoitteellisesta toiminnasta ja vertaisoppimisesta tiimeissä ja projekteissa. Lukio-opetus kannustaa opiskelijoita eri taiteenaloille ominaiseen ilmaisuun ja toimintaan sekä taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen. Fyysinen aktiivisuus ja terveelliset elämäntavat ymmärretään terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksiksi.*

*Lukioaikana opiskelijan oppimaan oppimisen taidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Opiskelija oppii tuntemaan vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan oppijana sekä luottamaan mahdollisuuksiinsa oppia. Opiskelija ymmärtää sitoutumisen merkityksen oppimiselleen, mikä vahvistaa hänen itseohjautuvuuttaan. Lukio-opetus auttaa opiskelijaa tunnistamaan hänelle sopivia opiskelustrategioita ja kehittymään niissä taitavaksi. Lukioaikana opiskelijalle muodostuu vankka jatkuvan ja uudistuvan oppimisen taito ja tahto.*

*Opetus antaa opiskelijalle koulutusmahdollisuuksista, yhteiskunnasta ja työelämästä tietoja ja kokemuksia, joiden avulla hän osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa työelämää kotimaassa ja kansainvälisesti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää osaamistaan sekä tehdä opiskeluaikaisia ja tulevaisuutta koskevia valintoja.*

## 6.2. Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella on lukiokoulutusta eheyttävä tehtävä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat lukion oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuus on kuvattu alla olevassa kuviossa.

### Laaja-alainen osaaminen lukiossa

#### Tavoitteina

- hyvä yleissivistys
- kestävän tulevaisuuden rakentaminen
- vahvat jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiudet



#LOPS2021



Lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvatut oppiaineiden oppimäärät muodostavat lukiokoulutuksessa saavutettavan osaamisen perustan. Lukiokoulutuksen tehtävän mukainen yleissivistys rakentuu oppiaineissa määritellystä tiedonalakohtaisesta osaamisesta, jota laaja-alainen osaaminen tukee ja syventää.

Laaja-alainen osaaminen käsittää opiskelijan hyvään yleissivistykseen ja hyväksi ihmiseksi kasvamiseen, kestävän tulevaisuuden rakentamiseen sekä jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksiin tarvittavien tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostaman kokonaisuuden.

Lukiokoulutuksen arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan laaja-alaisen osaamisen kehittymiselle. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden tavoitteisiin pyritään kaikissa lukio-opinnoissa. Kukin oppiaine lähestyy laaja-alaista osaamista oman tiedon- ja tieteenalansa lähtökohdista. Laaja-alainen osaaminen on keskeinen osa sekä oppiainekohtaisia että oppiaineita yhdistäviä opintoja.

Laaja-alaista osaamista kehittävässä opinnoissa opiskelija syventää osaamistaan tarkastelemalla monitahoisia kulttuurisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä niiden yhteyksiä ja keskinäisriippuvuuksia. Opiskelija oppii soveltamaan aiemmin oppimaansa sekä hakemaan, tulkitsemaan, arvottamaan, jakamaan ja tuottamaan tietoa eri muodoissa, ympäristöissä ja erilaisissa yhteisöissä sekä erilaisten välineiden avulla. Kehittyvä laaja-alainen osaaminen tukee opiskelijoiden kriittisen ajattelun, yhteistyötaitojen, luovan ongelmanratkaisun, oppimaan oppimisen ja elinikäisen oppimisen taitojen kehittymistä.

Edellä esitetyn kuvion mukaisesti kaikille lukioille yhteisiä laaja-alaisen osaamisen osa-alueita on kuusi. Ne muodostavat toisiaan täydentävän ja yhdistävän kokonaisuuden. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ovat

- hyvinvointiosaaminen
- vuorovaikutusosaaminen

- monitieteinen ja luova osaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen
- eettisyys ja ympäristöosaaminen
- globaali- ja kulttuuriosaaminen.

Kaikkia osa-alueita opiskeltaessa on tarkoitus, että opiskelija

- havainnoi ja analysoi nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä sekä oppii etsimään hyvän tulevaisuuden rakentamisen elementtejä
- osaa esittää perusteltuja käsityksiä toivottavista muutoksista ja rohkaistuu toimimaan eettisesti kestävien ratkaisujen puolesta sekä oman arjen että yhteiskunnan tasolla
- saa mahdollisuuksia oman mukavuusalueen haastamiseen, osaamisen jakamiseen ja vertaisoppimiseen sekä ratkaisujen yhdessä ideointiin ja tuottamiseen.

Laaja-alaista osaamista täydennetään ja konkretisoidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa kunkin oppiaineen kohdalla sekä jokaisen opintojakson kuvauksessa. Laaja-alainen osaaminen otetaan huomioon lukion toimintakulttuurissa. Sen toteutusta täydennetään opetussuunnitelmaan sisällytettävissä korkeakouluopintoihin ja työelämään tutustumisen sekä kansainvälisen osaamisen järjestelyjen kuvauksissa. Temaattisten opintojen sisältöjä voidaan valita laaja-alaisen osaamisen osa-alueista.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden yksityiskohtaisemmat tavoitteet ovat seuraavat. Osa-alueet ja niiden tavoitteet etenevät yksilöllisestä näkökulmasta laajempiin yhteyksiin.

### **Hyvinvointiosaaminen**

Opiskelija rakentaa identiteettiään tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan sekä syventämällä osaamistaan lisääntyvän itsetuntemuksen pohjalta. Lukio-opinnot kehittävät opiskelijan epävarmuuden sietokykyä, sinnikkyyttä ja luottamusta tulevaisuuteen.

Opiskelija ymmärtää terveyden ja terveellisten elämäntapojen merkityksen sekä vaalii fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyään ja hyvinvointiaan. Opiskelija omaksuu hyvinvointiaan tukevia ja iloa tuottavia toimintatapoja sekä tunnistaa niitä edistäviä yhteisöjä. Riittävä fyysinen aktiivisuus, uni, opiskelupäivän aikaiset tauot ja terveellinen ravinto tukevat oppimista sekä opiskelijan jaksamista ja palautumista. Opiskelija vahvistaa myös elämäntapoja, joissa korostuvat itselle merkityksellinen kulttuuri, teknologian vastuullinen käyttö ja eettisyys.

Opiskelija toimii aktiivisesti oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi. Lukio-opinnot kehittävät opiskelijan valmiuksia tunnistaa myös hyvinvointia ja turvallisuutta heikentäviä tekijöitä, kuten uupumusta, kiusaamista ja häirintää, ja osallistua niiden ehkäisemiseen. Opiskelija saa valmiuksia hakeutua itse tai ohjata muita hakeutumaan palvelujärjestelmien piiriin ongelma- ja poikkeustilanteissa.

Lukio-opinnoissa tutustutaan yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja globaaleihin keinoihin, joiden avulla edistetään yhteisöjen ja ekosysteemien hyvinvointia. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä sekä löytää tapoja kohdata muuttuvan maailman epävarmuutta.

### **Vuorovaikutusosaaminen**

Hyvän vuorovaikutuksen lähtökohta on myötätunto, joka mahdollistaa merkityksellisyyden kokemisen. Opiskelija saa kokea kuuluvansa lukioyhteisöön, ja hän tulee kuulluksi omana itsenään. Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan tunnistamalla, käsittelemällä ja säätelemällä tunteitaan. Hän oppii myös kuuntelemaan, kunnioittamaan ja ennakoimaan toisten tunteita ja näkemyksiä sekä niiden ilmaisuja. Hän oppii käyttämään tunteita voimavarana vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutusta opitaan yhdessä ja yhteistyössä sekä erilaisissa ympäristöissä. Samalla opiskelijat kehittävät kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan. He ymmärtävät niiden keskeisen merkityksen tiedon tuottamisessa ja tulkinnassa sekä ratkaisujen etsimisessä. Vuorovaikutusosaaminen tukee opiskelijoita heidän asettaessaan tavoitteita opiskelulle ja muulle toiminnalleen.

Lukio-opinnot antavat opiskelijalle valmiuksia rakentavaan vuorovaikutukseen. Hän syventää kykyään käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti ja myös sovittelun keinoin. Opiskelija saa kokemuksia toiminnasta viestien ja merkitysten välittäjänä myös kieli- ja kulttuurirajoja ylittävässä vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutusosaamisen kehittämisessä pohditaan sananvapauden merkitystä, sen vastuullista käyttöä sekä tiedonkäsityksen ja tiedonvälityksen muuttumista eri näkökulmista. Opiskelija hahmottaa rakentavan vuorovaikutuksen ja kulttuurienvälisen ymmärryksen merkityksen kestäväälle tulevaisuudelle, demokratialle ja rauhalle.

### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Monitieteinen osaaminen tukee opiskelijan ajattelun, näkemysten ja toiminnan eettisten, esteettisten ja ekologisten arvolähtökohtien pohdintaa. Hän tutustuu erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin ja harjaantuu käyttämään niitä. Samalla hän vahvistaa kykyään arvioida tiedon luotettavuutta. Opiskelija tottuu arvioimaan erilaisen tiedon tarpeellisuutta ja merkittävyyttä elämänhallinnan, opiskelun ja työ- ja jatko-opintosuunnitelmien sekä eri yhteisöjensä kannalta. Tätä konkretisoidaan tutustumalla korkeakouluopiskelun ja työssä oppimisen tapoihin rakentaa tietoa ja hyödyntää osaamista. Samalla opiskelija vahvistaa oppimaan oppimisen taitojaan sekä valmiuksiaan jatko-opintoihin ja muita elämänvaiheita varten.

Opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Lukio-opinnot vahvistavat opiskelijan uteliaisuutta ja taitoa löytää, tulkita ja tuottaa monenlaisia tekstejä vaativuusastetta, näkökulmia ja konteksteja vaihdellen. Lukio-opinnoissa pohditaan, miten teknologia ja digitalisaatio tukevat yksilöiden ja yhteisöjen kyvykkyyksiä. Opiskelija tutkii mahdollisuuksia ratkaista monimutkaisia ongelmia.

Opiskelija pohtii tulevaisuuden kannalta kestäviä ratkaisuja, joissa otetaan huomioon ympäristön, talouden, teknologian ja politiikan yhteyksiä, ja oppii tekemään ja arvioimaan vaihtoehtoisia tulevaisuusskenaarioita yksilön, yhteisöjen ja ekosysteemien näkökulmasta.

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opiskelijan monimuotoiset osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemukset sekä niiden reflektointi ovat yhteiskunnallisen osaamisen lähtökohtana. Opinnot syventävät opiskelijan ymmärrystä omasta roolistaan, vastuustaan ja mahdollisuuksistaan tukea demokratian monimuotoista toteutumista ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteistyössä muiden kanssa.

Yhteiskunnallinen osaaminen tukee opiskelijaa hänen suuntautuessaan jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaistoimintaan. Yhteiskunnallisen osaamisen myötä opiskelija sisäistää yritteliään ja uudistumishenkisen asenteen eri elämänalueilla. Hän harjaantuu suunnittelemaan tulevaisuuttaan avarakatseisesti sekä rohkaistuu ottamaan perusteltuja riskejä ja sietämään epävarmuutta, turhautumista ja epäonnistumisia.

Opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan demokraattisen, oikeudenmukaisen sekä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen perustuvan yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja rakenteita. Hän ymmärtää, miten yhteinen sosiaalinen pääoma muodostuu ja miten sitä voi kartuttaa. Opiskelija omaksuu aktiivisen kansalaisuuden ja toimijuuden taitoja. Hän motivoituu ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja tekemään aloitteita sekä viemään niitä eteenpäin yhteistyössä

paikallisesti ja kansainvälisesti. Opiskelijan oman työn merkitystä hyvän tulevaisuuden rakentamisessa tehdään näkyväksi.

### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Opiskelija arvioi ja suunnittelee toimintaansa eettisyyden ja vastuullisuuden lähtökohdista. Hän oppii perusasioita kestäväen elämäntavan ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä näiden keskinäisriippuvuuksista. Opiskelija ymmärtää, miksi ihmisen toiminta on sovitettava luonnonympäristöjen kantokykyyn sekä rajallisiin luonnonvaroihin ja niiden kestävään käyttöön. Kokemukset ihmisiin ja luontoon kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luottamusta siihen, että arkisilla hyvillä teoilla on vaikutusta.

Opiskelija tutustuu tutkimustietoon ja käytäntöihin, jotka liittyvät ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen. Hän saa mahdollisuuksia havainnoida, suunnitella, tutkia ja arvioida toimintaa, jolla näitä ilmiöitä voidaan muuttaa kestävään suuntaan. Opiskelija reflektoi havaintojaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen näkökulmasta pyrkien tunnistamaan rakenteita, jotka mahdollistavat eri yhteisöjen kestäväen toiminnan tai ovat sen esteenä.

Opiskelija ymmärtää perusasiat globalisaatiosta ja siitä, miten se vaikuttaa erilaisissa olosuhteissa elävien ihmisten mahdollisuuksiin noudattaa kestävää elämäntapaa. Hän tuntee YK:n kestäväen kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n tavoitteita ja arvioi niissä edistymistä. Opiskelija pohtii ja vahvistaa omaa panostaan ja tarvittavia kumppanuuksia kestäväen tulevaisuuden hyväksi.

### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä lukioyhteisön ja yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelija vahvistaa kansainvälistä osaamistaan ja monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia verkostoja, medioita ja lähteaineistoja. Hän saa kokemuksia opiskelusta, yhteistyöstä ja eettisestä toimijuudesta erilaisia kansainvälisyyden toimintamuotoja ja teknologiaympäristöjä hyödyntäen.

Opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti. Samalla hän harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta.

Opiskelija saa monenlaisia tilaisuuksia tutkia, harjoitella ja kartuttaa maailmankansalaisen taitoja ja etiikkaa YK:n kestäväen kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n mukaisesti. Samalla hän oppii erittelemään kansainvälistymistä ja globalisaatiota ilmiöinä. Opiskelija vahvistaa ihmisoikeuksien tuntemustaan ja toimijuuttaan ihmisoikeuksien, yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja eettisesti vastuullisten elintapojen edistämiseksi. Hän tunnistaa ja oppii hyödyntämään mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön hyvän tulevaisuuden rakentamiseksi.



## 7. Oppiaineet

### 7.1. Äidinkieli ja kirjallisuus (AI)

#### Oppiaineen tehtävä

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden kielitaitoa, vuorovaikutustaitoa ja monilukutaitoa. Opiskelu syventää kiinnostusta kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin sekä lisää tietoisuutta omista taidoista viestijänä ja kielenkäyttäjänä. Opiskelu tukee kielitietoisuuden kehittymistä, kulttuurista yleissivistystä sekä oppimista kaikissa oppiaineissa. Tavoitteena on, että opiskelijat oppivat sellaisia tietoja ja taitoja, jotka tukevat jatko-opintoja ja aktiivista kansalaisuutta.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen tieto-, taito- ja kulttuuriaine. Oppiaineessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteiden sekä kulttuurintutkimuksen tarkastelemat ilmiöt. Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelu tutustuttaa kulttuuriperintöön ja sen eri muotoihin, sanataiteeseen sekä media- ja viestintäkulttuuriin.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, tekstien tulkintaan, aktiiviseen tiedonhankintaan sekä tiedon kriittiseen käsittelyyn ja eettiseen pohdintaan. Opiskelu kehittää ajattelemisen ja oppimaan oppimisen taitoja, metakielellisiä taitoja ja luovuutta. Tavoitteena on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja monimuotoisten tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoja.

Kielitieto integroidaan oppiaineen muihin sisältöihin, ja sen opiskelu kehittää tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Kirjallisuuden opiskelun tavoitteena on sekä kauno- että tietokirjallisuuden ymmärtäminen, elämyksellinen lukeminen sekä tekstien analysoinnin ja tulkinnan taitojen kehittyminen. Kirjallisuuden opiskelu tukee esteettisen ja eettisen pohdinnan kehittymistä ja antaa aineksia luovuuden, vuorovaikutustaitojen ja oman ilmaisun kehittämiseen. Medialukutaidon opiskelu syventää mediatekstien ja -sisältöjen kriittisen lukemisen, tuottamisen ja tulkitsemisen taitoja sekä mediakulttuurin ymmärtämistä ja auttaa omaksumaan aktiivisen ja vastuullisen kansalaisen taitoja.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisumuotojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypillisiä tekstejä ovat fiktiiviset ja asiatekstit, mediatekstit sekä institutionaaliset ja arkikeskustelut.

Äidinkieli ja kirjallisuus on osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi kielten roolia oppimisessa. Kielten opiskelu kehittää opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kieliyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen kielellinen moninaisuus, suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä sekä saamen kielet maan alkuperäiskansan kielinä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa tehdään yhteistyötä kirjastojen kanssa. Lisäksi hyödynnetään muita vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten teattereita, museoita ja arkistoja sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omia kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä kouluyhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijalle riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä. Tekstejä tuotetaan ja tulkitaan sekä itsenäisesti että vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa toteutetaan oppiaineen tavoitealueiden integraatiota. Eri oppimäärät tekevät yhteistyötä sekä toistensa että muiden oppiaineiden kanssa.

## Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaaminen karttuu äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa oppiaineen sisäisinä ja oppiainerajat ylittävinä teemoina ja osaamisalueina. Oppiaine on osa lukion kulttuuri-, media- sekä kansalais- ja demokratiakasvatusta.

Laaja-alaisista osaamisen alueista korostuvat äidinkielessä ja kirjallisuudessa **monitieteinen ja luova osaaminen, vuorovaikutusosaaminen** sekä **yhteiskunnallinen osaaminen**. Opiskelussa opitaan kielen, ilmaisun, tekstien ja vuorovaikutuksen keinoja rakentaa merkityksiä ja yhteyksiä ihmisten välille. Vaikuttamisen, argumentoinnin, omien tekstien tuottamisen sekä vuorovaikutustaitojen kehittyminen tukee aktiivisen kansalaisen ja työelämätaitoja. Kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon, tekstien tuottamisen taitojen, monilukutaidon sekä kielitietoisuuden ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen tukee opiskelua ja oppimista kaikissa oppiaineissa sekä oppiaineiden yhteistyössä. Taitojen kehittyminen edellyttää pitkäjänteistä, luovaa, tutkivaa, toiminnallista ja prosessimaista työskentelyä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelu vahvistaa **eettisyyttä, ympäristöosaamista** sekä **globaali- ja kulttuuriosaamista**, jotka otetaan huomioon opiskelun sisältöjen valinnassa. Opiskelu lisää ymmärrystä aikamme ajankohtaisista ympäristöhaasteista sekä antaa valmiuksia kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Mediataitojen sekä tiedonhankinta- ja tiedonhallintataitojen opiskelu kytkeytyy kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon ja eettisyyteen. Opiskelussa ohjataan kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämiseen sekä identiteettien pohdintaan ja tunnistamiseen. Tavoitteena on ymmärtää omaa identiteettiä suhteessa suomalaiseen, eurooppalaiseen ja globaaliin kulttuuriin.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa saavutettava osaaminen tukee monin eri tavoin opiskelijan **hyvinvointiosaamisen** kehittymistä. Kielitietoisuuden, vuorovaikutusosaamisen ja monilukutaidon kehittyminen tukee ja vahvistaa opiskelijan identiteettien kehittymistä. Opiskelussa harjaannutaan oman ja toisten osaamisen rakentavaan arviointiin ja reflektointiin. Kulttuurin ja erityisesti kirjallisuuden opiskelun avulla syvennetään käsitystä elämästä, ihmisistä ja maailmasta. Oppiaine antaa välineitä omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten kielentämiseen sekä oman elämäntarinan ja vahvuuksien hahmottamiseen. Oppiaine tukee keskeisiä elämänhallinnan taitoja: vuorovaikutus- ja tekstitaitoja sekä taitoa toimia vastuullisesti, eettisesti ja rakentavasti eri tilanteissa.

## Osaamisen arviointi

### 7.1.1. Suomen kieli ja kirjallisuus (AI1)

#### Oppiaineen tehtävä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää opiskelijan suomen kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta sekä monilukutaitoa, vuorovaikutustaitoja ja mediataitoja. Opiskelu syventää opiskelijan käsitystä kieli- ja kulttuuritietoisuuden, kielitaidon ja vuorovaikutusosaamisen merkityksestä yksilöiden identiteettien ja yhteisöjen rakentumisessa. Suomen kieli on sekä oppimisen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opiskelu kartuttaa monipuolisesti jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia teksti- ja vuorovaikutustaitoja. Opiskelussa tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen ja kirjallisuuden opintoja korkeasteella.

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän opiskeluun kuuluu kokonaisteosten lukeminen ja laajojen tekstien kirjoittaminen. Pakollisten opintojen aikana luetaan vähintään kahdeksan kokonaisteosta, joista vähintään yksi on tietokirja.

## Tavoitteet

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittämiseen.

### Vuorovaikutusosaaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan
- osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.

### Tekstien tulkitseminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista sekä hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä
- kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista sekä hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissä
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoitusperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.

### Tekstien tuottaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista sekä osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja
- hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstien tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa
- vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.

### Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille
- syventää tietojään kielen rakenteista, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista.

### Osaamisen arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Suomen kielen ja kirjallisuuden

opinnoissa palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisen kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja -palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltäviä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana.

Oppimäärän arvioinnissa voi opintojaksojen arvosanojen keskiarvon lisäksi tai korottamiseksi käyttää päättöarvioinnin tukena oppiaineen yleisistä tavoitteita johdettuja arvioinnin kohteita, jotka ovat tavoitealueittain seuraavat.

#### Vuorovaikutusosaaminen

- vuorovaikutustaitojen hallinta ryhmä- ja esiintymistilanteissa
- vuorovaikutustilanteiden ja -ilmiöiden ymmärtäminen

#### Tekstien tulkitseminen

- monimuotoisten tekstien, erityisesti mediatekstien analysoiminen ja tulkitseminen
- kauno- ja tietokirjallisuuden ymmärtäminen ja tulkitseminen
- tiedon ja tekstien arvioinnin taidot

#### Tekstien tuottaminen

- tekstilajien tuottaminen, erilaisten ilmaisukeinojen hallinta ja itsensä ilmaiseminen
- tekstien tuottamisen prosessien hallinta
- yleiskielen hallinta
- tiedonhankinnan taidot, lähteiden ja aineistojen arviointi ja käyttäminen

#### Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

- kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtäminen
- oppiaineeseen kytkeytyvien tiedonalojen kielten ymmärtäminen
- kielitiedon ja oppiaineen käsitteiden hallinta

Opintojen päättövaiheessa voidaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen arvioinnissa käyttää toisen asteen puheviestintätaitojen koetta (PUHVI-koetta).

## Opintojaksot

### Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (ÄI1)

#### Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (ÄI1), Pakollinen

#### Tavoitteet

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja
- rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet
- osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.

## Keskeiset sisällöt

*Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen*

- keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät
- tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kohderyhmän, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi
- erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi
- tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus
- kielen- ja tekstinhuoltoa

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustutaan eri tekstilajeihin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla arvioidaan kirjoitus- ja lukutaitoa esimerkiksi erilaisten tekstien tulkinta- ja tuottamisharjoituksilla. Vuorovaikutuksen sisältöjä arvioidaan opintojakson aikana opintojaksoon sopivilla tavoilla esimerkiksi opetuskeskustelujen ja itsearvioinnin avulla.

## Kieli ja vuorovaikutus, 2 op (ÄI2-ÄI3)

### Opintojakson moduulit

- Kieli- ja tekstitietoisuus, 1 op (ÄI2), Pakollinen
- Vuorovaikutus 1, 1 op (ÄI3), Pakollinen

### Tavoitteet

*Kieli- ja tekstitietoisuus*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan
- syventää ymmärrystään kielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- ymmärtää kielen sosiaalisen luonteen ja merkityksen niin yksilön kuin yhteisöjen kannalta.

*Vuorovaikutus 1*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää viestintärohkeuttaan, syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä
- syventää ryhmäviestintätaitojaan sekä oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä
- oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.

## Keskeiset sisällöt

### Kieli- ja tekstitietoisuus

- erilaiset käsitykset kielestä: kieli rakenteena, merkitysten muodostajana, sosiaalisena ja yhteisöllisenä ilmiönä sekä vallan välineenä
- monilukutaidon käsite, laaja tekstikäsite, tekstilajin käsite
- kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet

### Vuorovaikutus 1

- oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen
- vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä sekä ryhmäviestinnän ilmiöt, kuten roolit, jännitteet ja koheesio
- kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita sekä vuorovaikutustilanteiden analyysia.

## Opintojakson arviointi

### Paikallinen lisäys

Opintojaksolla arvioidaan kirjoitus- ja lukutaitoa esimerkiksi erilaisten kielitietoisuutta lisäävien tekstien ja harjoitusten avulla. Vuorovaikutuksen sisältöjä arvioidaan opintojakson aikana opintojaksoon sopivilla tavoilla esimerkiksi opetuskeskustelujen, ryhmäviestinnän ja itsearvioinnin avulla.

## Kirjallisuuden tulkinta, 2 op (ÄI4)

### Opintojakson moduulit

- Kirjallisuus 1, 2 op (ÄI4), Pakollinen

### Tavoitteet

#### Kirjallisuus 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan
- tuntee kauno- ja tietokirjallisuuden lajeja ja ilmaisukeinoja
- monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita monimuotoista kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen
- ymmärtää kirjallisuuden monitulkintaisuutta.

## Keskeiset sisällöt

### Kirjallisuus 1

- kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen
- kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä
- kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa sekä muissa teksteissä, esimerkiksi teatteriesityksissä, elokuvissa, peleissä tai muissa mediateksteissä
- kirjallisuuden tulkinnan erilaisia lähestymistapoja

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Harjaannutaan tulkitsemaan tekstejä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla arvioidaan kirjoitus- ja lukutaitoa kirjallisuuden sekä kerronnallisuuden näkökulmasta esimerkiksi erilaisten tekstien tulkinta- ja tuottamisharjoitusten avulla.

## Tekstien tulkinta, 2 op (ÄI5)

### Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta 1, 2 op (ÄI5), Pakollinen

### Tavoitteet

#### Tekstien tulkinta 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana
- oppii tulkitsemaan monimuotoisia tekstejä, erityisesti mediatekstejä, sekä analysoimaan niiden ilmaisutapoja ja vuorovaikutusta
- perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

## Keskeiset sisällöt

### Tekstien tulkinta 1

- sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot
- vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
- lähdekritiikki, tiedonhankinta ja -hallinta, tekijänoikeudet
- puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Tarkastellaan tekstien vaikuttamiskeinoja.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla arvioidaan kirjoitus- ja lukutaitoa mediasisältöjen sekä kriittisen lukutaidon näkökulmasta esimerkiksi erilaisten tekstien tulkinta- ja tuottamisharjoitusten avulla. Vuorovaikutuksen sisältöjä arvioidaan opintojakson aikana opintojaksoon sopivilla tavoilla, esimerkiksi opetuskeskustelujen ja itsearvioinnin avulla.

## Kirjoittaminen ja vuorovaikutus, 2 op (ÄI6-ÄI7)

### Opintojakson moduulit

- Kirjoittaminen 1, 1 op (ÄI6), Pakollinen
- Vuorovaikutus 2, 1 op (ÄI7), Pakollinen

### Tavoitteet

#### *Kirjoittaminen 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *rohkaistuu kirjoittajana ja syventää kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan*
- *syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin*
- *syventää taitoaan käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta.*

#### *Vuorovaikutus 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä*
- *kehittää esiintymistaitojaan sekä kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä*
- *syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.*

### Keskeiset sisällöt

#### *Kirjoittaminen 1*

- *kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaaminen sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen*
- *tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuolto*
- *tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia*

#### *Vuorovaikutus 2*

- *esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu*
- *puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot*
- *vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa*
- *puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi*



Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Kirjoitetaan asiategstiä prosessimaisesti ja aineistoja käyttäen.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla arvioidaan luku- ja kirjoitustaitoja esimerkiksi prosessikirjoittamisen ja tekstinhuollon taitoja lisäävien harjoitusten avulla. Vuorovaikutustaitoja arvioidaan opintojakson aikana opintojaksoon soveltuvilla tavoilla, esimerkiksi esiintymisharjoitusten, opetuskeskustelujen ja itsearvioinnin avulla.

## **Kirjallisuuden kontekstit, 2 op (ÄI8)**

### **Opintojakson moduulit**

- Kirjallisuus 2, 2 op (ÄI8), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Kirjallisuus 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *lisää kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa*
- *ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa*
- *tuntee Suomen kirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja sekä osaa analysoida niitä osana kulttuurikontekstia.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Kirjallisuus 2*

- *Suomen kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä osana maailmankirjallisuutta*
- *kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti*
- *tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Tutustutaan kirjallisuuden klassikoihin.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla arvioidaan kirjoitus- ja lukutaitoa esimerkiksi erilaisten maailman ja Suomen kirjallisuuteen liittyvien tekstien tulkinta- ja tuottamisharjoituksilla.

## Vuorovaikutus, 2 op (ÄI9)

### Opintojakson moduulit

- Vuorovaikutus 3, 2 op (ÄI9), Valinnainen

### Tavoitteet

*Vuorovaikutus 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *monipuolistaa erityisesti jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitojaan*
- *kehittää valmiuksiaan ymmärtää ja ratkoa vuorovaikutuksen ongelmia sekä toimia rakentavasti ja eettisesti erilaisissa, haastavissakin vuorovaikutustilanteissa sekä ymmärtää vuorovaikutuksen kulttuurisia piirteitä ja kontekstisidonnaisuutta*
- *syventää kykyään analysoida vuorovaikutusta erilaisista näkökulmista.*

### Keskeiset sisällöt

*Vuorovaikutus 3*

- *opiskelussa ja työelämässä tarvittavat vuorovaikutustaidot, esimerkiksi kokouksiin, neuvotteluihin ja työhaastatteluihin liittyvät vuorovaikutustaidot*
- *oman idean tai näkemyksen vakuuttava esittäminen, argumentoinnin tavat ja retoriset keinot*
- *erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja -suhteiden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden analysointia sekä konfliktit ja ongelmanratkaisu ryhmässä*
- *dialoginen ja rakentava vuorovaikutus, vuorovaikutukseen liittyvä etiikka*
- *mahdollisesti osallistuminen toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli PUHVI-kokeeseen*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Tutustutaan erilaisiin viestintätilanteisiin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Vuorovaikutuksen sisältöjä arvioidaan esiintymisen ja keskustelun näkökulmasta opintojaksoon sopivilla tavoilla, esimerkiksi opetuskeskustelujen ja itsearvioinnin avulla.

## Kirjoittamistaitojen syventäminen, 2 op (ÄI10)

### Opintojakson moduulit

- Kirjoittaminen 2, 2 op (ÄI10), Valinnainen

## Tavoitteet

### Kirjoittaminen 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kirjallista ilmaisukykyään ja taitoaan tuottaa asiatyylinen, laajahko teksti aineistoja hyödyntäen
- kehittää kirjoittamisen prosessin hallintaansa ja taitoaan muokata tekstiään.

## Keskeiset sisällöt

### Kirjoittaminen 2

- kantaa ottavien ja pohtivien tekstien suunnittelu ja tuottaminen
- tiedonhallinnan taidot, lähteiden arviointi, lähdekritiikki, tekijänoikeudet
- kirjoittamisen eri vaiheiden ja ajankäytön hallinnan harjoittelu
- aiheen rajaaminen, näkökulman ja aineistojen valinta, aineistojen käyttötavat tekstissä
- tekstin muokkaaminen ja viimeistely, tekstin omaäänisyys, kielen- ja tekstinhuoltoa

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kirjoitetaan kantaa ottavia tai pohtivia asiatekstejä aineistojen pohjalta ja kehitetään lähteiden hallinnan ja lähdekritiikin taitoja sekä tekijänoikeuksien mukaisen lähteiden käytön taitoa.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla arvioidaan kirjoitus- ja lukutaitoa laajahkon aineistopohjaisen asiatekstin rakentamisen näkökulmasta.

## Tekstien tulkinnan taitojen syventäminen, 2 op (ÄI11)

### Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta 2, 2 op (ÄI11), Valinnainen

## Tavoitteet

### Tekstien tulkinta 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan
- osaa analysoida, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä
- ymmärtää tekstin tavoitteiden ja kontekstin merkityksen tekstien tulkinnassa
- osaa esittää ja perustella tulkintansa teksteistä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen.

## Keskeiset sisällöt

### Tekstien tulkinta 2

- monimuotoisten asia- ja mediatekstien ja fiktiivisten tekstien analyysi ja tulkinnan rakentaminen sekä käsitteiden käyttö
- erilaisia tapoja tulkita tekstejä

- *tekstin sijoittaminen tilanne- ja kulttuurikontekstiinsa*
- *monimuotoisten tekstien tavat rakentaa merkityksiä, esimerkiksi ilmaisutavat ja -muodot sekä rakenteet*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Kehitetään taitoa tulkita erilaisia monimuotoisia tekstejä omassa kulttuuri- ja tilannekontekstissaan sekä taitoa esittää oma tulkinta kirjoitettuna asiatekstinä. Harjoitellaan taitoa käyttää käsitteitä tarkoituksenmukaisesti analyysin apuvälineinä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla arvioidaan luku- ja kirjoitustaitoa erilaisten tekstien kriittisen ja kulttuurisen analysoinnin ja tulkinnan näkökulmasta.

## **Kielenhuolto, 2 op (ÄI12)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija kehittää kielenhuollon tietojaan ja taitojaan.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Oikeinkirjoitussuosituksen periaatteiden opetteleminen ja harjoittelu.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Kehitetään suomen kirjakielen periaatteiden hallintaa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## **Luova kirjoittaminen, 2 op (ÄI13)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija harjaantuu kaunokirjallisten tekstien tuottamisen taidoissa.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Kaunokirjallisten ja mahdollisesti myös muiden tekstien kirjoittaminen. Kirjoittamistaitoja voidaan kehittää palautteen ja yhteisen keskustelun avulla.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Tavoitteena on tukea opiskelijaa löytämään oma ilmaustapansa kirjoittajana.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## **Lukijan kunniakirja, 2 op (ÄI14)**

#### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu laajasti kaunokirjallisuuteen. Hänen taitonsa arvioida ja tulkita kaunokirjallisuutta kehittyvät.

#### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Kaunokirjallisuuden lukeminen sekä oppimistehtävien teko kaunokirjallisista teoksista.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Luetaan useita kaunokirjallisia teoksia ja tehdään niistä erilaisia tehtäviä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## **Täällä Pohjantähden alla, 2 op (ÄI15)**

#### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu Täällä Pohjantähden alla -romaanin ja tarkastelee sitä eri näkökulmista.

#### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Täällä Pohjantähden alla -romaanin lukeminen ja oppimistehtävien teko teoksesta.

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustutaan kulttuurisesti ja historiallisesti merkittävään romaaniin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## 7.1.2. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (AI6)

### Oppiaineen tehtävä

*Opiskelijalle, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella, jolloin opiskelijan suomen kielen taito ei anna riittäviä edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun. Oppimäärän lähtökohtana on toisen kielen oppijan oppimistilanne: opiskelija oppii suomea suomenkielisessä ympäristössä, ja hänelle kehittyy vähitellen monipuolinen suomen kielen taito aiemmin oppimiensa kielten rinnalle. Oppimäärän tavoitteet ja sisällöt perustuvat perusopetuksessa tai muualla hankittuun suomen kielen perusteiden hallintaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetuksen keskeinen tavoite on saavuttaa sellainen suomen kielen taito ja suomalaisen kulttuurin tuntemus, jolla opiskelija selviää jatko-opinnoissa ja työelämässä.*

*Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää opiskelijan monikielisyyden kehittymistä, suomen kielen moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta. Yhteistyössä opiskelijan oman äidinkielen opetuksen sekä muiden oppiaineiden opetuksen kanssa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus tukee opiskelijan kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentumista kulttuurisesti moninaisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa. Opetus syventää opiskelijan käsitystä kielitaidon, kielitietoisuuden sekä omien kielten ja kulttuurien merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteisölle.*

*Suomen kieli on sekä oppimisen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opetus edistää kielenoppimista kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Kielen ja vuorovaikutustaitojen hyvä hallinta on merkityksellistä jatko-opintojen, työelämän ja arjessa selviytymisen kannalta.*

*Kaikissa moduuleissa kehitetään kirjoitetun kielen hallintaa, monilukutaitoa sekä puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä opitaan analysoimaan ja arvioimaan tekstejä ja vuorovaikutustilanteita kriittisesti osin jo aiemmin hankitun käsitteellisen osaamisen ja analysointitaitojen avulla. Näitä taitoja syvennetään ja laajennetaan kullakin opintojaksolla lukemalla erityisesti pitkiä kaunokirjallisia ja tietotekstejä sekä analysoimalla niitä itsenäisesti ja yhdessä. Pakollisten opintojen aikana luetaan vähintään neljä kokonaisteosta. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen opintoja korkea-asteella.*

### Tavoitteet

*Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kielitietoisuuden kehittymiseen. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.*

## Vuorovaikutusosaaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen esiintymis- ja ryhmäviestintätilanteissa
- osaa arvioida, eritellä ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan
- ymmärtää yhä käsitteellisempää opetuspuhetta ja muodollisia puhetilanteita, osaa toimia niissä ja hallitsee niihin sopivia viestintä- ja vuorovaikutusstrategioita
- on tietoinen vuorovaikutustilanteiden kulttuurisidonnaisuudesta ja osaa tarkastella ja tulkita erilaisia vuorovaikutustilanteita ja niiden etiikkaa

## Tekstien tulkitseminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää käsitteellisen kielen taitoaan sekä kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että ymmärtää monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, ja hyödyntää sopivia strategioita niiden lukemisessa ja tulkitsemisessä
- kehittää lukemalla sana-, fraasi- ja käsitevarantoaan sekä käsitystään kirjoitetun kielen rakenteista ja osaa arvioida tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista
- kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, monipuolistaa lukemistoaan ja syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista sekä oppii lukemaan ja tulkitsemaan myös pitkiä tietotekstejä, kokonaisia kaunokirjallisia teoksia ja tietokirjoja
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoituksiperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä

## Tekstien tuottaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää käsitteellisen kielen taitoaan sekä kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ilmaista ja perustella ajatuksiaan, valita tilanteeseen ja tarkoitukseen sopivan kielimuodon sekä käyttää aiheeseen sopivia kielen rakenteita, sanastoa, fraaseja ja käsitteitä
- hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstin tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa
- vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisesti sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia

## Kielitietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteetille sekä oppii kehittämään kielitaitoaan erilaisissa kielenkäyttöympäristöissä ja -tilanteissa ja käyttämään oppimisessaan koko kielivarantoaan
- syventää tietojään kielen rakenteista, eri rekistereistä, tyylipiirteistä ja sävyistä sekä niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista
- ymmärtää kielen oppimisen prosessia sekä oppii tuntemaan ja hyödyntämään itselleen sopivimpia keinoja ja välineitä kielitaitonsa kehittämiseksi

## Osaamisen arviointi

*Jos opiskelijan oppimääräksi on valittu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaista opetusta tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -moduuleista. Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisesti suoritettujen moduulien luetaan hyväksi täysimääräisesti suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -moduuleihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -moduulin arvosanaksi. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -moduulit korvaavat suomen kielen ja kirjallisuuden moduulit siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pakollisten moduulien osalta voidaan edellyttää lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.*

*Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijoiden taitojen karttumista. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnoissa palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.*

*Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisensa kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja -palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.*

*Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltyjä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana.*

*Kielitaidon arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä voidaan soveltuvin osin käyttää eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa.*

*Oppimäärän arvioinnissa voi opintojaksojen arvosanojen keskiarvon lisäksi tai korottamiseksi käyttää päättöarvioinnin tukena oppiaineen yleisistä tavoitteista johdettuja arvioinnin kohteita, jotka ovat tavoitealueittain seuraavat.*

### *Vuorovaikutusosaaminen*

- kuullun ymmärtämisen ja puhumisen taitojen kehittyminen*
- vuorovaikutustaitojen hallinta ryhmä- ja esiintymistilanteissa*
- vuorovaikutustilanteiden ja -ilmiöiden ymmärtäminen*

### *Tekstien tulkitseminen*

- monimuotoisten tekstien ymmärtäminen ja tulkitseminen*
- kauno- ja tietokirjallisuuden ymmärtäminen ja tulkitseminen*
- tiedon ja tekstien arvioinnin taidot*

### *Tekstien tuottaminen*

- tekstilajien tuottaminen, erilaisten ilmaisukeinojen hallinta ja itsensä ilmaiseminen*
- tekstien tuottamisen prosessien hallinta*



- lähteiden ja aineistojen arviointi ja käyttäminen
- kielen abstraktiotason kehittyminen ja yleiskielen hallinta

Kielitietoisuuden kehittyminen

- tiedonalojen kielten ja kielellisen moninaisuuden ymmärtäminen
- kielitiedon ja oppimäärän käsitteiden hallinta sekä kielen havainnointi ja käyttö tilanteen, tarkoituksen ja tekstilajin mukaisesti

Opintojen päättövaiheessa voidaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen arvioinnissa käyttää toisen asteen puheviestintätaitojen koetta (PUHVI-koetta).

## Opintojaksot

### Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S21)

#### Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S21), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja
- oppii havainnoimaan kielen rakenteiden ja ilmausten käyttöä erilaisissa teksteissä ja hyödyntämään sitä omassa kirjoittamisessaan
- oppii käyttämään erilaisia tekstejä oman kirjoittamisen pohjana
- syventää kirjoitusprosessin eri vaiheisiin liittyviä taitojaan.

#### Keskeiset sisällöt

*Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen*

- pitkien tekstien lukeminen, mahdollisesti myös muilla opiskelijan osaamilla kielillä: tekstin tavoitteen ja sisällön ymmärtäminen
- keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät
- luettavien tekstien ymmärtämisessä tarvittavat strategiat, abstraktin kielen taito, sana-, fraasi- ja käsitevaranto
- kielen- ja tekstinhuoltoa
- erilaisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi
- kokonainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustutaan eri tekstilajeihin.

## Kieli ja vuorovaikutus, 2 op (S22-S23)

### Opintojakson moduulit

- Kieli- ja tekstitietoisuus, 1 op (S22), Pakollinen
- Vuorovaikutus 1, 1 op (S23), Pakollinen

### Tavoitteet

#### *Kieli- ja tekstitietoisuus*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan
- ymmärtää kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle
- oppii hyödyntämään erilaisia kielenkäyttötilanteita ja -ympäristöjä kielitaitonsa kehittämisessä sekä käyttämään koko kielivarantoaan oppimisessa
- oppii arvioimaan omaa kielitaitoaan.

#### *Vuorovaikutus 1*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää lukiokoulutuksen edellyttämiä viestintätaitojaan kuuntelijana, puhujana, lukijana ja kirjoittajana
- lisää viestintärohkeuttaan ja syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja erilaisten kontekstien, vuorovaikutussuhteiden ja puhekuulttuurien näkökulmasta
- oppii havainnoimaan ja ymmärtämään ryhmäviestinnän ilmiöitä.

### Keskeiset sisällöt

#### *Kieli- ja tekstitietoisuus*

- suomen kielen ominaispiirteet, vertailu opiskelijan aiemmin oppimiin ja koulussa opiskeltaviin kieliin, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, monikielisyys, kielellinen repertuaari, monilukutaidon käsite, erilaiset tekstit ja niissä vakiintuneet ilmaisukeinot, esimerkiksi kirjoitetun kielen rakenteet
- eri kielimuodot: puhekielen ja yleiskielen sekä epävirallisen ja virallisen viestinnän erot, abstraktin ja konkreettisen kielenkäytön erot
- opetuspuheen, muodollisen puheen ja luetun ymmärtämisessä tarvittavat strategiat

#### *Vuorovaikutus 1*

- oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, viestintärohkeus sekä harjaantuminen kuuntelemaan, tavoitteelliseen ja monipuoliseen vuorovaikutukseen
- kuullun ymmärtämisen ja keskusteluun osallistumisen strategiat ja institutionaalisen vuorovaikutuksen kielelliset keinot
- tekstien kirjoittaminen osana suullisia vuorovaikutustilanteita: esimerkiksi yhteisten projektien suunnitelmat, muistiinpanot monimediaisista teksteistä
- verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä
- ryhmäviestinnän ilmiöt, kuten roolit, jännitteet ja koheesio

Paikallinen lisäys

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita sekä vuorovaikutustilanteiden analyysia.

## Kirjallisuuden tulkinta, 2 op (S24)

### Opintojakson moduulit

- Kirjallisuus 1, 2 op (S24), Pakollinen

### Tavoitteet

#### *Kirjallisuus 1*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu lukemaan, ymmärtämään ja tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä
- kehittää ymmärrystään kirjallisuuden lajeista ja niiden ominaispiirteistä ja ilmaisukeinoista
- kiinnostuu ja oppii nauttimaan kirjallisuudesta
- oppii perustelevaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti
- kehittää kielellisten rakenteiden ja sanaston hallintaa lukemalla suomenkielisiä kaunokirjallisuutta.

### Keskeiset sisällöt

#### *Kirjallisuus 1*

- kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä
- eläytyvää ja analyttistä kirjoittamista ja keskustelua kirjallisuuden pohjalta
- kielen kuvallisuus ja kulttuurisidonnaisuus, monitulkintaisuus ja kielellä leikittely
- kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa sekä muissa teksteissä, esimerkiksi teatteriesityksissä, elokuvissa, peleissä tai muissa mediateksteissä
- kokonainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja itsenäisesti tai yhdessä luettuna

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Harjaannutaan tulkitsemaan tekstejä.

## Tekstien tulkinta, 2 op (S25)

### Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta 1, 2 op (S25), Pakollinen

### Tavoitteet

#### *Tekstien tulkinta 1*

*Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen*

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana

- oppii tarkastelemaan erilaisissa teksteissä käytettäviä vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoja
- osaa tarkastella myös kaunokirjallisuutta mielipiteiden ja maailmankuvan muokkaajana
- oppii perustelevaan omia mielipiteitään yhä monipuolisemmin kirjoittajana ja puhujana.

## Keskeiset sisällöt

### Tekstien tulkinta 1

- vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot, argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot
- perustelevan harjoittelu suullisesti ja kirjallisesti, lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet
- argumentoivan kielenkäytön sanastoon ja rakenteisiin perehtyminen: geneeriset ilmaukset, modaalisuuden ja affektisuuden ilmaisukeinot
- kielellisten keinojen valinta, tekstilaji ja tyyli
- yhteiskunnallisesti merkittävä tai ajankohtainen kokonaisteos

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Tarkastellaan tekstien vaikuttamiskeinoja.

## Kirjoittaminen ja vuorovaikutus, 2 op (S26-S27)

### Opintojakson moduulit

- Kirjoittaminen 1, 1 op (S26), Pakollinen
- Vuorovaikutus 2, 1 op (S27), Pakollinen

### Tavoitteet

#### Kirjoittaminen 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu kirjoittajana ja syventää kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan
- syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin sekä oppii laatimaan ja muokkaamaan laajahkoja asiatekstejä
- oppii kirjoittamaan tekstejä myös yhdessä muiden kanssa.

#### Vuorovaikutus 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kuullun ymmärtämisen, kuuntelemisen, vuorovaikutuksen sekä suullisen viestinnän strategioita ja taitoja
- lisää viestintärohkeuttaan ja kehittää esiintymistaitojaan niin, että pystyy hyödyntämään omia vahvuuksiaan erilaisissa kielenkäyttötilanteissa
- hahmottaa puheen toimintana, jossa jokainen vuoro sekä tulkitsee että rakentaa tilannetta
- oppii tarkastelemaan kielen merkitystä ja vaihtelua vuorovaikutustilanteissa.

## Keskeiset sisällöt

### Kirjoittaminen 1

- kirjoittaminen prosessina: aiheen ja aineiston valinta ja ideointi, aiheen rajaaminen ja näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- tekstien jakaminen ja vertaisarvioinnin taidot
- sidosteisuus tekstin eri tasoilla, esimerkiksi tekstin kokonaisrakenne, kappaleet, virke, sanajärjestys
- asiatyylille ominaisten kielellisten rakenteiden hallinta, esimerkiksi infiniittiset rakenteet, yhdyslauseet, viittaussuhteet

#### Vuorovaikutus 2

- kuullunymmärtämis- ja kuuntelustrategiat ja -taidot, vuorovaikutustilanteiden havainnoiminen
- yksilön kielellinen repertuaari, kielenkäyttötilanteiden ja kielen vaihtelu sekä puheen kielellisiä keinoja ja retoriikkaa
- esiintymistäidot: puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen

#### Paikallinen lisäys

##### **Laaja-alainen osaaminen**

##### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Kirjoitetaan asiatekstiä prosessimaisesti ja aineistoja käyttäen.

## **Kirjallisuuden kontekstit, 2 op (S28)**

### **Opintojakson moduulit**

- Kirjallisuus 2, 2 op (S28), Pakollinen

### **Tavoitteet**

#### *Kirjallisuus 2*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää kaunokirjallisuuden tuntemustaan
- kehittää kykyään tarkastella kirjallisuutta sen kulttuurisessa ja historiallisessa syntykontekstissa
- ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa
- tutustuu suomalaisen kirjallisuuden keskeisiin teoksiin ja teemoihin sekä osaa arvioida niiden merkitystä.

### **Keskeiset sisällöt**

#### *Kirjallisuus 2*

- Suomen kirjallisuuden vaiheet osana maailmankirjallisuutta
- eri aikakausien kaunokirjallisuutta ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman näkökulmasta
- kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti
- merkittävä tai ajankohtainen kaunokirjallinen kokonaisteos

#### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustutaan kirjallisuuden klassikoihin.

## Vuorovaikutus, 2 op (S29)

### Opintojakson moduulit

- Vuorovaikutus 3, 2 op (S29), Valinnainen

### Tavoitteet

#### Vuorovaikutus 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää vuorovaikutustaitojaan ja oppii arvioimaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutusosaamisen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa, työelämässä ja yhteiskunnassa
- kehittää valmiuksiaan ymmärtää ja ratkoa vuorovaikutuksen ongelmia sekä toimia rakentavasti ja eettisesti erilaisissa, haastavissakin vuorovaikutustilanteissa sekä ymmärtää vuorovaikutuksen kulttuurisia piirteitä ja kontekstisidonnaisuutta
- syventää kykyään tarkastella ja analysoida vuorovaikutusta erilaisista näkökulmista
- syventää ymmärrystään kielen tilanteisesta vaihtelusta.

### Keskeiset sisällöt

#### Vuorovaikutus 3

Keskeiset sisällöt

- kuuntelun ja kuullun ymmärtämisen taitojen sekä puhumisen ja esiintymisen taitojen monipuolistaminen, kielen rekisterit ja tilanteen edellyttämä kielenkäyttö
- vuorovaikutuksen ja vuorovaikutusosaamisen merkitys jatko-opinnoissa, työelämässä ja yhteiskunnassa, esimerkiksi erilaisissa järjestöissä sekä muissa muodollisissa ja epämuodollisissa yhteisöissä toimiminen
- dialoginen ja rakentava vuorovaikutus, vuorovaikutukseen liittyvä etiikka sekä konfliktit ja ongelmanratkaisu ryhmässä
- vuorovaikutuksen kulttuuristen piirteiden ja erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja -suhteiden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden analysointi
- mahdollisesti osallistuminen toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli PUHVI-kokeeseen

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Hyvinvointiosaaminen

Tutustutaan erilaisiin viestintätilanteisiin.

## Kirjoittamistaitojen syventäminen, 2 op (S210)

### Opintojakson moduulit

- Kirjoittaminen 2, 2 op (S210), Valinnainen

## Tavoitteet

### Kirjoittaminen 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää edelleen taitoaan ilmaista ja perustella ajatuksiaan kirjoittamalla hyödyntäen muita tekstejä
- kehittää omaäänistä kirjoittamista
- kehittää kirjoittamisen prosessin hallintaansa ja taitoaan muokata tekstiä
- syventää kirjoitetun kielen rakenteiden ja konventioiden tuntemusta
- osaa valita tilanteeseen ja tarkoitukseen sopivan kielimuodon.

## Keskeiset sisällöt

### Kirjoittaminen 2

- aineistopohjaisten laajojen tekstien tuottaminen ja lähteiden arviointi
- omaäänisten tekstien tuottaminen
- tekstin- ja kielenhuollon käytänteiden soveltaminen tekstien muokkaamisessa
- luettaville ja kirjoitettaville teksteille tyypillisten kielen rakenteiden, sanaston, fraasien ja käsitteiden käyttöön harjaantuminen
- ajankohtainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kirjoitetaan kantaa ottavia tai pohtivia asiatekstejä aineistojen pohjalta ja kehitetään lähteiden hallinnan ja lähdekritiikin taitoja sekä tekijänoikeuksien mukaisen lähteiden käytön taitoa.

## Tekstien tulkinnan taitojen syventäminen, 2 op (S211)

### Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta 2, 2 op (S211), Valinnainen

## Tavoitteet

### Tekstien tulkinta 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan
- osaa tulkita erilaisia monimuotoisia tekstejä
- ymmärtää tekstin tavoitteiden ja kontekstin merkityksen tekstien tulkinnassa.

## Keskeiset sisällöt

### Tekstien tulkinta 2

- monimuotoisten asia- ja mediatekstien ja fiktiivisten tekstien tulkinta
- analyysin ja tulkinnan rakentaminen sekä käsitteiden käyttö
- runokokoelma tai näytelmäteksti

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Kehitetään taitoa tulkita erilaisia monimuotoisia tekstejä omassa kulttuuri- ja tilannekontekstissaan sekä taitoa esittää oma tulkinta kirjoitettuna asiatekstinä. Harjoitellaan taitoa käyttää käsitteitä tarkoituksenmukaisesti analyysin apuvälineinä.

## Kielioppi, 2 op (S212)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija kehittyi kieliopissa ja kielenhuollossa omalla tasollaan.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla opiskellaan kielioppia ja kielenhuoltoa.

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

## 7.2. Ruotsi (TKRU)

### Oppiaineen tehtävä

*Kieliaineet ovat sekä taito- ja välineaineita että oma tiedonalansa. Kieltenopetus syventää perusopetuksen aikana saavutettua eri kielten taitoa, kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä.*

*Toinen kotimainen kieli ruotsi on osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi lukion kaikkia kieliaineita yhdistäviä tehtäviä ja toisaalta kielten roolia opetuksessa ja oppimisessa ylipäättään. Lukion kieltenopetuksessa kehitetään opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielten, kansalliskielten ja vieraiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä taitoja toimia eri kieliyhteisöissä. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään eri kieliä monipuolisesti kielitaidon eri osa-alueet huomioon ottaen ja kaikkea kielitaitoa arvostaen.*

*Ruotsin kielen opiskelu perustuu laajaan tekstikäsitelmään, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisumuotojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypilliset tekstit voivat olla kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä, fiktiivisiä tai asiatekstejä sekä arkisia tai institutionaalisia, erilaisia keskustelutaitoja vaativia tilanteita.*

*Ruotsin kielen opetuksen tehtävä on kehittää opiskelijan ruotsin kielen taitoa monipuolisesti. Monipuolinen kielitaito kehittyy erilaisten tekstien ja tekstilajien tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija etenee perustaidoista laaja-alaisuuteen ja arkikielestä kohti akateemisempaa kielitaitoa. Opiskelijaa ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan, laajentamaan monikielistä kompetenssiaan ja kehittämään metakielellisiä taitojaan, joilla tarkoitetaan kykyä hahmottaa ja hyödyntää tietoa kielestä, kielen rakenteista ja funktioista sekä kielten välisistä yhteyksistä. Opiskelija harjaantuu laaja-alaiseen kielenkäyttöön vaihtelevissa teksti- ja asiayhteyksissä.*



Opiskelija oppii hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan ja jakamaan sekä arvioimaan ja arvottamaan tietoa.

## **Laaja-alainen osaaminen**

Toisen kotimaisen kielen ruotsin opetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla oppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun asiakokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Toisen kotimaisen kielen eri oppimäärät toimivat yhteistyössä sekä toistensa että vieraiden kielten eri oppimäärien ja eri oppiaineiden kanssa. Samalla rakennetaan ymmärrystä ja yhteyksiä lukion ulkopuolelle sekä lukiota seuraaviin elämänvaiheisiin, opintoihin ja työelämään. Väline- ja taitoaineina kielet tarjoavat työkaluja laaja-alaisen osaamisen taitojen tunnistamiseen, harjoittamiseen, kehittämiseen ja omaksumiseen sekä arvojen ja asenteiden tarkasteluun. Kieltenopetuksen taustalla on myös omat tiedon- ja tieteenalansa, joiden ulottuvuuksia, kuten sosiolingvistiikkaa, kognitiivista kielitiedettä tai tekstintutkimusta, voi hyödyntää laaja-alaisen osaamisen tarkastelussa.

Laaja-alaisen osaamisen alueet tarjoavat opetuksessa käsiteltäviä sisältöjä, tavoitteita toiminnalle sekä perusteita erilaisten oppimisympäristöjen, työtapojen tai -menetelmien valinnalle. Toisen kotimaisen kielen opetuksessa laaja-alainen osaaminen näyttäytyy muun muassa miksi-kysymyksinä ja syy-seuraussuhteiden pohtimisena. Kielet tarjoavat mahdollisuuden kehittää luovaa toimintaa eri opiskelutapoja kokeillen, mutta myös älyllisyydestä ja kielen estetiikasta nauttien.

Toisen kotimaisen kielen opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan **hyvinvointi-** ja **vuorovaikutusosaamisen** sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmentyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia toista kotimaista kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa.

Eri tieteen- ja tiedonaloja sekä taiteita yhdistävänä oppiaineena kielet avaavat yhtymäkohtia muihin oppiaineisiin sekä **monitieteiseen ja luovaan osaamiseen**. Temaattiset opinnot ja oppiainerajat ylittävät opintokokonaisuudet kannustavat opiskelijaa hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan. Tärkeää on asiakokonaisuuksien, kysymysten ja ratkaisujen työstäminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opetuksessa tavoitellaan tilanteita, joissa opiskelija pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja. Toisen kotimaisen kielen opiskelu ja osaaminen avaavat mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin. Samalla voidaan kyseenalaistaa vakiintuneita käytänteitä ja hakea uusia, luovia tarkastelukulmia sekä tunnistaa ja ymmärtää monimuotoisuutta. Kieltenopetuksessa tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä sekä tarjoamalla merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä.

Toisen kotimaisen kielen opiskelu vahvistaa opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista**. Opetus antaa kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia sekä eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa ja kansainvälisessä maailmassa. Samalla rakennetaan yhteyksiä demokratiakasvatukseen ja tasa-arvonäkökulmiin sekä kieliä koskeviin pohdintoihin, kuten enemmistö- tai vähemmistökysymyksiin, kielipolitiikkaan tai kielidiversiteetin vähenemiseen.

Toisen kotimaisen kielen ruotsin opintojen mahdollistamat taidot ja kontaktit helpottavat opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaisaktiivisuutta edellyttäviin tehtäviin.

Toisen kotimaisen kielen opinnot vahvistavat **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** mahdollistamalla myötäelämisen ja ongelmien ymmärtämisen oman kielen asettamia rajoja laajemmin. Globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen sekä kestäättömät kulutustottumukset, ovat yksilöön ja yhteisöihin vaikuttavia ongelmia. Opintojen aikana vahvistetaan taitoja ja haetaan kontakteja yhteisten ratkaisujen etsimiseksi ja työstämiseksi. Tiedon hakemisen ja tuottamisen lisäksi opiskelijaa ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä sekä kehittämään vastuuntuntoaan ja taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä.

**Globaali- ja kulttuuriosaamisen** osalta toisen kotimaisen kielen ruotsin opinnoissa vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta, motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Monipuolinen kielitaito ja ymmärrys toisen kotimaisen kielen käyttökelpoisuudesta kansallisessa, pohjoismaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä sekä globaalien kysymysten tarkastelussa syventävät opiskelijan maailmankansalaisen taitoja ja tarjoavat mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön. Kieliopinnot vahvistavat kulttuuriperintöjen tuntemista ja tarjoavat luontevasti eri näkökulmia asioiden tarkasteluun.

## Tavoitteet

<b>Kieli ja oppimäärä</b>	<b>Taito toimia vuorovaikutuksessa</b> (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)	<b>Taito tulkita tekstejä</b> (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)	<b>Taito tuottaa tekstejä</b> (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)
A-oppimäärä	B2.1 (A2.2)	B2.1 (A2.2)	B1.2 (A2.1)
B1-oppimäärä	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
B3-oppimäärä	A2.2	A2.2	A2.1
Äidinkielenomainen oppimäärä	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)

Ruotsin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kulttuuriseen ja kielelliseen moninaisuuteen, opiskelutaitoihin sekä vuorovaikutustaitoihin ja tekstin tulkinta- ja tuottamistaitoihin. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

## Kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu ruotsin kielen käyttäjänä ja toimijana kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa maailmassa kansallisissa, pohjoismaisissa, eurooppalaisissa sekä globaaleissa kohtauksissa, joissa ruotsin kielen hyödyntäminen on mahdollista ja joissa tavoitteena ei ole äidinkielenään ruotsia puhuvan tasoinen kielitaito vaan rakentavan vuorovaikutuksen ja keskinäisen ymmärryksen kasvattaminen
- ymmärtää ruotsin kielen merkityksen Suomen toisena kansalliskielenä
- osoittaa tietoa, taitoa ja tahtoa toimia rakentavasti ja luovasti ruotsin kielellä
- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi.

## Opiskelutaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa tavoitteita ja arvioida kehittymistään osana jatkuvaa oppimisprosessia
- tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan kielenoppijana
- osaa käyttää tehokkaasti erilaisia kielenopiskelustrategioita ja työvälineitä
- muodostaa käsityksen kielitaidon jatkuvasta kehittämisestä myös lukio-opintojen päättymisen jälkeen.

## Vuorovaikutustaidot, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu ja rohkaistuu käyttämään ruotsin kieltä laaja-alaisesti ja monipuolisesti
- saa kokemuksia monenlaisista ruotsinkielisistä opiskelu- ja kielenkäyttöympäristöistä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasoihin (liite 2) alla olevan taulukon mukaisesti sekä asettaa omia tavoitteitaan, arvioida taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

## Osaamisen arviointi

### Arviointi

Arvioinnin tehtävä toisessa kotimaisessa kielessä ruotsissa on tukea opiskelijan kehittymistä ruotsin kielellä toimijana. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota.

Arviointi ja muu palautteen antaminen kohdistuvat oppimäärän tavoitteiden mukaiseen osaamiseen ja keskeisten sisältöjen hallintaan. Itse- ja vertaisarviointia käytetään oman ja ryhmän osaamisen sekä oppimisprosessin ymmärtämiseksi ja kehittämiseksi.

Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan vuorovaikutusosaaminen, tekstin tulkinta- ja vuorovaikutustaidot sekä kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden tavoitealueeseen kytketty osaaminen. Arvioinnin kohteena ovat myös opiskelijan opiskelutaidot, kuten opiskelustrategioiden kehittämisen taidot sekä oppimisen edistämistä tukevat työskentelytaidot.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin eurooppalaiseen viitekehykseen (CEFR) perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa (liite 2). Arvioinnin tukena voidaan myös hyödyntää toisen kotimaisen kielen ruotsin taidon sertifiointiin tarkoitettuja kansallisesti tunnustettuja tutkintojärjestelmiä.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

Arvosanan muodostamisessa otetaan systemaattisesti huomioon kaikki tavoitealueet, mukaan lukien opiskelutaitojen kehittämiseen liittyvät tavoitteet, joskin opintojaksokohtaiset painotukset voivat vaihdella.

### Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. – – [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. (Lukiolaki 714/2018, 39 § 3 mom.)

Toisen kotimaisen kielen ruotsin pakollisten ja valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Valinnaisiin opintoihin kuuluvan toisen kotimaisen kielen ruotsin A-oppimäärän moduulin 8, B1-oppimäärän moduulin 6 sekä äidinkielenomaisen ruotsin oppimäärän moduulin 8 opintojen aikana suullisen kielitaidon arviointi perustuu opintojen aikaisiin näyttöihin sekä Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti annetuista näytöistä saatuun arvosanaan. Kyseisistä moduuleista koostuvien opintojaksojen arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut opintojakson suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut Opetushallituksen tuottaman erillisen kokeen tai antanut Opetushallituksen erillisen ohjeistuksen mukaiset näytöt.

B3-oppimäärän osalta opiskelijan suullista kielitaitoa arvioidaan Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Opintoihin kuuluva suullisen kielitaidon kokeen suoritus tai muut Opetushallituksen ohjeistuksen mukaiset näytöt arvioidaan ruotsin kielelle ja asianomaiselle oppimäärälle lukion opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten.

Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

## 7.2.1. Ruotsi, B1-oppimäärä (TKRUB1)

### Opintojaksot

#### Kieliprofiili ja ruotsin kieli arjessa, 4 op (RUB11-RUB12)

#### Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (RUB11), Pakollinen
- Ruotsin kieli arjessani, 3 op (RUB12), Pakollinen

#### Tavoitteet

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa olemassa olevaa kielitaitoaan ja omia vahvuuksiaan
- rohkaistuu käyttämään ruotsin taitoaan arkipäiväisissä vuorovaikutustilanteissa painottaen suullista viestintää
- kehittää omia opiskelustrategioitaan ja vuorovaikutustaitojaan ja löytää itselle sopivia työtapoja
- syventää tietämystään suomen ja ruotsin kielten vaikutuksesta toisiinsa sekä Suomessa vallitsevista kieliolosuhteista

- pystyy suhteuttamaan ruotsin kielen osaamistaan oppimäärän opiskelulle määriteltyyn taitotasoon B1.1.

*Ruotsin kieli arjessani*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- osaa kertoa ruotsiksi omasta elämästään, ihmissuhteistaan ja lähiympäristöstään eri tilanteissa erilaisia viestintäkanavia käyttäen
- kehittää keskustelu- ja kuuntelutaitojaan ruotsiksi
- kehittää palautteen antamisen ja vastaanottamisen sekä osaamisensa arvioinnin taitoja.

## **Keskeiset sisällöt**

*Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen*

- opiskelijan kieliprofiilin laatiminen tai täydentäminen sekä omien tavoitteiden asettaminen
- kielitietoisuus, monikielisyys, kielten väliset suhteet
- omaa oppimista edistävien työkalujen löytäminen ja hyödyntäminen

*Ruotsin kieli arjessani*

- ruotsin kielen käyttö opiskelijan arkipäivään liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- oma elämä, ihmissuhteet ja lähiympäristö
- yksilön ja yhteisön hyvinvointi
- ääntämisen harjaannuttaminen

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opiskelija laatii kieliprofiilinsa ja asettaa omat tavoitteensa. Opiskelija käyttää ruotsin kieltä arkipäivän vuorovaikutustilanteissa. Tavoitteena on oppia kertomaan omasta elämästä, ihmissuhteista ja lähiympäristöstä.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB13)**

### **Opintojakson moduulit**

- Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB13), Pakollinen

### **Tavoitteet**

*Kulttuuri ja mediat*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- tuntee suomenruotsalaisia, ruotsalaisia ja muita pohjoismaisia kulttuuri-ilmiöitä
- tuntee ruotsinkielisiä medioita
- osaa hyödyntää ruotsinkielisiä lähteitä tiedonhaussa

- *pystyy seuraamaan ruotsinkielisiä uutistekstejä ja ymmärtää pääasiat niistä.*

## **Keskeiset sisällöt**

### *Kulttuuri ja mediat*

- *suomenruotsalaiset ja muut pohjoismaiset kulttuuri-ilmiot*
- *ruotsinkieliset mediat*
- *opiskelijoita kiinnostavat ajankohtaiset aiheet ruotsiksi*

### Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojaksolla tutustutaan suomenruotsalaisuuteen, Suomeen kaksikielisenä maana sekä ruotsin kielen tarjoamiin mahdollisuuksiin pohjoismaisessa yhteistyössä.

### **Opintojakson arviointi**

#### Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Ympäristömme, 2 op (RUB14)**

### **Opintojakson moduulit**

- Ympäristömme, 2 op (RUB14), Pakollinen

### **Tavoitteet**

#### *Ympäristömme*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa tulkita erilaisia tekstejä, jotka käsittelevät maailman erilaisia elinympäristöjä, kulttuureja ja yhteiskuntia*
- *harjoittaa erityisesti kirjallisia tekstintuottamistaitojaan aiheena mielipiteen ilmaisu*
- *pystyy tuottamaan lyhyen ohjatun tekstin moduulin aihepiiristä.*

## **Keskeiset sisällöt**

### *Ympäristömme*

- *kulttuurinen moninaisuus*
- *erilaiset elinympäristöt*
- *ajankohtaiset yhteiskunnalliset aiheet nuorten näkökulmasta*

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksolla tulevat tutuksi globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen sekä kestäättömät kulutustottumukset.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB15)

### Opintojakson moduulit

- Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB15), Pakollinen

### Tavoitteet

*Opiskelu- ja työelämä*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu ruotsin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa*
- *kehittää tietämystään tekstilajeista, jotka liittyvät keskeisesti nuoren opiskeluun, työelämään ja itsenäistymiseen*
- *pohtii jatko-opintojaan, urasuunnitelmiaan sekä valmiuksiaan elinikäiseen oppimiseen.*

### Keskeiset sisällöt

*Opiskelu- ja työelämä*

- *opiskelu, ammatit ja työelämä opiskelijan ja yhteiskunnan näkökulmasta*
- *tulevaisuuden suunnitelmat*
- *vuorovaikutustilanteet ja tekstit, jotka liittyvät jatko-opiskeluun ja työelämään*
- *itsenäistyvän nuoren elämänhallinta*
- *kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten*
- *erilaisten hakemusten laatiminen*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla edistetään opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaisaktiivisuutta edellyttäviin tehtäviin ruotsin kielen tarpeellisuutta painottaen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUB16)

### Opintojakson moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUB16), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Viesti ja vaikuta puhuen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *vankentaa puhumisen sujuvuutta*
- *tuottaa valmistelua edellyttävän suullisen esityksen*
- *tiedostaa suullisen osaamisensa tason ja kehittämistarpeensa ja saa tästä palautetta.*

#### Keskeiset sisällöt

*Viesti ja vaikuta puhuen*

- *vuorovaikutustilanteet, dialogin rakentaminen*
- *puhumisen eri piirteet*
- *aitojen ruotsinkielisten kontaktien monipuolinen tarjoaminen opiskelijalle erilaisissa ympäristöissä*

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

##### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla harjoitetaan ja hyödynnetään opiskelijoiden suullista kielitaitoa, mikä mahdollistaa opiskelijan hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen sekä minäpystyvyyden kasvattamisen.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB17)

### Opintojakson moduulit

- Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB17), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Kestävä elämäntapa*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*



- syventää taitoaan tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille
- laajentaa sosiaalisen median tuntemustaan käyttäen ruotsin kieltä
- tutustuu kansallisissa kielitutkinnoissa vaadittavaan ruotsin taidon osaamiseen.

### **Keskeiset sisällöt**

#### *Kestävä elämäntapa*

- *kestävä kehitys ja elämäntapa erityisesti opiskelijan näkökulmasta*
- *eettisyys ja vastuullisuus sosiaalisen median käytössä, sananvapaus*

#### Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opintojaksolla vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta, motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Monipuolinen kielitaito ja ymmärrys toisen kotimaisen kielen käyttökelpoisuudesta kansallisessa, pohjoismaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä laajenee.

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Opintojaksolla tavoitellaan tilanteita, joissa opiskelija pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja. Toisen kotimaisen kielen opiskelu ja osaaminen avaavat mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin.

#### **Opintojakson arviointi**

#### Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Peruskoulua kertaava opintojakso, 2 op (RUB18)**

### **Tavoitteet**

#### Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on vahvistaa peruskoulussa opiskeltuja rakenteita ja sanastoa.

### **Keskeiset sisällöt**

#### Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan keskeinen aines peruskoulun ruotsista.

#### Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Harjoittelua yo-kokeeseen, 2 op (RUB19)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on saada valmiuksia ylioppilaskokeeseen.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan, vahvistetaan ja harjoitellaan ruotsin taitoja kaikilla ruotsin kielen osa-alueilla.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija pääsee haastamaan oman osaamisensa rajoja.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 7.3. Vieraat kielet (VK)

### Oppiaineen tehtävä

*Kieliaineet ovat sekä taito- ja välineaineita että oma tiedonalansa. Kieltenopetus syventää perusopetuksen aikana saavutettua eri kielten taitoa, kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä.*

*Vieraat kielet ovat osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi lukion kaikkia kieliaineita yhdistäviä tehtäviä ja toisaalta kielten roolia opetuksessa ja oppimisessa ylipäätään. Lukion kieltenopetuksessa kehitetään opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielen, kansalliskielen ja vieraiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä taitoja toimia eri kieliyhteisöissä. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään eri kieliä monipuolisesti kielitaidon eri osa-alueet huomioon ottaen ja kaikkea kielitaitoa arvostaen.*

*Vieraiden kielten opiskelu perustuu laajaan tekstikäsitelyyn, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisumuotojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypilliset tekstit voivat olla kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä, fiktiivisiä tai asiatekstejä sekä arkisia tai institutionaalisia, erilaisia keskustelutaitoja vaativia tilanteita.*

Vieraiden kielten opetuksen tehtävä on kehittää opiskelijan kunkin opiskeltavan kielen taitoa monipuolisesti. Monipuolinen kielitaito kehittyy erilaisten tekstien ja tekstilajien tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija etenee perustaidoista laaja-alaisuuteen ja arkikielestä kohti akateemisempaa kielitaitoa. Opiskelijaa ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan, laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan, joilla tarkoitetaan kykyä hahmottaa ja hyödyntää tietoa kielestä, kielen rakenteista ja funktioista sekä kielten välisistä yhteyksistä. Opiskelija harjaantuu laaja-alaiseen kielenkäyttöön vaihtelevissa teksti- ja asiayhteyksissä. Opiskelija oppii hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan ja jakamaan sekä arvioimaan ja arvottamaan tietoa.

### **Koodit**

Vieraiden kielten opintojen koodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja moduulinumeroiden mukaan. Vieraista kielistä käytetään seuraavia kirjaintunnuksia.

EN = englannin kieli

LA = latinan kieli

RA = ranskan kieli

SM = saamen kieli

SA = saksan kieli

VE = venäjän kieli

IA = italian kieli

EA = espanjan kieli

PO = portugalin kieli

KI = kiinan kieli

JP = japanin kieli

AR = arabian kieli

KX = muu kieli

Lukion opetussuunnitelman perusteissa vieraiden kielten kirjaintunnuksena käytetään tunnusta VK lukuun ottamatta englannin, saamen ja latinan kieltä. Aasian ja Afrikan kielistä lukion opetussuunnitelman perusteissa käytetään kirjaintunnistetta VKAA. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näiden tunnusten tilalla käytetään kullekin kielelle määriteltyjä, yllä lueteltuja kirjaintunnuksia.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Vieraisissa kielissä käsitellään teemoja, joiden avulla kieltenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun asiakokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Vieraan kielen eri oppimäärät toimivat yhteistyössä sekä toistensa että eri oppiaineiden kanssa. Samalla rakennetaan ymmärrystä ja yhteyksiä lukion ulkopuolelle sekä lukiota seuraaviin elämänvaiheisiin, opintoihin ja työelämään. Väline- ja taitoaineina kielet tarjoavat työkaluja laaja-alaisen osaamisen taitojen tunnistamiseen, harjoittamiseen, kehittämiseen ja omaksumiseen sekä arvojen ja asenteiden tarkasteluun. Kieltenopetuksen taustalla on myös omat tiedon- ja tieteenalansa, jonka ulottuvuuksia, kuten sosiolingvistiikkaa, kognitiivista kielitiedettä tai tekstintutkimusta, voi hyödyntää laaja-alaisen asiakokonaisuuksien tarkastelussa. Laaja-alaisen osaamisen alueet tarjoavat opetuksessa käsiteltäviä sisältöjä, tavoitteita toiminnalle sekä perusteita erilaisten oppimisympäristöjen, työtapojen tai -menetelmien valinnalle. Vieraiden kielten opetuksessa laaja-alainen osaaminen näyttäytyy muun muassa miksi-kysymyksinä ja syy-seuraussuhteiden

pohtimisena. Kielet tarjoavat mahdollisuuden kehittää luovaa toimintaa eri opiskelutapoja kokeillen, mutta myös älyllisyydestä ja kielen estetiikasta nauttien.

Vieraiden kielten opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan **hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen** sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmestyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieliä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa.

Eri tieteen- ja tiedonaloja sekä taiteita yhdistävänä oppiaineena kielet avaavat yhtymäkohtia muihin oppiaineisiin sekä **monitieteiseen ja luovaan osaamiseen**. Temaattiset opinnot ja oppiainerajat ylittävät opintokokonaisuudet kannustavat opiskelijaa hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan. Tärkeää on asiakokonaisuuksien, kysymysten ja ratkaisujen työstäminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opetuksessa tavoitellaan tilanteita, joissa opiskelija pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja. Vieraiden kielten opiskelu ja osaaminen avaa mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin. Samalla voidaan kyseenalaistaa vakiintuneita käytänteitä ja hakea uusia, luovia tarkastelukulmia sekä tunnistaa ja ymmärtää monimuotoisuutta. Kieltenopetuksessa tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä ja tarjoamalla merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä.

Vieraiden kielten opiskelu vahvistaa opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista**. Opetus antaa kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia ja eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa ja kansainvälisessä maailmassa. Samalla rakennetaan yhteyksiä demokratiakasvatukseen ja tasa-arvonäkökuuluihin sekä kieliä koskeviin pohdintoihin, kuten enemmistö- tai vähemmistökysymyksiin, kielipolitiikkaan tai kielidiversiteetin vähenemiseen. Kieliopinnot mahdollistamat taidot ja kontaktit helpottavat opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaisaktiivisuutta edellyttäviin tehtäviin.

Kieliopinnot vahvistavat **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** mahdollistamalla myötäelämisen ja ongelmien ymmärtämisen oman kielen asettamia rajoja laajemmin. Globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja kestäättömät kulutustottumukset, ovat yksilön ja yhteisöihin vaikuttavia ongelmia. Opintojen aikana vahvistetaan taitoja ja haetaan kontakteja yhteisten ratkaisujen etsimiseksi ja työstämiseksi. Tiedon hakemisen ja tuottamisen lisäksi opiskelijaa ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään vastuuntuntoaan sekä taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä.

**Globaali- ja kulttuuriosaamisen** osalta vieraiden kielten opetuksessa vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta, motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Monipuolinen kielitaito ja ymmärrys kielitaidon käyttökelpoisuudesta kansainvälisessä yhteistyössä ja globaalien kysymysten tarkastelussa syventävät opiskelijan maailmankansalaisen taitoja ja tarjoavat mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön. Kieliopinnot vahvistavat kulttuuriperintöjen tuntemista ja tarjoavat luontevasti eri näkökulmia asioiden tarkasteluun.

## Tavoitteet

Vieraiden kielten opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kulttuuriseen ja kielelliseen moninaisuuteen, opiskelutaitoihin sekä vuorovaikutus- ja tekstin tulkinta- ja tuottamistaitoihin. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

<b>Kieli ja oppimäärä</b>	<b>Taito toimia vuorovaikutuksessa</b> (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)	<b>Taito tulkita tekstejä</b> (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)	<b>Taito tuottaa tekstejä</b> (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)
Englanti, A-oppimäärä	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)
Aasian ja Afrikan kielet, A-oppimäärä	A2.2–B1.1 (A2.1)	A2.2–B1.1 (A2.1)	A2.2–B1.1 (A2.1)
Muut kielet, A-oppimäärä	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)
Englanti, B1-oppimäärä	B1.2	B1.2	B1.2
Muut kielet, B1-oppimäärä	B1.1 (A1.3)	B1.1(A1.3)	B1.1 (A1.3)
Englanti, B2-oppimäärä	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet, B2-oppimäärä	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.2)
Englanti, B3-oppimäärä	B1.1	B1.1	A2.2
Aasian ja Afrikan kielet, B3-oppimäärä	A2.1	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)
Muut kielet, B3-oppimäärä	A2.1	A2.1	A2.1

## Kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- rohaistuu kielenkäyttäjänä globaalissa maailmassa, jossa tavoitteena ei ole esimerkillisen äidinkielen kielenkäyttäjän tasoinen kielitaito vaan rakentavan vuorovaikutuksen ja keskinäisen ymmärryksen kasvattaminen
- osoittaa tietoa, taitoa ja tahtoa toimia rakentavasti kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa
- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi.

## Opiskelutaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa tavoitteita ja arvioida kehittymistään osana jatkuvaa oppimisprosessia
- tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan kielenoppijana
- osaa käyttää tehokkaasti erilaisia kielenopiskelustrategioita ja työvälineitä
- muodostaa käsityksen kielitaidon jatkuvasta kehittämisestä myös lukio-opintojen päättymisen jälkeen.

## Vuorovaikutustaidot, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu ja rohkaistuu käyttämään kieltä laaja-alaisesti ja monipuolisesti
- saa kokemuksia monenlaisista kohdekielisistä opiskelu- ja kielenkäyttöympäristöistä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasoihin (liite 2) ohessa olevan taulukon mukaisesti sekä asettaa omia tavoitteitaan, arvioida taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

## Osaamisen arviointi

### Kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasotavoitteet oppimäärittäin

Arvioinnin tehtävä vieraissa kielissä on tukea opiskelijan kehittymistä vieraalla kielellä toimijana. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota.

Arviointi ja muu palautteen antaminen kohdistuvat oppimäärän tavoitteiden mukaiseen osaamiseen ja keskeisten sisältöjen hallintaan. Itse- ja vertaisarviointia käytetään oman ja ryhmän osaamisen sekä oppimisprosessin ymmärtämiseksi ja kehittämiseksi.

Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan vuorovaikutusosaaminen, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot sekä kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden tavoitealueeseen kytketty osaaminen. Arvioinnin kohteena ovat myös opiskelijan opiskelutaidot, kuten opiskelustrategioiden kehittämisen taidot sekä oppimisen edistämistä tukevat työskentelytaidot.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin eurooppalaiseen viitekehykseen (CEFR) perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa (liite 2). Arvioinnin tukena voidaan myös hyödyntää vieraan kielen taidon sertifiointiin tarkoitettuja kansainvälisesti tunnustettuja tutkintojärjestelmiä, jotka on linkitetty eurooppalaisen viitekehyksen kuusiportaiseen taitotasosteikkoon.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

Arvosanan muodostamisessa otetaan systemaattisesti huomioon kaikki tavoitealueet, mukaan lukien opiskelutaitojen kehittämiseen liittyvät tavoitteet, joskin opintojaksokohtaiset painotukset voivat vaihdella.

### Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. – – [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. (Lukiolaki 714/2018, 39 § 3 mom.)

Vieraiden kielten pakollisten ja valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Valinnaisiin opintoihin kuuluvan vieraiden kielten A-oppimäärän moduulin 8 ja B1-oppimäärän moduulin 6 opintojen aikana suullisen kielitaidon arviointi perustuu opintojen aikaisiin näyttöihin sekä Opetushallituksen tuottamasta suullisesta kokeesta tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti annetuista näytöistä saatuun arvosanaan. Kyseisistä moduuleista koostuvien opintojaksojen arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut opintojakson suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut Opetushallituksen tuottaman erillisen kokeen tai antanut Opetushallituksen erillisen ohjeistuksen mukaiset näytöt.

Latinan kieltä lukuun ottamatta B2- ja B3-oppimäärien osalta opiskelijan suullista kielitaitoa arvioidaan Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Opintoihin kuuluva suullisen kielitaidon kokeen suoritus tai muut Opetushallituksen ohjeistuksen mukaiset näytöt arvioidaan asianomaiselle kielelle ja oppimäärälle lukion opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten.

Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

### 7.3.1. Ranska B2 (RAB2)

#### Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

## **Laaja-alaiset osaamiset**

### **Vuorovaikutusosaaminen**

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

### **Opintojaksot**

## **Perustason alkeet 3, 2 op (RAB21)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB21), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Perustason alkeet 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

### **Keskeiset sisällöt**

*Perustason alkeet 3*

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

### **Vuorovaikutusosaaminen**

Tutustutaan ranskankielisten maiden yhteiskuntiin.

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Syvennetään vuorovaikutustaitoja uusissa tilanteissa.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 1, 2 op (RAB22)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 1, 2 op (VKB22), Valinnainen



## **Tavoitteet**

*Perustaso 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 1*

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Tutustutaan ranskankieliseen maailmaan ja maailmaan ranskan kielellä.

## **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 2, 2 op (RAB23)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 2, 2 op (VKB23), Valinnainen

## **Tavoitteet**

*Perustaso 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 2*

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Hyvinvointiosaaminen**

Opiskelijan hyvinvointi.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 3, 2 op (RAB24)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 3, 2 op (VKB24), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Perustaso 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 3*

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Taiteenlajit ja luova toiminta opiskelijan oman kiinnostuksen mukaan.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 4, 2 op (RAB25)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 4, 2 op (VKB25), Valinnainen

## **Tavoitteet**

*Perustaso 4*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 4*

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Hyvinvointiosaaminen**

Jatko-opiskelu- ja työmahdollisuudet.

## **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 5, 2 op (RAB26)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 5, 2 op (VKB26), Valinnainen

## **Tavoitteet**

*Perustaso 5*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 5*

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Mediat ja mediakritiikki.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustason jatko 1, 2 op (RAB27)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustason jatko 1, 2 op (VKB27), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Perustason jatko 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Perustason jatko 1*

- *erilaiset asuinympäristöt*
- *kestävä elämäntapa*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Kestävä elämäntapa.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustason jatko 2, 2 op (RAB28)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustason jatko 2, 2 op (VKB28), Valinnainen

## **Tavoitteet**

*Perustason jatko 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Perustason jatko 2*

- *kansainvälinen osaaminen ja yhteistyö*
- *tutustuminen erilaisiin kansainvälisiin kielitaidon arviointijärjestelmiin*
- *kielitaitovaatimukset muun muassa jatko-opinnoissa*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Kielitaito globaalissa kontekstissa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Harjoittelua yo-kokeeseen, 2 op (RAB29)**

### **Tavoitteet**

#### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- *tutustutaan ja harjoitellaan ylioppilaskokeeseen*

Paikallinen lisäys

#### **Laaja-alainen osaaminen**

##### **Hyvinvointiosaaminen**

Valmentaudutaan lukion jälkeiseen elämään.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Suoritusmerkintä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 7.3.2. Ranska B3 (RAB3)

### Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

### Opintojaksot

#### Perustason alkeet 1, 2 op (RAB31)

##### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 1, 2 op (VKB31), Valinnainen

##### Tavoitteet

###### *Perustason alkeet 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan*
- *löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä*
- *hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa*
- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti.*

##### Keskeiset sisällöt

###### *Perustason alkeet 1*

- *rutiininomaiset viestintätilanteet*
- *keskeisimmät viestintästrategiat*
- *tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset*

Paikallinen lisäys

##### Laaja-alainen osaaminen

##### Vuorovaikutusosaaminen

Ranskan kielen hahmottaminen osana omaa kielitaitoa sekä toimiminen perusvuorovaikutustilanteissa.

##### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason alkeet 2, 2 op (RAB32)

### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 2, 2 op (VKB32), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason alkeet 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustason alkeet 2*

- *oman lähipiirin ja arjen kuvailu*
- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa*
- *tavanomaiset asiointitilanteet*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Jatketaan perusvuorovaikutuksen harjoittelua muiden kanssa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason alkeet 3, 2 op (RAB33)

### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB33), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason alkeet 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

## Keskeiset sisällöt

*Perustason alkeet 3*

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Tutustutaan ranskankielisten maiden yhteiskuntiin.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Syvennetään vuorovaikutustaitoja uusissa tilanteissa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 1, 2 op (RAB34)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 1, 2 op (VKB34), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Perustaso 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 1*

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Tutustutaan ranskankieliseen maailmaan ja maailmaan ranskan kielellä.



## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 2, 2 op (RAB35)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB35), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 2*

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijan hyvinvointi.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 3, 2 op (RAB36)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB36), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

## Keskeiset sisällöt

### Perustaso 3

- eri kulttuurialueita kieli- ja kulttuurialueelta
- ajankohtaiset kulttuurialueet
- luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Eri taidemuotoja omasta kiinnostuksesta lähtien.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 4, 2 op (RAB37)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB37), Valinnainen

#### Tavoitteet

##### Perustaso 4

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

## Keskeiset sisällöt

### Perustaso 4

- opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä
- tulevaisuudensuunnitelmat

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Jatko-opiskelu- ja työmahdollisuudet.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 5, 2 op (RAB38)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB38), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 5*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 5*

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Mediat ja mediakritiikki.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Harjoittelua yo-kokeeseen, 2 op (RAB39)

### Tavoitteet

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutustutaan ja harjoitellaan ylioppilaskokeeseen

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Valmentaudutaan lukion jälkeiseen elämään.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Suoritusmerkintä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 7.3.3. Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä (VKENA1)

### Opintojaksot

#### Kieli-identiteetti ja englanti globaalina kielenä, 4 op (ENA1-ENA2)

##### Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (ENA1), Pakollinen
- Englanti globaalina kielenä, 3 op (ENA2), Pakollinen

##### Tavoitteet

*Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *rohkaistuu kehittämään kielitaitoaan*
- *syventää käsitystään kielitietoisuudesta ja monikielisydestä*
- *analysoi ja kehittää taitoaan käyttäen itse- ja vertaisarviointia oppimista tukevana menetelmänä*
- *monipuolistaa kielenopiskelutaitojaan*
- *oppii hyödyntämään tarkoituksenmukaisia kielenopiskelun apuvälineitä*
- *pystyy suhteuttamaan osaamistaan taitotasoon B2.1.*

*Englanti globaalina kielenä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tunnistaa tapoja kehittää rakentavaa vuorovaikutusta*
- *kehittää rakentavan vuorovaikutuksen strategioitaan ja ongelmanratkaisutaitojaan*
- *vahvistaa vuorovaikutuksessa toimimisen taitojaan sekä kielellistä itsetuntoaan*
- *syventää tietoaan englannin asemasta kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden näkökulmasta.*

##### Keskeiset sisällöt

*Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen*

- *henkilökohtaisen kieliprofiilin laatiminen*
- *tavoitteiden asettelu kielten opiskelulle*
- *monikielisyys voimavarana*
- *erilaisiin teksti- ja tyylilajeihin tutustuminen*
- *tutustuminen, arkitiedon vaihtaminen ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen*

*Englanti globaalina kielenä*

- *englanti äidinkielenä, toisena kielenä, virallisena kielenä, globaalina kielenä*
- *kansainvälisyys arjessa ja lähiympäristöissä, liikkuvuus*
- *kansainväliset suhteet*

- rakentava vuorovaikutus, merkitysneuvottelut ja kielentäminen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentajana
- puhujien eri taustat ja statusvaikutukset
- äänteiden muodostuminen ja puheen tuottaminen; englannin variantteja ja vertailua muihin kieliin
- viestintätyyli erilaisissa medioissa

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opiskelija tulee tietoiseksi kieli-identiteetistään globaalissa maailmassa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

## **Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (ENA3)**

### **Opintojakson moduulit**

- Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (ENA3), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- tekee omia tulkintoja erilaisista aihepiiriin liittyvistä teksteistä
- pystyy tuottamaan tekstejä monipuolisesti itselle tärkeistä kulttuuriaiheista ja -ilmiöistä
- vahvistaa taitoaan käyttäen reflektointia kielenoppimisen välineenä.

#### **Keskeiset sisällöt**

*Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä*

- luova toiminta
- kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle
- itseilmaisu identiteetin rakentumisessa

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Kielten ja kulttuurien merkitykset välittyvät taiteiden kautta.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

## Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA4)

### Opintojakson moduulit

- Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA4), Pakollinen

### Tavoitteet

*Englannin kieli vaikuttamisen välineenä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- tutustuu medioissa esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin ja niiden taustoihin
- kehittää taitojaan ilmaista ja arvioida mielipiteitä sekä argumentoida tiedon perusteella
- hyödyntää erilaisia tietolähteitä, oppimisympäristöjä ja tapoja tuottaa tekstejä hankkiakseen, yhdistääkseen, muokatakseen, esittääkseen ja arvioidakseen tietoa.

### Keskeiset sisällöt

*Englannin kieli vaikuttamisen välineenä*

- vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa
- ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo
- yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus
- neuvottelemisen taidot (arkiset–institutionaaliset)
- median rooli asenteiden muokkaajana

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija tarkastelee ja pohtii osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia yhteiskunnassa ja maailmassa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

## Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA5)

### Opintojakson moduulit

- Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA5), Pakollinen

### Tavoitteet

*Kestävä tulevaisuus ja tiede*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- oppii käyttämään asiayhteyteen sopivia lukustrategioita ja tiivistämisen taitoja

- kehittää taitojaan raportoida jäsennellysti havainnoista itseään kiinnostavista aiheista yksin ja ryhmässä

### Keskeiset sisällöt

*Kestävä tulevaisuus ja tiede*

- opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat
- erilaiset tulevaisuudenvisiot
- kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia
- yleistajuiset tekstit, lähdekriittisyys
- englanti tieteen kielenä, tieteellisen tekstin piirteet

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija kehittää tiedonhankintataitoja ja tiedon analysointia eri tieteenaloilla.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

## Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA6)

### Opintojakson moduulit

- Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA6), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- vahvistaa tietämystään tekstilajeista, jotka ovat tyypillisiä mahdollisille jatko-opinto- tai urasuunnitelmille
- rohkaistuu englannin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- kehittää taitoaan ilmaista itseään muodollisemmissa asiayhteyksissä.

### Keskeiset sisällöt

*Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä*

- jatko-opinto- ja urasuunnitelmat; urajoustavuus
- kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten
- kansalliset tai kansainväliset yhteisöt tai yritykset työnantajina
- itsenäistyvän, työelämää astuvan nuoren arjen ja talouden hallinta

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Hyvinvointiosaaminen**

Tulevaisuuden näkymät jatko-opinnoissa ja työelämässä.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

## **Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA7)**

### **Opintojakson moduulit**

- Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA7), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Ympäristö ja kestävä elämäntapa*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *vahvistaa tiedonhakutaitojaan erityisesti lähdekritiikin näkökulmasta*
- *kehittää ajattelun taitojaan hyödyntämällä kielitaitoaan erilaisten syy-seuraussuhteiden analysoimiseksi*
- *osallistuu myös laajempiin suullisiin tai kirjallisiin vuorovaikutustilanteisiin.*

### **Keskeiset sisällöt**

*Ympäristö ja kestävä elämäntapa*

- *globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos*
- *kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä*
- *esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista*
- *ratkaisukeskeisyys*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Yhteiset haasteet globaaleissa ympäristö-, luonto- ja kestävä kehityksen asioissa.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.



## Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (ENA8)

### Opintojakson moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (ENA8), Valinnainen

### Tavoitteet

*Viesti ja vaikuta puhuen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *syventää ymmärrystään suullisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavista tekijöistä*
- *vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitojaan*
- *vahvistaa taitoaan ymmärtää kielen eri variantteja*
- *harjoittelee valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.*

### Keskeiset sisällöt

*Viesti ja vaikuta puhuen*

- *puhumisen eri piirteet*
- *englannin käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin*
- *dialogisuus*
- *oppimäärän pakollisten opintojen aikana käsitellyt aiheet ja niiden täydentäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Kehitetään suullisia vuorovaikutustaitoja globaalissa maailmassa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan monipuolisesti sekä annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana että kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa.

Arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut opintojakson suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut Opetushallituksen tuottaman erillisen kokeen tai antanut Opetushallituksen erillisen ohjeistuksen mukaiset näytöt.

## Peruskoulun kertaus, 2 op (ENA9)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kerrataan peruskoulun oppimäärää

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Verbioppia ja rakenteita

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Vahvistetaan itsetuntoa englannin osaajana.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Lukion 1. vuoden kertaus, 2 op (ENA10)**

#### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Vahvistaa 1. vuoden oppisisältöjä

#### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- 1. vuoden keskeinen sisältö

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Rakennetaan uskoa ja itseluottamusta taitojen kehittämiseen.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **YO-kokeeseen perehtyminen, 2 op (ENA11)**

#### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- YO-kokeen rakenne tutuksi

#### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan ja harjoitellaan YO-koetta

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Hyvinvointiosaaminen**

Vahvistetaan edellytyksiä jatko-opintoihin.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **English Literature, 2 op (ENA12)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan englanninkielinen kirjallisuuteen

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija valitsee luettavakseen englanninkielistä kirjallisuutta ja tekee niihin liittyvät kirjalliset tehtävät. Kurssi suoritetaan itsenäisesti.

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Laajennetaan kulttuurituntemusta kirjallisuuden keinoin.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Popping English, 2 op (ENA13)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan englanninkieliseen pop-musiikkiin

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Tutkitaan englanninkielistä pop-kulttuuria
- Lauletaan englanniksi
- Tehdään biisejä englanniksi
- Pidetään konsertteja englanniksi

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Ajankuvan tarkastelu musiikin kautta.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Vuorovaikutusta taiteiden keinoin.

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Hyvinvointia ja elämyksiä musiikin keinoin.

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Kulttuurituntemuksen laajentaminen.

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Englanninkielisen musiikin luominen.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **7.3.4. Espanja B3 (ESPB3)**

### **Oppiaineen tehtävä**

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kielenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

### **Opintojaksot**

#### **Perustaso 2, 2 op (ESB35)**

#### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 2, 2 op (VKB35), Valinnainen

## **Tavoitteet**

*Perustaso 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 2*

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Hyvinvointiosaaminen**

### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Annetaan monipuolista palautetta kurssin aikana. Kokonaisvaltainen kielitaito arvioidaan loppukokeella, jossa käytetään asteikkoa 4-10.

## **Perustason alkeet 3, 2 op (ESP3)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB33), Valinnainen

## **Tavoitteet**

*Perustason alkeet 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Perustason alkeet 3*

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

**Laaja-alainen osaaminen**

**Vuorovaikutusosaaminen**

**Hyvinvointiosaaminen**

**Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

**Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Annetaan monipuolista palautetta kurssin aikana. Kokonaisvaltainen kielitaito arvioidaan loppukokeella, jossa käytetään asteikkoa 4-10.

## **Perustason alkeet 1, 2 op (ESPB31)**

**Opintojakson moduulit**

- Perustason alkeet 1, 2 op (VKB31), Valinnainen

**Tavoitteet**

*Perustason alkeet 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan*
- *löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä*
- *hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa*
- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti.*

**Keskeiset sisällöt**

*Perustason alkeet 1*

- *rutiininomaiset viestintätilanteet*
- *keskeisimmät viestintästrategiat*
- *tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset*

Paikallinen lisäys

**Laaja-alainen osaaminen**

**Vuorovaikutusosaaminen**

**Hyvinvointiosaaminen**

**Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Annetaan monipuolista palautetta kurssin aikana. Kokonaisvaltainen kielitaito arvioidaan loppukokeella, jossa käytetään asteikkoa 4-10.

## Perustason alkeet 2, 2 op (ESPB32)

### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 2, 2 op (VKB32), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason alkeet 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustason alkeet 2*

- *oman lähipiirin ja arjen kuvailu*
- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa*
- *tavanomaiset asiointitilanteet*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Annetaan monipuolista palautetta kurssin aikana. Kokonaisvaltainen kielitaito arvioidaan loppukokeella, jossa käytetään asteikkoa 4-10.

## Perustaso 1, 2 op (ESPB34)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB34), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 1*

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Paikallinen lisäys

**Laaja-alainen osaaminen**

**Yhteiskunnallinen osaaminen**

**Vuorovaikutusosaaminen**

**Hyvinvointiosaaminen**

**Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

**Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Annetaan monipuolista palautetta kurssin aikana. Kokonaisvaltainen kielitaito arvioidaan loppukokeella, jossa käytetään asteikkoa 4-10.

### **Perustaso 3, 2 op (ESP36)**

**Opintojakson moduulit**

- Perustaso 3, 2 op (VKB36), Valinnainen

**Tavoitteet**

*Perustaso 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

**Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 3*

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

**Laaja-alainen osaaminen**

**Vuorovaikutusosaaminen**

**Hyvinvointiosaaminen**

**Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

**Monitieteinen ja luova osaaminen**

**Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Annetaan monipuolista palautetta kurssin aikana. Kokonaisvaltainen kielitaito arvioidaan loppukokeella, jossa käytetään asteikkoa 4-10.



## Perustaso 4, 2 op (ESP37)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB37), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 4*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 4*

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

### Hyvinvointiosaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Annetaan monipuolista palautetta kurssin aikana. Kokonaisvaltainen kielitaito arvioidaan loppukokeella, jossa käytetään asteikkoa 4-10.

## Perustaso 5, 2 op (ESP38)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB38), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 5*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 5*

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

**Laaja-alainen osaaminen**

**Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

**Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

**Monitieteinen ja luova osaaminen**

**Yhteiskunnallinen osaaminen**

**Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Annetaan monipuolista palautetta kurssin aikana. Kokonaisvaltainen kielitaito arvioidaan loppukokeella, jossa käytetään asteikkoa 4-10.

## Harjoittelua YO-kokeeseen, 1 op (ESPB39)

**Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Vahvistaa taidot ja valmiudet Yo-kokeessa menestymiseen.

**Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

**Laaja-alainen osaaminen**

**Vuorovaikutusosaaminen**

**Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

**Monitieteinen ja luova osaaminen**

**Yhteiskunnallinen osaaminen**

**Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan suoritusmerkinnällä.

**Opintojakson vapaa kuvaus**

Kerrataan kurssien keskeiset sisällöt ja harjoitellaan YO-kokeeseen.

## 7.3.5. Saksa B2 (SAB2)

**Oppiaineen tehtävä**

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kielenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

## Opintojaksot

### Perustason alkeet 3, 2 op (SAB21)

#### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB21), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Perustason alkeet 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

#### Keskeiset sisällöt

*Perustason alkeet 3*

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla opiskelija harjoittelee tavanomaisia asiointitilanteita.

#### Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla opiskelija harjoittelee kertomaan vapaa-ajan vietostansa ja harrastuksistansa.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

### Perustaso 1, 2 op (SAB22)

#### Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB22), Valinnainen

## Tavoitteet

Perustaso 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.

## Keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit
- Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta
- arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija oppii kertomaan Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista saksan kielellä.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 2, 2 op (SAB23)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB23), Valinnainen

## Tavoitteet

Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

## Keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- hyvinvointi ja terveys
- eri elämänvaiheet

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson aiheena ovat ihmisen fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet sekä terveydentila.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 3, 2 op (SAB24)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB24), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 3*

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla tutustutaan kulttuuriin monipuolisesti kulttuurin eri osa-alueilla.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 4, 2 op (SAB25)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB25), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 4*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

## Keskeiset sisällöt

### Perustaso 4

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aiheena ovat opiskelu, jatko-opinnot ja työelämä.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 5, 2 op (SAB26)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB26), Valinnainen

#### Tavoitteet

##### Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

## Keskeiset sisällöt

### Perustaso 5

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla käsitellään ajankohtaisia yhteiskunnallisia teemoja.

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson aiheet liittyvät ympäristöön ja luontoon.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason jatko 1, 2 op (SAB27)

### Opintojakson moduulit

- Perustason jatko 1, 2 op (VKB27), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason jatko 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustason jatko 1*

- *erilaiset asuinympäristöt*
- *kestävä elämäntapa*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson aiheena ovat globaalit ympäristökysymykset kuten ilmastonmuutos ja kestävä kehitys.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason jatko 2, 2 op (SAB28)

### Opintojakson moduulit

- Perustason jatko 2, 2 op (VKB28), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason jatko 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

## Keskeiset sisällöt

Perustason jatko 2

- *kansainvälinen osaaminen ja yhteistyö*
- *tutustuminen erilaisiin kansainvälisiin kielitaidon arviointijärjestelmiin*
- *kielitaitovaatimukset muun muassa jatko-opinnoissa*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla vahvistetaan kielitaitoa ja ymmärrystä kielitaidon käyttökelpoisuudesta kansainvälisessä yhteistyössä.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Harjoittelua yo-kokeeseen, 1 op (SAB29)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on saada valmiuksia ylioppilaskokeeseen.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan, vahvistetaan ja harjoitellaan saksan taitoja kaikilla saksan kielen osa-alueilla.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija pääsee haastamaan oman osaamisensa rajoja.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 7.3.6. Saksa B3 (SAB3)

### Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kielenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion



jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

## Opintojaksot

### Perustason alkeet 1, 2 op (SAB31)

#### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 1, 2 op (VKB31), Valinnainen

#### Tavoitteet

##### *Perustason alkeet 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan*
- *löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä*
- *hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa*
- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti.*

#### Keskeiset sisällöt

##### *Perustason alkeet 1*

- *rutiininomaiset viestintätilanteet*
- *keskeisimmät viestintästrategiat*
- *tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset*

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija käyttää saksan kieltä arkipäivän vuorovaikutustilanteissa.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason alkeet 2, 2 op (SAB32)

### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 2, 2 op (VKB32), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason alkeet 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustason alkeet 2*

- *oman lähipiirin ja arjen kuvailu*
- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa*
- *tavanomaiset asiointitilanteet*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla harjoitellaan vuorovaikutusta saksan kielellä opiskelijan omassa lähipiirissä ja arjessa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason alkeet 3, 2 op (SAB33)

### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB33), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason alkeet 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustason alkeet 3*

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opintojaksolla opiskelija harjoittelee tavanomaisia asiointitilanteita.

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opintojaksolla opiskelija harjoittelee kertomaan vapaa-ajan vietostansa ja harrastuksistansa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 1, 2 op (SAB34)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 1, 2 op (VKB34), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Perustaso 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 1*

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opiskelija oppii kertomaan Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista saksan kielellä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 2, 2 op (SAB35)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB35), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 2*

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson aiheina ovat ihmisen fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet sekä terveydentila.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 3, 2 op (SAB36)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB36), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 3*

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opintojaksolla tutustutaan monipuolisesti kulttuurin eri osa-alueisiin.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 4, 2 op (SAB37)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 4, 2 op (VKB37), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Perustaso 4*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 4*

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojakson aiheina ovat opiskelu, jatko-opinnot ja työelämä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 5, 2 op (SAB38)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 5, 2 op (VKB38), Valinnainen

## Tavoitteet

Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

## Keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- ajankohtaiset aiheet
- kohdekieliset mediat
- lähdekritiikki

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla käsitellään ajankohtaisia yhteiskunnallisia teemoja.

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson aiheet liittyvät ympäristöön ja luontoon.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Harjoittelua yo-kokeeseen, 1 op (SAB39)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on saada valmiuksia ylioppilaskokeeseen.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan, vahvistetaan ja harjoitellaan saksan taitoja kaikilla saksan kielen osa-alueilla.

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija pääsee haastamaan oman osaamisensa rajoja.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

### 7.3.7. Venäjä B2 (VEB2)

#### Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kielenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

#### Opintojaksot

### Perustason alkeet 3, 2 op (VE21)

#### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB21), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Perustason alkeet 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

#### Keskeiset sisällöt

*Perustason alkeet 3*

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla opiskelija harjoittelee tavanomaisia asiointitilanteita.

## Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla opiskelija harjoittelee kertomaan vapaa-ajanvietostansa ja harrastuksistansa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 1, 2 op (VE22)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB22), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Perustaso 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

#### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 1*

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija oppii kertomaan Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista venäjän kielellä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 2, 2 op (VE23)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB23), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Perustaso 2*

154



Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

### **Keskeiset sisällöt**

Perustaso 2

- hyvinvointi ja terveys
- eri elämänvaiheet

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opintojakson aiheena ovat ihmisen fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet sekä terveydentila.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 3, 2 op (VE24)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 3, 2 op (VKB24), Valinnainen

### **Tavoitteet**

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

### **Keskeiset sisällöt**

Perustaso 3

- eri kulttuurialueita kieli- ja kulttuurialueelta
- ajankohtaiset kulttuurialueet
- luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opintojaksolla tutustutaan kulttuuriin monipuolisesti kulttuurin eri osa-alueilla.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 4, 2 op (VE25)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB25), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 4*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 4*

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aiheena ovat opiskelu, jatko-opinnot ja työelämä.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 5, 2 op (VE26)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB26), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 5*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

## Keskeiset sisällöt

*Perustaso 5*

- ajankohtaiset aiheet
- kohdekieliset mediat
- lähdekritiikki

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla käsitellään ajankohtaisia yhteiskunnallisia teemoja.

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson aiheet liittyvät ympäristöön ja luontoon.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason jatko 1, 2 op (VE27)

### Opintojakson moduulit

- Perustason jatko 1, 2 op (VKB27), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Perustason jatko 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.

## Keskeiset sisällöt

*Perustason jatko 1*

- erilaiset asuinympäristöt
- kestävä elämäntapa

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson aiheena ovat globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos ja kestävä kehitys.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason jatko 2, 2 op (VE28)

### Opintojakson moduulit

- Perustason jatko 2, 2 op (VKB28), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason jatko 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustason jatko 2*

- *kansainvälinen osaaminen ja yhteistyö*
- *tutustuminen erilaisiin kansainvälisiin kielitaidon arviointijärjestelmiin*
- *kielitäitovaatimukset muun muassa jatko-opinnoissa*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla vahvistetaan kielitaitoa ja ymmärrystä kielitaidon käyttökelpoisuudesta kansainvälisessä yhteistyössä.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Harjoittelua yo-kokeeseen, 1 op (VE29)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on saada valmiuksia ylioppilaskokeeseen.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan, vahvistetaan ja harjoitellaan venäjän taitoja kaikilla venäjän kielen osa-alueilla.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Opintojakson aikana opiskelija pääsee haastamaan oman osaamisensa rajoja.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **7.3.8. Venäjä B3 (VEB3)**

### **Oppiaineen tehtävä**

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

### **Opintojaksot**

#### **Perustason alkeet 1, 2 op (VEB31)**

##### **Opintojakson moduulit**

- Perustason alkeet 1, 2 op (VKB31), Valinnainen

##### **Tavoitteet**

*Perustason alkeet 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan*
- *löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä*
- *hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa*
- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti.*

##### **Keskeiset sisällöt**

*Perustason alkeet 1*

- *rutiininomaiset viestintätilanteet*
- *keskeisimmät viestintästrategiat*
- *tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opiskelija käyttää venäjän kieltä arkipäivän vuorovaikutustilanteissa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustason alkeet 2, 2 op (VEB32)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustason alkeet 2, 2 op (VKB32), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Perustason alkeet 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Perustason alkeet 2*

- *oman lähipiirin ja arjen kuvailu*
- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa*
- *tavanomaiset asiointitilanteet*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opintojaksolla harjoitellaan vuorovaikutusta opiskelijan omassa lähipiirissä ja arjessa venäjän kielellä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustason alkeet 3, 2 op (VEB33)

### Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB33), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustason alkeet 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Perustason alkeet 3*

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija harjoittelee tavanomaisia asiointitilanteita.

#### Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla opiskelija harjoittelee kertomaan vapaa-ajan vietostansa ja harrastuksistansa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso1, 2 op (VEB34)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB34), Valinnainen

### Tavoitteet

*Perustaso 1*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

## Keskeiset sisällöt

### Perustaso 1

- kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit
- Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta
- arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija oppii kertomaan Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista venäjän kielellä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 2, 2 op (VEB35)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB35), Valinnainen

### Tavoitteet

#### Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

## Keskeiset sisällöt

### Perustaso 2

- hyvinvointi ja terveys
- eri elämänvaiheet

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson aiheina ovat ihmisen fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet sekä terveydentila.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys



Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 3, 2 op (VEB36)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB36), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Perustaso 3*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

#### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 3*

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla tutustutaan monipuolisesti kulttuurin eri osa-alueisiin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Perustaso 4, 2 op (VEB37)

### Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB37), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Perustaso 4*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

#### Keskeiset sisällöt

*Perustaso 4*

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojakson aiheina ovat opiskelu, jatko-opinnot ja työelämä.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Perustaso 5, 2 op (VEB38)**

### **Opintojakson moduulit**

- Perustaso 5, 2 op (VKB38), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Perustaso 5*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

### **Keskeiset sisällöt**

*Perustaso 5*

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojaksolla käsitellään ajankohtaisia yhteiskunnallisia teemoja.

### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Opintojakson aiheet liittyvät ympäristöön ja luontoon.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti. Annetaan kannustavaa palautetta opintojakson aikana sekä kokonaisvaltaista palautetta tavoitteiden toteutumisesta opintojakson lopussa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Harjoittelua yo-kokeeseen, 1 op (VEB39)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on saada valmiuksia ylioppilaskokeeseen.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan, vahvistetaan ja harjoitellaan venäjän taitoja kaikilla venäjän kielen osa-alueilla.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija pääsee haastamaan oman osaamisensa rajoja.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Venäjän aakkoskurssi, 1 op (VEB310)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on oppia kyrilliset kirjaimet.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla opetellaan kyrilliset kirjaimet painokirjaimina ja tietokoneen näppäimistöllä. Tutustutaan myös venäläiseen kaunokirjoitukseen.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kyrillinen kirjaimisto avaa tien venäläiseen kulttuuriin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan S-merkinnällä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 7.4. Matematiikka (MA)

### Oppiaineen tehtävä

Matematiikan opiskelu antaa opiskelijalle valmiudet ymmärtää, soveltaa ja tuottaa sekä arvioida matemaattisesti esitettyä tietoa. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään matematiikan merkityksen aikamme kulttuurissa ja huomaamaan sen välttämättömyyden eri aloilla kuten tekniikassa, lääke-, talous-, yhteiskunta- ja luonnontieteissä sekä taiteissa. Matematiikan opetuksen tehtävänä on perehdyttää opiskelija matematiikan peruskäsitteisiin, perusideoihin ja rakenteisiin sekä ohjata käyttämään puhuttua, kirjoitettua ja muutoin ilmaistua matematiikkaa. Opetus kehittää laskemisen, luovan ajattelun sekä ilmiöiden mallintamisen, ennustamisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Matematiikan opiskelussa opiskelija kehittyi hyödyntämään tietokoneohjelmistoja ja digitaalisia tiedonlähteitä oppimisessa, tutkimisessa sekä ongelmanratkaisussa. Hän myös oppii arvioimaan tietoteknisten välineiden hyödyllisyyttä ja käytön rajallisuutta.

### Laaja-alainen osaaminen

Opetuksessa tutkitaan arkielämän ja matematiikan välisiä yhteyksiä sekä hyödynnetään mahdollisuuksia vahvistaa opiskelijan kiinnostusta, itsetuntoa ja tiedonhankintaprosesseja sekä kannustaa opiskelijaa kokeiluihin ja sinnikkääseen työskentelyyn. Matematiikassa opittavia taitoja sovelletaan omien tavoitteiden asettamisessa ja päätöksenteossa sekä pohditaan, kuinka matematiikan taitoja voidaan hyödyntää kestävässä kehityksessä ja ihmiskuntaan liittyvien ongelmien ratkaisussa. Näin vahvistetaan opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista, eettistä ja ympäristöosaamista** sekä **hyvinvointiosaamista**.

Opetuksen lähtökohdat valitaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista, joita voidaan ratkoa matematiikan avulla. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja, joissa opiskelijat työskentelevät yksin ja yhdessä. Tällä vahvistetaan mm. **vuorovaikutusosaamista**. Opetustavat valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelevaan niitä.

Matematiikan opiskelu tukee **globaali- ja kulttuuriosaamisen** sekä **monitieteisen ja luovan osaamisen** laaja-alaisia tavoitteita. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään matematiikan merkitys erilaisissa kulttuureissa ja historian kehityksessä sekä sen luonne universaalina kielenä. Opiskelija oppii hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin sekä matematiikassa että muissa oppiaineissa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja merkintöjä sekä ajattelua tukevia kuvia, piirroksia ja välineitä. Opiskelijaa tuetaan taidossa siirtyä eri matemaattisen tiedon esitysmuodoista toiseen ilmiöiden mallintamisessa, ongelman ymmärtämisessä ja ratkaisemisessa sekä tuloksesta keskustelemisessä.

### Tavoitteet

**Matematiikan opetuksen yleisenä tavoitteena on, että**

opiskelija

- saa myönteisiä oppimiskokemuksia, tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa

- ymmärtää matematiikan sekä ainutlaatuisena itsenäisenä tieteenalana että käyttökelpoisena välineenä, kun mallinnetaan, hallitaan tai ennustetaan yhteiskunnan, talouden tai luonnon ilmiöitä
- rakentaa matemaattista pohjaa jatko-opinnoilleen
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla ja tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta, laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä
- kykenee seuraamaan matemaattista esitystä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, perustelevaan väitteitä ja arvioimaan eri muodoissa tarjottua informaatiota
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- rohkaistuu myös kokeilemaan ja tutkimaan toimintaan, ongelmien ratkaisujen keksimiseen ja selkeään esittämiseen
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, ohjelmistoja ja tietolähteitä sekä ymmärtää ettei ohjelmiston tuottama tulos yksinään riitä osoittamaan, todistamaan tai perustelevaan väitettä.

### Osaamisen arviointi

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan opiskelijan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä sekä ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitojaan. Sillä autetaan opiskelijaa kehittämään matemaattisten ratkaisujen esittämistä, tuetaan häntä käsitteiden muodostamisprosessissa ja ohjataan oman työn arvioimiseen. Onnistunut palaute auttaa opiskelijaa huomaamaan vahvuutensa sekä sen, mitä ja miten tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota laskutaitoon, menetelmien valintaan, matemaattisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoihin, päätelmien perustelemiseen ja analysoimiseen sekä ohjelmistojen valintaan ja käyttöön.

### Oppimäärän vaihtaminen

Kun matematiikan oppimäärää vaihdetaan pitkästä lyhyeen, suoritettuja opintoja luetaan hyväksi seuraavalla tavalla:

<b>Pitkän oppimäärän moduuli</b>	<b>Lyhyen oppimäärän moduuli</b>
MAA2	MAB2
MAA3	MAB3
MAA6	MAB8
MAA8	MAB5
MAA9	MAB7

Muut pitkän oppimäärän mukaiset hyväksytyt suoritettut opinnot tai vaihdon yhteydessä moduuleista yli jääviä opintopisteitä vastaavat hyväksytysti suoritettut osaopinnot voivat olla lyhyen oppimäärän muita valinnaisia tai temaattisia opintoja paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Opiskelijan siirtyessä pitkästä oppimäärästä lyhyeen oppimäärään tulee opiskelijalle hänen niin halutessa järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi.

Kun opiskelija siirtyy lyhyestä oppimäärästä pitkään oppimäärään, häneltä voidaan edellyttää täydentäviä opintoja, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen. Vaihdon yhteydessä moduuleista puuttumaan jäävät opintopisteet tulee suorittaa paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän moduuleja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseiset moduulit voidaan lukea hyväksi opiskelijan varsinaisen oppimäärän muiksi valinnaisiksi tai temaattisiksi opinnoiksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

## 7.4.1. Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus (MAY)

### Opintojaksot

#### Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1)

##### Opintojakson moduulit

- Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), Pakollinen

##### Tavoitteet

###### Luvut ja yhtälöt

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa prosenttilaskennan periaatteet
- osaa käyttää verrannollisuutta ongelmanratkaisussa
- syventää murtolukujen laskutoimitusten osaamistaan
- kertaa potenssin laskusäännöt
- vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä
- ymmärtää yhtälön ja yhtälöparin ratkaisemisen periaatteet
- oppii käyttämään ohjelmistoja funktion kuvaajan piirtämisessä, havainnoinnissa ja yhtälöiden ratkaisemisessa.

##### Keskeiset sisällöt

###### Luvut ja yhtälöt

- lukujoukot ja peruslaskutoimitukset
- luvun vastaluku, käänteisluku ja itseisarvo
- prosenttilaskenta
- potenssin laskusäännöt (eksponenttina kokonaisluku)
- suoraan ja kääntäen verrannollisuus
- funktio, kuvaajan piirto ja kuvaajan tulkinta
- ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- yhtälöpari
- neliö- ja kuutiojuuri
- potenssifunktio ja potenssiyhtälö (asteluvut 2 ja 3)

Paikallinen lisäys

##### Laaja-alainen osaaminen

##### Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa ohjataan tavoitteellisesti tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan ja toisaalta kehittämiskohteitaan sekä huomaamaan, että menestyksellinen matematiikan opiskelu vaatii pitkäjänteistä työntekoa ja sinnikkyyttä.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 7.4.2. Matematiikan pitkä oppimäärä (MAA)

### Opintojaksot

#### Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2)

##### Opintojakson moduulit

- Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2), Pakollinen

##### Tavoitteet

*Funktiot ja yhtälöt 1*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu ilmiöiden matemaattiseen mallintamiseen polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden avulla, tuntee polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä sekä tietää polynomifunktion nollakohtien ja polynomien tekijöiden välisen yhteyden
- osaa ratkaista yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä
- osaa käyttää ohjelmistoja matemaattisessa mallintamisessa, polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden tutkimisessa sekä polynomi-, rationaali- ja juuriyhtälöiden ja polynomiepäyhtälöiden ratkaisemisessa sovellusten yhteydessä.

##### Keskeiset sisällöt

*Funktiot ja yhtälöt 1*

- polynomifunktio ja -yhtälö sekä polynomiepäyhtälö
- 2. asteen yhtälön ratkaisukaava
- polynomien tulo ja binomikaavat (summan neliö, summan ja erotuksen tulo)
- polynomien tekijät
- potenssifunktio ja potenssiyhtälö (eksponenttina positiivinen kokonaisluku)
- rationaalifunktiot ja -yhtälöt
- juurifunktiot ja -yhtälöt

Paikallinen lisäys

##### Laaja-alainen osaaminen

##### Vuorovaikutusosaaminen

Opetustilanteissa rakennetaan positiivinen, avoin ja kannustava ilmapiiri tukemaan jokaista opiskelijaa ja auttamaan heitä saavuttamaan omia tavoitteita.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Geometria, 2 op (MAA3)

### Opintojakson moduulit

- Geometria, 2 op (MAA3), Pakollinen

### Tavoitteet

*Geometria*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa ja muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa*
- *osaa soveltaa yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa*
- *harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa sisältäviä lauseita*
- *osaa käyttää ohjelmistoja tutkiessaan kuvioita ja kappaleita sekä niihin liittyvää geometriaa.*

### Keskeiset sisällöt

*Geometria*

- *kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus*
- *sini- ja kosinilause*
- *monikulmioihin liittyvien pituuksien, kulmien ja pinta-alojen laskeminen*
- *ympyrän ja sen osien ja siihen liittyvien suorien geometriaa*
- *suoraan lieriöön ja suoraan kartioon sekä palloon liittyvien pituuksien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Geometria on vanha matematiikan osa-alue. Geometrian opiskelussa sivutaan matematiikan historiaa ja opitaan hahmottamaan matematiikan merkitystä mm. vanhoissa korkeakulttuureissa, kuten antiikin Kreikassa. Opiskelijaa autetaan hahmottamaan, että matematiikan avulla voidaan jäsentää ja ratkaista globaaleja ongelmia.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys



Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Analyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4)

### Opintojakson moduulit

- Analyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4), Pakollinen

### Tavoitteet

*Analyttinen geometria ja vektorit*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää, kuinka analyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille*
- *ymmärtää yhtälön geometrisen merkityksen*
- *osaa ratkaista muotoa  $|f(x)| = a$  tai  $|f(x)| = |g(x)|$  olevia itseisarvoyhtälöitä*
- *ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin*
- *osaa tutkia kaksiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla*
- *osaa ratkaista tasogeometrian ongelmia vektoreiden avulla*
- *osaa käyttää ohjelmistoja käyrien ja vektoreiden tutkimisessa sekä niihin liittyvissä sovelluksissa.*

### Keskeiset sisällöt

*Analyttinen geometria ja vektorit*

- *käyrän yhtälö*
- *suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälö*
- *yhtälöryhmä*
- *suorien yhdensuuntaisuus ja kohtisuoruus*
- *itseisarvoyhtälö*
- *pisteen etäisyys suorasta*
- *vektoreiden perusominaisuudet*
- *tason vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku sekä tason vektorin kertominen luvulla*
- *tason vektoreiden pistetulo, tason vektoreiden välinen kulma*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Turvallinen opiskeluympäristö kannustaa opiskelijoita keskusteluun, omien ratkaisumenetelmien esittämiseen ja oman ajattelun sanoittamiseen sekä yhteistyöhön, yhdessä tutkimiseen ja oppimiseen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5)

### Opintojakson moduulit

- Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5), Pakollinen

### Tavoitteet

*Funktiot ja yhtälöt 2*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tutustuu ilmiöiden matemaattiseen mallintamiseen sini- ja kosinifunktioiden sekä eksponentti- ja logaritmifunktioiden avulla*
- *tutkii sini- ja kosinifunktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla*
- *osaa ratkaista sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä  $\sin f(x) = a$  tai  $\sin f(x) = \sin g(x)$*
- *osaa soveltaa sini- ja kosinifunktioiden yhteyttä  $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$*
- *tuntee eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktioiden tutkimisessa, yhtälöiden ratkaisemisessa ja sovellusten yhteydessä.*

### Keskeiset sisällöt

*Funktiot ja yhtälöt 2*

- *suunnattu kulma ja radiaani*
- *yksikköympyrä*
- *sini- ja kosinifunktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen*
- *sini- ja kosiniyhtälöiden ratkaiseminen*
- *murtopotenssi ja sen yhteys juureen*
- *eksponenttifunktiot ja -yhtälöt*
- *logaritmi ja logaritmin laskusäännöt*
- *logaritmifunktiot ja -yhtälöt*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Hyvinvointiosaaminen

Opetuksessa tuetaan epävarmuuden sietokykyä ja vahvistetaan itseluottamusta, jolloin opiskelija oppii arvioimaan myös omia voimavarojaan ja suunnittelemaan ajankäyttöä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Derivaatta, 3 op (MAA6)

### Opintojakson moduulit

- Derivaatta, 3 op (MAA6), Pakollinen

### Tavoitteet

*Derivaatta*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tutustuu ilmiöiden matemaattisten mallien käyttäytymiseen derivaatan avulla*
- *omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta ja jatkuvuudesta*
- *ymmärtää derivaatan tulkinnan funktion muutosnopeutena*
- *kykenee määrittämään yksinkertaisten funktioiden derivaatat*
- *osaa derivoida yhdistettyjä funktioita*
- *hallitsee funktioiden kulun tutkimisen derivaatan avulla ja osaa määrittää niiden ääriarvot suljetulla välillä*
- *osaa käyttää ohjelmistoja raja-arvon, jatkuvuuden ja derivaatan tutkimisessa sovellusten yhteydessä.*

### Keskeiset sisällöt

*Derivaatta*

- *funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta*
- *polynomi- ja rationaalifunktioiden sekä juurifunktion derivaatat*
- *sini- ja kosini-funktioiden sekä eksponentti- ja logaritmfunktioiden derivaatat • funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta*
- *funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta*
- *yhdistetty funktio ja sen derivointi*
- *funktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opetuksessa tulee esiin tehtäviä, joissa pyritään mm. ympäristöystävällisiin ratkaisuihin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson loppuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Integraalilaskenta, 2 op (MAA7)

### Opintojakson moduulit

- Integraalilaskenta, 2 op (MAA7), Pakollinen

### Tavoitteet

#### *Integraalilaskenta*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään yksinkertaisten funktioiden integraalifunktioita*
- *ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan sekä tutustuu numeeriseen menetelmään määrätyn integraalin määrittämisessä*
- *osaa määrittää pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla*
- *perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktion ominaisuuksien tutkimisessa, integraalifunktion määrittämisessä, määrätyn integraalin laskemisessa sovellusten yhteydessä sekä numeerisessa integroinnissa.*

### Keskeiset sisällöt

#### *Integraalilaskenta*

- *integraalifunktio ja tärkeimpien alkeisfunktioiden integrointi*
- *määrätty integraali*
- *suorakaidesääntö*
- *pinta-alan ja tilavuuden laskeminen*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Turvallinen opiskeluympäristö kannustaa opiskelijoita keskusteluun, omien ratkaisumenetelmien esittämiseen ja oman ajattelun sanoittamiseen sekä yhteistyöhön, yhdessä tutkimiseen ja oppimiseen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson loppuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien ja palautettavien tehtävien, tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8)

### Opintojakson moduulit

- Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8), Pakollinen

### Tavoitteet

*Tilastot ja todennäköisyys*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa havainnollistaa diskreettiä tilastollista jakaumaa sekä määrittää ja tulkita jakauman tunnuslukuja
- osaa havainnollistaa kahden muuttujan yhteisjakaumaa sekä määrittää korrelaatiokertoimen ja regressiokäyrän
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja tulkitsemaan sitä
- osaa käyttää ohjelmistoja digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä tilastollisen tiedon esittämisessä
- osaa hyödyntää ohjelmistoja jakaumien havainnollistamisessa, tunnuslukujen määrittämisessä sekä todennäköisyyksien laskemisessa.

### Keskeiset sisällöt

*Tilastot ja todennäköisyys*

- keskiluvut ja keskihajonta
- korrelaatio ja lineaarinen regressio
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- permutaatiot ja kombinaatiot
- todennäköisyyden laskusäännöt
- binomijakauma
- diskreetti todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Tilastotieteen perusteisiin tutustuminen tukee opiskelijan taitoja osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun.

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Todennäköisyyslaskentaa ja tilastotieteitä tarvitaan eri tieteissä kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tilastollisen tiedon lukutaito ja tilastollisen tiedon esittäminen ovat kansalaistaitoja.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson loppuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Talousmatematiikka, 1 op (MAA9)

### Opintojakson moduulit

- Talousmatematiikka, 1 op (MAA9), Pakollinen

### Tavoitteet

*Talousmatematiikka*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- oppii hyödyntämään matemaattisia valmiuksiaan resurssien riittävyyteen, talouden suunnitteluun, yrittäjyyteen ja kannattavuuden laskentaan
- soveltaa lukujonojen kaavoja talouteen liittyvissä matemaattisissa ongelmissa
- oppii sovittamaan taloudellisiin tilanteisiin matemaattisia malleja ja ymmärtää niiden rajoitukset
- osaa hyödyntää ohjelmistoja laskelmien tekemisessä ja sovellusten yhteydessä.

### Keskeiset sisällöt

*Talousmatematiikka*

- aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat
- korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus
- talletukset ja lainat
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opinnot ohjaavat opiskelijaa kehittävään ja uudistuvaan otteeseen suhteessa omaan uraan ja taloudenhoitoon sekä yrittäjämäiseen asenteeseen. Talousmatematiikan opiskelu vahvistaa opiskelijan oman talouden hallintaan ja suunnitteluun tarvittavia tietoja ja taitoja.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson loppuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 3D-geometria, 2 op (MAA10)

### Opintojakson moduulit

- 3D-geometria, 2 op (MAA10), Valinnainen

### Tavoitteet

#### 3D-geometria

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää vektorilaskennan tuntemustaan ja oppii käyttämään vektoreita kolmiulotteisessa avaruudessa
- oppii tutkimaan xyz-koordinaatiston pisteitä, suoria ja tasoja vektoreiden avulla
- vahvistaa avaruusgeometrian osaamistaan ääriarvosovellusten yhteydessä
- tutustuu kahden muuttujan funktioon
- osaa käyttää ohjelmistoja vektoreiden, suorien, tasojen ja pintojen havainnollistamisessa sekä vektorilaskennassa.

### Keskeiset sisällöt

#### 3D-geometria

- vektoriesitys kolmiulotteisessa koordinaatistossa
- piste- ja ristitulo
- piste, suora ja taso avaruudessa
- kulma avaruudessa
- yhden muuttujan differentiaali- ja integraalilaskennan sovelluksia avaruusgeometriassa
- kahden muuttujan funktio ja pinta avaruudessa

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Monitieteellinen lähestymistapa voi motivoida oppimaan uutta ja innostaa uteliaisuuteen sekä merkityksien etsimiseen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11)

### Opintojakson moduulit

- Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11), Valinnainen

## Tavoitteet

### Algoritmit ja lukuteoria

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, mikä on algoritmi, sekä oppii tutkimaan, kuinka algoritmit toimivat
- laatii yksinkertaisiin matemaattisiin ongelmiin liittyviä algoritmeja
- oppii ohjelmoimaan yksinkertaisia algoritmeja
- perehtyy logiikan käsitteisiin
- hallitsee lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta

## Keskeiset sisällöt

### Algoritmit ja lukuteoria

- Algoritmisen ajattelun peruskäsitteet: peräkkäisyys, valinta ja toisto
- vuokaavio
- yksinkertaisten algoritmien, lajittelualgoritmien tai yhtälön numeerisen ratkaisuun liittyvän algoritmin ohjelmointi
- konnektiivit ja totuusarvot
- kokonaislukujenjaollisuus, jakoyhtälö ja kongruenssi
- Eukleideen algoritmi
- aritmetiikan peruslause

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Matematiikan opintojen aikana tutustutaan erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin digiajassa, ja matematiikan kannalta olennaisten monilukutaidon osa-alueiden (sanallinen, numeerinen, symbolinen) hallintaa syvennetään tavoitteellisesti.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12)

### Opintojakson moduulit

- Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12), Valinnainen

## Tavoitteet

### Analyysi ja jatkuva jakauma



Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ymmärrystään analyysin peruskäsitteistä
- osaa muodostaa ja tutkia aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita
- täydentää integraalilaskennan taitojaan
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa
- osaa käyttää ohjelmistoja funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja epäoleellisten integraalien laskemisessa sovellusten yhteydessä.

### Keskeiset sisällöt

*Analyysi ja jatkuva jakauma*

*Keskeiset sisällöt*

- paloittain määritelty funktio
- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- käänteisfunktio
- funktioiden raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit
- jatkuvat jakaumat, normaalijakauma ja normittaminen

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opetuksessa rohkaistaan opiskelijaa tarkastelemaan ongelmia uudella tavalla, yhdistelemään asioita sekä soveltamaan matematiikan menetelmiä.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Funktioita ja geometriaa syventäen, 2 op (MAA13)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on valmistautua ylioppilaskirjoituksiin.
- Laajennetaan ja syvennetään valtakunnallisten opintojen sisältöjä.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kerrataan ja laajennetaan funktioihin ja geometriaan liittyviä tietoja ja taitoja.
- Tutustutaan entistä laajempiin ja soveltaviin, eri matematiikan osa-alueiden tietoja ja taitoja yhdistäviin tehtäviin.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opetuksessa kannustetaan vastuunottoon omasta oppimisesta luomalla työn tekemisen kulttuuri, joka arvostaa omaa ja muiden osaamista ja sallii erityisosaamista mutta myös epäonnistumisia.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty).

## **Pitkän matematiikan kertaus, 2 op (MAA14)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Kerrataan lukion pitkän matematiikan oppimäärän pääkohdat.
- Tuetaan opiskelijan valmistautumista ylioppilaskirjoituksiin.
- Vahvistetaan opiskelijoiden ohjelmistotaitoja.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Pitkän matematiikan oppimäärän pääkohdat.
- Tutustutaan entistä laajempiin, eri aihepiirien alueilta tietoja vaativiin tehtäviin valmistauduttaessa pitkän matematiikan ylioppilaskirjoituksiin.
- Sähköinen vastaaminen

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opiskelutaitojen kehittymistä ohjataan tavoitteellisesti. Opiskelijan hyvinvointiosaamista ja stressinhallintataitoja vahvistetaan ohjaamalla opiskelijoita asettamaan tavoitteita ja esim. laatimaan opiskelusuunnitelma ennen ylioppilaskirjoituksia.

## Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan yhdessä ja auttamaan toisiaan ylioppilaskirjoituksiin valmistauduttaessa.

## Monitieteinen ja luova osaaminen

Vahvistetaan opiskelijan ohjelmistotaitoja, että opiskelija osaa tuottaa vastaukset ylioppilaskirjoituksissa sähköisessä ympäristössä.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytty/hylätty)

## 7.4.3. Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB)

### Opintojaksot

#### Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB2)

##### Opintojakson moduulit

- Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB2), Pakollinen

##### Tavoitteet

*Lausekkeet ja yhtälöt*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *harjaantuu käyttämään matematiikkaa ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä*
- *oppii muodostaan lausekkeita ja yhtälöitä annettuihin ongelmiin sekä ratkaisemaan yhtälöitä ja tulkitsemaan saatua ratkaisua*
- *osaa soveltaa lukujonoja ja niistä muodostettuja summia matemaattisten ongelmien ratkaisussa*
- *osaa käyttää ohjelmistoja polynomifunktion tutkimisessa, polynomiyhtälöihin ja polynomifunktioihin liittyvien sovellusten yhteydessä.*

##### Keskeiset sisällöt

*Lausekkeet ja yhtälöt*

- *ongelmien muotoileminen yhtälöiksi*
- *yhtälöiden ratkaiseminen*
- *ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen*
- *toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen*
- *aritmeettinen lukujono ja summa*

- *geometrinen lukujono ja summa*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opiskelijat voivat tehdä tehtäviä välillä pareittain tai pienissä ryhmissä, jolloin heidän vuorovaikutustaitonsa kehittyvät. Turvallinen opiskeluympäristö kannustaa opiskelijoita keskusteluun sekä yhteistyöhön.

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opiskelijaa ohjaataan huomaamaan, että menestyksellinen matematiikan opiskelu vaatii pitkäjänteisyyttä. Opetuksessa kannustetaan ottamaan vastuu omasta oppimisesta ja tuetaan opiskelijan itseluottamusta matematiikan oppijana.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Geometria, 2 op (MAB3)**

### **Opintojakson moduulit**

- Geometria, 2 op (MAB3), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Geometria*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista*
- *vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan*
- *osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen*
- *osaa käyttää ohjelmistoja kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa sekä geometriaan liittyvien sovellusten yhteydessä.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Geometria*

- *kuvioiden yhdenmuotoisuus*
- *suorakulmaisen kolmion trigonometria*
- *Pythagoraan lause ja Pythagoraan lauseen käänteislause*
- *kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen*

- *geometrian menetelmien käyttö tasokoordinaatistossa*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Geometria on vanha matematiikan osa-alue. Geometrian opiskelussa sivutaan matematiikan historiaa ja opitaan hahmottamaan matematiikan merkitystä mm. vanhoissa korkeakulttuureissa, kuten antiikin Kreikassa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4)**

### **Opintojakson moduulit**

- Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Matemaattisia malleja*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *näkee reaali maailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla*
- *arvioi lineaarisen ja eksponentiaalisen kasvun malleja muun muassa taulukkolaskentaohjelman avulla ja tekee ennusteita mallien avulla*
- *tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta*
- *osaa käyttää ohjelmistoja mallintamisessa, polynomi- ja eksponenttifunktion ominaisuuksien tutkimisessa sekä polynomi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisussa sovellusten yhteydessä.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Matemaattisia malleja*

- *lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen*
- *eksponenttiyhtälön ratkaiseminen*
- *ennusteet ja mallin hyvyys*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Monia yhteiskunnallisia ilmiöitä voidaan mallintaa matemaattisesti. Opintojaksossa voidaan esimerkiksi tarkastella väestönkasvua eksponentiaalisen mallin avulla sekä vertailla erilaisia kasvuennusteita.

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Matematiikan avulla voidaan jäsentää globaaleja ongelmia. Tutustutaan matemaattisen mallinnuksen merkitykseen esimerkiksi ilmastonmuutokseen ja luonnonvarojen riittävyyteen liittyvien kysymysten yhteydessä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5)

### Opintojakson moduulit

- Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5), Pakollinen

### Tavoitteet

*Tilastot ja todennäköisyys*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *harjaantuu käsittelemään, havainnollistamaan ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja*
- *perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin ja sitä havainnollistaviin malleihin*
- *osaa käyttää ohjelmistoja digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä havaintoaineiston tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyslaskennassa.*

### Keskeiset sisällöt

*Tilastot ja todennäköisyys*

- *tilastoaineiston havainnollistaminen ja tunnuslukujen määrittäminen*
- *regression ja korrelaation käsitteet*
- *havainto ja poikkeava havainto*
- *ennusteiden tekeminen*
- *todennäköisyyden käsite*
- *yhteen- ja kertolaskusääntö*
- *kombinaatiot ja tuloperiaate*
- *todennäköisyyslaskennan malleja*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Tilastojen tulkintataidot ovat osa yhteiskunnallista osaamista.

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Tilastotiedettä ja todennäköisyyslaskentaa sovelletaan hyvin monilla eri tieteenaloilla. Opintojaksolla voidaan tarkastella tilastoja eri aloilta, esim. biologia, maantiede, taloustiede. Tavoitteena on, että opiskelija kehittyä tilastollisten aineistojen käsittelyssä ja tulkinassa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Talousmatematiikka, 2 op (MAB6-MAB7)**

### **Opintojakson moduulit**

- Talousmatematiikan alkeet, 1 op (MAB6), Pakollinen
- Talousmatematiikka, 1 op (MAB7), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Talousmatematiikan alkeet*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hallitsee talousmatematiikan peruskäsitteet ja -taidot*
- *syventää prosenttilaskennan taitojaan*
- *oppii kuvaamaan talouselämän asioiden kehittymistä*
- *osaa käyttää tietolähteitä ja ohjelmistoja laskelmien tekemisessä sovellusten yhteydessä.*

*Talousmatematiikka*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *oppii hyödyntämään matemaattisia valmiuksiaan resurssien riittävyyteen, talouden suunnitteluun, yrittäjyyteen ja kannattavuuden laskentaan*
- *soveltaa lukujonojen kaavoja talouteen liittyvissä matemaattisissa ongelmissa*
- *oppii soveltamaan taloudellisiin tilanteisiin matemaattisia malleja ja ymmärtää niiden rajoitukset*
- *osaa hyödyntää ohjelmistoja laskelmien tekemisessä ja sovellusten yhteydessä.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Talousmatematiikan alkeet*

- *suhteellinen osuus, vertailu, muutoksen laskeminen*
- *indeksi*
- *korkokäsite, yksinkertainen korko*
- *verotus*
- *valuutat*

#### Talousmatematiikka

- *aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat*
- *korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus*
- *talletukset ja lainat*
- *taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia*

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

##### Yhteiskunnallinen osaaminen

Talousmatematiikan verotukseen, korkoihin, lainoihin, indekseihin ja valuuttoihin liittyvien peruskäsitteiden tunteminen on oleellinen osa yhteiskunnallista osaamista. Opintojaksossa tehtävät laskut tukevat myös opiskelijan oman talouden hallinnan taitojen kehittymistä.

##### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB8)

### Opintojakson moduulit

- Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB8), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Matemaattinen analyysi*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin*
- *ymmärtää derivaatan tulkinnan funktion muutosnopeutena*
- *osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla*
- *osaa määrittää sovellusten yhteydessä polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktion kulun tutkimisessa sekä funktion derivaatan ja suljetun välin ääriarvojen määrittämisessä sovellusten yhteydessä.*

#### Keskeiset sisällöt

*Matemaattinen analyysi*



- *graafisia ja numeerisia menetelmiä*
- *polynomifunktion derivaatta*
- *polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen*
- *polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen suljetulla välillä*
- *funktion muutosnopeuden määrittäminen ohjelmistojen avulla*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Derivaatan avulla voidaan optimoida esimerkiksi materiaalien käyttöä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB9)**

### **Opintojakson moduulit**

- Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB9), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tutustuu normaalijakaumaan matemaattisena mallina*
- *tutustuu binomijakaumaan matemaattisena mallina*
- *vahvistaa ja monipuolistaa tilastojen käsittely- ja tutkimustaitojaan ohjelmistojen avulla*
- *tietää, kuinka lasketaan tilastollisiin jakaumiin liittyviä tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä, ja osaa määrittää ne ohjelmistojen avulla*
- *ymmärtää luottamusvälin ja virhemarginaalin käsitteen ja osaa määrittää ne ohjelmistojen avulla.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat*

- *normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet (odotusarvo ja keskihajonta)*
- *toistokoe*
- *binomijakauma*
- *luottamusvälin ja virhemarginaalin käsite*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa vahvistetaan tilastojen käsittelytaitoja. Luottamusvälin ja virhemarginaalin käsitteet ovat tärkeitä tulkittaessa esimerkiksi erilaisten kyselyjen ja gallupien tuloksia.

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Tilastotiedettä käytetään välineenä monien alojen tutkimuksessa. Normaalijakauma on keskeinen matemaattinen malli kvantitatiivisessa tutkimuksessa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Lyhyen matematiikan kertaus, 2 op (MAB10)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kerrataan lukion lyhyen matematiikan oppimäärän pääkohdat.
- Tuetaan opiskelijan valmistautumista ylioppilaskirjoituksiin.
- Vahvistetaan opiskelijoiden ohjelmistotaitoja.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Lyhyen matematiikan oppimäärän pääkohdat.
- Tutustutaan entistä laajempiin, eri aihepiirien alueilta tietoa vaativiin tehtäviin valmistauduttaessa lyhyen matematiikan ylioppilaskirjoituksiin.
- Sähköinen vastaaminen

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan yhdessä ja auttamaan toisiaan ylioppilaskirjoituksiin valmistauduttaessa.

#### Hyvinvointiosaaminen

Vahvistetaan opiskelijan hyvinvointiosaamista ja stressinhallintataitoja esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita asettamaan tavoitteita ja laatimaan opiskelusuunnitelma ennen ylioppilaskirjoituksia.

## Monitieteinen ja luova osaaminen

Vahvistetaan opiskelijan ohjelmistotaitoja, että opiskelija osaa tuottaa vastaukset ylioppilaskirjoituksissa sähköisessä ympäristössä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksyty/hylätty).

## Lyhyen matematiikan tuki, 2 op (MAB17)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Vahvistaa ylioppilaskirjoituksissa tarvittavia peruslaskutaitoja.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kerrataan lyhyen matematiikan pakollisten moduulien keskeisiä sisältöjä.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Tuetaan opiskelijan taitoja kielentää omaa matemaattista ajatteluaan ja ongelmanratkaisuprosessia.

#### Hyvinvointiosaaminen

Tavoitteena on vahvistaa opiskelijan positiivista minäkuvaa matematiikan oppijana.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## 7.5. Biologia (BI)

### Oppiaineen tehtävä

*Biologia on luonnontiede, joka tutkii elämään liittyviä ilmiöitä molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Biologian opetuksen tarkoituksena on herättää kiinnostusta bio- ja ympäristötieteisiin*

ja tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun kehittymistä. Opetus vahvistaa opiskelijan käsitystä biologian merkityksestä osana luonnontieteellisen maailmankuvan rakentumista. Luonnontieteellinen maailmankuva perustuu tieteelliseen tutkimukseen ja auttaa siten opiskelijaa tarkastelemaan maailmaa tietoperustaisesti. Biologian opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita sekä evoluution merkityksen eliökunnan kehittämisessä.

Biologian oppiaine antaa opiskelijalle valmiuksia arkielämään, työelämään ja jatko-opintoihin. Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva siitä, että biotieteet ovat nopeasti kehittyviä tieteenaloja, joiden sovelluksia hyödynnetään monin tavoin esimerkiksi lääketieteissä, teollisuudessa sekä maa- ja metsätaloudessa. Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia.

Biologian opetukselle on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta, tutkimuksellisuus sekä aktivoivat ja vuorovaikutteiset työ- ja toimintatavat. Biologian opetuksessa tehdään laborointeja ja työskennellään myös digitaalisissa ja koulun ulkopuolisissa opiskeluympäristöissä. Opiskelun edetessä kokeellisen työskentelyn taidot monipuolistuvat ja syvenyvät. Opetuksessa tehdään monipuolisesti yhteistyötä muiden oppiaineiden kanssa. Biologian opetukseen sisältyviä ilmiöitä tarkastellaan erityisesti maantieteessä, kemiassa, fysiikassa, psykologiassa ja terveystiedossa kullekin oppiaineelle ominaisella tavalla.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Biologian opetuksen perustana on luonnon monimuotoisuuden ja sen kehittymisen ymmärtäminen. Opetuksessa keskeinen teema on kestävänsä tulevaisuuden rakentaminen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä biologian tavoitteiden saavuttamisen kanssa.

Biologian opetus vahvistaa luontevasti opiskelijan **hyvinvointiosaamista**. Opetus lisää opiskelijan ymmärrystä monimuotoisen, puhtaan ja terveellisen ympäristön merkityksestä ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Biologiassa korostuvat yksilöiden erilaisuus ja monimuotoisuus sekä niiden biologinen tausta, mikä antaa opiskelijalle työkaluja moninaisuuden ymmärtämiseen. Opiskelija saa ohjausta omien tavoitteidensa asettamisessa sekä tukea ja kannustusta oppimisprosessin eri vaiheissa, mikä vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta ja pitkäjänteisyyttä.

**Vuorovaikutusosaamisen** osalta opiskelija oppii biologian oppiaineessa argumentoimaan ja arvioimaan omia ja muiden näkökulmia biologisen tiedon avulla. Opetusta annetaan erilaisissa oppimisympäristöissä ja monipuolisilla työmenetelmillä, mikä kehittää opiskelijan sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia valmiuksia.

Biologian opetus ohjaa opiskelijaa luonnontieteelliseen ajatteluun, tiedonhankintaan ja tietojen kriittiseen analyysiin tukien näin **monitieteistä ja luovaa osaamista**. Opetuksessa perehdytään biologian ja sitä lähellä olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Biologian opetus harjaannuttaa opiskelijaa tutkimuksellisuuteen sekä monitieteiseen ja luovaan työskentelyyn vaihtelevissa oppimisympäristöissä.

**Yhteiskunnallisen osaamisen** osalta biologian opetuksessa annetaan opiskelijalle valmiuksia työskennellä yhteiskunnan kannalta tärkeillä aloilla, kuten terveydenhuollossa, ympäristöalalla sekä maa- ja metsätaloudessa. Biotieteet ovat nopeasti kehittyvä kansainvälinen ala, jonka sovelluksia hyödynnetään yhteiskunnassa paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Biologian opetus antaa tietopohjan, jonka avulla opiskelija voi ottaa kantaa moniin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja kykenee kriittisyyteen seurattessaan mediaa. Opetus ohjaa opiskelijaa kestävänsä elämäntapaan ja globaalin vastuun ottamiseen aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä vahvistaen näin opiskelijan **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

Biologian opetus kehittää opiskelijan **ympäristöosaamista** ja halua vaalia luonnon monimuotoisuutta. Siinä korostuu ymmärrys luonnon ainutlaatuisuudesta ja itseisarvosta. Opetuksessa käsitellään biologisten sovellusten ja ekosysteemipalveluiden mahdollisuuksia kestävän tulevaisuuden kannalta. Opetus auttaa opiskelijaa tekemään kestäviä valintoja arkielämässä sekä soveltamaan biologista tietoa **eettisyyttä** vaativissa pohdinnoissa.

## Tavoitteet

Biologian opetuksessa edistetään opiskelijan kykyä tarkastella ilmiöitä biotieteiden näkökulmasta sekä vahvistetaan ja syvennetään biologian tietoja, taitoja ja osaamista monipuolisesti. Tavoitteet liittyvät biologiseen tarkastelutapaan, biologian ilmiöihin ja prosesseihin sekä biologisiin taitoihin ja niiden soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

## Biologinen tarkastelutapa

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää biologian keskeisiä käsitteitä täsmällisesti ja oikeissa yhteyksissä
- osaa havainnollistaa biologialle ominaisia ilmiöitä lajesimerkkien avulla
- ymmärtää, että biologinen tieto perustuu tutkimukseen ja että Suomessa tehdään merkittävää alan tutkimusta
- ymmärtää biologisen tiedon ja siihen perustuvien sovellusten merkityksen innovaatioissa sekä erilaisten ongelmien ratkaisuisa
- saa kokemuksia, jotka syventävät kiinnostusta biologiaa ja sen opiskelua kohtaan.

## Biologiset ilmiöt ja prosessit

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa eliöiden perusrakenteita ja toimintoja
- ymmärtää biologisia syy-seuraussuhteita molekyylitasolta biosfääriin
- ymmärtää evoluution merkityksen
- tuntee biologiseen tietoon perustuvia sovelluksia.

## Biologiset taidot ja niiden soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- suunnittelee ja toteuttaa yksin tai ryhmässä kokeellista työskentelyä monipuolisissa oppimisympäristöissä, kuten maastossa, laboratoriossa ja virtuaalisissa ympäristöissä
- saa mahdollisuuden perehtyä biologian sovelluksiin vierailun, korkeakoulu-yhteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla
- käyttää ja arvioi kriittisesti biologisia tietolähteitä sekä ilmaisee ja perustelee erilaisia näkemyksiä biologialle ominaisella tavalla
- ymmärtää eliökunnan monimuotoisuuden säilyttämisen merkityksen, tiedostaa kestävän kehityksen välttämättömyyden sekä rohkaistuu toimimaan myönteisten ratkaisujen puolesta.

## Osaamisen arviointi

Biologiassa arvioidaan oppiaineen tavoitteiden saavuttamista moduulikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute ohjaavat opiskelijaa tulemaan tietoiseksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisen ja menetelmällisen osaamisen havainnointiin.

Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat opiskelijan tiedot ja taidot, kuten biologian peruskäsitteiden hallinta sekä ajattelu-, argumentointi- ja tutkimustaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, arvioida ja esittää biologista tietoa erilaisissa tilanteissa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan taito arvioida tietoa kriittisesti.

Opiskelija voi osoittaa arvioitavaa osaamista myös kokeellisilla työskentelyillä maastossa tai laboratorioissa sekä esitelmillä, tutkielmilla ja muilla tuotoksilla.

## Opintojaksot

### Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1)

#### Opintojakson moduulit

- Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Elämä ja evoluutio*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa selittää elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tunnistaa niitä esimerkeistä
- osaa solun perusrakennetta ja toimintaa tasolla, joka mahdollistaa evoluution ja ekosysteemin toiminnan ymmärtämisen
- osaa selittää perinnölliseen muunteluun, luonnonvalintaan ja lajiutumiseen liittyviä mekanismeja ja osaa selittää näiden merkityksen evoluutiolle
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen
- ymmärtää ja osaa selittää, miten biologinen tieto tuotetaan.

#### Keskeiset sisällöt

*Elämä ja evoluutio*

*Biologia tieteenä*

- elämän tunnuspiirteet ja organisaatiotasot
- biologiset tieteenalat ja tutkimusmenetelmät
- biologiset havainnot, tutkimuskysymykset ja hypoteesien muodostaminen

*Evoluutio*

- solujen synty ja kehittyminen
- suvullinen ja suvuton lisääntyminen
- muuntelu ja sen perinnölliset perusteet
- luonnonvalinta
- lajiutuminen
- kasvien ja eläinten evoluutio ja avainsopeumat
- ihmisen evoluutio
- evoluution tutkiminen

*Eliökunta*

- luokittelun periaatteet
- eliökunnan sukupuu ja keskeisimmät taksonit

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen painottuvat opintojaksolla esimerkiksi erityyppisten aineistojen hyödyntämisen ja opiskelijoiden omien tuotosten kautta.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin ohjaavaa, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Opiskelijan oppimista ja laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opintojakson aikana antamalla palautetta esimerkiksi opiskelijan työskentelystä vuorovaikutustilanteissa tai kriittiseen tiedonhakuun liittyvissä tehtävissä. Opiskelun aikaisen palautteen tarkoituksena on ohjata opiskelijaa tulemaan tietoisesti työskentelytavoistaan ja vuorovaikutustaidoistaan esimerkiksi ongelmanratkaisutehtävän yhteydessä.

Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan käsitteelliseen osaamiseen, kokonaisuuksien hallintaan ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

## Ekologia ja ympäristö, 2 op (BI2-BI3)

### Opintojakson moduulit

- Ekologian perusteet, 1 op (BI2), Pakollinen
- Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 1 op (BI3), Pakollinen

### Tavoitteet

*Ekologian perusteet*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa selittää ja arvioida abioottisten ja bioottisten ympäristötekijöiden vaikutuksen eliöiden sopeutumiseen ja levinneisyyteen*
- *osaa selittää populaatioiden, eliöyhteisöjen ja ekosysteemien rakennetta ja toimintaa sekä kuvata niitä esimerkkien avulla*
- *osaa kuvata luonnon monimuotoisuutta ja perustella sen merkityksen.*

*Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tuntee menetelmiä, joilla voidaan tutkia ja seurata ympäristön tilaa sekä tunnistaa ympäristöongelmia*
- *osaa vertailla, analysoida ja arvioida ihmisen toiminnan vaikutuksia ekosysteemeissä*
- *osaa esittää perustellen ympäristöongelmien ratkaisukeinoja ja tunnistaa ympäristön tilassa tapahtuvia positiivisia kehityssuuntia*
- *osaa arvioida ja perustella omaa toimintaansa ekologisen kestävyuden kannalta*
- *osaa hankkia, analysoida, tulkita ja esittää ekologista tutkimusaineistoa.*

### Keskeiset sisällöt

*Ekologian perusteet*

### *Ekologian perusteet*

- *ekosysteemien rakenne ja dynaamisuus*
- *hiilen, typen ja fosforin kierto ja energian virtaus ekosysteemissä*
- *populaatioiden ominaisuudet*
- *sopeutuminen, ekolokerot ja levinneisyys*
- *lajien väliset suhteet*

### *Luonnon monimuotoisuus*

- *lajin sisäinen monimuotoisuus, lajien monimuotoisuus, ekosysteemien monimuotoisuus*
- *monimuotoisuuden merkitys*

### *Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin*

#### *Ihmisen aiheuttamat ekosysteemien muutokset ja ympäristöongelmien ratkaisukeinoja*

- *ilmastonmuutoksen vaikutukset ekosysteemeihin*
- *happamoituminen*
- *rehevöityminen*
- *vierasaineiden vaikutukset ravintoketjuissa*
- *ihmisen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen*

### *Kestävää tulevaisuutta kohti*

- *ekosysteemipalveluiden merkitys ja ekologisesti kestävä kehitys*
- *toiminta kestävästä elämäntavan edistämiseksi ja ympäristön tilaan vaikuttaminen*

### Paikallinen lisäys

#### **Laaja-alainen osaaminen**

##### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Yhteiskunnallinen osaaminen kehittyy esimerkiksi opiskelijan oman toiminnan tarkastelussa ekologisen kestävyuden näkökulmasta.

##### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Globaali- ja kulttuuriosaaminen kehittyy, kun opintojaksolla käsitellään ympäristöongelmia ja niiden ratkaisukeinoja.

##### **Opintojakson arviointi**

###### Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Opiskelijan oppimista ja laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opintojakson aikana antamalla palautetta esimerkiksi opiskelijan työskentelystä maastossa. Opiskelun aikaisen palautteen tarkoituksena on ohjata opiskelijaa tulemaan tietoisesti työskentelytavoistaan esimerkiksi tutkimustehtävän yhteydessä.

Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan käsitteelliseen osaamiseen, kokonaisuusien hallintaan ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.



## Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI4)

### Opintojakson moduulit

- Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Solu ja perinnöllisyys*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa nimetä solun perusrakenteet
- osaa selittää solujen keskeisiä toimintoja
- hallitsee periytymisen perusmekanismit ja osaa soveltaa niitä esimerkkien avulla
- osaa mikroskopoida erilaisia soluja ja tulkita solujen mikroskooppisia rakenteita
- osaa toteuttaa pienen kokeellisen työn.

### Keskeiset sisällöt

*Solu ja perinnöllisyys*

*Tumallisen solun rakenne ja toiminta*

- solu tutkimuskohteena
- biomolekyylit
- eläin-, kasvi- ja sienisoluu
- geenien ilmeneminen ja sen säätely
- fotosynteesi
- soluhengitys, käymisreaktiot

*Solujen lisääntyminen*

- mitoosi ja solun jakautuminen
- meioosi ja sukusolujen synty

*Periytymisen perusteet*

- geenimutaatioiden tuottamat uudet alleelit
- mendelistinen periytyminen
- kodominantti periytyminen, polygeeninen periytyminen, sukupuoleen sitoutunut periytyminen, periytymistavan päättelemisen sukupuusta

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutusosaamisen taitoja voidaan harjoittaa esimerkiksi perinnöllisyyteen liittyvien tehtävien ratkomisella pienissä ryhmissä tai parityönä. Monitieteistä ja luovaa osaamista voidaan kehittää esimerkiksi biologisten prosessien mallinnusten, animaatioiden tai yksinkertaisten koejärjestelyiden avulla.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Opiskelijan

oppimista ja laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opintojakson aikana antamalla palautetta esimerkiksi opiskelijan työskentelystä vuorovaikutustilanteissa tai kokeellisen työskentelyn yhteydessä. Opiskelun aikainen palaute ohjaa opiskelijaa tulemaan tietoisesti työskentelytavoistaan ja vuorovaikutustaidoistaan esimerkiksi ongelmanratkaisutehtävien yhteydessä.

Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan käsitteelliseen osaamiseen, kokonaisuuksien hallintaan ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

## Ihmisen biologia, 2 op (BI5)

### Opintojakson moduulit

- Ihmisen biologia, 2 op (BI5), Valinnainen

### Tavoitteet

*Ihmisen biologia*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- osaa nimetä ja tunnistaa tärkeimpien elinten ja elimistöjen rakenteet ja selittää niiden toimintaperiaatteita
- ymmärtää, mitä homeostasia on, ja osaa kertoa esimerkkejä siihen vaikuttavista tekijöistä
- osaa kuvata elimistön viestintäjärjestelmiä ja selittää, kuinka eri osat viestivät keskenään
- osaa selittää elimistön kykyä aistia ympäristöä ja reagoida muutoksiin
- osaa selittää ja vertailla elimistön eri puolustusmekanismeja mikrobeja vastaan
- osaa kertoa ja perustella lisääntymisen keskeisimmät vaiheet hedelmöityksestä syntymään
- osaa toteuttaa pienimuotoisen, ihmisen elimistön toimintaa mittaavan kokeellisen työn ja esittää sen tulokset.

### Keskeiset sisällöt

*Ihmisen biologia*

*Solu, kudokset, elin*

- solujen erilaistuminen kantasoluista ja syöpäsolut
- elinten muodostuminen eri kudostyypeistä

*Elimistön säätely*

- hermoston rakenne ja toiminta
- umpirauhaset ja hormonit

*Aineenvaihdunta*

- ruoansulatuselimistö
- verenkiertoelimistö
- hengityselimistö
- kuona-aineiden erityminen

*Liikkuminen*

- tuki- ja liikuntaelimistö

*Elimistön sopeutuminen ympäristöön*

- iho ja lämmönsäätely
- aistit
- puolustusjärjestelmä

### Lisääntyminen

- sukuelimet ja sukupuolen kehitys
- hedelmöitys, raskaus ja synnytys

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Hyvinvointiosaamisen taitoja kehitetään esimerkiksi kytkemällä ihmisen anatomia ja fysiologia ihmisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, jota opiskellaan myös terveystiedon opintojaksoilla.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Laaja-alaisen osaamisen taitoja kehitetään esimerkiksi arvioimalla opiskelijan tietoja oman kehon toiminnasta ja taitoja yhdistää terveellisten elämäntapojen merkitys elimistön hyvinvoinnille. Opiskelun aikainen palaute ohjaa opiskelijaa tulemaan tietoisiksi omasta työskentelystään ja edistymisestään esimerkiksi fysiologiaan ja ihmisen hyvinvointiin liittyvien tehtävien yhteydessä. Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan käsitteelliseen osaamiseen, kokonaisuusien hallintaan ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin. Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

## Biotekniikka ja sen sovellukset, 2 op (BI6)

### Opintojakson moduulit

- Biotekniikka ja sen sovellukset, 2 op (BI6), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Biotekniikka ja sen sovellukset*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee eri mikrobien rakenteet ja ymmärtää niiden perustoiminnot
- osaa kertoa esimerkkejä siitä, miten mikrobeja voidaan hyödyntää biotekniikassa
- syventää tietoja nukleiinihapoista ja niiden ominaisuuksista sekä tietää, miten niitä voidaan hyödyntää geenitekniikassa
- osaa selittää esimerkkien avulla biotekniikan keskeisimpiä sovelluksia ja innovaatioita sekä perustella niiden merkityksen jalostuksessa, lääketieteissä, teollisuudessa sekä ympäristönsuojelussa
- osaa tunnistaa ja arvioida biotekniikan mahdollisuuksia ja riskejä sekä esittää niistä perusteltuja eettisiä mielipiteitä
- osaa suunnitella ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeellisen työn.

#### Keskeiset sisällöt

*Biotekniikka ja sen sovellukset*

*Mikrobit*

- mikrobien luokittelu
- bakteerien rakenne, muuntelu, antibioottiresistenssi
- virusten rakenne ja lisääntyminen
- mikrobien hyödyntäminen biotekniikassa

#### DNA:n muokkaus ja tutkiminen geeniteknikalla

- tumallisen ja tumattoman solun perimän ja geenien toiminnan erot
- DNA:n monistaminen, pilkkominen ja palojen erottelu
- DNA:n sisältämän informaation selvittäminen
- geenien siirto- ja muokkausmenetelmät

#### Biotekniikan keskeiset sovellukset ja merkitys

- perinteinen ja geeniteknikkaan perustuva kasvi- ja eläinjalostus
- lääketieteet
- genomitieto ja sen hyödyntäminen
- DNA-tietoon perustuva yksilön ja lajien tunnistus
- ympäristönsuojelu
- teollisuus

#### Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Eettistä osaamista vahvistetaan esimerkiksi valitsemalla niitä tukevia työskentelytapoja, kuten mediaseuranta, aineistoihin pohjautuva arvopohdinta tai haastattelu-/kyselytutkimus.

#### Opintojakson arviointi

##### Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Laaja-alaisesta osaamisesta annetaan opiskelun aikana palautetta esimerkiksi sen perusteella, kuinka opiskelija kykenee perustelemaan mielipiteitään/näkemyksiään ja kuinka hän onnistuu biologian soveltamiseen liittyvässä kokeellisessa työssään.

Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan käsitteelliseen osaamiseen, kokonaisuuksien hallintaan ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

## Biologia - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (BI7)

#### Tavoitteet

##### Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan ja syvennetään biologissa opittuja asioita.

#### Keskeiset sisällöt

##### Paikallinen lisäys

- Opintojakso on tiivistelmä lukion biologian oppimäärään kuuluvista pakollisista ja syventävistä opinnoista. Opintojaksolla pyritään biologisten lainalaisuuksien kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen ja tietojen syventämiseen. Opintojakso soveltuu opiskeltavaksi ennen ylioppilaskirjoitusten ainereaalikoetta

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Opintojakso on tiivistelmä lukion biologian oppimäärään kuuluvista pakollisista ja syventävistä opinnoista. Opintojaksolla pyritään biologisten lainalaisuuksien kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen ja tietojen syventämiseen.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opiskelun aikainen palaute ohjaa opiskelijaa yhdistelemään eri opintojaksoilla opittuja asioita ja liittämään ne laajempiin kokonaisuuksiin. Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen työskentelyyn.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (suoritettu/hylätty).

#### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojakso on tiivistelmä lukion biologian oppimäärään kuuluvista pakollisista ja syventävistä opinnoista.

## **Biologiaa laboroiden, 2 op (BI8)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Kerrataan ja syvennetään biologian opintojaksojen sisältöjä. Opintojaksolle on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla opetellaan luonnontieteellisessä työskentelyssä tarvittavia perustietoja ja – taitoja.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Opintojakso ohjaa tieteelliseen työskentelyyn, opettaa laatimaan hypoteeseja, tekemään kokeita, havainnoimaan tutkimusten tuloksia sekä arvioimaan niitä. Vuorovaikutusosaamisen taitoja harjoitellaan pari- ja pienryhmätyöskentelyllä.

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Monitieteistä ja luovaa osaamista voidaan kehittää esimerkiksi biologisten prosessien mallinnusten, animaatioiden tai yksinkertaisten koejärjestelyiden avulla.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opiskelijan oppimista ja laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opintojakson aikana antamalla palautetta esimerkiksi opiskelijan työskentelystä vuorovaikutustilanteissa tai kokeellisen työskentelyn yhteydessä. Opiskelun aikainen palaute ohjaa opiskelijaa tulemaan tietoisiksi työskentelytavoistaan ja vuorovaikutustaidoistaan laboratoriotyöskentelyn yhteydessä. Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen työskentelyyn. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (suoritettu/hylätty).

### Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla opetellaan luonnontieteellisessä työskentelyssä tarvittavia perustietoja ja – taitoja. Käytännön taitojen lisäksi pyritään kehittämään havaintojen tekemistä, niiden käsittelyä ja analysointia sekä luonnontieteellistä ajattelua ylipäänsä. Opintojakso ohjaa tieteelliseen työskentelyyn, opettaa laatimaan hypoteeseja, tekemään kokeita, havainnoimaan tutkimusten tuloksia sekä arvioimaan niitä. Opintojakson aikana voidaan tehdä yhteistyötä NordLabin kanssa.

## 7.6. Maantiede (GE)

### Oppiaineen tehtävä

*Maantiede tarkastelee luonnon, ihmisen ja yhteiskunnan ilmiöitä ja vuorovaikutusta. Maantieteen opetuksen tehtävänä on avartaa opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja kehittää valmiuksia ymmärtää maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja niiden ajallista muutosta sekä alueellisia ongelmia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.*

*Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja näkemyksiä, ottamaan kantaa omassa ympäristössään, lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Opetus harjaannuttaa opiskelijan osallistumis- ja vaikuttamistaitoja sekä tukee opiskelijaa kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa. Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutusta sekä tarkastelemaan maailmaa muuttuvana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä.*

*Maantieteen opetuksessa integroituvat luonnontieteelliset ja humanistis-yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetus antaa opiskelijalle valmiuksia ympäristö- ja ihmisoikeuskysymysten tarkasteluun sekä tukee opiskelijan kasvua sivistyneeksi ja vastuulliseksi kansalaiseksi.*

*Nuorten elämämaailma sekä opiskelijan arkiset kokemukset ja havainnot ovat maantieteen opetuksen lähtökohta. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä. Tutkiva lähestymistapa ja geomedian käyttö auttavat opiskelijaa syventämään maantieteellistä ajattelua sekä ymmärtämään arkiympäristössä ja paikallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla tapahtuvia muutoksia. Geomedialla tarkoitetaan maantieteellisiä tiedonhankinta- ja esitystapoja, esimerkiksi karttoja, paikkatietoa, diagrammeja, kuvia, videoita, kirjallisia lähteitä, mediaa ja suullisia esityksiä. Geomedian monipuolinen käyttö tukee opiskelijaa maantieteellisen tiedon hankinnassa, analysoinnissa, tulkinnassa ja visuaalisessa esittämisessä. Ajankohtaisten uutisten käsittely opetuksessa kehittää opiskelijan maailmankuvan rakentumista ja kriittistä ajattelua sekä auttaa häntä ymmärtämään lähiympäristössä ja muualla maailmassa tapahtuvia muutoksia.*

### Laaja-alainen osaaminen

*Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä maantieteen tavoitteiden saavuttamisen kanssa.*

*Maantieteen opetuksessa tuetaan opiskelijan **hyvinvointi-** ja **vuorovaikutusosaamisen** kehittymistä. Maantieteen opetukselle ominaiset työskentelytavat ovat opiskelijalähtöisiä ja*

vuorovaikutteisia vaihtelevissa oppimisympäristöissä. Maantieteen opetuksessa korostuvat erityisesti sosiaaliset ja yhteistyötaidot sekä vastuunotto omasta ja muiden työskentelystä. Opiskelija saa ohjausta omien tavoitteiden asettamisessa sekä tukea ja kannustusta oppimisprosessin eri vaiheissa, mikä vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta ja pitkäjänteisyyttä.

Maantieteen opetus harjaannuttaa opiskelijaa tutkimuksellisuuteen sekä **monitieteelliseen ja luovaan** työskentelyyn. Opetuksessa perehdytään maantieteen ja sitä lähellä olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Geomediataidot vahvistavat opiskelijan monilukutaitoa. Maantieteen opetus motivoi opiskelijaa luonnontieteelliseen ja humanistis-yhteiskuntatieteelliseen ajatteluun, tiedonhankintaan sekä tietojen kriittiseen analyysiin.

Maantieteen opetus antaa tietopohjan, jonka avulla opiskelija voi ottaa kantaa moniin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja kykenee kriittisyyteen seurattessaan mediaa. Opetus edistää opiskelijan ymmärrystä kestävästä kehityksestä aluesuunnittelun lähtökohdista ja antaa opiskelijalle valmiuksia osallistuvaan suunnitteluun. Opetus ohjaa opiskelijaa kestävään tulevaisuuteen ja globaalin vastuun ymmärtämiseen aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä, mikä vahvistaa **yhteiskunnallista osaamista**.

Maantieteen opiskelu vahvistaa opiskelijan **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** monipuolisesti. Opetus lisää ymmärrystä kulttuurisesta monimuotoisuudesta ja luonnonympäristön merkityksestä. Maantieteen opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva kestävästä elämäntavasta välttämättömyydestä. Opetus auttaa opiskelijaa soveltamaan maantieteellisiä tietoja ja taitoja omassa arkielämässä, eettisissä pohdinnoissa ja kestävässä kulutusvalinnoissa.

Maantieteen opetus syventää opiskelijan käsitystä ihmisoikeuksien merkityksestä, yhteiskunnan moninaisuudesta ja alueellisen identiteetin muodostumisesta tukien siten opiskelijan **globaali- ja kulttuuriosaamisen** kehittymistä. Maantieteelle on ominaista tarkastella ajankohtaisia maailmanlaajuisia ilmiöitä ja niiden vuorovaikutussuhteita. Maantiede tukee opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksien ja tulevaisuuden taitojen rakentamista sekä kasvua sivistyneeksi ja avarakatseiseksi ihmiseksi.

## Tavoitteet

Maantieteen opetuksessa vahvistetaan opiskelijan maantieteellistä ajattelua, syvennetään ilmiöiden ja prosessien ymmärtämistä sekä kehitetään monipuolisten taitojen hallintaa ja soveltamista. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

## Maantieteellinen ajattelu

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan maantieteeseen ja maantieteen tapaan hahmottaa ja tutkia maailmaa
- ymmärtää, mikä on ominaista maantieteelle tieteenalana ja mihin maantieteellistä osaamista tarvitaan arkielämässä, opiskelussa ja työelämässä
- osaa käyttää maantieteellisiä käsitteitä täsmällisesti ja ilmaista perusteltuja näkemyksiä maantieteelle ominaisella tavalla oikeissa yhteyksissä
- syventää maailman karttakuvan ja paikannimistön hallintaansa
- osaa tarkastella maailmaa eri lähtökohdista, kuten yksilön, yhteiskunnan ja ympäristön näkökulmista
- ymmärtää kestävästä elämäntavasta välttämättömyyden ja luonnonvarojen säästävän kiertotalouden merkityksen.

## Maantieteelliset ilmiöt ja prosessit

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä ja prosesseja
- ymmärtää ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja prosesseja
- ymmärtää luonnon- ja ihmismaantieteellisten ilmiöiden ja prosessien vuorovaikutuksen.

## Maantieteelliset taidot ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa havainnoida arkiympäristöjä ja tulkita maisemaa
- osaa vertailla ja analysoida luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita sekä niissä tapahtuvia muutoksia eri aluetasoilla
- osaa havainnoida, kuvata ja analysoida ihmisten hyvinvointia paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti
- osaa pohtia ja arvioida mahdollisia ratkaisuja ympäristön muutoksiin ja ihmisen toiminnan aiheuttamiin muutoksiin
- ymmärtää, soveltaa ja analysoi maantieteellistä tietoa sekä hyödyntää monipuolisesti geomeediaa tiedon hankinnassa, arvioinnissa ja esittämisessä
- seuraa ajankohtaisia maailman tapahtumia ja osaa kriittisesti arvioida niihin vaikuttavia tekijöitä sekä mahdollisia seurauksia
- tuntee alueiden kehittämisen, osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja
- saa valmiuksia toimia kantaaottavana ja kestävästä tulevaisuudesta edistävänä aktiivisena maailmankansalaisena.

## Osaamisen arviointi

Maantieteen yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan moduulikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute ohjaavat opiskelijaa tulemaan tietoiseksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin.

Maantieteen arvioinnin keskeisiä kohteita ovat maantieteellinen ajattelu, maantieteellisten ilmiöiden ja prosessien ymmärtäminen sekä maantieteellisten taitojen osaaminen ja soveltaminen. Opiskelija voi esittää maantieteellistä ajatteluaan ja tietoaan monipuolisin menetelmin. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, arvioida, havainnollistaa ja esittää maantieteellistä tietoa erilaisissa tilanteissa. Maantieteessä keskeisiä arvioitavia taitoja ovat karttojen luku- ja tulkintataito, graafiset esittämistaidot sekä muut geomeedia-aidot. Opiskelija voi osoittaa arvioitavaa osaamista myös kenttätöillä sekä esitelmillä, tutkielmilla ja muilla tuotoksilla.

## Opintojaksot

### Maailma muutoksessa, 2 op (GE1)

#### Opintojakson moduulit

- Maailma muutoksessa, 2 op (GE1), Pakollinen

#### Tavoitteet

Maailma muutoksessa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija



- kehittää maantieteellistä maailmankuvaansa ja osaa käyttää paikannimistöä luontevasti tarkoituksenmukaisissa yhteyksissä
- osaa analysoida ympäristön muutosten syitä ja arvioida ympäristön muutosten seurauksia eri alueilla
- tuntee keinoja ja osaa selittää, millaisten ratkaisujen avulla ympäristön muutoksia voidaan hillitä tai vaikutuksia lieventää eri alueilla
- osaa analysoida ihmiskunnan muutosten syitä ja arvioida muutosten seurauksia eri alueilla
- tuntee keinoja ja osaa arvioida, miten ihmistoiminnan aiheuttamiin muutoksiin voidaan vaikuttaa eri alueilla
- tuntee kestävän kehityksen sitoumuksia sekä osaa käyttää näitä eettisten perustelujen pohjana
- osaa hankkia, analysoida ja esittää asianmukaista ja luotettavaa tietoa alueellisista kysymyksistä geomedialla hyödyntäen
- osaa arvioida kriittisesti ajankohtaisia alueellisia uutisia ympäristön tai ihmiskunnan muutoksista eri medioissa.

## Keskeiset sisällöt

*Maailma muutoksessa*

*Maantiede tieteenalana*

- miten maantieteessä tarkastellaan ympäristöä ja maailmaa
- miten maantiedettä hyödynnetään työelämässä ja arjessa
- alueelliset ajankohtaiset uutiset

*Ympäristön muutoksia ja niiden ratkaisukeinoja*

- ilmastonmuutosten mekanismit
- nykyisen ilmastonmuutoksen syitä ja seurauksia
- kuivuus, aavikoituminen, myrskyt, tulvat
- ympäristön muutoksiin sopeutuminen ja niiden hillintä

*Ihmiskunnan muutoksia*

- väestön kasvun ja vaurastumisen maailmanlaajuiset ympäristövaikutukset
- puhtaan veden puute, nälkä
- hyvinvoinnin jakautuminen, köyhyys
- pakolaisuus
- kestävän kehityksen sitoumukset

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksossa korostuu laaja-alaisen osaamisen tavoitteista erityisesti eettisyys ja ympäristöosaaminen sekä hyvinvointiosaaminen. Laaja-alaista osaamista voidaan kehittää esimerkiksi opintojaksolla käytettävien työskentelytapojen kautta.

### Hyvinvointiosaaminen

Hyvinvointiosaaminen kehittyy esimerkiksi maantieteellisen maailmankuvan kehittyessä ja pohtiessa, miten ihmistoiminnan aiheuttamiin muutoksiin voidaan vaikuttaa eri alueilla.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksossa arvioidaan opiskelijan käsitteellisiä ja menetelmällisiä tietoja ja taitoja opiskelijan monipuolisen näytön avulla. Opintojakson formatiivinen arviointi tukee ja ohjaa opiskelijan oppimista opintojakson aikana, ja sen tarkoituksena on myös kiinnittää opiskelijan huomio hänen omaan työskentelyynsä. Formatiivinen arviointi on lähinnä ei dokumentoitavaa palautetta. Summatiivisella arvioinnilla todennetaan opiskelijan kurssin aikana tapahtunutta opintojakson tavoitteiden mukaista osaamista. Arvioinnin tukena voidaan käyttää esimerkiksi uutisseurantaa tai artikkelianalyyseja.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

## Luonnonmaantiede, 2 op (GE2)

### Opintojakson moduulit

- Sininen planeetta, 2 op (GE2), Valinnainen

### Tavoitteet

*Sininen planeetta*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti luonnonmaantieteen peruskäsitteitä ja paikannimistöä*
- *osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää luonnonmaantieteellistä tietoa geomedian avulla*
- *osaa selittää Maan planetaarisuudesta johtuvia ilmiöitä ja perustella ilmiöiden vaikutuksia luonnon järjestelmiin*
- *osaa kuvata ja analysoida elottoman ja elollisen luonnon alueellisuutta maapallolla*
- *osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä sekä selittää perustellen, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat*
- *osaa analysoida luonnonriskien syitä ja arvioida luonnonriskien seurauksia eri alueilla*
- *osaa selittää ja vertailla esimerkkien avulla, miten luonnonriskien seurauksia voidaan ennakoida tai vaikutuksia lieventää eri alueilla*
- *ymmärtää luonnonmaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten arkielämässä.*

### Keskeiset sisällöt

*Sininen planeetta*

*Luonnonmaantieteellinen ajattelu*

- *luonnonmaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen*
- *luonnonmaantieteen tietolähteet ja tutkimusmenetelmät*

*Ilmakehä ja vesikehä*

- *ilmakehän rakenne ja tuulet, muutokset otsonikerroksessa*
- *veden kiertokulku, sateet ja meriveden liikkeet, ENSO ja NAO*
- *sää ja sen ennustaminen*
- *ilmastoalueet*

*Kivikehä*

- *maapallon rakenne ja kiviaineksen kierto*
- *endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina*
- *endogeeniset ja eksogeeniset ilmiöt riskinä, keskeiset riskialueet, ennakointi ja niihin varautuminen*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteista monitieteinen ja luova osaaminen kytkeytyy tähän opintojaksoon. Monitieteisen ja luovan osaamisen taitojen kehittymistä tuetaan esimerkiksi erilaisten mallinnusten ja animaatioiden avulla sekä kytkemällä opintojakson keskeisiä sisältöjä muihin luonnontieteisiin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksossa arvioidaan opiskelijan käsitteellisiä ja menetelmällisiä tietoja ja taitoja opiskelijan monipuolisen näytön avulla. Opintojakson formatiivinen arviointi tukee ja ohjaa opiskelijan oppimista opintojakson aikana, ja sen tarkoituksena on myös kiinnittää opiskelijan huomio hänen omaan työskentelyynsä. Formatiivinen arviointi on lähinnä ei dokumentoitavaa palautetta. Summatiivisella arvioinnilla todennetaan opiskelijan kurssin aikana tapahtunutta opintojakson tavoitteiden mukaista osaamista. Arvioinnin tukena voidaan käyttää esimerkiksi uutisseurantaa tai artikkelianalyysejä.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

## Ihmismaantiede, 2 op (GE3)

### Opintojakson moduulit

- Yhteinen maailma, 2 op (GE3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Yhteinen maailma*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti ihmismaantieteen käsitteitä ja paikannimistöä*
- *tunnistaa kulttuurisia piirteitä ja niiden eroja, arvostaa niiden moninaisuutta sekä ottaa toiminnassaan huomioon ihmisoikeudet*
- *osaa hankkia, analysoida, arvioida ja esittää ihmismaantieteellistä tietoa geomedian avulla*
- *osaa kuvata ja analysoida ihmistoiminnan alueellisia piirteitä sekä ihmisen ja luonnon välisiä riippuvuussuhteita eri aluetasoilla*
- *osaa analysoida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta ihmisen toimintaan sekä vertailla eri alueita*
- *osaa analysoida esimerkkien avulla ihmiskunnan riskien ja ympäristöriskien syitä ja arvioida niiden seurauksia sekä tunnistaa keinoja, miten riskien seurauksia voidaan hillitä tai vaikutuksia lieventää eri alueilla*
- *ymmärtää ihmismaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa, ihmisten arkielämässä ja omassa toiminnassaan.*

### Keskeiset sisällöt

*Yhteinen maailma*

*Ihmismaantieteellinen ajattelu*

- *ihmismaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen*
- *ihmismaantieteen tietolähteet ja tutkimusmenetelmät*

- paikkojen kokeminen ja miellekartat

#### Väestö, asutus ja kulttuurit

- väestörakenne ja väestönmuutokset
- asutuksen sijoittuminen, muuttoliikkeet
- kulttuurien moninaisuus, alueellinen identiteetti ja ihmisoikeuksien toteutuminen, kuten alkuperäiskansojen asema

#### Kaupungit ja kaupungistuminen

- maankäyttö ja rakennettu ympäristö
- kaupunkiympäristön muutokset ja ekokaupungit

#### Tuotannon alueelliset piirteet ja luonnonvarojen kestävä käyttö

- maa-, metsä- ja kalatalous
- kaivannaiset, energialähteet
- teollisuus
- kiertotalous

#### Liikkuminen, palvelut ja vuorovaikutus

- saavutettavuus, liikenneverkot ja matkailu
- globalisaatio
- innovaatioiden alueellinen leviäminen

#### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteista opintojaksossa korostuvat erityisesti globaali- ja kulttuuriosaaminen sekä yhteiskunnallinen osaaminen. Näiden kehittymistä tuetaan esimerkiksi erilaisten media-analyysejä avulla sekä kytkemällä opintojakson keskeisiä sisältöjä yhteiskuntatieteisiin.

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson tavoitteisiin kuuluu, että opiskelija tunnistaa kulttuurisia piirteitä ja niiden eroja, arvostaa niiden moninaisuutta sekä ottaa toiminnassaan huomioon ihmisoikeudet.

#### Opintojakson arviointi

##### Paikallinen lisäys

Opintojaksossa arvioidaan opiskelijan käsitteellisiä ja menetelmällisiä tietoja ja taitoja opiskelijan monipuolisen näytön avulla. Opintojakson formatiivinen arviointi tukee ja ohjaa opiskelijan oppimista opintojakson aikana, ja sen tarkoituksena on myös kiinnittää opiskelijan huomio hänen omaan työskentelyynsä. Formatiivinen arviointi on lähinnä ei dokumentoitavaa palautetta. Summatiivisella arvioinnilla todennetaan opiskelijan kurssin aikana tapahtunutta opintojakson tavoitteiden mukaista osaamista. Arvioinnin tukena voidaan käyttää esimerkiksi kartta- ja diagrammitehtäviä.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

## Geomedia, 2 op (GE4)

### Opintojakson moduulit

- Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta, 2 op (GE4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- osaa asettaa maantieteellisiä kysymyksiä ja toteuttaa tutkimuksen tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektin, jossa on paikallinen, alueellinen tai globaali ulottuvuus
- ymmärtää ja osaa selittää, miten geomediaa sovelletaan maantieteellisessä tutkimuksessa, omassa arjessa ja yhteiskunnan eri aloilla
- osaa hyödyntää paikkatietosovelluksia ja tietää niiden toimintaperiaatteita
- osaa havainnoida arkiympäristöjä, tulkita maisemaa ja karttoja sekä kuvata ja selittää luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiötä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita
- tuntee ja osaa kuvata aluesuunnittelun tavoitteet ja eri tasot sekä kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä suunnitteluun ja kehittämiseen.

### Keskeiset sisällöt

*Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta*

*Maantieteellinen tutkimus*

- geomedian käyttö tutkimuksessa; kartografian ja paikkatiedon perusteet, kuvat, videot, diagrammit ja taulukot sekä muut alueellisen tiedon lähteet
- ongelmien asettaminen, tutkimusaineiston hankinta, käsittely, analysointi, tulkinta, arviointi, havainnollistaminen ja esittäminen
- luonnon- ja kulttuurimaisemien tulkinta karttojen, kuvien ja muun geomedian avulla
- geomedian käyttö arjessa, työelämässä ja kestävästä tulevaisuudesta edistämässä

*Aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet*

- kaavoitus eri aluetasoilla
- osallistumisen keinot

*Maantieteellinen tutkielma tai osallistumis- ja vaikuttamisprojekti (opiskelijan valinnan mukaan)*

- näkökulma voi olla aluemaantieteellinen tai ilmiöpohjainen, keskeistä aiheen käsittelyssä on alueellisuus sekä ymmärrys ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta
- tutkielma tai muu projekti laaditaan yksin tai ryhmässä

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteista opintojaksossa korostuvat erityisesti monitieteinen ja luova osaaminen, vuorovaikutusosaaminen sekä yhteiskunnallinen osaaminen. Näiden kehittymistä tuetaan esimerkiksi hyödyntämällä opintojakson aikana monipuolisesti geomediaa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksossa arvioidaan opiskelijan käsitteellisiä ja menetelmällisiä tietoja ja taitoja opiskelijan monipuolisen näytön avulla. Opintojakson formatiivinen arviointi tukee ja ohjaa opiskelijan oppimista opintojakson aikana, ja sen tarkoituksena on myös kiinnittää opiskelijan huomio hänen omaan työskentelyynsä. Formatiivinen arviointi on lähinnä ei dokumentoitavaa palautetta. Summatiivisella arvioinnilla todennetaan opiskelijan kurssin aikana tapahtunutta opintojakson tavoitteiden mukaista osaamista. Arvioinnin tukena voidaan käyttää esimerkiksi, mielipidekirjoitusta, blogia tai geomedian käyttötaitoja ja soveltamiskykyä arkielämässä ja yhteiskunnan eri aloilla.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

## Maantiede - kertausta YO-kokeeseen, 1 op (GE5)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan ja syvennetään maantieteessä opittuja asioita.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Maantieteen opintojaksojen sisällöt, ylioppilaskirjoituksiin valmistautuminen.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakso on tiivistelmä lukion maantieteen oppimäärään kuuluvista pakollisista ja syventävistä opinnoista. Opintojaksolla pyritään maantieteellisten ilmiöiden kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen ja tietojen syventämiseen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan oppimista ja laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opintojakson aikana antamalla palautetta esimerkiksi opiskelijan työskentelystä. Opiskelun aikainen palaute ohjaa opiskelijaa yhdistelemään eri opintojaksoilla opittuja asioita ja liittämään ne laajempiin kokonaisuuksiin. Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen työskentelyyn. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (suoritettu/hylätty).

## 7.7. Fysiikka (FY)

### Oppiaineen tehtävä

*Fysiikan opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään fysiikan merkityksen jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opetuksessa perehdytään oppiaineen ja sen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opiskelijan luonnontieteellinen lukutaito kehittyy, mikä auttaa opiskelijaa arvioimaan kriittisesti erilaisia arjen valintoja sekä näkökulmia yhteiskunnallisessa keskustelussa. Fysiikan opetus antaa opiskelijalle valmiuksia menestyä jatko-opinnoissa luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla sekä hyödyntää fysiikan osaamistaan työelämässä. Monipuolisilla oppimistilanteilla ja -ympäristöillä edistetään opiskelijoiden mahdollisuuksia oppia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.*

Fysiikan opetuksen tuella opiskelijan ymmärrys fysiikan käsitteistä rakentuu ja opiskelija ymmärtää niitä kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella tasolla. Opiskelijan aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat muokkautuvat johdonmukaiseksi käsitykseksi ympäröivästä todellisuudesta opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutuksessa ja fysiikan teorioiden avulla.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat ympäristöstä tehdyt havainnot. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista sekä luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin moduulin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan työturvallisuutta noudattaen.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Fysiikan opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Opetus kehittää **yhteiskunnallista osaamista** antamalla opiskelijalle valmiuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttaa yhteiseen päätöksentekoon.

Opiskelijoiden oma tutkimuksellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita fysiikan opiskeluun. Opiskelija kehittää **vuorovaikutusosaamistaan** ja oppii pitkäjänteisyyttä sekä vastuunottamista omasta työskentelystään monipuolisten työtapojen avulla, esimerkiksi projektioppimisella ja ryhmässä työskentelemällä.

Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa: fysiikkaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa niin paikallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Opetus ohjaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan ja ympäristöstä, käyttämään fysiikan osaamistaan kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan luonnonvarojen kestäväen käytön, ympäristö- ja terveysvaikutusten sekä energiantuotantotapojen kannalta. Fysiikan opetus tukee näin **eettisyyttä ja ympäristöosaamista, globaali- ja kulttuuriosaamista** sekä **hyvinvointiosaamista**.

Fysiikan opintojen aikana harjoitellaan erilaisten tekstien kirjoittamista, kriittistä tulkittamista ja analysointia. Monilukutaitoa kehitetään tulkittamalla ja tuottamalla esimerkiksi kirjoitettua tekstiä, kuvia, videoita, taulukoita, kuvaajia tai kaavoja. **Monitieteinen ja luova osaaminen** saa tukea fysiikan opiskelusta myös tieto- ja viestintäteknologian osalta. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa tiedon etsimiseen, kokeellisten havaintojen keräämiseen, mittaustulosten käsittelyyn ja tulkittamiseen, tuotosten laatimiseen ja esittämiseen sekä mallintamiseen ja simulointiin.

### **Tavoitteet**

Fysiikan opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät fysiikan merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, tutkimisen taitoihin sekä fysiikan tietoihin ja niiden käyttämiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

### **Merkitys, arvot ja asenteet**

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa arvioida fysiikan ja teknologian merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle
- tunnistaa fysiikan osaamistaan sekä kykenee asettamaan omia tavoitteitaan, kohtaamaan oppimishaasteitaan ja soveltamaan fysiikan opiskelustrategioita
- perehtyy fysiikan soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä

- saa mahdollisuuksia perehtyä fysiikan sovelluksiin vierailujen, korkeakoulu yhteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla
- saa riittävät jatko-opintovalmiudet luonnontieteellisille ja fysiikkaa soveltaville aloille
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon.

### Tutkimisen taidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi
- osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa
- tunnistaa virhelähteiden vaikutuksen mittauksiin
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia.

### Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää fysiikan keskeisiä käsitteitä johdonmukaisesti ja oikeissa yhteyksissä
- jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia fysiikalle ominaisilla tavoilla
- ymmärtää fysiikan ilmiöitä ja periaatteita teknologisten sovellusten taustalla
- osaa muodostaa, tulkita ja arvioida erilaisia malleja sekä käyttää niitä ja simulaatioita ilmiöiden kuvaamiseen ja ennusteiden tekemiseen
- osaa käyttää asianmukaisia ohjelmia mallintamisen, laskennallisten ja graafisten ratkaisujen sekä tulosten ilmaisemisen välineenä
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti fysiikan tietojensa avulla.

### Osaamisen arviointi

Arviointi kohdistuu fysiikan yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa fysiikan osaamisensa tiedostamisessa ja kehittämisessä. Samalla opiskelija harjaantuu itsearviointiin.

Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Fysiikan tietoja ja niiden soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin, kuten selittämällä, graafisesti mallintamalla ja matemaattisia malleja käyttämällä. Erilaisten tuotosten lisäksi arvioidaan opiskelijan työskentelyä, esimerkiksi kysymysten muodostamista, ongelmanratkaisuprosessin kuvaamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon taito työskennellä kokeellisesti, hankkia tietoa ja soveltaa sitä.

### Opintojaksot

## Fysiikka yhteiskunnassa, 2 op (FY1-FY2)

### Opintojakson moduulit

- Fysiikka luonnontieteenä, 1 op (FY1), Pakollinen
- Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta, 1 op (FY2), Pakollinen



## Tavoitteet

### Fysiikka luonnontieteenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu fysiikkaan systemaattisena, kokeellisuuteen nojautuvana tieteenä
- tutustuu aineen rakenteen ja maailmankaikkeuden mittasuhteisiin
- tutustuu fysiikassa käytettäviin tiedonhankintamenetelmiin
- osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa ja sen opiskelua kohtaan.

### Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy energiaan fysiikan keskeisenä käsitteenä
- tuntee eri energialajeja ja energiantuotantotapoja
- osaa vertailla eri energiantuotantotapoihin ja niiden ympäristövaikutuksiin liittyviä suuruusluokkia
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon kestävän energiatalouden näkökulmasta.

## Keskeiset sisällöt

### Fysiikka luonnontieteenä

- suure ja yksikkö sekä SI-järjestelmä
- mittaaminen, tulosten kerääminen, niiden esittäminen graafisesti ja luotettavuuden arviointi
- graafinen malli ja lineaarinen malli
- yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen suunnitteleminen ja toteutus

### Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta

- energialajit, energian säilyminen ja muuntuminen
- energian tuotanto, teho, hyötysuhde ja energian siirtäminen
- energiantuotannon vaikutus ympäristöön ja ilmastomuutokseen

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vahvistetaan opiskelijan taitoa hahmottaa, miten luonnontieteellinen maailmankuva rakentuu kokeellisuuden pohjalta ja millaisia rakenteita tämä edellyttää. Esimerkkinä tällaisesta rakenteesta on SI-järjestelmä eli kansainvälinen yksikköjärjestelmä.

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Kokeelliset mittaukset, tulosten kerääminen ja esittäminen tutustuttavat opiskelijan luonnontieteille ominaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin. Vahvistetaan kykyä arvioida tiedon luotettavuutta. Kokeellinen työskentely harjoittaa luovuutta ja opiskelutaitoja.

### Vuorovaikutusosaaminen

Kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutus- ja ryhmätyöskentelytaitoja.

## Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Käsitellään esimerkiksi energiantuotannon vaikutuksia ympäristöön ja ilmastonmuutokseen. Tämä auttaa opiskelijaa ymmärtämään, miksi ihmisen toiminta on sovitettava ympäristön kantokykyyn sekä rajallisiin luonnonvaroihin ja niiden kestäväan käyttöön.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Energia ja lämpö, 2 op (FY3)

### Opintojakson moduulit

- Energia ja lämpö, 2 op (FY3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Energia ja lämpö*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- syventää ymmärrystään energiasta fysiikan keskeisenä käsitteenä
- osaa tutkia aineen termodynaamiseen tilaan ja olomuodon muutoksiin liittyviä ilmiöitä
- osaa soveltaa termodynamiikan käsitteitä ja malleja energiantuotannon ratkaisujen tarkastelussa ja kestäväan tulevaisuuden rakentamisessa
- tunnistaa energiatasapainon ja lämmönsiirtymisen merkityksen ilmastonmuutoksessa.

### Keskeiset sisällöt

*Energia ja lämpö*

- voima vuorovaikutuksen voimakkuuden mittana
- mekaaninen työ
- termodynaaminen systeemi ja tilanmuuttajat
- lämpötila, paine ja hydrostaattinen paine
- energian säilyminen, sisäenergia, energian siirtyminen ja lämpömäärä
- aineen lämpeneminen ja jäähtyminen sekä olomuodon muutokset
- lämpölaajeneminen
- kaasujen tilanmuutokset ja ideaalikaasun tilanyhtälö

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologisia taitoja voidaan käyttää esimerkiksi kokeellisten mittaustulosten keräämiseen, käsittelyyn ja tulkitsemiseen, tuotosten laatimiseen ja esittämiseen. Voidaan

tarkastellaan esimerkiksi absoluuttisen nollapisteen, veden ominaishöyrystyslämmön määrittämistä tai todentaa Boylen laki.

### **Vuorovaikutusosaaminen**

Vuorovaikutus- ja ryhmätyöskentelytaitoja voidaan harjoitella esimerkiksi tekemällä kokeellisia mittauksia.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Voima ja liike, 2 op (FY4)**

### **Opintojakson moduulit**

- Voima ja liike, 2 op (FY4), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Voima ja liike*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa tutkia kokeellisesti voimaan ja liikkeeseen liittyviä ilmiöitä*
- *osaa tuottaa ja analysoida graafisia esityksiä mittaustuloksista*
- *ymmärtää säilymislakien merkityksen fysiikassa*
- *tuntee voimaan ja liikkeeseen liittyviä turvallisuusnäkökohtia.*

### **Keskeiset sisällöt**

*Voima ja liike*

- *tasainen ja tasaisesti kiihtyvä suoraviivainen liike*
- *kappaleiden vuorovaikutus ja voima sekä Newtonin lait*
- *voimien yhteisvaikutus, voimakuvio ja liikeyhtälö*
- *paino ja kitka*
- *liike-energia, potentiaalienergia ja mekaaninen energia*
- *mekaanisen energian säilyminen ja mekaniikan energiaperiaate*
- *liikemäärä, impulssi, liikemäärän säilyminen ja yksiulotteiset törmäykset*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Hyvinvointiosaaminen

Turvallisuuskäsitteitä voidaan tarkastella esimerkiksi liikenteessä yhteiskunnan ja yksilön näkökulmista. Liikenneturvallisuuden kannalta keskeistä on ymmärtää liikkeeseen ja voimaan liittyvien suureiden välisiä yhteyksiä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY5)

### Opintojakson moduulit

- Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY5), Valinnainen

### Tavoitteet

*Jaksollinen liike ja aallot*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- osaa mallintaa planetaarista liikettä ympyräliikkeenä
- perehtyy värähtely- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä ja ääntä
- osaa kuvata jaksollista liikettä fysikaalisilla ja matemaattisilla käsitteillä
- osaa mallintaa mekaanista värähtelyä ja ääntä jaksollisena liikkeenä.

### Keskeiset sisällöt

*Jaksollinen liike ja aallot*

- momentti ja kappaleen kiertyminen
- tasapaino kiertymisen suhteen yksinkertaisissa tilanteissa
- tasainen ympyräliike ja normaalkiihtyvyys
- gravitaatiolaki ja planetaarinen liike
- jaksollinen liike, jaksonaika, taajuus ja amplitudi
- harmoninen voima ja värähtelyliike sekä harmonisen voiman potentiaalienergia
- mekaanisten aaltojen synty, eteneminen ja heijastuminen
- mekaanisten aaltojen diffraktio ja interferenssi sekä seisovat aallot
- ääni aaltoliikkeenä, äänen intensiteettitaso, äänen ominaisuudet ja eteneminen

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Mekaaniseen värähtelyyn ja ääneen liittyvissä tarkasteluissa opiskelija harjaantuu käyttämään jaksollisen liikkeen fysikaalisia ja matemaattisia käsitteitä sekä mallintamaan värähtelyilmiöitä.

### Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija tutustuu äänen ominaisuuksiin ja siihen, miten mekaaninen aaltoliike synnyttää kuuloaistimuksen. Moduulissa voidaan tarkastella äänen fysikaalisten ominaisuuksien yhteyttä esimerkiksi kuulovaurioihin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Sähkö, 2 op (FY6)

### Opintojakson moduulit

- Sähkö, 2 op (FY6), Valinnainen

#### Tavoitteet

Sähkö

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tutkia kokeellisesti sähköön liittyviä ilmiöitä ja tehdä sähköopin perusmittauksia
- osaa käyttää kentän ja potentiaalin käsitteitä sähkökentän kuvaamisessa
- tuntee sähkölaitteisiin ja sähköenergian siirtoon liittyviä turvallisuusnäkökohtia.

#### Keskeiset sisällöt

Sähkö

- jännite ja sähkövirta tasavirtapiireissä
- resistanssi ja Ohmin laki
- sähköteho ja Joulen laki
- vastusten kytkennät ja Kirchhoffin lait
- akut ja akun latauspiiri
- Coulombin laki ja homogeeninen sähkökenttä
- potentiaalienergia ja potentiaali homogeenisessa sähkökentässä
- kondensaattori ja kondensaattorin energia
- puolijohteet, diodi ja LED komponentteina virtapiirissä
- sähköturvallisuus: sulake, suojausluokitus ja läpilyöntilujuus

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Tutkiessaan sähköön liittyviä ilmiöitä ja tehdessään sähköopin perusmittauksia opiskelija oppii huomioimaan sähköturvallisuutta.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Tasavirtapiirien toimintaa voidaan opiskella esimerkiksi kokeellisesti.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY7)**

### **Opintojakson moduulit**

- Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY7), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Sähkömagnetismi ja valo*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää induktioilmiön keskeisen merkityksen sähkömagnetismissä*
- *ymmärtää sähköenergian tuotannon ja siirron fysikaaliset perusteet ja merkityksen yhteiskunnan toiminnan kannalta*
- *tunnistaa sähkömagneettisen säteilyn lähteitä ja vaikutuksia*
- *ymmärtää valon sähkömagneettisena ilmiönä.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Sähkömagnetismi ja valo*

- *ferromagnetismi ja magneettinen dipoli*
- *magneettinen vuorovaikutus ja magneetikenttä*
- *varatun hiukkasen liike homogeenisessa sähkö- ja magneetikentässä*
- *virtajohtimen magneetikenttä ja kahden virtajohtimen välinen voima*
- *sähkömagneettinen induktio, Lenzin laki ja pyörrevirrat*
- *generaattori, vaihtovirran synty, muuntaja ja energian siirto sähkövirran avulla*
- *sähkömagneettinen säteily ja sen spektri sekä mustan kappaleen säteilyn spektri*
- *valon heijastuminen, taittuminen ja kokonaisheijastuminen*
- *valon interferenssi ja diffraktio*
- *valon polarisaatio kvalitatiivisesti*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Keskeisten sisältöjen (sähkömagneettinen induktio, generaattori, vaihtovirran synty, muuntaja ja energian siirto sähkövirran avulla) hallitseminen mahdollistaa sähköenergian tuotantoon liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Aine, säteily ja kvantittuminen, 2 op (FY8)

### Opintojakson moduulit

- Aine, säteily ja kvantittuminen, 2 op (FY8), Valinnainen

### Tavoitteet

*Aine, säteily ja kvantittuminen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tuntee ionisoivan säteilyn vaikutukset ja tutustuu säteilyn turvalliseen käyttöön*
- *tutustuu kvanttifysiikkaan perustuvaan maailmankuvaan alkeishiukkasfysiikasta kosmologiaan*
- *ymmärtää kvantittumiseen perustuvan teknologian merkityksen nyky-yhteiskunnassa.*

### Keskeiset sisällöt

*Aine, säteily ja kvantittuminen*

- *energian kvantittuminen aineen ja säteilyn vuorovaikutuksessa*
- *fotoni sähkömagneettisen säteilykentän kvanttina*
- *atomin rakenne, atomin elektronien kvanttitilat ja aaltomekaanisen atomimallin periaate*
- *kvantittumiseen perustuva teknologia: laser ja kvanttirakenteet*
- *atomiytimen rakenne ja muutokset, radioaktiivinen hajoaminen*
- *ydinreaktiot, massan ja energian ekvivalenssi, ytimen sidosenergia*
- *ydinvoima, fission ja fuusion*
- *hajoamislaki*
- *ionisoivan säteilyn lajit ja biologiset vaikutukset sekä soveltaminen lääketieteessä ja teknologiassa*
- *hiukkasfysiikan standardimalli*
- *maailmankaikkeuden kehitys*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opiskelija saa valmiuksia osallistua keskusteluun ydinvoimasta ja radioaktiivisten lähteiden säteilystä.

### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opintojakson myötä opiskelijalle syntyy käsitys nykyisestä fysiikan tutkimukseen perustuvasta tieteellisestä maailmankuvasta globaalina kokonaisuutena.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Fysiikkaa kokeellisesti, 2 op (FY9)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan fysiikan kokeellisiin mittausten menetelmiin tekemällä fysiikan töitä.
- Töistä laaditaan työselostukset, joissa ilmenee työn tarkoitus, työn suoritus, työhön liittyvät havainnot sekä saadut tulokset.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Fysiikan kokeellisiin mittausten menetelmiin tutustuminen ja työselostusten laatiminen.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Työskentely pareittain tai pienryhmissä vahvistaa vuorovaikutustaitoja.

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Tulosten esittäminen (esimerkiksi työselostuksen avulla) tukee tieteellistä ajattelua ja täsmällisen kielen käyttöä.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys



Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta kokeellisesta työskentelystä ja työselostuksista sekä ohjaamalla itsearviointiin.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi palautettavien työselostusten ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty).

## Laskennallinen fysiikka ja tähtitiede, 2 op (FY10)

### Tavoitteet

#### Paikallinen lisäys

- Opintojakso voidaan järjestää vaihtoehtoisella sisällöllä: laskennallinen fysiikka tai tähtitiede.
- Laskennallisen fysiikan opintojaksolla syvennetään ja yhdistellään muiden fysiikan opintojaksojen sisältöjä. Opintojaksolla on tilaisuus kiireettömästi harjoitella oman tason mukaisia, myös vaativampia tehtäväkokonaisuuksia.
- Tähtitieteen opintojaksolla tutustutaan tähtitieteen perusteisiin ja yksinkertaisiin havainnointimenetelmiin.

### Keskeiset sisällöt

#### Paikallinen lisäys

- Laskennallinen fysiikka: aiheina voivat olla mekaniikan voimakuvioiden ja suureyhtälöiden harjoittelu, mekaanisen energiaperiaatteen sovellukset, differentiaalilaskennan käyttö fysiikassa ja vastaavat oppimäärää tukevat aiheet.
- Tähtitiede: aiheina voivat olla tähtitieteen perusteisiin liittyvä fysiikka, Maan lähiavaruus, havainnointi, tähtivalokuvaus tai havaintopäiväkirjan tekeminen.

#### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Vahvistetaan ja syvennetään opiskelijoiden matemaattisia valmiuksia fysiikassa sekä syvennetään fysiikan vaativampien laskutehtävien hallintaa. Tähtitieteen peruskohteiden tunnistamisessa ja tähtivalokuvauksessa yhdistyvät tiede ja taide.

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä sekä ohjaamalla itsearviointiin.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien sekä tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty).

## Fysiikan kertaus, 2 op (FY11)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla kerrataan fysiikan oppimäärän pääkohdat.
- Tutustutaan entistä laajempiin, eri opintojaksojen tietoja vaativiin teemoihin valmistauduttaessa ylioppilaskirjoituksiin..

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Fysiikan oppimäärän pääkohtien kertaus.
- Sähköisten vastausmenetelmien harjoittelu.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vahvistetaan opiskelijan ymmärrystä fysikaalisen maailmankuvan kokonaisuudesta.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksyty/hylätty).

## 7.8. Kemia (KE)

### Oppiaineen tehtävä

*Kemian opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Se ohjaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, yhteiskunnassa ja ympäristöhaasteiden ratkaisemisessa. Opetuksessa perehdytään oppiaineen ja sen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opiskelijan luonnontieteellinen lukutaito kehittyy, mikä auttaa opiskelijaa arvioimaan kriittisesti erilaisia arjen valintoja sekä näkökulmia yhteiskunnallisessa keskustelussa. Opetus herättää kiinnostusta kemian opiskelua ja kemian alan ammatteja kohtaan sekä antaa valmiuksia menestyä jatko-opinnoissa luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Monipuolisilla oppimistilanteilla ja -ympäristöillä edistetään opiskelijoiden mahdollisuuksia oppia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.*

*Kemian opetus tukee opiskelijan käsitteiden ja ilmiöiden ymmärtämistä siten, että niiden makroskooppinen, mikroskooppinen ja symbolinen taso muodostavat loogisen kokonaisuuden. Opiskelijan aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä ja matemaattisesti.*

Kemian opetuksessa käytetään vaihtelevia ja monipuolisia opetus- ja opiskelumenetelmiä, joilla kehitetään opiskelijan käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista. Opetuksen keskeisiin lähtökohtiin kuuluu havainnointi ja tutkiminen. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan kemikaali-, jäte- ja työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti. Opiskelijat harjaantuvat ottamaan vastuuta yhteisestä turvallisuudesta, jolloin myös työelämässä tarvittava turvallisuusosaaminen kehittyy.

Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin moduulin keskeisten sisältöjen osalta. Tutkimisen taitojen perustana on kysymysten ja havaintojen tekeminen. Mittaaminen, luokittelu ja muut tutkimisen taidot kehittyvät erilaisten menetelmien harjoittelun kautta. Myös opiskelijan tiedon käsittelyn ja esittämisen taidot karttuvat. Kokeellisen työn taidot etenevät kohti oman tutkimuksen suunnittelua. Samalla opiskelija oppii tekemään johtopäätöksiä sekä arvioimaan ja argumentoimaan tutkimuksen tuloksia.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Kemian opetuksessa opiskelija omaksuu tietoja ja taitoja, jotka auttavat ymmärtämään kemian merkityksen oman arjen, terveyden ja elinympäristön kannalta, mikä tukee **hyvinvointiosaamisen** tavoitteita. Opiskelijalle muodostuu kyky tehdä arkielämässään valintoja, jotka ovat suotuisia hänen oman henkilökohtaisen terveytensä, ympäristön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Kemian opiskelumenetelmät tukevat työskentelyä, jossa opiskelija tunnistaa omat vahvuutensa ja asettaa itselleen tavoitteita. Suunnitelmallinen opiskelu on tärkeä arjen taito, joka vahvistaa opiskelijan jaksamista ja kehittää kykyä työskennellä myös muuttuvissa olosuhteissa.

Kemian opetuksen kokeellisuus ja opiskelijan oma tutkimuksellinen työskentely kehittävät työskentelyn ja yhteistyön taitoja sekä kriittistä ajattelua ja innostavat opiskelijaa kemian opiskeluun. Opiskelija kehittää **vuorovaikutusosaamistaan** ja oppii pitkäjänteisyyttä sekä vastuunottamista omasta työskentelystään monipuolisten työtapojen avulla, esimerkiksi projektioppimisella ja ryhmässä työskentelemällä.

Kemian opetuksessa tiedostetaan kemian täsmällisen kielenkäytön ja arkikielen välinen ero. Universaalialla kemian kieltä lähestytään opiskelijan havaintojen ja arkikielen näkökulmasta. Kemiassa kielitietoisuuden ja kielitaidon merkitys näkyy erityisesti käsitteistön oppimisessa ja omien päätelmien selkeässä ja johdonmukaisessa perustelemisessa.

Kemian opintojen aikana harjoitellaan erilaisten tekstien kirjoittamista, kriittistä tulkittamista, argumentointia ja analysointia. Monilukutaitoa kehitetään tulkittamalla ja tuottamalla esimerkiksi kirjoitettua kieltä, kuvia, videoita, malleja, simulaatioita, taulukoita ja kuvaajia tai kemian merkkikieltä. Kemiassa erityinen monilukutaidon muoto on kyky tulkita ja esittää symbolisia malleja ja submikroskooppisia kuvallisia malleja samoista ilmiöistä. Myös tieto- ja viestintäteknologia on osa nykyaikaista ja **monitieteistä osaamista** tukevaa kemian opetusta. Sitä käytetään muun muassa tiedon etsimiseen, kokeellisten havaintojen keräämiseen, mittaus tulosten käsittelyyn ja tulkittamiseen, tuotosten laatimiseen ja esittämiseen sekä mallintamiseen ja simulointiin. Tietokonepohjaisella mittausjärjestelmällä voidaan korvata perinteisiä välineitä, ja tutkimusaineistoa on mahdollista taltioida myös kuvina ja videoina.

Luonnontieteellisessä työskentelyssä **luova osaaminen** näkyy kykyä muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä sekä soveltaa, arvioida, yhdistellä ja analysoida hankittuja tietoja. Tutkimuksellinen opiskelu ja ongelmanratkaisu edellyttävät luovaa lähestymistapaa ja kehittävät luovaa ajattelua.

Kemian opetus tukee opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista** sekä **globaali- ja kulttuuriosaamista**. Opetus kehittää opiskelijan valmiuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja yhteiseen päätöksentekoon syventämällä opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua ja ymmärrystä tiedon luotettavuudesta, merkityksestä ja käytöstä. Luonnontieteellisen tiedon historiallinen kehitys avaa opiskelijalle näkymän sekä tieteellisen maailmankuvan kehitykseen että kemian merkitykseen yhteiskunnallisissa muutoksissa. Kemian innovaatioiden ja modernien sovellusten kautta opiskelija ymmärtää myös kemian merkityksen nyky-yhteiskunnassa,

teknologiassa ja työelämässä. Kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa niin paikallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Kemian opetus vahvistaa **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** syventämällä opiskelijan ymmärrystä erilaisista ympäristöongelmista ja niihin johtaneista syistä. Opetus ohjaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä, käyttämään kemian osaamistaan kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan luonnonvarojen kestäväen käytön ja kiertotalouden kannalta. Opiskelija tunnistaa kemian tarjoamia ratkaisuja erilaisiin ympäristöhaasteisiin, kuten ilmastomuutokseen ja luonnonvarojen riittävyteen.

### **Tavoitteet**

Kemian opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kemian merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, tutkimisen taitoihin sekä kemian tietoihin ja niiden käyttämiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

### **Merkitys, arvot ja asenteet**

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta kemian osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja kemian opiskelustrategioiden soveltamisessa
- osaa arvioida kemian ja siihen liittyvien teknologioiden tarjoamia ratkaisuja sekä niiden merkitystä yksilön, ympäristön ja yhteiskunnan kannalta
- saa mahdollisuuksia perehtyä kemian sovelluksiin vierailujen, korkeakoulu yhteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla
- saa riittävät jatko-opintovalmiudet luonnontieteellisille ja kemiaa soveltaville aloille.

### **Tutkimisen taidot**

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa yhteisöllisesti
- tuntee kemian turvalliset työskentelytavat ja osaa käsitellä syntyneet kemikaalijätteet asianmukaisesti
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten ja ongelmanratkaisun lähtökohdiksi
- osaa toteuttaa kokeellisia tutkimuksia käyttäen kemialle tunnusomaisia työmenetelmiä
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä analysoida ja arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia.

### **Kemian tiedot ja niiden käyttäminen**

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa kemian keskeisiä käsitteitä
- osaa käyttää erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä sekä ennusteiden tekemisessä
- osaa käyttää monipuolisesti asianmukaisia ohjelmia mallintamisen, laskennallisten ja graafisten ratkaisujen sekä tulosten ilmaisemisen välineenä
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida eri yhteyksissä esitettyä tietoa kriittisesti kemian osaamisensa avulla.

## Osaamisen arviointi

Arviointi kohdistuu kemian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute sekä itsearviointi tukevat opiskelijaa kemian osaamisensa tiedostamisessa ja kehittämisessä.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, havainnollistaa ja esittää kemiallista tietoa. Kemiallisen tiedon soveltaminen, luonnontieteellisten lainalaisuuksien ja syy- ja seuraussuhteiden ymmärtäminen sekä kokonaisuuksien hahmottaminen ovat myös arvioinnin kohteita. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijan taitoon arvioida tietoa kriittisesti.

Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Kemiallisen tiedon ymmärtämistä ja soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin. Erilaisten tuotosten lisäksi arvioidaan opiskelijan työskentelyä, kuten kysymysten muodostamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon taito työskennellä kokeellisesti, hankkia tietoa ja soveltaa sitä.

## Opintojaksot

### Kemiaa kaikkialla, 2 op (KE1-KE2)

#### Opintojakson moduulit

- Kemia ja minä, 1 op (KE1), Pakollinen
- Kemia ja kestävä tulevaisuus, 1 op (KE2), Pakollinen

#### Tavoitteet

##### Kemia ja minä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan, ja tutustuu kemian alan ammatteihin ja jatko-opintomahdollisuuksiin
- saa valmiuksia osallistua kemiaan liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun ja osaa arvioida tietolähteiden luotettavuutta
- oppii käyttämään jaksollista järjestelmää kemiallisen päättelyn apuna
- osaa käyttää ja soveltaa tietoa aineiden ominaisuuksista ja niiden turvallisuudesta arjen valinnoissa
- osaa tutkia kokeellisesti seoksen koostumusta ja pitoisuutta sekä ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat.
- [experimentellt undersöka sammansättning och halt för en blandning, samt beakta olika aspekter på arbetssäkerhet.]

##### Kemia ja kestävä tulevaisuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan, ja tutustuu kemian merkitykseen kestäväen elämäntavan edistämisessä
- tutustuu luonnontieteellisen tiedon luonteeseen ja sen kehittymiseen sekä tieteellisiin tapoihin tuottaa tietoa
- osaa tutkia aineen ominaisuuksia kokeellisesti
- osaa soveltaa aineen rakenteen malleja aineen ominaisuuksien vertailussa
- ymmärtää kemian merkityksen ympäristölle ja yhteiskunnalle ratkaisujen tarjoajana yhdessä muiden luonnontieteiden kanssa.

#### Keskeiset sisällöt

##### Kemia ja minä

- arjen aineiden turvallisuuden arviointi ja kemian merkitys omassa elämässä
- kemian merkitys työelämässä ja jatko-opinnoissa
- jaksollinen järjestelmä ja atomin rakenne elektronikuorimallin avulla
- puhtaat aineet, seokset ja erotusmenetelmät
- ainemäärä ja konsentraatio

#### Kemia ja kestävä tulevaisuus

- tutustuminen joihinkin esimerkkeihin kestävästä elämäntavan edistämisestä luonnontieteissä
- aineen rakenteen mallien ja yhdisteen kaavan esittäminen
- alkuaineiden ja yhdisteiden vahvat ja heikot sidokset sekä poolisuus
- aineiden ominaisuuksien tutkiminen kokeellisesti ja selittäminen aineen rakenteen avulla

#### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Osa-alueeseen liittyvät moduulin tavoitteet: Opiskelija tutustuu luonnontieteellisen tiedon luonteeseen ja sen kehittämiseen sekä tieteellisiin tapoihin tuottaa tietoa.

Aineen rakenteen eri malleihin tutustuminen johdattaa opiskelijan luonnontieteellisen tiedon kehittymiseen (esimerkiksi atomimallit, hiilen allotropia). Kemian kielen käyttöön harjaantuminen alkaa yhdisteiden ja kaavojen kirjoittamisella. Monitieteisen osaamisen ja monilukutaidon kehittymistä voidaan tukea käyttämällä opetuksessa videoita, malleja, simulaatioita, taulukoita ja kuvaajia.

Aineiden ominaisuuksien tutkiminen kokeellisesti, tutkimuksen suunnittelu ja tutkitun tiedon käyttäminen edistävät luovan ajattelun kehittymistä.

#### Hyvinvointiosaaminen

Osa-alueeseen liittyvät moduulin tavoitteet: Opiskelija osaa tutkia kokeellisesti seoksen koostumusta ja pitoisuutta sekä ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat.

Hyvinvointiosaamiseen kuuluu turvallisuus, joka ilmenee kokeellisten töiden suunnittelussa ja toteutuksessa työturvallisuusnäkökulmien huomioimisessa. Opiskelija voi tutustua esimerkinomaisesti jonkin aineen käyttöturvallisuustiedotteeseen.

#### Opintojakson arviointi

##### Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Orgaaninen kemia, 2 op (KE3)

### Opintojakson moduulit

- Molekyylit ja mallit, 2 op (KE3), Valinnainen

### Tavoitteet

#### *Molekyylit ja mallit*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa tietoa hiilen yhdisteistä jokapäiväisen elämän ilmiöissä
- osaa soveltaa ainemäärän ja konsentraation käsitteitä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen hiilen yhdisteitä
- ymmärtää, kuinka tieto hiiliyhdisteistä rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.

### Keskeiset sisällöt

#### *Molekyylit ja mallit*

- liuoksen valmistus ja laimentaminen sekä standardisuoran sovittaminen pitoisuuden määrittämiseksi
- hiilivetyjen sekä hiilen happi- ja typpiyhdisteiden funktionaaliset ryhmät ja nimeämisen perusteet
- hapettuminen ja pelkistyminen hiilen happiyhdisteissä
- hiilen yhdisteiden rakenteiden mallintaminen ja ominaisuuksien selittäminen rakenteen avulla
- suhdekaavan ja molekyylikaavan selvittäminen laskennallisesti sekä rakenneisomeria
- kvanttimekaaninen atomimalli, hybridisaatio ja stereoisomeria hiiliyhdisteissä
- tutustuminen spektrien antamaan informaatioon aineen rakenteesta

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Osa-alueeseen liittyvät moduulin tavoitteet: Opiskelija osaa käyttää ja soveltaa tietoa hiilen yhdisteistä jokapäiväisen elämän ilmiöissä.

Moduulin keskeisiin sisältöihin kuuluvien yhdisteryhmien sekä isomerian havainnollistamisessa voidaan käyttää esimerkkeinä tunnettuja lääkeaineita, kosmeettisia aineita ja fysiologisesti vaikuttavia aineita (esim. talidomidi, kofeiini, ibuprofeeni, vitamiinit).

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Osa-alueeseen liittyvät moduulin tavoitteet: Opiskelija osaa käyttää ja soveltaa tietoa hiilen yhdisteistä jokapäiväisen elämän ilmiöissä.

Hiiliyhdisteiden kemia on myös kansainvälistä (esim. molekyyli- ja rakennekaavat sekä reaktioiden esittäminen). Hiiliyhdisteiden käyttö etuineen ja haittoineen koskettaa kaikkia maanosia ja kulttuureita.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Kemialliset reaktiot, 2 op (KE4)

### Opintojakson moduulit

- Kemiallinen reaktio, 2 op (KE4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Kemiallinen reaktio*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- saa kokonaiskuvan kemiallisten reaktioiden moninaisuudesta ja merkityksestä elinympäristössämme
- osaa käyttää ja soveltaa reaktioihin liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön ja yhteiskunnan ilmiöissä sekä nykYTEKNOLOGIAN sovelluksissa
- osaa tutkia kemiallisia reaktioita kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen
- ymmärtää aineen häviämättömyyden merkityksen kemiassa.

### Keskeiset sisällöt

*Kemiallinen reaktio*

- reaktioiden tutkiminen kokeellisesti sekä tutkimustulosten käsitteleminen, tulkitseminen ja esittäminen
- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu ja tasapainottaminen, reaktiotuotteiden kaavat ja nimet
- saanto ja rajoittava tekijä kemiallisessa reaktiossa
- ideaalikaasun tilanyhtälö ja ainemäärä
- saostumis- ja hajoamisreaktio, palamisreaktio
- protolyysi, neutraloituminen ja titraus analyysimenetelmänä
- additio, eliminaatio, substituutio, kondensaatio ja hydrolyysi hiiliyhdisteissä sekä yleisimpien biomolekyylien muodostuminen
- polymeroitumisreaktiot, polymeerien ominaisuudet, käyttö ja elinkaari

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Osa-alueeseen liittyvät moduulin tavoitteet: Opiskelija osaa käyttää ja soveltaa reaktioihin liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön ja yhteiskunnan ilmiöissä sekä nykYTEKNOLOGIAN sovelluksissa.

Kemiallisten reaktioiden tutkiminen kokeellisesti, havaintojen tekeminen, mittaustulosten käsittely ja tulkinta sekä tulosten esittäminen tukevat luovan ja monitieteisen ajattelun kehittymistä.



## Vuorovaikutusosaaminen

Osa-alueeseen liittyvät moduulin tavoitteet: Opiskelija osaa tutkia kemiallisia reaktioita kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen.

Kokeellinen työskentely pareittain ja pienryhmissä kehittää ja vahvistaa vuorovaikutustaitoja. Johtopäätösten tekeminen ja tulosten pohtiminen yhdessä tukee niin ajattelutaitojen kuin vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Kemiallinen energia ja sähkökemialla, 2 op (KE5)

### Opintojakson moduulit

- Kemiallinen energia ja kiertotalous, 2 op (KE5), Valinnainen

### Tavoitteet

*Kemiallinen energia ja kiertotalous*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää kemiallisen energian varastoinnin ja hyödyntämisen periaatteita ja osaa perustella mielipiteitään keskustelussa energiaratkaisuista*
- *ymmärtää energian häviämättömyyden ja energianmuutokset kemiallisissa reaktioissa*
- *tuntee merkittävien metallien ominaisuuksia sekä valmistus- ja jalostusprosesseja ympäristövaikutuksineen*
- *osaa tutkia sähkökemialla liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja kuvata niitä malleja käyttäen*
- *tuntee yhteiskunnassa merkittävien metallien kierrätyksen ja kiertotalouden periaatteet sekä niihin liittyviä ratkaisuja.*

### Keskeiset sisällöt

*Kemiallinen energia ja kiertotalous*

- *reaktiossa sitoutuva tai vapautuva energia muodostumisentalpioiden, sidosenergioiden ja Hessin lain avulla*
- *reaktiosarja- ja seoslaskujen periaatteet*
- *hapetusluvut ja hapettumis-pelkistymisreaktiot*
- *metallien ominaisuuksia ja käyttökohteita, valmistus- ja jalostusprosesseja sekä riittävyys ja kierrätettävyys*
- *sähkökemian keskeiset periaatteet: jännitesarja, normaalipotentiaali, kemiallinen pari, elektrolyysi ja kemiallisen energian varastointi*
- *luonnontieteelliseen tutkimukseen tutustuminen tai tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Osa-alueeseen liittyvät moduulin tavoitteet: Opiskelija ymmärtää kemiallisen energian varastoinnin ja hyödyntämisen periaatteita ja osaa perustella mielipiteitään keskustelussa energiaratkaisuista.

Eettisyyden ja ympäristöosaamisen vahvistamiseksi tarkastellaan kemian merkitystä esimerkiksi eettisesti kestävämpien ratkaisujen tuottajana erilaisissa teollisuusprosesseissa, kierrätyksessä sekä uusiutuvan energian varastoinnissa ja hyödyntämisessä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE6)

### Opintojakson moduulit

- Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE6), Valinnainen

### Tavoitteet

*Kemiallinen tasapaino*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tunnistaa kemian merkityksen terveyteen ja ympäristöön liittyvien ongelmien ratkaisemisessa*
- *osaa tutkia kokeellisesti reaktionopeuteen ja kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä*
- *osaa käyttää laskennallisia ja graafisia malleja reaktionopeuden ja kemiallisen tasapainon kuvaamisessa, selittämässä ja ennusteiden tekemisessä*
- *osaa esittää tutkimustuloksia graafisesti ja arvioida tutkimustuloksia ja -prosessia*
- *tutustuu teollisuuden prosesseissa ja luonnossa tapahtuviin tasapainoreaktioihin ja niiden merkitykseen.*

### Keskeiset sisällöt

*Kemiallinen tasapaino*

- *kemiallisen reaktion nopeus ja siihen vaikuttavat tekijät*
- *homogeenisen tasapainon kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen käsittely konsentraatioilla, tasapainotilaan vaikuttaminen*
- *hapot ja emäkset ja niihin liittyvät käsitteet sekä palamistuotteiden reaktiot vedessä*
- *happo-emästasapainon laskennallinen käsittely*
- *puskuriliuosten toimintaperiaate sekä elimistön ja luonnon puskurisysteemejä kvalitatiivisella tasolla*

- *reaktionopeuteen ja tasapainoreaktioihin liittyvien ilmiöiden tutkiminen kokeellisesti sekä ilmiöiden mallintaminen ja analysointi graafisesti tietokonesovelluksella*
- *tutustuminen kemian tarjoamiin mahdollisuuksiin jonkin terveyteen tai ympäristöön liittyvän ongelman ratkaisemisessa*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Osa-alueeseen liittyvät moduulin tavoitteet: Opiskelija osaa esittää tutkimustuloksia graafisesti ja arvioida tutkimustuloksia ja -prosessia.

Tieto- ja viestintäteknologisia taitoja harjoitetaan reaktionopeuden ja titrauskäyrien kuvaajien piirtämisessä ja tulkitsemisessä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä, ohjaamalla itsearviointiin sekä välitesteillä ja palautettavilla tehtävillä.

Opintojakson loppuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeiden, testien, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Kemiaa kokeellisesti, 2 op (KE7)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija - oppii entistä sujuvammin käyttämään kemian perusvälineistöä, kuten vaakaa ja erilaisia pipettejä.
- Opiskelija - harjaantuu käyttämään erilaisia kemian työmenetelmiä, kuten imusuodatusta, pystyjäähdytinlaitteistoa ja titrausta.
- Opiskelija kehittää omia tutkimisen taitojaan mm. havaintoja tekemällä.
- Opiskelija - osaa käsitellä ja tulkita mittaustuloksia myös laskennallisesti, mm. saantoprosentin laskeminen, sekä osaa pohtia työskentelyyn liittyviä virhelähteitä.
- Opiskelija oppii huomioimaan laboratoriotyöskentelyyn liittyviä turvallisuusnäkökohtia ja oppii käsittelemään ja lajittelemaan töissä syntyvät jätteet.
- Opiskelija soveltaa ja syventää aiemmissa opintojaksoissa opittuja tietoja ja taitoja.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojakson sisältö voi vaihdella vuosittain mm. ryhmäkoon ja käytettävissä olevien kemikaalien mukaan.
- Erilaisten liuosten valmistaminen ja laimentaminen (konsentraatio, massaprosenttisuus)
- Happo-emästitraus, esim. ruokaetikan etikkahappopitoisuuden määrittäminen
- Tislaustyö, esim. propanaalin valmistus ja tislaaminen
- Orgaaninen synteesi, esim. esterin valmistus
- Gravimetrinen määrittäminen, esim. mineraalisuolan magnesiumsulfaattipitoisuus

- Kolorimetrinen määrittäminen, esim. vesinäytteen rautapitoisuus
- Kromatografiatyö

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Kokeellinen työskentely pareittain ja pienryhmissä kehittää ja vahvistaa vuorovaikutustaitoja. Työskentelyyn liittyvien johtopäätösten (mm. laskut) tekeminen ja virhelähteiden pohtiminen yhdessä tukevat niin ajattelutaitojen kuin vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Kokeellisten töiden suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan työturvallisuusnäkökulmat. Syntyvien jätteiden määrä pyritään minimoimaan, ja jätteiden oikeanlaiseen käsittelyyn ja lajitteluun kiinnitetään huomiota. Laboratoriotöissä käytetään asianmukaisia suojaimia (suojatakki, -hansikkaat ja -lasit).

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Monitieteistä ilmiöiden tarkastelua voidaan vahvistaa tekemällä vierailu johonkin paikalliseen yritykseen tai hyödyntämällä asiantuntijavierailuja. Kemiallisten reaktioiden tutkiminen kokeellisesti, havaintojen tekeminen, mittaustulosten käsittely ja tulkinta sekä tulosten esittäminen tukevat luovan ajattelun kehittymistä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta kokeellisesta työskentelystä ja työselostuksista, sekä ohjaamalla itsearviointiin.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi palautettavien työselostusten ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytty/hylätty).

## **Kemian kertaus, 2 op (KE8)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii ymmärtämään entistä paremmin kemiallisten ilmiöiden lainalaisuuksia.
- Opiskelija oppii aiempaa laajemmin soveltamaan kemiallista tietoa mm. arkielämään, luontoon ja teknologiaan.
- Opiskelija vahvistaa lasku- ja tietoteknisiä taitojaan.
- Opiskelija tottuu entistä sujuvammin ja täsmällisemmin käyttämään oppiaineen luonteen mukaista esitystapaa.
- Opiskelija oppii huomioimaan hyvän vastauksen tunnusmerkit omista koevastauksissaan.

## Keskeiset sisällöt

### Paikallinen lisäys

- Kerrataan yleistä, epäorgaanista ja orgaanista kemiaa samalla syventäen oppiainesta.
- Harjoitellaan ja vahvistetaan kemian ylioppilaskokeessa käytettävien ohjelmien, kuten MarvinSketch ja laskinohjelmat, käyttöä ja osaamista.
- Valmistaudutaan ylioppilas- ja pääsykokeisiin tekemällä runsaasti aiempien vuosien ylioppilastehtäviä.
- Pohditaan hyvän vastauksen tunnusmerkkejä mm. sanallisissa, laskennallisissa, kokeellisissa sekä kuvaajiin ja reaktioyhtälöihin liittyvissä tehtävissä.

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologisia taitoja harjoitellaan mm. erilaisten kuvaajien piirtämisessä ja tulkitsemisessa, orgaanisten reaktioyhtälöiden kirjoittamisessa ja hilarakenteita havainnollistavien kuvien piirtämisessä. Kokeellisen kemian taitoja voidaan kerrata ja vahvistaa esimerkiksi videoiden avulla.

Aiempien vuosien ylioppilastehtävien tekeminen vahvistaa kemiallisen tiedon ymmärtämistä ja soveltamista myös muihin tieteenaloihin. Samalla painottuvat oppiaineen luonteen mukainen esitystapa sekä käsitteiden ja kielenkäytön täsmällisyys.

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opintojakson aikaista formatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi ohjaamalla opiskelijoita suullisesti ja käymällä opiskelijoiden kanssa opetuskeskustelua, antamalla palautetta tunti- ja kotitehtävistä sekä ohjaamalla itsearviointiin.

Opintojakson lopuksi tehtävää summatiivista arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi kokeen, palautettavien tehtävien ja tuntityöskentelyn arvioinnin avulla. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytty/hylätty).

## 7.9. Filosofia (FI)

### Oppiaineen tehtävä

*Filosofia tarkastelee koko todellisuutta ja eri tapoja hahmottaa sitä. Sen kysymyksenasettelujen tunteminen luo pohjan maailmaa, yhteiskuntaa ja ihmistä koskevien käsitysten ymmärtämiselle ja niiden järkiperäiselle arvioinnille. Filosofisen ajattelun opiskeleminen harjaannuttaa punnitsemaan kriittisesti erilaisten käsitysten perusteluja.*

*Kriittisen ja perusteita etsivän luonteensa ansiosta filosofia auttaa jäsentämään nykypäivän informaatiotulvaa sekä erottamaan tosiasiaväitteet mielipiteistä. Näin filosofian opiskelu edistää opiskelijan yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia. Argumentaation ja pätevän päättelyn opiskelu kehittävät kykyä ymmärtää ja ilmaista mutkikkaitakin ajatuskulkuja.*

*Perinteisesti filosofiaa on kutsuttu kaikkien tieteiden äidiksi. Siksi sen luonteeseen kuuluu jo lähtökohtaisesti eri tiedonalojen integraatio, joka tukee laajojen käsitteellisten kokonaisuuksien ja yhteyksien hahmottamista. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen*

ja ajatteluperinteiden käsitykset rakentuvat ja eroavat toisistaan. Tämä tukee eri tieteiden omaksumista, mikä helpottaa lukiolaisen siirtymistä jatko-opintoihin. Filosofian tuntemus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä.

Filosofian opiskelu vahvistaa opiskelijan käsitystä omasta identiteetistään. Se harjaannuttaa eettiseen pohdintaan ja auttaa ymmärtämään, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Filosofia kehittää arvostelukykyä sekä edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Tämä tukee opiskelijan yksilöllisten näkemysten muodostamista ja kykyä osallistua järkipäiseen keskusteluun. Koska filosofisiin kysymyksiin on harvoin yksinkertaisia vastauksia, opiskelija oppii muodostamaan ja perustelemaan omia käsityksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Monimutkaisten kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijan luottamusta omiin ajattelutaitoihinsa. Oppiaineen luonteeseen sopivat keskustelevat ja dialogiset työtavat.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Filosofian opiskelu tukee monipuolisesti opiskelijan **vuorovaikutusosaamista sekä** kasvua sivistyneeksi, vastuulliseksi ja yhdenvertaisuutta kunnioittavaksi kansalaiseksi. Oppiaine korostaa dialogisuutta ja hyvää argumentaatiota, mikä edistää opiskelijan sitoutumista kestäviin ajattelu- ja elämäntapoihin sekä oikeudenmukaisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Filosofia yhdistelee tiedonaloja sekä tukee eri tieteiden omaksumista ja elinikäistä oppimista. Sen opiskelu kehittää kielellistä ilmaisua, analyttistä ajattelua ja loogista päättelykykyä.

Filosofiassa ongelmia jäsennetään käsitteellisesti ja dialogisesti. Siksi siinä korostuvat täsmällinen ja käsitteiden merkityksiä avaava kielenkäyttö sekä kielitietoisuus. Vaikka filosofia hyödyntää oman traditionsa ja muiden tieteenalojen termistöä, sen tavoitteena on selkeä ja ymmärrettävä kieli. Filosofian argumentatiivinen luonne kehittää ilmaisua, jossa painottuvat johdonmukaiset perustelut ja eri näkökulmien huomioiminen.

Hyvää elämää ja yhteiskuntaa koskevat pohdinnat kuuluvat perinteisesti filosofian ytimeen. Filosofian opiskelu tukee hyvinvointiosaamista kehittämällä opiskelijan ymmärrystä itsestään, ajattelustaan ja suhteestaan muihin. Ymmärryksen kasvu liittyy ihmisen kasvuun kokonaisuutena ja ohjaa hyveisiin ja hyvinvointiin. Filosofian keskusteleva ja hyvää argumentaatiota korostava opiskelutapa tukee opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutustaitoja sekä opettaa erilaisten näkemysten arvostamista. Samalla kannustetaan opiskelijaa sitoutumaan kestäviin ajattelu- ja elämäntapoihin sekä oikeudenmukaisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Filosofia kehittää epävarmuuden sietokykyä ja valmiutta toimia myös tilanteissa, joissa käytettävissä oleva informaatio on rajallista.

Filosofiaan kuuluu perinteisesti **monitieteistä ja luovaa osaamista** vahvistava, eri tiedonaloja integroiva lähestymistapa. Sen opiskelu rakentaa luontevasti siltoja eri tieteenalojen välille. Filosofia auttaa omaksumaan erilaisia tiedonhankintatapoja sekä yhdistämään eri tieteiden tuloksia, mikä helpottaa laajojen kokonaisuuksien hahmottamista. Filosofisen ajattelun vahva johdonmukaisuuden vaatimus kehittää kykyä ymmärtää erilaisten argumenttien perusteita ja erottaa tosiasiaväitteet mielipiteistä. Kyseenalaistavana ja perusteita etsivänä oppiaineena filosofia rohkaisee luovaan ja itsenäiseen ajatteluun.

**Yhteiskunnallisen osaamisen** osalta filosofian opetuksessa sitoudutaan järkipäiseen eettiseen ajatteluun, joka perustuu demokratian, ihmisoikeuksien ja kestäväns tulevaisuuden kunnioittamiseen. Oikeudenmukaisen yhteiskunnan ja aktiivisen kansalaisuuden ihanteet ovat paitsi tarkastelun kohteita myös tavoitteita, joihin opetus pyrkii kasvattamaan. Filosofia kehittää luovan, kriittisen ja itsenäisen ajattelun kykyä, joka vahvistaa valmiuksia jatko-opintoihin, mielekkääseen urasuunnitteluun ja tulevaisuuden työelämän muutoksiin.

Etiikka on filosofian perinteinen osa-alue ja siksi keskeinen osa filosofian opiskelua. Filosofia opettaa arvojen, normien ja merkitysten käsitteellistä jäsentämistä. **Eettinen** pohdinta kattaa

niin yksilöä, yhteiskuntaa kuin ympäristöä koskevat kysymykset. Oppiaineen kriittinen perinne ohjaa opiskelijaa itsenäiseen ajatteluun ja kannustaa sitoutumaan moraalisesti kestävään toimintaan. Filosofian opiskelu auttaa hahmottamaan moniulotteisia ongelmia ja luomaan niistä kokonaisjäsennyttä. Ymmärrys sosiaalisten ja ekologisten globaalien ongelmien luonteesta rohkaisee toimimaan niiden korjaamiseksi ja toteuttaa **ympäristöosaamisen** tavoitteita.

**Gloobaali- ja kulttuuriosaamisen** näkökulmasta filosofian opiskelu avartaa ajattelua ja auttaa ymmärtämään, että on olemassa erilaisia tapoja hahmottaa todellisuutta. Se kehittää herkkyyttä havaita yhtäläisyyksiä ja eroja maailman ilmiöissä. Filosofian osa-alueista erityisesti etiikka ja yhteiskuntafilosofia tarkastelevat ihmisten ja kulttuurien monimuotoisuutta sekä kannustavat ennakkoluulottomaan suhtautumiseen erilaisiin elämänilmiöihin. Filosofiset ajatuskokeet johdattavat hahmottelemaan mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja.

## Tavoitteet

### Filosofian opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia sekä niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin kysymyksiin sovellettuina
- osaa käsitteellisesti eritellä, jäsentää ja arvioida informaatiota, erityisesti erilaisia väitteitä, niiden merkityksiä ja perusteluja
- hallitsee johdonmukaisen argumentaation perustaidot, mikä auttaa kehittämään omaa ajattelua, arvioimaan sitä kriittisesti sekä pohtimaan sen rajoja eri tieteenaloilla ja arkielämässä
- kykenee arvioimaan moraalisia ongelmia ja niiden mahdollisia ratkaisuja sekä sitoutumaan eettisiin periaatteisiin
- oppii pohtimaan ja jäsentämään käsitteellisesti laajoja kokonaisuuksia sekä ajattelemaan ja toimimaan arvostelukykyisesti niin eettisissä kysymyksissä kuin muillakin elämänalueilla myös informaation ollessa epävarmaa tai ristiriitaista
- kehittää kykyään ilmaista näkemyksiään järkipäisesti perustellen.

## Osaamisen arviointi

Arviointi kohdistuu keskeisten filosofisten kysymysten ymmärtämiseen, ajattelun taitojen ja käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista ja arvioida filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä hahmottaa ja täsmentää informaatiota käsitteellisesti sekä eritellä ja pohtia sitä kriittisesti. Lisäksi arvioidaan taitoa tunnistaa arkielämässä ja tieteessä filosofisia ongelmia ja muotoilla niitä käsitteellisesti.

Arvioinnissa otetaan huomioon filosofisiin kysymyksiin esitettyjen ratkaisujen tuntemus sekä taito esittää johdonmukaisia argumentteja kirjallisesti, suullisesti ja vuorovaikutteisesti.

Arviointi tukee ja kehittää opiskelijan kykyä reflektoida omaa ajatteluaan ja rohkaisee häntä oman opiskelunsa suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Opintojaksojen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan moduulikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

## Opintojaksot

### Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1)

#### Opintojakson moduulit

- Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1), Pakollinen

## Tavoitteet

*Johdatus filosofiseen ajatteluun*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- muodostaa käsityksen filosofian luonteesta ja menetelmistä tutustumalla filosofisiin ongelmiin ja niiden mahdollisiin ratkaisuihin
- oppii arvioimaan väitteiden totuutta sekä harjaantuu esittämään ja vaatimaan erilaisille väitteille perusteluja, hahmottamaan perustelujen rakennetta sekä arvioimaan niiden pätevyyttä
- tuntee ja oppii erilaisten vuorovaikutteisten harjoitusten ja keskustelujen kautta soveltamaan filosofian työtapoja, kuten oletusten kyseenalaistamista, käsitteiden luokittelua ja määrittelyä sekä ajatuskokeiden ja vastaesimerkkien käyttöä
- perehtyy joihinkin keskeisiin filosofisiin kysymyksiin ja niihin liittyviin käsitteellisiin erotteluihin
- osaa eritellä ja arvioida kriittisesti erilaisia tiedollisia uskomuksia ja tutustuu tietämiseen joissain lukion oppiaineissa.

## Keskeiset sisällöt

*Johdatus filosofiseen ajatteluun*

- mitä filosofia on, filosofinen kysymyksenasettelu sekä ajattelu filosofian perinteessä ja ajankohtaisissa aiheissa
- johdonmukaisen argumentaation ja pätevän päättelyn perusteet sekä niiden harjoittaminen suullisesti ja kirjallisesti, muun muassa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin sovellettuna
- keskeisiä filosofisia peruskysymyksiä ja -erotteluja: henki ja aine, vapaus ja välttämättömyys, käsitteellinen ja empiirinen, objektiivinen ja subjektiivinen
- tiedon ja informaation, arkitiedon ja tieteellisen tiedon sekä tieteen ja pseudotieteen ero
- tiedon ja argumentaation luonne eri tiedonaloilla: miten väitteitä muodostetaan, koetellaan ja perustellaan joissain lukion oppiaineissa

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opinnoissa perehdytään tieteellisen maailmankuvan perusteisiin sekä eri tieteenaloihin. Lisäksi opetellaan kriittistä ajattelua perehtyen pseudotieteisiin ja argumentaatioon sekä retoriikkaan.

#### Vuorovaikutusosaaminen

Opinnoissa perehdytään argumentaatioon ja retoriikkaan opetellen myös tunnistamaan tavanomaiset keinot, joilla kuulijaa/lukijaa johdetaan harhaan huonolla argumentaatiolla.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi perustuu opiskelijan antamiin näyttöihin osaamisestaan. Se voi koostua esimerkiksi kokeesta ja muista testeistä, palautettavista ja/tai vertaisarvioitavista tehtävistä, tai oppimispäiväkirjasta.



## Etiikka, 2 op (F12)

### Opintojakson moduulit

- Etiikka, 2 op (F12), Pakollinen

### Tavoitteet

#### Etiikka

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *perehtyy filosofisen etiikan keskeisiin käsitteisiin, kysymyksiin ja teorioihin*
- *osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta sekä hahmottaa normatiivisten ja kuvailevien väitteiden eron*
- *osaa esittää suullisesti ja kirjallisesti johdonmukaisia eettisiä argumentteja sekä perustella moraalin velvoittavuutta*
- *oppii jäsentämään oman elämänsä merkityksellisyyttä ja elämänvalintojaan filosofisen käsitteistön avulla*
- *osaa eritellä ja arvioida toimintaa eettisesti sekä kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja arvioitaan filosofisen etiikan välinein*
- *osaa soveltaa etiikkaa yhteiskuntaa ja ympäristöä koskeviin kysymyksiin.*

### Keskeiset sisällöt

#### Etiikka

- *moraalin luonne normijärjestelmänä; moraalien, lakien ja tapojen ero; moraalinen objektivismi, relativismi, subjektivismi*
- *moraalia tarkasteleva normatiivinen ja soveltava etiikka; hyveet, seuraukset, oikeudet ja velvollisuudet*
- *filosofisia teorioita elämän hyvyydestä ja merkityksellisyydestä sekä hyvästä elämäntavasta*
- *etiikka ja yksilön moraaliset ratkaisut: ihmissuhteet ja elämänvalinnat*
- *ympäristöä ja luontoa koskevia eettisiä kysymyksiä, kuten ilmastonmuutos ja eläinten oikeudet*
- *etiikka ja yhteiskunta: ihmis- ja perusoikeudet*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Etiikan opintojaksolla käsitellään eettisiä kysymyksiä monipuolisesta käsitellen myös ajankohtaisia aiheita, kuten vaikkapa ympäristöetiikkaa, eläinten oikeuksia ja tieteellisen tutkimuksen etiikkaa.

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Suomalainen yhteiskunta on monikulttuurinen ja nykyaikana kulttuurien välinen vuorovaikutus on erittäin suuressa roolissa. Opintojaksolla käsitellään aiheita, jotka liittyvät niin kulttuurien välisiin kohtaamisiin kuin myös erilaisiin moraalifilosofian suuntauksiin.

#### Hyvinvointiosaaminen

Hyvä elämä ja sen saavuttamiseen liittyvät kysymykset kuuluvat olennaisena osana opintojaksoon. Opintojakson aikana käsitellään erilaisia hyvään elämään liittyviä kysymyksiä sekä opetellaan itsetuntemusta sekä tunnistamaan hyvinvointia haittaavia tekijöitä-

## Vuorovaikutusosaaminen

Moraalifilosofiassa olennaista on se, kuinka toimimme osana yhteisöä. Opintojakson aikana opetellaan suvaitsemaan erilaisia elämäntapavalintoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla osana yhteisöä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi perustuu opiskelijan antamiin näyttöihin osaamisestaan. Se voi koostua esimerkiksi kokeesta ja muista testeistä, palautettavista ja/tai vertaisarvioitavista tehtävistä, tai oppimispäiväkirjasta.

## Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3)

### Opintojakson moduulit

- Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Yhteiskuntafilosofia*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *perehtyy joihinkin yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin*
- *oppii erittelemään oikeudenmukaisuutta, vapautta, tasa-arvoa ja vallankäyttöä yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toiminnassa*
- *pystyy arvioimaan filosofisesti yhteiskunnan rakennetta ja sen oikeutusta*
- *osaa soveltaa oppimaansa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin*
- *ymmärtää oikeuksien merkityksen yhteiskunnan perustana.*

### Keskeiset sisällöt

*Yhteiskuntafilosofia*

- *yhteiskuntajärjestyksen oikeuttaminen, yhteiskuntasopimusteooriat*
- *vallan, vapauden, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden eri muodot*
- *ihmisoikeudet, kansalaisoikeudet ja oikeusvaltio; demokratia ja yhteisöllisyys yhteiskunnallisina arvoina*
- *poliittiset ihanteet: liberalismi, sosialismi, anarkismi, konservatismi, nationalismi; yhteiskunnalliset utopiat ja dystopiat*
- *hyvinvoinnin ja talouden suhde; tulo-, varallisuus- ja hyvinvointierojen oikeuttaminen; hyvinvointivaltio*
- *ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä: ympäristöongelmat, kulttuurien kohtaaminen, teknologian ja tekoälyn vaikutukset, sukupuoli ja valta, eriarvoistavien rakenteiden tunnistaminen ja kritiikki*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskuntafilosofian opintojaksolla tutustutaan länsimaiseen yhteiskuntafilosofiaan ja kytetään yhteiskuntafilosofinen traditio nykyajan yhteiskuntiin ja politiikkaan.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi perustuu opiskelijan antamiin näyttöihin osaamisestaan. Se voi koostua esimerkiksi kokeesta ja muista testeistä, palautettavista ja/tai vertaisarvioitavista tehtävistä, tai oppimispäiväkirjasta.

## Totuus, 2 op (FI4)

### Opintojakson moduulit

- Totuus, 2 op (FI4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Totuus*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa erottaa mielipiteet tosiasiaväittämistä ja ymmärtää tarpeen perustella tosiasiaväittämät
- ymmärtää kielen ja merkitysten roolin todellisuuden hahmottamisessa
- osaa eritellä ja arvioida filosofisia teorioita totuudesta, tiedosta, todellisuuden luonteesta ja tieteestä
- osaa jäsentää ja eritellä tieteellisen tutkimuksen, päättelyn ja selittämisen luonnetta
- osaa arvioida havainnon ja tiedon sekä tieteellisten teorioiden suhdetta totuuteen
- oppii arvioimaan tilanteita, joissa eri tutkimukset antavat erilaisia tuloksia ja toimintavaihtoehtoja.

### Keskeiset sisällöt

*Totuus*

- kieli, merkitys ja totuus
- totuuden luonne ja totuusteoriat; totuuden lähestyminen; välttämätön ja kontingentti totuus
- todellisuuden ja tietoisuuden luonne; realismi ja antirealismi
- tiedon lähteet, tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen, tiedon suhde varmuuteen
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja menetelmiä sekä tieteellinen päättely; tieteen etiikka
- tieteen menetelmien ja teorioiden luotettavuus ja suhde todellisuuteen
- selittäminen, ennustaminen, ymmärtäminen ja tulkinta erilaisissa tieteissä

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla perehdytään erilaisiin käsityksiin siitä, mitä tieteellinen tieto on ja erilaisiin tieteen traditioihin.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi perustuu opiskelijan antamiin näyttöihin osaamisestaan. Se voi koostua esimerkiksi kokeesta ja muista testeistä, palautettavista ja/tai vertaisarvioitavista tehtävistä, tai oppimispäiväkirjasta.

## Filosofia - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (FI5)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on tukea valmistautumista filosofian ylioppilaskokeeseen.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeisimpien aihepiirien käsittelyä sekä harjoitustehtävien tekemistä.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Ylioppilaskokeeseen kerratessa syvennetään filosofian sisältöjen kannalta olennaisen yhteiskuntafilosofisen materiaalin hallintaa.

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kertauksen yhteydessä syvennyttään ajankohtaisiin aihepiireihin, jotka koskettavat filosofian kannalta olennaista globaali- ja kulttuuriosaamista.

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kerratessa syvennetään osaamista arkielämän etiikan sekä ympäristöfilosofian kysymyksiin.

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Eri tieteenalojen filosofia, teorianmuodostus ja suhtautuminen tietoon kuuluvat kertaamisen sisältöihin.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuu opiskelijan kyky tuottaa asiatekstiä. Opettajan antaman palautteen lisäksi arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi vertais- ja itsearviointina.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty).

#### Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson aikana keskitytään ylioppilaskokeen kannalta tärkeimpiin aiheisiin ja kokeeseen valmistautumista tukeviin tehtäviin.

## Filosofia, aatteet, tiede ja uskonto, 2 op (FI6)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on perehtyä filosofian ja muiden tieteiden sekä uskonnon historiaan näiden kolmen leikkauspisteissä.

### **Keskeiset sisällöt**

#### Paikallinen lisäys

- Länsimaisten tieteiden ja filosofian historia. Lähi-idän vanhojen korkeakulttuurien tiedetraditio ja niiden vaikutus kehitykseen. Maailmanuskontojen filosofinen traditio valikoiduilta osin sekä filosofian, uskonnon ja muiden tieteiden suhde ja vuorovaikutus eri aikoina. Luentoja, tiedonhankintaa, esityksiä ja/tai kirjallisia tehtäviä.

#### Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opintojaksolla perehdytään myös ei-eurooppalaiseen filosofiseen traditioon sekä laaja-alaisesti eurooppalaisen tieteellisen ja filosofisen tradition historiaan ja kehitykseen.

### **Opintojakson arviointi**

#### Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuu opiskelijan kyky soveltaa oppimaansa sekä ymmärtää laajoja kokonaisuuksia, hankkia ja jäsentää tietoa.

Opettajan antaman palautteen lisäksi arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi vertais- ja itsearviointina.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty).

### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojakson työskentelytavat vaihtelevat. Niihin voi kuulua luentoja, itsenäistä tiedonhankintaa ja kirjallisia tehtäviä, esitelmiä, tai vaikkapa seminaarimuotoista työskentelyä ja kirjallisuuteen perehtymistä. Opintojakson tarkka sisältö suunnitellaan tilanteen mukaan.

## **7.10. Psykologia (PS)**

### **Oppiaineen tehtävä**

*Psykologian tehtävä on antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida, ymmärtää ja arvioida ihmisen psyykkistä toimintaa ja siihen vaikuttavia sosiaalisia, kulttuurisia ja biologisia tekijöitä. Opetuksessa perehdytään psykologian tieteenalan kieleen, käsitteisiin ja tapoihin rakentaa tietoa. Oppiaineen sisällöt perustuvat tutkimustietoon, joka tuodaan lähelle opiskelijaa kytkemällä se ihmisen toiminnan ja arjen ilmiöiden ymmärtämiseen. Psykologian moninäkökulmaisuus sekä empiirinen ja reflektiivinen ote kehittävät laajasti opiskelijan ajattelun taitoja. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta sekä vahvistamaan taitoa arvioida ja soveltaa oppimaansa.*

*Psykologian opetuksessa käytetään monipuolisia ja opiskelijaa aktivoivia menetelmiä sekä hyödynnetään digitaalisuuden ja erilaisten oppimisympäristöjen mahdollisuuksia. Psykologiassa on luontevaa tehdä yhteistyötä eri oppiaineiden kanssa. Psykologian oppiaineeseen sisältyviä ilmiöitä tarkastellaan erityisesti biologiassa, terveystiedossa, opinto-ohjauksessa, filosofiassa,*

uskonnossa ja elämänkatsomustiedossa kullekin oppiaineelle ominaisella tavalla. Opetuksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

## Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä psykologian oppiaineen tavoitteiden kanssa.

**Hyvinvointiosaamisen** näkökulmasta psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä, muiden ihmisten ymmärtämistä sekä psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian opetus tukee opiskelijan identiteetin rakentamista ja antaa valmiuksia tarkastella omaa psyykkistä hyvinvointia sekä tehdä sitä tukevia ratkaisuja. Psykologian tietojen pohjalta opiskelija saa välineitä ymmärtää sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelytaitojen ja resilienssin merkitystä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja palauttamisessa.

Psykologian opetuksessa käytetään dialogisia ja reflektiivisiä menetelmiä, jotka vahvistavat opiskelijan **vuorovaikutusosaamista**. Psykologian opiskelu kehittää taitoja tunnistaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tärkeitä tunteita niin itsessä kuin muissa. Psykologian opetus kehittää valmiuksia rakentavaan viestintään sekä ymmärrystä empatian merkityksestä sosiaalisissa suhteissa.

Psykologian opiskelu tukee laajasti opiskelijan **monitieteistä ja luovaa osaamista**. Perehtyminen oppimisen psykologiaan antaa opiskelijalle valmiuksia tiedostaa, arvioida ja kehittää omia oppimisen taitojaan. Psykologiassa ihmisen toimintaa tarkastellaan monipuolisesti luonnontieteellisestä, yhteiskuntatieteellisestä ja käyttäytymistieteellisestä näkökulmasta. Ihmisen tiedonkäsittelyn rajoitusten ja mahdollisuuksien käsittely tukee kriittisen ajattelun kehittymistä ja monilukutaitoa. Oppiaineen soveltava luonne luo perustaa luovalle tiedonkäsittelylle.

Psykologian opiskelu kehittää opiskelijan itsetuntemusta, mikä tukee urasuunnittelua, työelämävalmiuksia ja muuta **yhteiskunnallista osaamista**. Psykologian opiskelu antaa valmiuksia ymmärtää esimerkiksi pystyvyysuskomusten, itsensä kehittämisen ja tavoitteiden asettamisen merkitystä yritteliään asenteen taustalla.

Psykologian opiskelu antaa välineitä ymmärtää ihmisten arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen eroja **eettisissä** kysymyksissä. Psykologian sisällöt lisäävät ymmärrystä maailmankuvan merkityksestä ihmisen ajattelulle ja toiminnalle tukien **ympäristöosaamisen** kehittymistä.

Psykologia antaa tutkimustietoon perustuvia näkökulmia siihen, mikä ihmisyydessä on universaalia ja mikä kulttuurisidonnaista. Psykologian opiskelu kehittää valmiuksia ymmärtää yksilöiden välisiä eroja ja kulttuurien moninaisuutta ja kehittää siten **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

## Tavoitteet

.

### Psykologian opetuksen yleisenä tavoitteena on, että

opiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä ja kysymyksenasetteluja sekä osaa perustella väitteitä psykologian tietojen ja näkökulmien pohjalta

- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä
- pystyy arvioimaan psykologisen tutkimuksen mahdollisuuksia, rajoituksia ja eettisiä näkökulmia sekä hallitsee tutkimustiedon soveltamisen ja kriittisen ajattelun taitoja
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan oman hyvinvointinsa edistämiseen, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa vahvistamiseen sekä omien opiskelu- ja ajattelutaitojensa kehittämiseen
- osaa hyödyntää ja soveltaa psykologian tietoja laaja-alaisten ilmiöiden jäsentämiseen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämiseen.

### Osaamisen arviointi

Psykologian oppiaineessa arvioinnin tehtävänä on tukea opiskelijan oppimista sekä antaa palautetta oppimisprosessista ja osaamisesta. Arvioinnin avulla opiskelijaa kannustetaan ajattelun taitojen monipuoliseen kehittämiseen. Arviointiin kuuluu sekä oppimisprosessin aikainen palaute että opitun ja osaamisen arviointi. Arviointi kohdistuu laaja-alaisen osaamisen ja psykologian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön, ja siinä kiinnitetään huomiota sekä opiskelijan tiedolliseen että tiedonkäsittelyn osaamiseen. Tiedollisessa osaamisessa kiinnitetään huomiota psykologisen tiedon ja käsitteistön hallintaan. Tiedonkäsittelyn osaamisen arvioinnissa painottuu taito analysoida, soveltaa ja arvioida psykologista tietoa ja tutkimuksia. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös tiedon hankinnan ja esittämisen taitoihin.

### Opintojaksot

## Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1)

### Opintojakson moduulit

- Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1), Pakollinen

### Tavoitteet

*Toimiva ja oppiva ihminen*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, millainen tiede psykologia on ja että psykologinen tieto perustuu tutkimuksiin
- osaa kuvailla tieteellisen ajattelun peruspiirteitä psykologian näkökulmasta
- osaa selittää tietoisien ja ei-tietoisien toiminnan luonnetta ja eroja
- osaa eritellä ihmisen toimintaan liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä
- tutustuu johonkin hyvinvoinnin ilmiöön psyykkisestä, biologisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta
- osaa eritellä oppimiseen liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä arvioida ja kehittää tämän tiedon pohjalta omaa oppimistaan ja opiskeluaan.

### Keskeiset sisällöt

*Toimiva ja oppiva ihminen*

*Ihmisen toiminnan tarkastelu psykologian näkökulmista*

- psyykkinen näkökulma: perustietoa tiedonkäsittelystä, motiiveista ja tunteista
- biologinen näkökulma: perustietoa hermoston toiminnasta ja evoluutiopsykologian lähestymistavasta
- sosiaalinen näkökulma: perustietoa sosialisatiosta ja tilannetekijöistä
- kulttuurinen näkökulma: esimerkkejä kulttuurien eroista ja yhtäläisyyksistä
- tietoinen ja ei-tietoinen toiminta

### *Oppiminen ja opiskelu psykologian näkökulmista*

- *psykykinen näkökulma: ehdollistuminen, perustietoa työmuistin ja säilömuistin toiminnasta, sisäiset mallit, oppimisstrategiat, metakognitio, tavoiteorientaatiot ja pystyvyysuskomukset*
- *biologinen näkökulma: aivojen plastisuus ja unen vaikutus oppimiseen*
- *sosiaalinen ja kulttuurinen näkökulma: esimerkkejä oppimisen sosiaalisuudesta ja erilaisista oppimiskulttuureista*

### *Psykologinen tutkimus*

- *tieteellinen tieto ja arkitieto*
- *tieteellisen tutkimuksen prosessi*
- *otoksen ja perusjoukon merkitys tutkimuksen arvioinnissa*
- *psykologisen tutkimuksen eettiset periaatteet*
- *esimerkkejä laadullisista ja määrällisistä psykologian tutkimuksista*

### Paikallinen lisäys

#### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteista opintojaksolla painottuvat hyvinvointiosaaminen ja vuorovaikutusosaaminen. Keskeisistä sisällöistä esimerkiksi oppimisen sosiaalisuus ja erilaisten oppimiskulttuurien tarkastelu edesauttavat vuorovaikutusosaamisen tavoitteiden saavuttamista.

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Hyvinvointiosaaminen sisältyy keskeisesti lähes kaikkeen psykologiseen tietoon. Hyvinvointiosaamista voi vahvistaa esimerkiksi tarkastelemalla sitä, miten uni vaikuttaa oppimiseen. Oppimisen yhteydessä hyvinvointia voi käsitellä esimerkiksi tavoiteorientaatioiden ja pystyvyysuskomusten avulla.

#### **Opintojakson arviointi**

##### Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Formatiivista arviointia toteutetaan jakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella, sekä esimerkiksi itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi- analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10.

## **Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2)**

#### **Opintojakson moduulit**

- Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Kehittyvä ihminen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*



- osaa eritellä ihmisen yksilölliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden keskinäistä vuorovaikutusta
- osaa selittää, miten hermoston kypsyminen ja muovautuminen heijastuvat psyykkiseen kehitykseen sikiökaudelta läpi elämänkulun
- osaa kuvailla lapsuus- ja nuoruusiän sosioemotionaalista ja kognitiivista kehitystä sekä soveltaa niihin liittyvää teoria- ja tutkimustietoa
- osaa antaa esimerkkejä sosialisointin ja kulttuurin vaikutuksesta ihmisen kehitykseen
- ymmärtää kokonaisvaltaisesti kehityksen yksilöllisyyttä ja jatkuvuutta
- perehtyy nuoruusiän psykologiaan ja pohtii aikuisuuteen siirtymiseen liittyviä tekijöitä
- osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa itsensä ja muiden ihmisten ymmärtämiseen ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen
- osaa kuvailla, miten ihmisen kehitystä tutkitaan.

## Keskeiset sisällöt

### *Kehittyvä ihminen*

#### *Hermoston kehitys psyykkisten toimintojen näkökulmasta elämänkulun aikana*

- perimän merkitys
- kypsyminen ja oppiminen
- herkkyykskaudet
- plastisuuden merkitys kehityksessä

#### *Tunne-elämän ja vuorovaikutuksen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa*

- varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteet
- temperamentti
- minuus ja minäkäsitys
- tunteet, tunnetaidot ja tunteiden säätely
- vertaissuhteet ja sosiaaliset taidot

#### *Kognitiivinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa*

- kieli ja ajattelu
- toiminnanohjaus

#### *Identiteetin muuttuvuus elämänkulun aikana*

- henkilökohtainen identiteetti
- sosiaalinen identiteetti
- kulttuuri-identiteetti ja etninen identiteetti
- sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus

#### *Kehityksen yksilöllisyys ja jatkuvuus*

- erilaisia kehityspolkuja varhaislapsuudesta aikuisuuteen
- vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkitys

#### *Psykologinen tutkimus*

- kaksos- ja adoptiotutkimus
- pitkittäis- ja poikittaistutkimus
- esimerkkejä havainnointia hyödyntävistä tutkimuksista

#### *Paikallinen lisäys*

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteista opintojaksolla korostuu yhteiskunnallinen osaaminen. Yhteiskunnallinen osaaminen liittyy esimerkiksi yhteiskunnan päivähoito- ja vanhustenhoitojärjestelmän arvioivaan tarkasteluun kehityspsykologisen tiedon näkökulmasta. Kurssin sisällöissä käsitellään myös vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkitystä yksilön kehitykseen, mikä linkittyy yhteiskunnalliseen osaamiseen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Formatiivista arviointia toteutetaan jakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella, sekä esimerkiksi itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi- analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10.

## Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3)

### Opintojakson moduulit

- Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Tietoa käsittelevä ihminen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tunnistaa kognitiivista toimintaa ohjaavia yleisiä periaatteita ja osaa soveltaa niitä kognitiivisten ilmiöiden tarkastelemiseen*
- *osaa selittää, miten havaitseminen, tarkkaavaisuus ja muisti ovat yhteydessä ihmisen muuhun tiedonkäsittelyyn*
- *ymmärtää kielen merkitystä ihmisen toiminnalle*
- *ymmärtää päätöksenteon kognitiivista perustaa*
- *tunnistaa joitakin yleisimpiä kognitiivisen toiminnan häiriöitä*
- *ymmärtää plastisuuden merkityksen ja hermoverkkojen toiminnan pääperiaatteet psyykkisen toiminnan perustana*
- *osaa kuvailla havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen, muistiin ja kielellisiin toimintoihin liittyvää aivotoimintaa*
- *osaa suunnitella ja esitellä yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen ja arvioida menetelmään liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia.*

### Keskeiset sisällöt

*Tietoa käsittelevä ihminen*

*Tiedonkäsittelyn yleisiä periaatteita*

- *ärsykelähtöinen ja skeemalähtöinen tiedonkäsittely*
- *tietoinen ja ei-tietoinen tiedonkäsittely*

### *Havaitseminen ja tarkkaavaisuus*

- *sisäiset mallit ja havaintokehä*
- *havaitseminen, perustietoa erityisesti näönvaraisesta havaitsemisesta sekä sen hermostollisesta perustasta*
- *tahaton ja tahdonalainen tarkkaavaisuus*
- *perustietoa tarkkaavaisuuden hermostollisesta perustasta*
- *esimerkkejä tarkkaavaisuushäiriöistä*

### *Muisti*

- *työmuistin ja säilömuistin toiminta*
- *muistin rekonstruktivisuus ja unohtaminen*
- *perustietoa muistin hermostollisesta perustasta*
- *esimerkkejä aivoperäisistä muistihäiriöistä*

### *Kieli*

- *kielellisten toimintojen merkitys tiedonkäsittelyssä*
- *perustietoa kielellisten toimintojen hermostollisesta perustasta*
- *esimerkkejä aivoperäisistä kielellisistä häiriöistä*

### *Päätöksenteko*

- *nopea ja hidas ajattelu*
- *esimerkkejä kognitiivisista vinoumista ja heuristiikoista*

### *Aivojen rakenne ja hermostollinen toiminta*

- *hermoston ja aivojen päärakenteet*
- *hermosolun ja synapsin toiminta*
- *tiedon kulku hermoverkoissa*
- *plastisuus*
- *esimerkkejä neuropsykologisesta kuntoutuksesta*

### *Kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimusmenetelmät*

- *kokeellisen tutkimuksen periaatteet*
- *esimerkkejä tapaustutkimuksista*
- *esimerkkejä aivotutkimusmenetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista*
- *kokeellisen tutkimuksen suunnittelu*

### *Paikallinen lisäys*

#### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Koska kursilla biologinen tieto hermoston rakenteesta ja tutkimustavoista yhdistyy psykologiseen tietoon, korostuu laaja-alaisen osaamisen tavoitteista tällä opintojaksolla erityisesti monitieteinen ja luova osaaminen sekä eettisyys ja ympäristöosaaminen.

#### **Opintojakson arviointi**

##### *Paikallinen lisäys*

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Formatiivista arviointia toteutetaan jakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella, sekä esimerkiksi itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan

tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi- analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10.

## Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4)

### Opintojakson moduulit

- Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Tunteet ja mielenterveys*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa selittää tunteiden muodostumista ja niiden kulttuurisidonnaisuutta*
- *ymmärtää tunteiden merkityksen ihmisen kognitiiviseen toimintaan, vuorovaikutukseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä saa valmiuksia soveltaa tätä tietoa itseymmärryksen ja vuorovaikutuksen välineenä*
- *osaa selittää mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä soveltaa tätä tietoa oman ja muiden hyvinvoinnin edistämiseen*
- *tunnistaa yleisimpiä mielenterveyden ongelmia ja mielenterveyshäiriöitä*
- *osaa pohtia mielenterveyden ja sen häiriöiden määrittelyn tulkinnanvaraisuutta ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia*
- *osaa kuvailla biologisia, psyykkisiä, sosiaalisia ja kulttuurisidonnaisia tekijöitä mielenterveyshäiriöiden taustalla ja hoidossa*
- *syventyy yhden mielenterveyshäiriön syihin, oireisiin ja hoitoon.*

### Keskeiset sisällöt

*Tunteet ja mielenterveys*

*Tunteiden psykologia*

- *tunteiden muodostuminen: tunnereaktio ja tunnekokemus*
- *perustietoa tunteiden ja niiden säätelyn hermostollisesta perustasta*
- *tunteiden universaalisuus ja kulttuurisidonnaisuus*
- *tunteiden merkitys kognitiivista toimintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta ohjaavina tekijöinä*
- *tunteiden säätely hyvinvoinnin osatekijänä*

*Psyykinen hyvinvointi ja psyykkisen tasapainon ylläpitäminen*

- *hallintakeinojen ja defenssien merkitys*
- *resilienssin merkitys hyvinvoinnille*
- *nukkumisen ja vuorokausirytmien merkitys psyykkiselle toiminnalle*
- *keskeiset unen laatuun vaikuttavat tekijät*
- *stressin aiheuttajia, vaikutuksia ja säätelykeinoja*
- *kriisit psyykkisen tasapainon uhkana ja niistä selviytyminen*

*Mielenterveys*

- *mielenterveys käsitteenä*
- *yleisimpien mielenterveyshäiriöiden luokittelu ja tietoa niiden tyypillisistä oireista*
- *esimerkkejä mielenterveyden ongelmien ja -häiriöiden syntyä selittävästä biologisista, psyykkisistä ja sosiaalisista sekä kulttuurisista taustatekijöistä*
- *esimerkkejä mielenterveyden ongelmien ja häiriöiden biologisista ja psykososiaalisista hoitomuodoista sekä erilaisista psykoterapian toteutustavoista*

- *esimerkkejä ajankohtaisesta mielenterveyshäiriöihin liittyvästä yhteiskunnallisesta keskustelusta*

#### Psykologinen tutkimus

- *ei-kokeellinen tutkimus: korrelatiivinen ja kuvaileva tutkimus*
- *esimerkkejä fysiologisia mittausten menetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteista opintojaksolla korostuvat keskeisesti kaikissa oppisisällöissä hyvinvointiosaaminen. Hyvinvointiosaamista tukee esimerkiksi ymmärrys resiliensseistä ja tunteiden säätelystä sekä kriisien ja niistä selviytymisen käsittely. Myös yleisimpien mielenterveyshäiriöiden ja niiden tyypillisten oireiden tarkastelu edistää hyvinvointiosaamiseen liittyviä tavoitteita.

#### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Eettinen ja yhteiskunnallinen osaaminen nousevat tarkastelun kohteeksi tutkittaessa mielenterveyden ongelmien hoidossa sovellettavia hoitokäytänteitä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Formatiivista arviointia toteutetaan jakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella, sekä esimerkiksi itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi- analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10.

## **Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5)**

### **Opintojakson moduulit**

- Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa kuvailla yksilöllisten ominaisuuksien eroja ja niiden geneettistä perustaa*
- *osaa tarkastella persoonallisuutta kokonaisuutena eri näkökulmista ja soveltaa tätä tietoa omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamisessa*
- *osaa kuvailla yksilöllisiä eroja älykkyydessä ja luovuudessa*
- *osaa tarkastella sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin merkitystä yksilön toimintaan*
- *ymmärtää ihmisen toimintaa persoonallisuuden, sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin vuorovaikutuksen näkökulmasta*

- osaa soveltaa psykologian tietoja erilaisuuden ymmärtämiseen ja kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen
- osaa kuvailla ja arvioida yksilöllisten erojen tutkimuksen psykologisia arviointimenetelmiä.

## Keskeiset sisällöt

*Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen*

*Perimän, kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön merkitys persoonallisuuden kehittymiseen*

- *persoonallisuuden pysyvyys ja muuttuvuus*
- *perustietoa käyttäytymisgenetiikasta*

*Persoonallisuuden tarkastelu eri näkökulmista*

- *temperamentti*
- *piirreoteoreettinen näkökulma*
- *motivaatio*
- *yksilölliset tulkinta- ja toimintatyylit*
- *identiteetin ja persoonallisuuden narratiivinen tarkastelu*

*Älykkyys ja luovuus osana ihmisen toimintaa*

- *älykkyuden määritelmiä*
- *älykkyuden mittaaminen ja siihen liittyvät haasteet*
- *perimän ja ympäristön vuorovaikutus älykkyudessa*
- *luovuuden määritelmiä ja luovuuteen liittyviä tekijöitä*

*Kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön vaikutus ihmisen toimintaan*

- *tiedonkäsittely sosiaalisissa tilanteissa: stereotyyppien, attribuutioiden, asenteiden ja ennakkoluulojen muodostuminen*
- *esimerkkejä sosiaalisuuden hermostollisesta perustasta*
- *ryhmän merkitys yksilölle ja ryhmien väliset suhteet*
- *tilannetekijöiden vaikutus yksilöön ja ryhmään*
- *kulttuurien eri ulottuvuuksia*
- *esimerkkejä kulttuurin vaikutuksesta ajatteluun ja käyttäytymiseen*
- *esimerkkejä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnasta kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa*

*Psykologinen tutkimus*

- *yksilöllisten erojen tutkiminen*
- *persoonallisuuden ja älykkyuden arviointimenetelmät*
- *reliabiliteetti ja validiteetti*
- *esimerkkejä kyselyjä, haastatteluja ja testejä hyödyntävistä tutkimuksista*
- *esimerkkejä sosiaalipsykologian tutkimuksista*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteista opintojaksolla korostuu eettisyys ja ympäristöosaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Globaali- ja kulttuuriosaaminen liittyy kurssin sosiaalipsykologisiin osaamistavoitteisiin, esimerkiksi opiskelijan maailmankuvaa laajentavaan kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämiseen.

## Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Eettisyys- ja ympäristöosaaminen liittyvät erityisesti persoonallisuustutkimukseen ja persoonallisten vahvuuksien sekä arvojen tiedostamiseen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Formatiivista arviointia toteutetaan jakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella, sekä esimerkiksi itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi- analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10.

## Psykologia - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (PS6)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija kerta ja laajentaa psykologian tietojaan
- valmistautuu ylioppilaskirjoituksiin lukemalla psykologian kertauskirjallisuutta ja tutustumalla edellisten vuosien reaalikokeiden psykologian tehtäviin
- osaa seurata psykologisiin ilmiöihin liittyvää ajankohtaista keskustelua yhteiskuntapoliittisesta sekä ryhmä- ja yksilöpsykologisesta näkökulmista

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kerrataan psykologian keskeisiä asioita
- valmistaudutaan yo-kokeeseen

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla korostuu psykologisten ilmiöiden tarkastelu eri näkökulmista ja eri tieteenaloista lähtien. Opiskelija kehittää kykyään analysoida psykologisia ilmiöitä ja soveltaa taitojaan ajankohtaisiin ilmiöihin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuu opiskelijan kyky tuottaa asiatekstiä ja sitoutuneisuus kerrata psykologian oppimäärän kokonaisuutta. Opettajan antaman palautteen lisäksi arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi vertais- ja itsearviointina.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkintänä (S=suoritettu, H=hylätty).

## Sosiaalipsykologia, 2 op (PS7)

### Tavoitteet

#### Paikallinen lisäys

- ymmärtää sosiaalisten vuorovaikutustaitojen merkityksen osana elämänhallintaa
- ymmärtää ihmissuhdeverkostojen merkityksen elämänkaaren eri vaiheissa
- pyrkii lisäämään omaa itsetuntemustaan ja kehittämään vuorovaikutustaitojaan
- tutustuu sosiaalipsykologian peruskäsitteistöön ja oppii hahmottamaan ihmissuhteitaan niiden avulla
- ymmärtää sosiaalipsykologisten ilmiöiden merkityksen yhteiskunnallisessa viitekehyksessä

### Keskeiset sisällöt

#### Paikallinen lisäys

- sosiaalipsykologian keskeiset peruskäsitteet, esimerkiksi sosiaalistuminen, asenne
- nonverbaalinen ja verbaalinen viestintä yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa
- yksilöiden ja ryhmien keskinäinen vuorovaikutus ja suhteet esimerkiksi roolit, normit, kommunikaatio
- erilaiset ryhmät ja ryhmän toimintaan liittyvät ilmiöt, esimerkiksi ryhmän muotoutuminen, ryhmän kehitysvaiheet, vuorovaikutus ryhmien sisällä, konformisuus

#### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla tarkastellaan sosiaalisia suhteita ihmisen hyvinvoinnin ja identiteetin kehittymisen näkökulmasta.

#### Vuorovaikutusosaaminen

Sosiaalipsykologia tarkastelee ihmisten välisiä vuorovaikutussuhteita. Opintojakso auttaa opiskelijaa kehittämään ihmissuhdetaitojaan. Opintojakson aikana opiskelija kehittää taitoaan ymmärtää ja eritellä psykologisten ilmiöiden vaikutusta omaan ja muiden ihmisten käyttäytymiseen.

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla pohditaan kulttuurin merkitystä identiteetin muodostumisessa ja vuorovaikutuksen kulttuurisidonnaisuutta. Opintojakso kehittää opiskelijan valmiuksia kohdata eri kulttuureista tulevia ihmisiä.

#### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan monipuoliseen ja jatkuvaan näyttöön. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkintänä (S=suoritettu, H=hylätty).



## Psykologinen tutkimus, 2 op (PS8)

### Tavoitteet

#### Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu psykologia-tieteen tutkimukseen ja keskeisiin empiirisiin tutkimusmenetelmiin
- ymmärtää empiirisen tiedonhankinnan merkityksen ihmisen käyttäytymisen kuvaamisessa ja selittämisessä
- osaa laatia pienimuotoisen tutkimussuunnitelman ja toteuttaa aineistonkeruun pienimuotoisesti
- osaa käyttää muutamia aineiston käsittely- ja analyysimenetelmiä esimerkiksi prosenttijakaumia ja keskiarvoja
- osaa kuvata tutkimustuloksia raportoimalla ja arvioida niiden merkitystä ihmisen käyttäytymisen selittäjänä
- tutustuu psykologia-tieteen käytännön sovelluksiin esimerkiksi nuorten mielenterveyden hoitomuotoihin, päihdeongelmaisten hoitoon tms.

### Keskeiset sisällöt

#### Paikallinen lisäys

- psykologisen tutkimuksen vaiheet
- psykologiset tutkimusmenetelmät kuten kokeellinen tutkimus, kenttätutkimus, tapaustutkimus
- keskeiset psykologisen tutkimuksen tiedonhankintamenetelmät kuten havainnointi, haastattelu, kysely
- tutkimusaineiston analyysimenetelmät kuten prosenttijakaumat, keskiarvot, taulukoiden ja kuvioiden piirtäminen
- tieteellisen raportoinnin perustoiminnot
- vierailukäynnit psykiatrianpoliklinikalle, A-klinikalle, kehitysvammalaitokseen

#### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksolla tutustutaan tutkimuksen eettisiin periaatteisiin ja opiskelija soveltaa eettisiä ohjeita oman tutkimuksensa yhteydessä.

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla työskennellään opiskelijan itsensä asettaman tutkimusongelman parissa. Omassa tutkimuksessaan opiskelija etsii ilmiöön liittyvää tietoa harjoittaen samalla lähdekriittisyyttään. Opiskelija oppii yhdistämään ja analysoimaan eri lähteistä keräämäänsä tietoa ja tarkastelemaan ilmiötä eri tieteenalojen näkökulmista. Oman tutkimuksen tutkimustulosten analysointi ja häiriömuuttujien kriittinen pohtiminen on olennainen osa omaa tutkimustyötä.

#### Opintojakson arviointi

##### Paikallinen lisäys

Opintojakson aikana opiskelija saa palautetta tutkimussuunnitelmastaan ja pienimuotoisesta tutkimuksestaan. Arviointi perustuu opiskelijan jatkuvaan näyttöön. Arvioinnin tehtävänä on antaa palautetta opiskelijan työskentelystä ja ohjata opiskelijan oppimisprosessia.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkintänä (S=suoritettu, H=hylätty).

## Mediapsykologia, 2 op (PS9)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija ymmärtää median keinoja ja tapoja vaikuttaa ihmisiin
- opiskelija ymmärtää mediakäyttäytymisen yleispiirteitä kuten mediamotiiveja
- opiskelija osaa tulkita median vaikutuksia yksilön asenteisiin, arvoihin ja tunteisiin
- opiskelija osaa analysoida ja arvioida kriittisesti mediasisältöjä

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tiedolliset, tunneperäiset ja sosiaaliset mediamotiivit
- median ja mediankäyttäjien suhteet
- mediasisältöjen tulkinta
- median vaikutus käyttäjään
- media ja identiteetti

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla tarkastellaan ihmisen ja median välistä suhteena. Opiskelija perehtyy median vaikuttamiskeinoihin ja pystyy arvioimaan kriittisesti median vaikutusta ihmisten toimintaan ja ympäröivään yhteiskuntaan. Media ja varsinkin sosiaalinen media tarjoaa myös nuorelle keinon vaikutta yhteiskunnallisiin asioihin. Median tarkastelu psykologian näkökulmasta antaa opiskelijalle valmiuksia jatko-opintoja ja työelämää varten.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla korostuu psykologisen tiedon soveltaminen, asiatekstin tuottaminen sekä median ja ihmisen suhteen monipuolinen pohdinta. Arviointi perustuu opiskelijan monipuoliseen näyttöön.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkintänä (S=suoritettu, H=hylätty).

## Pelien psykologia, 2 op (PS10)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää digitaalisiin peleihin liittyviä psykologisia ilmiöitä
- osaa analysoida ja arvioida digitaalista pelaamista ja digitaalisia pelejä kriittisesti
- opiskelija kehittää tiedonhakutaitoja ja lähdekritiikkiä

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutkitaan psykologisesta näkökulmasta digitaalisten pelien ominaisuuksia

- tarkastelun kohteena voi olla esimerkiksi digitaalisten pelien vaikutus pelaajiin, pelaajien erilaiset motiivit, pelaamiseen vaikuttavat ilmiöt kuten oppiminen, ongelmanratkaisukyky, ajattelu- ja päättelytaidot sekä luovuus
- tarkastelun kohteena voi olla myös erilaiset pelaajayhteisöt ja niihin liittyvät sosiaalipsykologiset ilmiöt
- kurssi toteutetaan tutkivan oppimisen menetelmällä

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Opintojaksolla painottuu tutkiva ote opiskelussa. Opintojakson aikana opiskelija etsii, analysoi ja yhdistelee digitaalisiin peleihin liittyvää tietoa ja rakentaa tiedoista jäsenneltyjä kokonaisuuksia. Samalla harjoitellaan lähdekriittisyyttä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla korostuu psykologisen asiatekstin tuottaminen, lähdeaineiston monipuolinen käyttö ja lähdekriittinen pohdinta. Arviointi perustuu opiskelijan jatkuvaan näyttöön. Arvioinnin tehtävänä on antaa palautetta opiskelijan oppimisesta ja ohjata opiskelijan oppimisprosessia.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkintänä (S=suoritettu, H=hylätty).

## **7.11. Historia (HI)**

### **Oppiaineen tehtävä**

*Historian opetus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä ja edellytyksiä ymmärtää oman aikansa maailmaa sekä sen muutosprosesseja. Se antaa välineitä nykyisyyden ymmärtämiseen ja avaa näkökulmia tulevaisuuden kehityksen pohtimiseen. Kulttuurien tuntemusta edistävänä oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä sekä tukee opiskelijan kasvua aktiiviseksi ja moninaisuutta ymmärtäväksi yhteiskunnan jäseneksi.*

*Opetuksen lähtökohtana on historian luonne tieteenalana. Huomiota kiinnitetään historiallisen tiedon rakentumisen perusteisiin ja tiedon luotettavuuden kriittiseen arviointiin sekä ilmiöiden moniperspektiiviseen selittämiseen. Historian opiskelu kehittää kykyä hankkia tietoa, erottaa oleellinen tieto epäolennaisesta ja käsitellä laajoja tietokokonaisuuksia. Erityisenä tarkastelun kohteena ovat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden väliset riippuvuussuhteet sekä historian tiedon tulkinnallisuus ja sen käyttö yhteiskunnassa. Opetuksen tehtävänä on vahvistaa opiskelijan historiallista ajattelua. Historiallinen ajattelu koostuu historiatiedon tulkinnallisen luonteen ymmärtämisestä. Historian peruskäsitteiden, muutoksen ja jatkuvuuden sekä syyn ja seurauksen, hallinta on oleellinen osa historiallista ajattelua. Historialliseen ajatteluun kuuluu myös historian tekstitaitojen hallinta, kuten kyky analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä ja arvioida niiden tuottajien tarkoituksia. Historialle ominainen tapa lukea ja tulkita lähteitä antaa valmiuksia arvioida tiedon luotettavuutta myös tämän päivän maailmassa.*

*Historian opetuksessa tarkastellaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä, ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä kulttuurin, vallankäytön ja talouden vuorovaikutusta. Siinä perehdytään yksilön merkitykseen ja mahdollisuuksiin toimijana nyt ja tulevaisuudessa sekä pohditaan yksilöiden ja väestöryhmien toiminnan taustatekijöitä ja motiiveja historiallisissa konteksteissaan. Historian opetuksessa opiskelijat myös harjoittelevat historiallista empatiaa eli asettumista menneisyyden ihmisen asemaan kulloisessakin kontekstissa. Tarkoituksena on pyrkiä*

ymmärtämään menneisyyden ihmisten tekemiä ratkaisuja. Opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä sekä demokratian ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia oman aikamme ja tulevaisuuden haasteiden ratkaisemisessa. Suomen historiaa tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Historia tukee opiskelijan oman identiteetin kehittymistä ja kasvua eettiseen toimijuuteen. Se auttaa opiskelijaa kasvamaan sivistyneeksi ja avarakatseiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Historian opetuksen tavoitteet toteutuvat linkittyen laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin.

Historia vahvistaa opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kehittämällä eettistä ajattelua, myötätuntoa ja valmiuksia ottaa muut ihmiset ja heidän näkökulmansa sekä tarpeensa huomioon. Oppiaine tukee oman identiteetin etsintää, auttaa jäsentämään minäkuvaa sekä edistää omien vahvuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä. Lisäksi se syventää ymmärrystä hyvinvointiyhteiskuntien kehityksestä.

**Vuorovaikutusosaaminen** näkyy historian opetuksessa oppiaineen tavoitteissa ja työskentelytavoissa. Historialle ominaiset työtavat ovat keskustelevia, opiskelijalähtöisiä ja vuorovaikutteisia. Opintoissa on olennaista oppia kohtaamaan, ymmärtämään ja hyväksymään erilaisia ajattelu- ja työskentelytapoja. Toisten kuunteleminen ja ymmärtäminen sekä toisten näkemyksiä arvostava argumentaatio edistävät oppimisen lisäksi sosiaalisia ja yhteistyötaitoja, kehittävät myötätuntotaitoja sekä vahvistavat kaikkien osallisuutta ja myönteistä oppimisilmapiiriä.

Historian oppiaineen lähtökohtana on oppia hyödyntämään ja arvioimaan kriittisesti erilaisia tietolähteitä ja niiden luotettavuutta sekä ymmärtämään ja arvostamaan tutkitun tiedon merkitystä. Opetuksessa opiskelija harjaantuu tuottamaan, yhdistelemään ja soveltamaan tietoa monialaisissa verkostoissa rohkeasti, luovasti ja tulevaisuuteen suunnaten. Historia vahvistaa monelta osin opiskelijan **monitieteisen ja luovan osaamisen** sekä monilukutaidon kehittymistä. Opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä korkeakoulujen kanssa.

Historian opetuksessa korostetaan **yhteiskunnallista osaamista** tukevalla tavalla ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä. Demokratian, aktiivisen kansalaisuuden ja kansainvälisen yhteistyön moninaisia mahdollisuuksia tarkastellaan kestäväen tulevaisuuden periaatteiden mukaisesti. Lähdekriittisyyden ja medialukutaidon vahvistaminen ovat oppiaineessa keskeisessä roolissa. Historian opiskelu auttaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi historian yhteiskunnallisesta ja poliittisesta käytöstä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan sitä. Historiatietoisuus antaa pohjaa opiskelijan demokraattiselle osallistumiselle ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseksi.

Historian oppiaineessa tarkastellaan yksilön, luonnon ja yhteiskunnan välisten riippuvuussuhteiden muutosta pitkällä aikavälillä. Näitä käsitellään osana kestäväen tulevaisuutta **eettisyyden ja ympäristöosaamisen** tavoitteiden mukaisesti. Historia syventää käsitystä siitä, miten yhteiskunnan nykyinen arvopohja on syntynyt, ja antaa valmiuksia moniolotteisten ilmiöiden ymmärtämiseen ja ratkaisemiseen humanistisesta näkökulmasta. Historiallinen empatia vahvistaa opiskelijan kykyä monipuoliseen eettiseen pohdintaan.

Kulttuurien ja kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistavana oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä vahvistaen **globaali- ja kulttuuriosaamista**. Historian opetus tukee opiskelijan kasvua moninaisuutta ymmärtäväksi ja kansainvälisyyteen suuntautuneeksi yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi. Historian oppiaineessa korostetaan jokaisen oikeutta omiin kulttuurisiin juuriinsa.

## Tavoitteet

Historian opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät historialliseen ajatteluun: arvoihin, historiallisten ilmiöiden ymmärtämiseen sekä historiallisen tiedon hankkimiseen ja soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

## Arvot

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee historian laaja-alaisuuden ja ymmärtää kulttuurien erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden monimuotoisuutta
- saa valmiuksia muodostaa ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, demokratiaa ja kestäväää elämäntapaa arvostavan maailmankuvan sekä osaa toimia niitä edistävänä vastuullisena kansalaisena
- saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan historiaan ja ymmärrystä sen merkityksellisyydestä.

## Historiallisten ilmiöiden ymmärtäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Suomen ja maailmanhistorian keskeisimpiä historiallisia prosesseja taustoineen ja seurauksineen sekä osaa arvioida niiden merkitystä ja vuorovaikutussuhdetta
- ymmärtää historian monitulkintaisuuden ja historiallisen tiedon rakentumisen periaatteet
- ymmärtää nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohdana
- osaa analysoida historiallisia ilmiöitä ja arvioida ihmisten toimintaa eri aikoina kunkin ajan omista lähtökohdista
- kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historialliseen jatkumoon sekä syventämään historiatietoisuuttaan.

## Historiallisen tiedon hankkiminen ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa etsiä, tulkita ja arvioida lähdekriittisesti erilaisia kirjallisia, tilastollisia ja kuvallisia lähteitä
- pystyy rakentamaan menneisyyttä koskevaa tietoa erilaisia tietolähteitä kriittisesti käyttäen
- osaa hyödyntää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisessa ja arvioida kriittisesti historian käyttöä yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona sekä muissa yhteyksissä
- osaa soveltaa historian osaamistaan yhteiskunnallisten ja taloudellisten haasteiden arvioimiseen ja nähdä niihin liittyviä vaihtoehtoisia ratkaisukeinoja myös tulevaisuudessa.

## Osaamisen arviointi

Historian osaamisen arviointi kohdistuu historian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointipalaute auttaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi oppimisestaan ja työskentelytavoistaan sekä kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa osaamistaan.

Historian arvioinnin keskeisiä kohteita ovat historian tiedonalalle ominaisten tietojen ja taitojen hallinta: kyky ymmärtää ajallista kehitystä, syy-yhteyksiä ja seurausvaikutuksia sekä taito hankkia informaatiota erilaisista lähteistä, erotella olennaista ja epäolennaista tietoa sekä arvioida historian ilmiöitä, tulkintoja ja historian tiedon käyttöä kriittisesti.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan taito ymmärtää, soveltaa, analysoida ja yhdistellä historiallista tietoa erilaisissa tilanteissa, kuten taito käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä ja muodostaa tiedoistaan loogisia kokonaisuuksia.

## Opintojaksot

### Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI1)

#### Opintojakson moduulit

- Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI1), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Ihminen, ympäristö ja historia*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja tuottaa historian tiedonalalle ominaista asiatekstiä sekä hallitsee tilastojen lukutaidon
- ymmärtää historiallisen tiedon luonteen ja osaa käyttää historiallisia lähteitä sekä arvioida niitä kriittisesti
- tuntee eurooppalaisten yhteiskuntien ja globaalin talouden järjestelmän muodostumisen keskeiset prosessit
- ymmärtää nykypäivän taloudellisiin, yhteiskunnallisiin ja väestöllisiin ilmiöihin johtaneen kehityksen sekä osaa eritellä siihen vaikuttaneita tekijöitä
- osaa analysoida väestön, talouden ja yhteiskuntarakenteiden kehitystä ja riippuvaisuutta ympäristöstä
- osaa arvioida kriittisesti teknologian ja informaation muutoksen merkitystä ihmisten elinolojen muokkaajana.

#### Keskeiset sisällöt

*Ihminen, ympäristö ja historia*

*Historia tieteenalana*

- historian kehityslinjojen hahmottaminen ja sitominen aikaan
- historian tutkimusmenetelmät ja lähteiden käyttö

*Maatalous luomassa pohjaa yhteiskuntien kehitykselle*

- ihminen ympäristön muokkaajana eri aikoina
- maanviljely, työnjako ja kulttuurin synty
- väestönkasvu, yhteiskuntien ja valtioiden muodostuminen
- rahatalouden ja kaupan kehitys

*Maailmankaupan synty ja vuorovaikutuksen lisääntyminen*

- eurooppalaiset tutkivat ja valloittavat maailmaa
- kansainvälisen kaupan monipuolistuminen ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön

*Teollistuminen muuttaa ihmisen ja luonnon suhdetta*

- teollistumisen edellytykset ja vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön
- väestökehitys ja muuttoliikkeet
- jälkiteollinen yhteiskunta ja globaali talous

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- Opiskelija saa taitoja pohtia ihmisen ja ympäristön suhdetta.
- Opintojakso antaa valmiuksia tarkastella yksilön, luonnon ja yhteiskunnan välisten riippuvuussuhteiden muutoksia pitkällä aikavälillä.

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen historian osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi: opiskelijalle annettava suullinen palaute, itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Kansainväliset suhteet, 2 op (HI2)

### Opintojakson moduulit

- Kansainväliset suhteet, 2 op (HI2), Pakollinen

#### Tavoitteet

##### *Kansainväliset suhteet*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tuntee kansainvälisen politiikan peruskäsitteistön, toimintatavat ja keskeisimmät kehityslinjat*
- *osaa hyödyntää monipuolisia tietolähteitä ja tunnistaa tiedonvälitykseen liittyvää mielipidevaikuttamista eri aikoina*
- *osaa eritellä aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen merkityksen kansainvälisten suhteiden historiassa sekä pystyy arvioimaan niiden vaikutusta nykypäivään ja tulevaisuuteen*
- *osaa analysoida kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen syitä, vaikutuksia ja ratkaisumahdollisuuksia*
- *seuraa aktiivisesti mediaa ja osaa tarkastella kriittisesti kansainvälisiä kysymyksiä*
- *osaa eritellä ja arvioida historian käyttöä politiikan välineenä.*

#### Keskeiset sisällöt

##### *Kansainväliset suhteet*

##### *Kansainvälisen politiikan perusteet*

- *kansainvälinen politiikka tutkimuskohteena ja keskeiset käsitteet*
- *poliittiset ideologiat ja niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kansainvälisiin suhteisiin*

##### *Eurooppakeskeinen kansainvälinen järjestelmä*

- *imperialismi politiikan, talouden ja kulttuurin ilmiönä*
- *maailmansotien syyt ja seuraukset*

- *demokratian ja totalitarismin vastakkainasettelu*
- *ihmisoikeuskysymykset, holokausti ja muut kansanmurhat*

*Kaksinapaisesta moninapaiseen maailmaan*

- *kylmän sodan supervaltakilpailu ja sen päätyminen*
- *dekolonisaation merkitys ja vaikutukset*
- *maailmanpolitiikka ja muuttuva vallan tasapaino*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

- Opiskelija saa valmiuksia tarkastella demokratian kehittymistä kansainvälisessä kontekstissa.
- Opiskelija harjaantuu muodostamaan perusteltuja tulkintoja ja päätelmiä erilaisista informaatiolähteistä.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

- Historiallinen empatia vahvistaa opiskelijan kykyä asettua toisen asemaan.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen historian osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä. Opintojaksolla korostuu monipuolisen lähdeaineiston käyttö ja taito kytkeä sekä ajankohtaiset että historialliset tietolähteet asiayhteyteen / historian ilmiöön. Lisäksi korostuu aineistojen lähdekriittinen arviointi (lähteen laatijan, tarkoituksen, näkökulman merkitys).

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi: opiskelijalle annettava suullinen palaute, itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## **Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI3)**

### **Opintojakson moduulit**

- Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI3), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Itsenäisen Suomen historia*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää Suomen valtiollisen kehityksen, kansainvälisen aseman ja yhteiskunnan muotoutumisen osana eurooppalaista ja kansainvälistä kehitystä*



- tuntee suomalaisen kulttuurin, yhteiskunnan ja talouden keskeiset muutokset, ymmärtää niiden merkityksen 1860-luvulta nykypäivään ja osaa arvioida tulevaisuuden mahdollisuuksia
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden ennen ja nykyään
- pystyy arvioimaan Suomen historiasta tehtyjä tulkintoja ja niiden taustalla olevia vaikuttimia historiallisessa kontekstissaan
- osaa eritellä suomalaiseen identiteettiin ja kulttuuriin eri aikoina liitettyjä ominaisuuksia, mielikuvia ja ihanteita sekä niiden vaikutusta nykypäivän Suomeen.

## Keskeiset sisällöt

### *Itsenäisen Suomen historia*

#### *Suomalaisen yhteiskunnan juuret*

- Ruotsin ajan perintö ja autonomian merkitys Suomen ja suomalaisuuden rakentamisessa
- demografiset muutokset ja väestön moninaisuus
- suomalaisen yhteiskunnan modernisoituminen

#### *Itsenäistynyt Suomi osana Eurooppaa*

- itsenäistymisprosessi, sisällissota ja sen kansainvälinen konteksti
- eheyttämisen aika ja demokratian kriisi
- Suomi kansainvälisten kulttuurivirtausten osana

#### *Suomi kansainvälisissä konflikteissa*

- Suomi toisessa maailmansodassa
- kylmän sodan vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan ja politiikkaan

#### *Kohti nykyistä Suomea*

- yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokset ja hyvinvointivaltio
- kulttuuri, tiede ja osaaminen
- kulttuurisesti monimuotoistuva Suomi kansainvälisen yhteisön jäsenenä

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Hyvinvointiosaaminen

- Historianopetus tukee oman identiteetin rakentamista.
- Opiskelijan taidot arvioida kriittisesti identiteettien rakentumista ja niihin vaikuttaneita ilmiöitä kehittyvät.

## Opintojakson arviointi

### Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen historian osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä. Opintojaksolla korostuu historian muuttuvat tulkinnat ja historiallisen tiedon käyttäminen historiapolitiikan välineenä. Lisäksi korostuu aineistojen lähdekriittinen arviointi (lähteen laatijan, tarkoituksen, näkökulman merkitys).

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi: opiskelijalle annettava suullinen palaute, itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI4)

### Opintojakson moduulit

- Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Eurooppalainen ihminen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tuntee keskeisen länsimaisen kulttuuriperinnön ja osaa eritellä sen muodostumista vuorovaikutuksessa muiden kulttuuripiirien kanssa*
- *ymmärtää tieteen, taiteen, ihmiskuvan ja sukupuoliroolien muutoksen suhteessa yhteiskunnalliseen kehitykseen*
- *ymmärtää taiteen ja populaarikulttuurin merkityksen historiakäsityksen luomisessa*
- *osaa eritellä tieteen saavutusten merkitystä ja eri aikakausien maailmankuvia*
- *osaa arvioida erilaisten aatteiden kehitystä sekä niiden vaikutuksia ympäröivään maailmaan*
- *pystyy analysoimaan kulttuuria sen historiallisessa kontekstissa sekä ymmärtämään kulttuurin ja politiikan keskinäisen vuorovaikutuksen*
- *osaa tarkastella eurooppalaista kulttuuria osana kulttuurin globalisaatiota.*

### Keskeiset sisällöt

*Eurooppalainen ihminen*

*Eurooppalainen kulttuuri ja maailmankuvan rakentuminen*

- *tiede, taide, uskonto ja media maailmankuvan muokkaajana ja välittäjänä*

*Eurooppalaisen kulttuurin juuret*

- *• antiikin kulttuurien yleispiirteet*
- *• demokratian ja tieteellisen ajattelun synty*
- *• keskiajan kulttuuri ja kulttuuripiirien vuorovaikutus*

*Yksilöllisen ajattelun ja tieteellisen maailmankuvan kehittyminen*

- *tieteen ja taiteen kehitys uuden ajan alussa*
- *reformaatio ja tiedon vallankumous*
- *valistus, ihmisoikeuksien ja tasa-arvoajattelun syntyminen*
- *1800-luvun aatteet sekä kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset*

*Kohti nykyaikaa*

- *taide, populaarikulttuuri ja kulttuurin globalisoituminen*
- *tiede uskonnollisen maailmankuvan haastajana, edistysusko ja uhkakuvat*
- *demokratian ja tasa-arvoajattelun leviäminen sekä niiden vastavoimat*
- *tiedon määrän kasvu ja kulttuurin pirstaloituminen*
- *sukupuoliroolien murros*

**Paikallinen lisäys**

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Auttaa opiskelijaa ymmärtämään eurooppalaisen kulttuurin piirteitä ja rakentumista.

### Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opiskelija oppii tuntemaan länsimaisten tieteiden historiaa ja kehitystä sekä saa työkaluja arvioida länsimaisia kulttuuri-ilmiöitä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen historian osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä. Opintojaksolla korostuu historian aikakausien suuret linjat ja eurooppalaisen kulttuuri-identiteetin muodostuminen.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi: opiskelijalle annettava suullinen palaute, itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI5)

### Opintojakson moduulit

- Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI5), Valinnainen

### Tavoitteet

*Ruotsin itämaasta Suomeksi*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tuntee Suomen alueen historiallisia lähteitä ja osaa arvioida niitä kriittisesti*
- *tuntee suomalaista, saamelaista ja muiden vähemmistöryhmien kulttuuriperintöä ja arjen historiaa*
- *hallitsee Suomen historialliset kehityslinjat sekä niiden yhteydet pohjoismaiseen kehitykseen ja Itämeren alueeseen*
- *kykenee yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta*
- *osaa eritellä Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen*
- *osaa arvioida suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin*
- *osaa tarkastella Suomen historian käyttöä politiikassa ja identiteetin luomisessa.*

### Keskeiset sisällöt

*Ruotsin itämaasta Suomeksi*

*Suomen alue esihistoriallisella ajalla*

- *tutkimusmenetelmät ja lähteet*
- *käsitykset Suomen väestöryhmien alkuperästä*

### Keskiaika

- Itämeren alueen valtiollinen kehittyminen
- kirkollisen ja maallisen vallan muotoutuminen
- yhteiskunta, elinkeinot, elämäntapa ja kulttuuri

### Uusi aika

- reformaatio ja vahvistuva hallitusvalta
- Ruotsin suurvaltapyrkimysten vaikutus Suomeen
- elämäntapa sääty- ja maatalousyhteiskunnassa
- Suomen aseman muutos ja uudistukset Ruotsin ajan lopulla

### Suomi osana Venäjää

- Suomen liittäminen Venäjään ja autonomian synty
- suomalaisen identiteetin luominen, sivistys, tiede ja taide

### Paikallinen lisäys

#### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

- Opintojakso antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää suomalaisen identiteetin rakentumista.

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

- Opiskelija saa valmiuksia ymmärtää suomalaisen kulttuuriperinnön rakentumista itäisen ja läntisen kulttuuripiirin vaikutuksessa.

#### **Opintojakson arviointi**

##### Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen historian osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä. Opintojaksolla korostuu Suomen alueen ja sen väestön sekä lähiympäristön historian ja Euroopan/maailman historian yhteyksien tunnistaminen.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi: opiskelijalle annettava suullinen palaute, itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## **Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI6)**

#### **Opintojakson moduulit**

- Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI6), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Maailman kulttuurit kohtaavat*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- ymmärtää kulttuurien vuorovaikutusta koskevia teorioita ja käytänteitä
- tunnistaa kulttuuristen arvojen ja maailmankuvien ilmenemisen arkielämässä ja sosiaalisissa suhteissa
- osaa eritellä kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä historiallisessa että nykypäivän kontekstissa
- analysoi esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa esiintyviä kulttuurisia arvoja ja käytäntöjä
- erittelee kulttuurien moninaisuutta historiallisena osana eurooppalaista kulttuuria ja pystyy arvioimaan sille annettuja merkityksiä
- osaa kriittisesti eritellä ja arvioida kulttuurisia eroja koskevia väitteitä, eri kulttuureihin liitettyjä stereotyyppioita sekä kulttuurien vaikutusta yksilöön
- tuottaa yksin tai ryhmässä historiallista asiainkäsitystä käyttämällä monipuolisesti ja kriittisesti lähdeaineistoa.

## Keskeiset sisällöt

*Maailman kulttuurit kohtaavat*

*Kulttuurintutkimuksen perusteet ja käsitteet*

- *kulttuurit ja niiden vuorovaikutus*

*Moduulissa tarkasteltaviksi kohteiksi valitaan kaksi tai useampia kulttuureja seuraavilta alueilta:*

- *Aasian kulttuurit*
- *Afrikan kulttuurit*
- *arktiset kulttuurit*
- *Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit*
- *Latinalaisen Amerikan kulttuurit*
- *Lähi-idän kulttuurit*
- *Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuurit.*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Opintojakso auttaa opiskelijaa ymmärtämään erilaisia kulttuureja globaalissa maailmassa.
- Opintojaksolla opiskelija harjaantuu ymmärtämään, miten asenteet ja suhtautuminen muihin kulttuureihin ovat muuttuneet ja miten ne on perusteltu.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen historian osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä. Opintojaksolla korostuu kulttuurien tuntemus ja kyky ymmärtää kulttuurien erilaisuutta ja kulttuurien sisäistä moninaisuutta.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi: opiskelijalle annettava suullinen palaute, itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Historia - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (HI7)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tukea opiskelijan valmistautumista historian ylioppilaskokeeseen
- vahvistaa historian oppimäärän osaamista

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kerrataan historian oppimäärän keskeisiä sisältöjä
- harjoitellaan erilaisiin ylioppilaskoetehtäviin vastaamista

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla opiskelija harjaantuu tuottamaan historiallisesti täsmällistä tekstiä, analysoimaan ja yhdistelemään erilaisia aineistoja ja soveltamaan historian tietojaan ja taitojaan.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuu opiskelijan kyky tuottaa asiatekstiä ja sitoutuneisuus kerrata historian oppimäärän kokonaisuutta. Opettajan antaman palautteen lisäksi arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi vertais- ja itsearviointina.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkintänä (S=suoritettu, H=hylätty).

## Antiikin historia, 2 op (HI8)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla perehdytään antiikin Kreikan ja Rooman historiaan, mutta myös Lähi-idän korkeakulttuureihin, jotka ovat vaikuttaneet läntisiin kulttuureihin.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Rooman valtakunnan historia ja kulttuuri. Antiikin kreikkalainen kulttuuri ja sen vaikutus sekä kreikkalaisten valtioiden historia. Muista erityisesti iranilaisen (persialaisen) sivilisaation vaikutus sekä Egyptin historia.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson aikana tarkastellaan antiikin kulttuurien vuorovaikutusta ei-eurooppalaisten kulttuurien kanssa.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuu opiskelijan kyky hankkia tietoa sekä tuottaa asiatekstiä. ja ymmärtää antiikin kulttuurien historia, mutta myös merkitys nykyajan kannalta

Opettajan antaman palautteen lisäksi arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi vertais- ja itsearviointina.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty).

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson työskentely voi koostua esimerkiksi luennoista, ryhmä- tai seminaarityöskentelystä, esitelmistä, itsenäisestä tiedonhankinnasta ja asiatekstin tuottamisesta.

## Maailmanpolitiikka, 2 op (HI9)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson aikana perehdytään maailmanpolitiikan ajankohtaisiin kysymyksiin niiden historiallisen taustan kautta. Tavoitteena on ymmärtää aikamme maailmaa ja nykyisten haasteiden ja kysymysten historiallista taustaa.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Maailmanpolitiikan ajankohtaiset aiheet ja niiden historiallinen tausta. Kansainvälinen järjestelmä ja sen toiminta. YK:n, kansainvälisten sopimusten ja kansainvälisen lain toiminta ja merkitys. Ajankohtaisten uutisten seuranta ja läpi käyminen.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Maailmanpolitiikan opintojaksolla perehdytään nykyajan maailmaan, kansainvälisiin suhteisiin sekä siihen, kuinka nykytilanteeseen on päädytty. Opintojakso käsittelee monipuolisesti globaaleja kysymyksiä ja eri alueiden tilannetta sekä vuorovaikutussuhteita historiallisessa kontekstissa.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuu opiskelijan kyky soveltaa oppimaansa ja tuottaa asiatekstiä.

Opettajan antaman palautteen lisäksi arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi vertais- ja itsearviointina.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty).

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson työskentely voi koostua luennoista, tiedon hankinnasta, uutisseurannasta, kirjallisista töistä, seminaarityöskentelystä tai vaikkapa esitelmistä. Opintojakson sisältö muokkautuu maailmanpolitiikan tilanteiden mukaan.

## Historia ja kirjallisuus, 2 op (HI10)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on syventää ja monipuolistaa opiskelijan historiallisia tietoja ja taitoja.
- Opettajan kanssa sovitun teoksen ja kirjallisten tehtävien kautta opiskelija syvennyy itsenäisesti jollakin valtakunnallisella opintojaksolla käsiteltävään historialliseen aikakauteen/ilmiöön.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla opiskelija valitsee luettavakseen opettajan kanssa sopimansa historiallisen teoksen ( esimerkiksi Täällä Pohjantähden alla tai Tuntematon sotilas) ja suorittaa opintojaksoon kuuluvat tehtävät annettujen ohjeiden mukaisesti itsenäisesti.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija saa työkaluja kehittää kulttuurihistoriallisia tietojaan ja taitojaan perehtymällä kotimaiseen tai kansainväliseen historialliseen kirjallisuuteen

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkintänä (S=suoritettu, H=hylätty).

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelija on ennen kurssin suorittamista yhteydessä opettajaan ja sopii luettavasta kirjasta ja suoritettavista tehtävistä. Opintojakso suositellaan suoritettavaksi valtakunnallisten pakollisten historiaopintojen suorittamisen jälkeen, mutta perustellusti ja opettajan niin salliessa opintojakso on mahdollista suorittaa jo ennen sitä. Opintojakso suoritetaan itsenäisesti ja suorittamiseen on pyydettävä erikseen lupa. Luvan ja tehtävät saatuaan opiskelija voi suorittaa opintojakson sovitulla tavalla.

## 7.12. Yhteiskuntaoppi (YH)

### Oppiaineen tehtävä

*Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijan käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta ja antaa hänelle valmiuksia kasvaa yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneeksi aktiiviseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi. Kansalaisyhteiskuntaa, yhteiskunnan rakenteita ja keskeisiä ilmiöitä sekä*



valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteen sisällöistä.

Yhteiskuntaoppi luo opiskelijalle edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen, niiden arviointiin sekä tulevien kehityssuuntien ja vaihtoehtojen pohdintaan. Lisäksi se vahvistaa opiskelijan talousosaamista ja oikeudellista ymmärrystä sekä kannustaa aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Lähtökohtana on omakohtaisen kiinnostuksen herättäminen yhteiskunnallisiin asioihin ja maailman tapahtumiin. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisen ajattelun taitoihin, kuten monipuoliseen tiedon hankintaan, tiedon ja tilastollisten aineistojen kriittiseen tulkintaan sekä keskustelu- ja argumentointitaitoihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen arvopohjassa korostuvat demokratian peruslähtökohdat, kuten tasa-arvo, sosiaalinen vastuu, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, mielipiteen vapaus ja aktiivinen kansalaisuus sekä työn ja yrittäjyyden arvostaminen.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Yhteiskuntaoppi tukee opiskelijan oman identiteetin kehittymistä ja kasvua eettisesti toimivaksi, aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi demokraattisen yhteiskunnan jäseneksi.

Yhteiskuntaoppi kehittää opiskelijan **hyvinvointiosaamista** vahvistamalla oman elämän ja taloudenhallinnan taitoja sekä syventämällä oikeudellista ymmärrystä. Oppiaine syventää opiskelijan sosiaalisia taitoja ja kykyä yhteistyöhön sekä aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja demokraattiseen vaikuttamiseen yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi tukien **vuorovaikutusosaamisen** tavoitteiden saavuttamista.

Yhteiskuntaoppi kehittää opiskelijan monilukutaitoa digiajassa vahvistamalla hänen kykyään valita, tulkita kriittisesti ja soveltaa tutkimuspohjaista tietoa. Se vahvistaa yhteiskunnallisia ja kriittisiä teksti- ja argumentointitaitoja. Oppiaine rohkaisee opiskelijaa toimimaan monialaisessa yhteistyössä sekä yhdistelemään asioita uudenlaisella tavalla jatkuvan oppimisen periaatteen sekä **monitieteisen ja luovan osaamisen** tavoitteiden mukaisesti. Yhteiskuntaopin opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan korkeakouluyhteistyötä.

**Yhteiskunnallisen osaamisen** ydinoppiaineena yhteiskuntaoppi edistää opiskelijan edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen ja arviointiin. Opiskelijaa harjaannutetaan toimimaan monitulkintaisen informaation ja informaatiovaikuttamisen maailmassa. Oppiaine syventää opiskelijan monipuolista yhteiskunnallista osaamista vahvistamalla demokratiataitoja. Se kannustaa osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttamaan turvallisen, oikeudenmukaisen ja kestävänsä tulevaisuuden edistämiseen Suomen ja EU:n kansalaisena sekä globaalisti. Oppiaine vahvistaa oma-aloitteisuutta, yrittäjämäistä asennetta sekä jatko-opinto- ja työelämävalmiuksia.

Yhteiskuntaoppi korostaa yksilön arvolähtöistä ja eettistä toimintaa yhteiseksi hyväksi sosiaalinen vastuu mukaan lukien. Oppiaine syventää ymmärrystä kiertotalouden periaatteista ja kestävästä kuluttajuudesta lähiympäristössä ja globaalisti. Näin yhteiskuntaoppi vahvistaa opiskelijan **eettisyyttä ja ympäristöosaamista**.

Yhteiskuntaoppi tukee opiskelijan **globaali- ja kulttuuriosaamista** vahvistamalla kansainvälisyysvalmiuksia ja maailmankansalaisen asennetta sekä syventämällä ymmärrystä kulttuurisesta ja katsomuksellisesta moninaisuudesta. Oppiaine harjaannuttaa opiskelijaa eettiseen toimijuuteen globaalissa media- ja teknologiaympäristössä.

## Tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät yhteiskuntaopin merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämiseen sekä yhteiskunnallisen tiedon hankkimiseen ja soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

### Merkitys, arvot ja asenteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy rakentamaan vastuuntuntoisen, demokraattisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja moninaisuutta ymmärtävän yhteiskuntakäsityksen
- ymmärtää omien yhteiskunnallisten käsitystensä muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä
- motivoituu syventämään kiinnostustaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja ymmärrystään niiden merkityksellisyydestä.

### Yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee yhteiskuntaa koskevan tiedon muodostumisen perusteet sekä hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- tuntee Suomen yhteiskuntajärjestelmän, oikeusjärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat ja niiden taustalla vaikuttaneen historiallisen kehityskulun sekä osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- ymmärtää vaikutusmahdollisuutensa muuttuvan demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla ja on motivoitunut toimimaan aktiivisena ja vastuullisena kansalaisena kestäväen kehityksen mukaisesti.

### Yhteiskunnallisen tiedon hankkiminen ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy hankkimaan monipuolista yhteiskunnallista ja taloudellista ajankohtaista aineistoa eri lähteistä myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti sanallista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- osaa muodostaa monipuolisesti perusteltuja näkemyksiä arvosidonnaisista ja kiistanalaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- osaa eritellä moniulotteisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välisiä yhteyksiä, vertailla yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen vaihtoehtoja sekä arvioida yhteiskunnallisten päätös- ja toimintavaihtoehtojen erilaisia motiiveja ja vaikutuksia eri väestöryhmien ja ympäristön kannalta.

### Osaamisen arviointi

Osaamisen arviointi kohdistuu yhteiskuntaopin yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointipalaute tukee opiskelijaa tulemaan tietoiseksi oppimisestaan ja osaamisestaan sekä kehittämään omia työskentelytapojaan yhteiskunnalliselle ajattelulle ominaisten tietojen ja taitojen saavuttamiseksi.

Yhteiskuntaopin arvioinnin keskeisiä kohteita ovat yhteiskunnalliselle ajattelulle ja toiminnalle keskeisten tietojen ja taitojen hallinta: taito ymmärtää yhteiskuntaa koskevan tiedon rakentumisen periaatteita, yhteiskunnan ja talouden ilmiöitä sekä niiden syitä ja vaikutuksia sekä arvioida kriittisesti yhteiskuntaa ja taloutta sekä niiden kehitystä koskevia tulkintoja ja ratkaisuvaihtoehtoja.

Arviointi kohdistuu yhteiskunnallisen tiedon käsittelyn taitoihin, kuten taitoon hakea tietoa erilaisista lähteistä, erotella olennainen tieto epäolennaisesta sekä käyttää sitä perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä. Arvioinnissa otetaan huomioon taidot hankkia, ymmärtää, analysoida, arvioida ja soveltaa yhteiskunnallista tietoa, muodostaa siitä jäsenyneyttä kokonaisuuksia sekä tuottaa oppiaineelle ominaista asiatekstiä. Arviointi perustuu monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa oppimaansa.

## Opintojaksot

### Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1)

#### Opintojakson moduulit

- Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1), Pakollinen

#### Tavoitteet

Suomalainen yhteiskunta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa lukea ja tuottaa oppiaineelle ominaista asiatekstiä
- ymmärtää suomalaisen yhteiskuntarakenteen perusteet
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet, osaa toimia aktiivisena kansalaisena sekä kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta
- tuntee hyvinvointivaltion ja oikeusvaltion perusteet ja pystyy vertailemaan erilaisia hyvinvointimalleja Pohjoismaissa, Euroopassa ja muualla maailmassa
- osaa tarkastella ja arvioida median välityksellä tapahtuvaa yhteiskunnallista vaikuttamista
- pystyy tarkastelemaan demokratian mahdollisuuksia ja haasteita analyyttisesti erilaisista näkökulmista
- osaa arvioida kriittisesti yhteiskunnallista tietoa ja yhteiskunnallisten päätösten perusteita paikallisella ja valtiollisella tasolla sekä niiden vaikutuksia eri väestöryhmien ja yhteiskunnallisten toimijoiden kannalta
- osaa suunnitella tarkoituksenmukaisia keinoja käyttävää poliittista kansalaisvaikuttamista paikallisten, kansallisten ja kansainvälisten kysymysten ratkaisemisessa.

#### Keskeiset sisällöt

Suomalainen yhteiskunta

Suomen yhteiskunnan rakenne

- Suomen väestön demografian ja sosiaalinen rakenne
- väestörakenteen muutoksiin vaikuttavat tekijät

Demokratia ja oikeusvaltio

- ihmisoikeudet, kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet
- oikeuslaitos sekä tuomio- ja järjestysvalta

Hyvinvointi ja tasa-arvo

- yhteiskunnallinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus
- pohjoismaisen hyvinvointivaltion tehtävät, edut ja haasteet

Valta, osallistuminen ja vaikuttaminen

- yhteiskunnallisen vallankäytön muodot, demokraattinen päätöksenteko ja suomalainen sopimustyhteiskunta
- kansalaisen vaikuttamiskeinot ja aktiivisen kansalaisuuden merkitys
- Suomen paikallinen ja valtiollinen päätöksentekojärjestelmä

- *median muuttuva merkitys ja mediavaikuttaminen*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

- Opintojaksolla opiskelija perehtyy suomalaiseen yhteiskuntaan, demokratiaan, oikeusvaltion periaatteisiin ja poliittiseen päätöksentekoon.
- Opiskelija saa aineksia kehittää omia taitojaan vaikuttaa suomalaisessa yhteiskunnassa.

#### **Hyvinvointiosaaminen**

- Opintojaksolla opiskelija tutustuu pohjoismaiseen hyvinvoinnin tuottamisen malliin ja saa valmiuksia vertailla sitä muihin hyvinvoinnin tuottamisen malleihin.
- Opiskelija perehtyy suomalaisen hyvinvointivaltion haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

- Opiskelija perehtyy suomalaiseen yhteiskuntaan laajasti eri tieteenalojen näkökulmasta.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan kykyihin ymmärtää, analysoida ja soveltaa opintojaksolla käsiteltäviä yhteiskunnallisia asioita, rakenteita ja ilmiöitä. Arvioinnissa hyödynnetään erilaisia formatiivisia ja summatiivisia välineitä kuten media-analyysiä, itsenäistä ja kriittistä tiedonhankintaa ja erilaisia kurssitehtäviä sekä tarkastellaan opiskelijan jatkuvaa näyttöä opintojakson aikana.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## **Taloustieto, 2 op (YH2)**

### **Opintojakson moduulit**

- Taloustieto, 2 op (YH2), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Taloustieto*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää talouteen liittyviä uutisia ja kiinnostuu seuraamaan niitä*
- *tuntee kansantaloustieteen käsitteet ja peruslähtökohdat*
- *osaa tulkita talouteen liittyviä tilastoja ja kuvioita*
- *ymmärtää työnteon ja yrittäjyyden merkityksen taloudessa ja yhteiskunnassa*
- *osaa tehdä perusteltuja taloudellisia päätöksiä sekä hallita ja suunnitella omaa talouttaan*
- *osaa tarkastella taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta ymmärtäen Suomen kytketymisen globaaliin talouteen*
- *osaa arvioida kriittisesti taloutta koskevassa keskustelussa esitettyjä argumentteja sekä analysoida talouspoliittisten ratkaisujen erilaisia vaihtoehtoja, niiden taustoja ja vaikutuksia.*

## Keskeiset sisällöt

### Taloustieto

#### Kansantalous ja sen toimijat

- talouden peruskäsitteet ja taloutta koskevan tiedon luonne ja muodostuminen
- kansantalouden kiertokulku sekä kotitalouksien, yritysten ja kansantalouden vuorovaikutus
- oman talouden hoito: säästäminen, kuluttaminen ja velkaantuminen

#### Markkinat, suhdanteet ja talouselämä

- vapaa kilpailu ja hinnanmuodostus markkinoilla
- työ, yrittäjyys ja yritykset
- Suomi globaalin talouden osana
- rahoitusmarkkinat, säästäminen, sijoittaminen ja riskien hallinta
- talouden häiriöt, suhdannevaihtelut, niiden taustat ja seuraukset

#### Talouspolitiikka

- kestävän talouskasvun lähtökohdat, edut ja ongelmat
- julkinen talous ja sen tasapaino
- talouspolitiikan toimijat, keinot ja haasteet

#### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- Opiskelija ymmärtää myös talouskasvun haasteet ja ympäristön tuomat rajoitukset ja mahdollisuudet talouskasvulle.

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuu opiskelijan kyky ymmärtää taloutta osana muuta yhteiskuntaa. Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia, johon voi kuulua muun muassa yksi tai useampia kokeita, opiskelijan jakson aikana tuottama materiaali, esitelmät ja muut tuotokset.

## Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma, 2 op (YH3)

### Opintojakson moduulit

- Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma, 2 op (YH3), Pakollinen

#### Tavoitteet

##### *Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma*

##### *Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- hahmottaa laaja-alaisesti globalisaatiota ja Suomen asemaa osana sitä
- ymmärtää eurooppalaista ja kansainvälisiin sopimuksiin perustuvaa yhteistyötä ja verkottumista
- tuntee Euroopan unionin toimintaa sekä osaa hankkia ja arvioida kriittisesti sitä koskevaa tietoa
- ymmärtää vaikutusmahdollisuutensa ja osaa toimia EU- ja globaalikansalaisena

- osaa eritellä globalisaation ja Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja oman elämänsä ja Suomen taloudellisen ja poliittisen järjestelmän kannalta
- osaa eritellä ja arvioida kansalaisten turvallisuuteen ja kansainväliseen turvallisuusympäristöön liittyviä muutoksia, uhkia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.

## Keskeiset sisällöt

*Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma*

*Globaalit haasteet, globalisaatio ja verkottuminen*

- *ympäristö, ilmastonmuutos, väestö ja kestävä tulevaisuus*
- *kansainvälisen yhteistyön toimijat ja mahdollisuudet*
- *Suomi ja Pohjoismaat osana globaaleja verkostoja*
- *kansalaisuus ja vaikuttaminen Euroopassa ja globaalisti*

*Eurooppalaisuus ja Euroopan yhdentyminen*

- *eurooppalainen identiteetti, arvot ja yhteiskuntien moninaisuus*
- *Suomi osana EU:n päätöksentekoa*
- *EU:n talous- ja aluepolitiikka*
- *EU globaalina toimijana*

*Turvallisuus muuttuvassa toimintaympäristössä*

- *paikallinen ja kansallinen turvallisuus*
- *Suomen ja EU:n turvallisuuspolitiikka*
- *muuttuvat turvallisuusuhat ja niiden ratkaisumahdollisuudet*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Opintojaksolla opiskelija perehtyy eurooppalaisen integraation ja identiteetin rakentumiseen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan kykyihin ymmärtää, analysoida ja soveltaa opintojaksolla käsiteltäviä paikallisia ja kansainvälisiä yhteiskunnallisia ilmiöitä ja instituutioita osana globaalia kokonaisuutta ja kansainvälistä turvallisuusympäristöä. Arvioinnissa hyödynnetään erilaisia formatiivisia ja summatiivisia välineitä kuten media-analyysiä, itsenäistä ja kriittistä tiedonhankintaa ja tuottamista ja muita kurssitehtäviä sekä tarkastellaan opiskelijan jatkuvaa näyttöä opintojakson aikana.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Lakitieto, 2 op (YH4)

### Opintojakson moduulit

- Lakitieto, 2 op (YH4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Lakitieto*

272

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee Suomen oikeusjärjestyksen ja ymmärtää sen toimintaa ohjaavat oikeudellisen ajattelun periaatteet*
- *osaa etsiä oikeudellisen tiedon lähteitä, tulkita niitä ja soveltaa niiden antamaa tietoa*
- *tuntee oikeutensa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana sekä osaa soveltaa tätä tietoa tavanomaisia oikeusasioita koskeviin kysymyksiin*
- *osaa eritellä oikeudellisia kysymyksiä koskevaa julkista keskustelua ja arvioida siinä esitettyjä näkemyksiä.*

## **Keskeiset sisällöt**

*Lakitieto*

*Oikeusjärjestyksen perusteet*

- *juridiikan peruskäsitteet ja perusoikeudet*
- *oikeudellisen tiedon lähteet ja niiden käyttö*
- *oikeus ja oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena ilmiönä*
- *oikeusjärjestys ja tuomioistuinlaitos*

*Kansalaisten yleisimpien oikeustoimien perusteet seuraavilla alueilla*

- *sopimus- ja vahingonkorvausoikeus*
- *perhe- ja jäämistöoikeus*
- *varallisuusoikeus*
- *tekijänoikeudet ja kuluttajaoikeus*
- *työoikeus*
- *asumiseen liittyvä sopimusoikeus*
- *hallinto-oikeus ja hyvä hallintotapa*
- *prosessi- ja rikosoikeus*
- *ympäristöoikeus*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

- Opintojakso antaa opiskelijalle valmiudet käsitellä oikeudellisia kysymyksiä elämän eri vaiheissa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan kykyyn ymmärtää lakitiedon opintojakson asiasisältöjä kytkien ne toisaalta yksilön ja toisaalta yhteiskunnan tason käytännön kysymyksiin. Opintojakson sisällöt kytkeytyvät arkielämän joka tasoon, minkä ymmärtäminen on olennaista. Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia, johon voi kuulua muun muassa yksi tai useampia kokeita, opiskelijan jakson aikana tuottama materiaali, esitelmät ja muut tuotokset.. Lakitiedon opintojaksolla olennaista on myös kyky etsiä tietoa.

## **Yhteiskuntaoppi - kertausta yo-kokeisiin, 1 op (YH5)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- tukea opiskelijan valmistautumista yhteiskuntaopin ylioppilaskokeeseen

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- kerrataan yhteiskuntaopin oppimäärän keskeisiä osa-alueita
- harjoitellaan erilaisiin ylioppilaskoetehtäviin vastaamista

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

- Opintojaksolla opiskelija harjaantuu tuottamaan yhteiskunnallisesti täsmällistä tekstiä, analysoimaan ja yhdistelemään erilaisia aineistoja ja soveltamaan yhteiskuntaopin tietojaan ja taitojaan.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa huomioidaan opiskelijan sitoutuneisuutta kerrata yhteiskuntaopin lukion oppimäärän asiasisältöjä sekä kykyä tuottaa itsenäisesti opintojakson keskeisiä asiategstejä. Arvioinnissa voidaan käyttää myös vertausarviointia ja itsearviointia.

## **Turvallisuuspolitiikka, 2 op (YH6)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa perehdytään turvallisuuteen laajasti eri näkökulmista alkaen kodin ja arkielämän turvallisuudesta Suomen ja EU:n turvallisuuspoliittisiin ratkaisuihin saakka.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojakson sisällöt määrittyvät osittain ajankohtaisten aiheiden mukaan. Yleisesti voidaan käsitellä esimerkiksi Suomen turvallisuuspolitiikan nykytilannetta ja siihen liittyviä kysymyksiä, Natoa, eurooppalaisen turvallistilanteen kehitystä, arkielämän turvallisuuskysymyksiä ja ympäristöasioihin liittyviä turvallisuusnäkökulmia. Opintojakson osalta on olennaista aiheiden ajankohtaisuus, minkä takia sisällöt muuttuvat alati.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

- Opintojaksolla opiskelija saa valmiuksia käsitellä muuttuvia globaaleja turvallisuuteen vaikuttavia ajankohtaisia ilmiöitä.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

- Opintojaksolla opiskelija saa valmiuksia tiedon tuottamiseen ja esittämiseen sekä vertaisarvointiin ja kriittisen rakentavan palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen.



## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty). Opintojakson suorittamisessa opettajan arvioinnin ohella olennaisia ovat vertais- ja itsearviointi. Opintojaksolla arvioitavia suorituksen osa-alueita voivat olla esimerkiksi seminaarityö, esitelmät, muiden töiden ja esitysten opponointi. Keskeistä on ymmärtää laaja-alaisesti turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä.

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla käytetään monipuolisia työskentelytapoja ja opintojakson lopuksi voidaan toteutetaan turvallisuuspolitiikan seminaari.

## Syvennä taloustaitojasi, 2 op (YH7)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on syventää opiskelijan taloustietoja- ja taitoja toisaalta ylioppilaskirjoituksia varten ja toisaalta lisätä valmiuksia tehdä itsenäisiä taloudellisia ratkaisuja omassa henkilökohtaisessa elämässään.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla syvennetään ja monipuolistetaan taloustietoja ja taitoja tutustumalla myös alueen taloudellisiin olosuhteisiin, elinkeinoelämään ja rahoituslaitoksiin

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla opiskelija syventää laaja-alaisesti taloustaitojaan ja tietojään sekä mikro- että makrotalouden osalta harjaantumalla seuraamaan myös ajankohtaista talouteen liittyvää informaatiota kriittisesti.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla huomioidaan opiskelijan oma-aloitteisuus, motivaatio ja sitoutuminen erilaisiin kurssitehtäviin ja laaja-alainen edistymisen taloustaitojen ja tietojen syventämisessä. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä suoritettu - hylätty.

## Opintojakson vapaa kuvaus

Syvennä taloustaitojasi - opintojakso sopii erityisesti yhteiskuntaopin ylioppilaskirjoituksiin osallistuville, mutta toisaalta myös niille, jotka haluavat kehittää omia henkilökohtaisia taloustietojään ja taitojaan tulevaisuutta varten.

## 7.13. Uskonto (KT)

### Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijaa uskontoihin ja katsomuksiin liittyvän laaja-alaisen yleissivistyksen muodostamisessa. Uskonnon opetuksessa perehdytään uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonnottomuuteen. Opetuksessa uskontoja ja katsomuksia tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja kehittää opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää monilukutaitoa. Opiskelijaa ohjataan tarkastelemaan uskontoon liittyviä ilmiöitä analyyttisesti eri näkökulmista sekä soveltamaan ja arvioimaan lähdekriittisesti uskontoja koskevaa informaatiota. Uskonnon opetus antaa valmiuksia oman maailmankatsomuksen rakentamiseen sekä dialogiin, jota käydään sekä uskontojen ja katsomusten sisällä että niiden välillä. Uskonnon opetus ottaa erilaiset näkemykset huomioon, kunnioittaa yksilöllisiä vakaumuksia ja edistää ihmisoikeuksien toteutumista. Oppiaine tukee opiskelijan kasvua yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi jäseneksi.

Opetuksessa käytetään tutkimustietoa, uskontojen omia lähteitä ja ajankohtaisia media-aineistoja. Opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Oppiaineen tiedepohja on erityisesti teologiassa ja uskontotieteessä. Lisäksi opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti uskontoihin liittyvää kulttuurin, yhteiskunnan ja taiteen tutkimusta.

Oppiaineen tehtävä ja moduulien tavoitteet huomioon ottaen opetusta voidaan toteuttaa yhteistyössä oppiaineen eri oppimäärien ja muiden oppiaineiden kanssa. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti vuorovaikutteisia työtapoja sekä digitaalisia ja koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä ja asiantuntijoita. Opetuksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä korkeakoulujen kanssa.

### Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä uskonnon oppiaineen tavoitteiden kanssa.

Uskonnon opetus edistää **hyvinvointiosaamista** tukemalla opiskelijan itsetuntemusta sekä itsensä ja muiden arvostamista. Opetus antaa opiskelijalle aineksia ja välineitä oman identiteetin, elämäntietämisen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin.

Opetuksessa käytetään menetelmiä, jotka vahvistavat **vuorovaikutusosaamisen** tavoitteiden mukaisesti opiskelijan sosiaalisia taitoja sekä kykyä yhteistyöhön ja empatiaan. Oppiaineen opetus on kieli-, katsomus- ja kulttuuritietoista, ja se antaa opiskelijalle valmiuksia osallistua dialogiin, joka liittyy uskonnollisiin, katsomuksellisiin, eettisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

**Monitieteinen ja luova osaaminen** vahvistuu uskonnon opetuksessa monipuolisesti. Opetuksessa perehdytään uskonnoille ominaisiin käsitteisiin, kieleen ja symboliikkaan sekä eri tieteenalojen uskontoa koskeviin näkökulmiin. Opetus antaa valmiuksia uskontoja ja katsomuksia koskevan informaation lähdekriittiseen arviointiin. Opetuksessa vahvistetaan opiskelijan monilukutaitoa ja rohkaistaan tietojen ja taitojen luovaan soveltamiseen moninaisissa toimintaympäristöissä.

Uskonnon opetus tukee opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista** vahvistamalla osallisuutta ja osallistumista. Opetus rohkaisee opiskelijaa toimimaan demokraattisen ja ihmisoikeuksia kunnioittavan yhteiskunnan ja erilaisten yhteisöjen vastuullisena jäsenenä. Oppiaine antaa valmiuksia toimia katsomuksellisesti ja kulttuurisesti moninaisissa työyhteisöissä. Kehittämällä opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää ymmärrystä ja dialogitaitoja oppiaine antaa

valmiuksia rakentaa yhteiskuntarauhaa sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää tulevaisuutta.

Uskonnon oppiaineessa tarkastellaan uskontojen eettisiä ulottuvuuksia ja rohkaistaan opiskelijaa pohtimaan omakohtaisesti arvoja ja eettisiä kysymyksiä **eettisyyden** tavoitteet huomioon ottaen. Opetuksessa tuetaan opiskelijan **ympäristöosaamista** lisäämällä ymmärrystä siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa.

**Globaali- ja kulttuuriosaamisen** kehittäminen kytkeytyy vahvasti uskonnon oppiaineen keskeisiin tavoitteisiin. Uskonnon oppiaineessa tarkastellaan monipuolisesti uskontojen, kulttuurien ja yhteiskuntien vuorovaikutusta ja vahvistetaan näin ymmärrystä suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista kulttuuriperinnöstä ja niiden moninaisuudesta. Uskonnon opetus tarjoaa turvallisen tilan käsitellä yksilön, yhteisön ja suomalaisen yhteiskunnan suhteita sekä niihin liittyviä ajatuksia ja tunteita. Arvoja ja katsomuksia pohtivana oppiaineena uskonto rakentaa valmiuksia toimia moniarvoisissa globaaleissa toimintaympäristöissä sekä muuttuvissa media- ja teknologiaympäristöissä.

## Tavoitteet

### Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- osaa hankkia, soveltaa, analysoida, arvioida ja esittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää tietoa
- kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää kulttuurista lukutaitoaan
- hallitsee uskonnollisiin ja eettisiin kysymyksiin liittyviä ajattelu- ja vuorovaikutustaitoja
- tuntee uskonnon tutkimuksen keskeisiä käsitteitä, näkökulmia ja menetelmiä
- perehtyy uskontojen historialliseen ja ajankohtaiseen merkitykseen sekä yhteiskunnan, kulttuurin ja uskonnon vuorovaikutukseen eri puolilla maailmaa
- perehtyy opiskeltavan uskonnon erityispiirteisiin Suomessa ja muualla maailmassa
- tunnistaa ja ymmärtää uskontojen sisäistä moninaisuutta
- ymmärtää uskonnon erityisluonnetta, esimerkiksi uskonnollisen kielen ja symboliikan erityispiirteitä, sekä tunnistaa ja osaa analysoida uskonnollisen ja tieteellisen tiedon ominaispiirteitä
- kehittää valmiuksia rakentaa ja jäsentää omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään
- kehittää valmiuksia ymmärtää ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus, sekä valmiuksia toimia moniarvoisissa, moniuskontoisissa ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä
- ymmärtää ja kunnioittaa ihmisoikeuksia ja osaa tarkastella uskontoja ja katsomuksia ihmisoikeusnäkökulmasta
- kehittää valmiuksia rakentaa ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää tulevaisuutta sekä toimia yhteiskunnan aktiivisena ja vastuullisena jäsenenä.

## Osaamisen arviointi

Uskonnon oppiaineessa arvioinnin tehtävänä on kannustaa opiskelijaa opiskelemaan ja oppimaan sekä antaa palautetta hänen oppimisprosessistaan ja osaamisestaan. Opetuksessa ohjataan ja tuetaan opiskelijaa oman oppimisprosessinsa pitkäjänteisessä suunnittelussa ja arvioinnissa. Arviointi on monipuolista, ja siihen kuuluu sekä oppimisprosessin aikainen palaute että opitun ja osaamisen arviointi. Arviointi kohdistuu laaja-alaisen osaamisen ja uskonnon oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan uskonnolliseen ja katsomukselliseen yleissivistykseen liittyvien tietojen ja taitojen havainnointiin. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota käsitteiden ja kokonaisuuksien hallintaan,

tiedon soveltamiseen, analysointiin, arvioimiseen ja esittämiseen sekä tiedonhankintataitoihin ja työskentelyyn erilaisissa oppimistilanteissa.

### 7.13.1. Evankelisluterilainen uskonto (KT1)

#### Opintojaksot

#### Uskonto ilmiönä - juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1)

#### Opintojakson moduulit

- Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen sisäistä monimuotoisuutta*
- *osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiönä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan sekä kehittää niihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa*
- *kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisissa ja monikulttuurisissa ympäristöissä ja työelämässä sekä keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.*

#### Keskeiset sisällöt

*Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä*

- *uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely sekä uskonnon ja tieteen suhde*
- *maailman uskontotilanne, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden piirteitä nykyajassa sekä uskonnonvapaus ihmisoikeutena*
- *uskontojen merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä muita ajankohtaisia uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä kysymyksiä*
- *juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin kulttuuritausta, synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet*
- *pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa*
- *juutalaisuuden ja islamin oppi, etiikka ja elämäntapa*
- *juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, suhde yhteiskuntaan sekä merkitys länsimaiselle kulttuurille*

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija saa välineitä oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen sekä arviointiin tutustuttaessa esimerkiksi uskontoon ja uskonnottomuuteen ilmiönä sekä juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiin juuriin, kulttuuriperintöön ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Uskonnonvapautta käsiteltäessä opiskelija oppii hahmottamaan omia oikeuksiaan, velvollisuuksiaan ja asemaansa yhteiskunnassa. Opintojakson sisällöt tukevat opiskelijan valmiuksia ymmärtää ja arvostaa sekä itseä että muita.

## Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson sisällöt ja tavoitteet tukevat opiskelijan valmiuksia ymmärtää uskontojen ja katsomusten merkitystä sekä moninaisuutta ihmisten ja yhteisöjen elämässä. Opiskelija oppii ottamaan huomioon katsomuksellisia näkökohtia vuorovaikutuksessaan muiden kanssa ja erilaisissa toimintaympäristöissä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Maailmanlaajuinen kristinusko, 2 op (UE2)

### Opintojakson moduulit

- Maailmanlaajuinen kristinusko, 2 op (UE2), Pakollinen

### Tavoitteet

*Maailmanlaajuinen kristinusko*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hahmottaa ja osaa analysoida kristinuskon merkitystä kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää kristinuskoon liittyvää kulttuurista lukutaitoa*
- *tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset ja niiden syntytaustan sekä pystyy vertailemaan niiden keskeisiä piirteitä*
- *perehtyy kristinuskon erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa*
- *osaa analysoida ja arvioida ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä mediasisältöjä ja keskusteluja*
- *kehittää valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä*

### Keskeiset sisällöt

*Maailmanlaajuinen kristinusko*

- *kristinuskon asema ja vuorovaikutus ympäröivän kulttuurin kanssa eri puolilla maailmaa*
- *uskonnon asema sekä uskonnon ja valtion suhteet Euroopassa*
- *katolisen, ortodoksisen ja protestanttisen, erityisesti luterilaisen, kristillisyyden synty, erityispiirteet, eettinen ajattelu ja yhteiskunnalliset vaikutukset*
- *karismaattinen kristillisuus ilmiönä*
- *kristillisperäisten uskontojen pääpiirteet*
- *ekumenia ja uskontodialogi*
- *kristinusko ja ympäristökysymykset sekä muita ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Perehdyttäessä kristinuskon monimuotoisuuteen (esim. katolinen, ortodoksinen, protestanttinen ja karismaattinen kristillisuus sekä kristillisperäiset liikkeet) sekä ekumeniaan ja uskontodialogiin opiskelija saa valmiuksia toimia moniarvoisessa toimintaympäristössä. Opintojakson sisällöt ja tavoitteet tukevat opiskelijaa ymmärtämään rakentavan vuorovaikutuksen sekä kulttuurienvälisen ymmärryksen merkitystä tulevaisuudelle, demokratialle ja rauhalle.

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Tutustumalla uskonnon asemaan sekä uskonnon ja valtioiden suhteisiin Euroopassa sekä kristinuskon vaikutukseen ympäröivän kulttuurin kanssa opiskelija saa välineitä hahmottaa yksilöiden ja yhteisöjen erilaisia mahdollisuuksia ja asemaa yhteiskunnassa. Samalla hän saa valmiuksia rakentaa yhteiskuntarauhaa ja edistää demokraattisen, oikeudenmukaisen sekä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen perustuvan yhteiskunnan toimintaperiaatteita.

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksossa käsiteltävien sisältöjen kautta opiskelija oppii tunnistamaan ja refleктоimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti. Samalla opiskelija harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta. Kristinuskon eri muotojen eettisen ajattelun ja arvojen pohtiminen tukee opiskelijan valmiuksia toimia moniarvoisessa globaalissa toimintaympäristössä sekä muuttuvissa media- ja teknologiaympäristöissä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3)

### Opintojakson moduulit

- Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin*

- tunnistaa ja osaa analysoida Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä
- hahmottaa ja osaa analysoida uusien uskonnollisten liikkeiden taustoja ja keskeisiä piirteitä
- kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä

## Keskeiset sisällöt

### Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

- hindulainen maailmankuva, elämäntapa ja etiikka, hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä Intian nykypäivän uskontotilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet ja eettiset periaatteet
- buddhalainen elämäntapa ja etiikka sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntauksat ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin
- Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan sekä Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuuden keskeiset piirteet sekä uskontojen vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan Japanissa
- Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen vaikutuksia länsimaissa
- luonnonuskontojen ja vodou-sukuisten uskontojen keskeiset piirteet ja levinneisyys
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla perehdytään eri uskontoihin ja niiden merkityksiin yksilöiden ja yhteisöjen elämässä, jolloin opiskelija saa välineitä huomioida katsomuksiin liittyviä tekijöitä omassa vuorovaikutuksessaan. Tämä luo valmiuksia toimia tiedostaen, empaattisesti ja kunnioittavasti kansainvälisissä ja katsomuksellisesti moninaisissa opiskelu- ja työympäristöissä.

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Käsiteltäessä esimerkiksi hindulaisuuden vaikutuksia Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan, buddhalaisuuden vaikutuksia Aasian maiden kulttuureihin sekä Kiinan perinteisten uskontojen vaikutuksia Kiinan kulttuuriin ja yhteiskuntaan, opiskelija kehittää kulttuurista lukutaitoaan ja saa välineitä ymmärtää uskontojen ja katsomusten roolia osana kulttuureita ja yhteiskuntia. Tutustumalla opintojaksossa käsiteltävien uskontojen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin ja vaikutuksiin länsimaissa, opiskelija vahvistaa valmiuksiaan toimia katsomuksellisesti moninaisissa ja globaaleissa opiskelu- ja toimintaympäristöissä.

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson sisällöt ja tavoitteet tukevat opiskelijaa hahmottamaan maailman ja yhteiskuntien moninaisuutta, jossa erilaiset identiteetit, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Opintojakson sisältöjen avulla opiskelija oppii reflektoidaan uskontojen ja katsomusten roolia yhteisöjen kulttuuriperinnössä, yksilöiden elämässä ja globaalissa maailmassa ja tämän kautta opiskelija saa valmiuksia toimia kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden puolesta.

## Opintojakson arviointi

### Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4)

### Opintojakson moduulit

- Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa sekä perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla*
- *ymmärtää, että tietoa uskonnoista ja katsomuksista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla*
- *tunnistaa ja osaa analysoida muinaissuomalaisien uskontoperinteiden ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä*
- *osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapautteen, uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen sekä uskonnottomuuteen ja uskontokritiikkiin liittyvää ajankohtaista keskustelua*
- *kehittää valmiuksia osallistua uskonnollisia, katsomuksellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevaan dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä*

### Keskeiset sisällöt

*Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa*

- *Suomen uskontotilanne, suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio*
- *uskonto ja uskonnolliset yhteisöt suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset*
- *uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa, uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina sekä uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa huomioiden uskonnon rooli etnisten ja kielellisten vähemmistöjen elämässä Suomessa*
- *muinaissuomalaiset uskontoperinteet ja niiden merkitys suomalaisessa kulttuuriperinnössä sekä kristinuskon yhteiskunnan ja kulttuurin muokkaajana Suomessa eri aikoina*
- *uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri nykypäivän Suomessa*
- *uskontojen ja katsomusten välinen dialogi nykypäivän Suomessa*

Paikallinen lisäys



## Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Perehdyttäessä suomalaisen katsomuksellisen kentän piirteisiin opiskelija saa valmiuksia empatiaan, yhteistyöhön ja kunnioittavaan vuoropuheluun.

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson sisältöjä opiskeltaessa opiskelija kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää ymmärrystään ja dialogitaitojaan sekä syventää ymmärrystään omasta roolistaan, vastuustaan ja mahdollisuuksistaan tukea ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumista ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteistyössä muiden kanssa.

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Perehtymällä esimerkiksi uskonnon merkitykseen ja näkyvyyteen julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa sekä uskonnollisiin yhteisöihin kolmannen sektorin toimijoina opiskelija syventää ymmärrystään siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestävänsä tulevaisuuden rakentamisessa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5)

### Opintojakson moduulit

- Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5), Valinnainen

### Tavoitteet

*Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää ja osaa analysoida uskonnon ja taiteen suhdetta: taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa sekä uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen*
- *perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja ja kertomuksia*
- *tunnistaa uskonnollista symboliikkaa ja perehtyy siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja*
- *harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa*

## Keskeiset sisällöt

*Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa*

- uskontojen ja taiteen vuorovaikutus, uskontojen merkitys taiteen kehityksessä
- uskonnollinen taide ja uskonnon ilmeneminen eri taidemuodoissa
- uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri uskonnon ja sen erityispiirteiden kuvaajana
- uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa ja populaarikulttuurissa
- Raamatun kertomusten ja kristillisen opin erilaisten tulkintojen tarkastelu taiteen eri muotojen avulla

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Perehtymällä uskonnon ja taiteen suhteeseen opiskelija tutustuu samalla taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksiin ja rooliin yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin edistäjinä. Harjaannuttamalla taitoa havaita uskonnon, taiteen ja populaarikulttuurin moninaista vuorovaikutusta opiskelijalla on mahdollisuus pohtia itselleen tärkeitä elämäntapa- ja elämäntilanteita ja kulttuurin toimintamuotoja.

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson sisällöt tukevat opiskelijan monilukutaidon kehittymistä sekä eettisten ja esteettisten arvojen pohdintaa. Perehtymällä uskonnolliseen taiteeseen ja symboliikkaan sekä uskonnollisiin teemoihin populaarikulttuurissa opiskelija tutustuu erilaisiin informaation esittämisen tapoihin.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Uskonto, tiede ja media, 2 op (UE6)

### Opintojakson moduulit

- Uskonto, tiede ja media, 2 op (UE6), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Uskonto, tiede ja media*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskuntoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa

- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskontoon liittyvää tietoa

## Keskeiset sisällöt

### Uskonto, tiede ja media

- uskonnon tutkimuksen ajankohtaisia näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla: uskontotieteen ja teologian eri tutkimusalat sekä taiteentutkimus, kulttuuritutkimus ja yhteiskuntatieteet
- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus
- uskontoilmiön käsittely mediassa, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat, uskontojen rooli konflikteissa ja rauhan rakentamisessa, uskonnot ja ympäristökysymykset, uskonnot ja eettiset kysymykset, uskontokritiikki

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustuminen uskonnon tutkimuksen ajankohtaisiin näkökulmiin ja menetelmiin eri tieteenaloilla kehittää opiskelijan monitieteistä osaamista. Uskonnon tutkimukseen ja uskontoon liittyviin mediasisältöihin perehtyminen kehittää opiskelijan monilukutaitoa ja tutustuttaa hänet erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin. Opintojaksossa opiskelija vahvistaa taitojaan arvioida tiedon luotettavuutta harjoittelemalla uskontoon liittyvän informaation ja sen lähteiden kriittistä arviointia.

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Ajankohtaisiin uskonnollisiin ilmiöihin tutustuminen tutkimuksen ja median näkökulmista antaa valmiuksia toimia katsomuksellisesti ja kulttuurisesti moninaisissa työyhteisöissä.

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustumalla uskontoon liittyviin mediasisältöihin opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Monipuolisten aineistojen käyttö vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa, kansainvälistä osaamista sekä valmiuksia toimia moniarvoisissa globaaleissa toimintaympäristöissä.

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen.

Opintojakson formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja sen soveltamiskykyä mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Uskonto - kertausta yo-kokeeseen, 1 op (UE7)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tukea opiskelijan valmistautumista uskonnon ylioppilaskokeeseen
- vahvistaa uskonnon oppimäärän osaamista

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kerrataan uskonnon oppimäärän keskeisiä sisältöjä
- harjoitellaan erilaisiin ylioppilaskoetehtäviin vastaamista

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla opiskelija harjaantuu tuottamaan asiasisällöltä oikeaa ja täsmällistä tekstiä, analysoimaan ja yhdistelemään erilaisia aineistoja ja soveltamaan uskonnon tietojaan ja taitojaan.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuu opiskelijan kyky tuottaa asiatekstiä ja sitoutuneisuus kerrata evankelis-luterilaisen uskonnon oppimäärän kokonaisuutta. Opettajan antaman palautteen lisäksi arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi vertais- ja itsearviointina.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (suoritettu/hylätty).

## Raamattu tieteessä ja kulttuurissa, 2 op (UE8)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustua Raamatun syntyyn, rakenteeseen sekä Raamatun taustalla vaikuttavaan kulttuurihistoriaan.
- Tuntee erilaisia Raamatun tutkimus- ja tulkintatapoja.
- Saada valmiuksia uskonnollisen kielen, ajattelun ja toiminnan ymmärtämiselle

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Raamatun synty ja rakenne
- Lähi-idän alueen kulttuurihistoria
- Raamatun tutkimustavat
- Raamatun tulkintatavat

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla opiskelija saa valmiuksia tarkastella monipuolisesti Raamatun tekstien vuorovaikutusta kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa sekä vahvistaa näin ymmärrystä suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista kulttuuriperinnöstä

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opettajan antaman palautteen lisäksi arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi vertais- ja itsearviointina.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (suoritettu/hylätty).

## 7.13.2. Ortodoksinen uskonto (KT2)

### Opintojaksot

#### Uskonto ilmiönä - juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UO1)

#### Opintojakson moduulit

- Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UO1), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen monimuotoisuutta*
- *osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiönä*
- *tuntee ortodoksisen kirkon opin synnyn sekä Raamatun ja tradition merkityksen ortodoksisessa kirkossa ja sen ihmiskuvassa*
- *hahmottaa ja osaa analysoida kristikunnan moninaisuuteen johtaneita syitä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kohtaamisia historiassa sekä vaikutuksia kulttuuriperintöön ja yhteiskuntiin sekä kehittää näihin pohjautuvaa kulttuurista lukutaitoa*
- *kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisessa ja kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä ja työelämässä sekä valmiuksia keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä*

#### Keskeiset sisällöt

*Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä*

- *uskonnollisuus ja uskonnot yleisinhimillisenä ilmiönä*
- *maailman uskontotilanne, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden piirteitä nykyajassa sekä uskonnonvapaus ihmisoikeutena*
- *uskontojen merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä muita ajankohtaisia uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä kysymyksiä*

- kristinuskon synty ja leviäminen, kirkolliskokoukset ortodoksisen kirkon opin, etiikan ja ihmiskuvan muotoutumisen perustana
- kristikunnan jakaantuminen ja sen vaikutukset
- juutalaisuuden ja islamin oppi, etiikka ja elämäntapa
- juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, suhde yhteiskuntaan sekä merkitys länsimaiselle kulttuurille
- pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa
- ortodoksisen kirkon, juutalaisuuden ja islamin kohtaamiset

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija hahmottaa ja analysoi maailman uskonnollista tilannetta ja tunnistaa uskontojen merkitystä ja ilmenemistä yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Opiskelija saa valmiuksia hahmottaa uskontoa eri tieteenalojen ja uskontojen omasta näkökulmasta. Tutustuessa uskontojen erilaisiin tulkintatapoihin ja sisäiseen monimuotoisuuteen opiskelija harjaantuu myös tarkastelemaan lähdekriittisesti uskontoja koskevaa informaatiota ja kielenkäyttöä.

Tavoitteena on hahmottaa ja osata analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen monimuotoisuutta. Lisäksi opiskelija osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiönä, hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kohtaamisia historiassa sekä vaikutuksia kulttuuriperintöön ja yhteiskuntaan sekä kehittää näihin pohjautuvaa kulttuurista lukutaitoa.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijaa tuetaan monin tavoin hänen tietojensa ja taitojensa kartuttamiseksi kehittämällä niitä eteenpäin. Opintojaksoa arvioidaan monia sopivia arviointimenetelmiä soveltaen.

Formatiivista arviointia ovat esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen tai kirjallinen palaute sekä itse- tai vertaisarviointi että erilaiset arvioitavat tuotokset, esimerkiksi kirjoitelmat ja esitykset, jotka voivat olla yksilö tai ryhmätöinä toteutettuja.

Summatiivinen arviointi muodostuu arvosanoista, esimerkiksi kokeista, tuotoksista tai muista oppimistehtävistä, joissa mitataan tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja soveltamiskykyä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Ortodoksisuus maailmassa, 2 op (UO2)

### Opintojakson moduulit

- Ortodoksisuus maailmassa, 2 op (UO2), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Ortodoksisuus maailmassa*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- hahmottaa ortodoksisuuden apostolisen kirkon ja kirkkoisien perinteen jatkumona sekä luostarilaitoksen merkityksen ortodoksisen kirkon hengelliselle elämälle

- hahmottaa ja osaa analysoida kristinuskon historiallista kehitystä ortodoksisen kirkon, kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää ortodoksisuuteen ja muuhun kristinuskoon liittyvää kulttuurista lukutaitoa
- tutustuu ortodoksisiin paikalliskirkkoihin maailmassa ja tuntee niiden historiallista kehitystä ja sisäistä moninaisuutta
- tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset, niiden syntytaustan ja keskeiset piirteet sekä pystyy vertailemaan niitä
- tutustuu kirkkojen väliseen maailmanlaajuiseen yhteistyöhön
- kehittää valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä

## Keskeiset sisällöt

### Ortodoksisuus maailmassa

- ortodoksisen kirkon opillisten perusteiden sekä hengellisen elämän vaikutus kulttuuriin ja ihmisten arkeen
- ortodoksisen paikalliskirkkokäsitteen muodostuminen
- Bysantin kirkko ja luostarilaitos itäisen kristillisyyden lähteenä ja sen yhteiskunnalliset vaikutukset
- ortodoksiset kirkot Euroopassa ja muilla mantereilla sekä niiden paikalliset erityispiirteet
- orientaaliset ortodoksiset kirkot
- läntinen kristillisuus, katolinen kirkko, protestanttiset kirkot ja karismaattinen kristillisuus sekä niiden erityispiirteet, eettinen ajattelu ja yhteiskunnallinen vaikutus
- ajankohtaisia ortodoksisuuteen ja muuhun kristinuskoon liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja
- ortodoksiset kirkot ja ekumeeninen liike sekä uskontodialogi

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu ortodoksiseen sekä muiden kristillisten kirkkojen kulttuuriperintöön ja ymmärtää niiden kulttuurista moninaisuutta ja vaikutusta eri yhteiskuntiin ja kulttuureihin. Opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä yhteiskunnan moninaisuudesta. Opiskelija oppii tunnistamaan ja tarkastelemaan kulttuuriperintöjä Suomessa, Euroopassa ja globaalisti. Samalla hän harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta.

Tavoitteena on tutustua ortodoksisiin paikalliskirkkoihin maailmassa ja tuntea niiden historiallista kehitystä ja sisäistä moninaisuutta. Lisäksi opiskelija tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset, niiden syntytaustan ja keskeiset piirteet sekä pystyy vertailemaan niitä.

## Opintojakson arviointi

### Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijaa tuetaan monin tavoin hänen tietojensa ja taitojensa kartuttamiseksi kehittämällä niitä eteenpäin. Opintojaksoa arvioidaan monia sopivia arviointimenetelmiä soveltaen.

Formatiivista arviointia ovat esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen tai kirjallinen palaute sekä itse- tai vertaisarviointi että erilaiset arvioitavat tuotokset, esimerkiksi kirjoitelmat ja esitykset, jotka voivat olla yksilö tai ryhmätöinä toteutettuja.

Summatiivinen arviointi muodostuu arvosanoista, esimerkiksi kokeista, tuotoksista tai muista oppimistehtävistä, joissa mitataan tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja soveltamiskykyä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UO3)

### Opintojakson moduulit

- Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UO3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tuntee maailman uskontoja osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden paikallisia vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä niiden suhdetta ortodoksiseen kirkkoon*
- *perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin*
- *tunnistaa ja osaa analysoida Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa*
- *hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida uusien uskonnollisten liikkeiden taustoja ja keskeisiä piirteitä*
- *kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä*

### Keskeiset sisällöt

*Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä*

- *hindulainen maailmankuva, elämäntapa ja etiikka sekä hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan, Intian nykypäivän uskontotilanne*
- *jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet ja eettiset periaatteet*
- *buddhalainen elämäntapa ja etiikka sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntaukset ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin*
- *Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan, Kiinan nykypäivän uskontotilanne*
- *shintolaisuus sekä uskontojen vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan Japanissa*
- *Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen vaikutuksia länsimaissa*
- *luonnonuskontojen ja vodou-sukuisten uskontojen keskeiset piirteet ja levinneisyys*
- *uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Perehdyttäessä eri uskontoihin ja niiden merkityksiin yksilöiden ja yhteisöjen elämässä, opiskelija saa välineitä huomioida katsomuksiin liittyviä tekijöitä omassa vuorovaikutuksessaan luoden valmiuksia toimia tiedostaen, empaattisesti ja kunnioittavasti kansainvälisissä ja katsomuksellisesti moninaisissa opiskelu- ja työympäristöissä. Tavoitteena on kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.



## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijaa tuetaan monin tavoin hänen tietojensa ja taitojensa kartuttamiseksi kehittämällä niitä eteenpäin. Opintojaksoa arvioidaan monia sopivia arviointimenetelmiä soveltaen.

Formatiivista arviointia ovat esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen tai kirjallinen palaute sekä itse- tai vertaisarviointi että erilaiset arvioitavat tuotokset, esimerkiksi kirjoitelmat ja esitykset, jotka voivat olla yksilö tai ryhmätöinä toteutettuja.

Summatiivinen arviointi muodostuu arvosanoista, esimerkiksi kokeista, tuotoksista tai muista oppimistehtävistä, joissa mitataan tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja soveltamiskykyä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UO4)

### Opintojakson moduulit

- Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UO4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tuntee muinaissuomalaista uskonnollista perinnettä sekä tunnistaa sen ilmenemisen suomalaisessa kulttuuriperinnössä*
- *tuntee ortodoksisen kirkon historialliset vaiheet Suomessa kristinuskon saapumisesta nykypäivään saakka*
- *tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen osana Suomen valtiollista ja kansallista kehitystä*
- *tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa sekä perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla*
- *ymmärtää, että tietoa uskonnoista ja katsomuksista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla*
- *osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapautteen sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua*
- *kehittää taitojaan toimia aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä*
- *kehittää valmiuksiaan osallistua uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä*

### Keskeiset sisällöt

*Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa*

- *muinaissuomalaiset uskontoperinteet ja niiden ilmeneminen suomalaisessa kulttuuriperinnössä*
- *kristinuskon tulo Suomeen ja luostarien vaikutus ortodoksisuuteen Karjalassa*
- *ortodoksit lännen ja idän välissä, autonominen Suomen ortodoksinen kirkko ja suuntautuminen suomalaiseen yhteiskuntaan*
- *kielelliset ja kansalliset ortodoksiset vähemmistöt Suomessa*
- *luterilainen ja katolinen kirkko sekä muita uskonnollisia yhteisöjä Suomessa*
- *kristinuskon suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin muokkaajana Suomessa eri aikoina*
- *uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa, uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina sekä uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa*

- *uskonnon rooli etnisten ja kielellisten vähemmistöjen elämässä Suomessa*
- *uskontojen ja katsomusten välinen dialogi tämän päivän Suomessa*

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Hyvinvointiosaaminen**

Käsiteltäessä suomalaista uskonnollisuutta ja uskonnottomuutta, uskonnon- ja katsomuksen vapautta sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä opiskelija saa välineitä oman identiteettinsä rakentamiseen sekä itsensä ja toisten arvostamiseen. Samalla hän saa valmiuksia toimia oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi.

Tavoitteena on kehittää valmiuksia osallistua uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin sekä osata toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijaa tuetaan monin tavoin hänen tietojensa ja taitojensa kartuttamiseksi kehittämällä niitä eteenpäin. Opintojaksoa arvioidaan monia sopivia arviointimenetelmiä soveltaen.

Formatiivista arviointia ovat esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen tai kirjallinen palaute sekä itse- tai vertaisarviointi että erilaiset arvioitavat tuotokset, esimerkiksi kirjoitelmat ja esitykset, jotka voivat olla yksilö tai ryhmätöinä toteutettuja.

Summatiivinen arviointi muodostuu arvosanoista, esimerkiksi kokeista, tuotoksista tai muista oppimistehtävistä, joissa mitataan tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja soveltamiskykyä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus, 2 op (UO5)**

### **Opintojakson moduulit**

- Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus, 2 op (UO5), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *hahmottaa ja osaa analysoida yleisesti uskontojen ja taiteen suhdetta*
- *kehittää taitojaan tulkita uskonnollisen taiteen eri muotoja*
- *perehtyy taiteen eri muotojen ilmaisutapoihin ja siihen, miten niissä tuodaan esille uskontojen, erityisesti kristinuskon ja ortodoksisen kirkon, keskeistä opetusta*
- *tunnistaa ja tietää ortodoksisen ja muun kristillisen taiteen eri ilmaisumuotoja*
- *ymmärtää sakraalin ja uskonnollisen taiteen eron*
- *tutustuu uskonnolliseen symboliikkaan ja tunnistaa uskonnon vaikutuksen nykypäivän taiteessa ja kulttuurissa*

### **Keskeiset sisällöt**

*Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus*

- *uskontojen ja taiteen vuorovaikutus ja uskontojen merkitys taiteen kehityksessä*
- *uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa*

- *ortodoksisen taiteen muodot: kirkkomusiikki, ikonitaide, arkkitehtuuri, hymnografia*
- *Raamatun kertomusten ja kristillisen opin tarkastelu taiteen eri muotojen avulla*
- *uskontojen ja erityisesti ortodoksisuuden ilmeneminen tämän päivän taiteessa*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opiskelija tutustuu uskonnon ja taiteen eri muotojen väliseen vuorovaikutukseen yhteiskunnassa ja perehtyy erityisesti ortodoksisen taiteen kehitykseen ja vuorovaikutukseen yhteiskunnassa eri historiallisina ajanjaksoina. Opiskelija oppii havaitsemaan uskonnollisen ja erityisesti ortodoksisen taiteen ilmiöitä ja muotoja yhteiskunnassa sekä ymmärtämään uskonnon ja kulttuurin eri muotojen välistä suhdetta erilaisissa yhteiskuntajärjestelmissä.

Tavoitteina on perehtyä taiteen eri muotojen ilmaisutapoihin ja siihen, miten niissä tuodaan esille uskontojen, erityisesti kristinuskon ja ortodoksisen kirkon keskeistä opetusta, tunnistaa ja tietää ortodoksisen ja muun kristillisen taiteen eri ilmaisumuotoja sekä tutustuu uskonnolliseen symboliikkaan ja tunnistaa uskonnon vaikutuksen nykypäivän taiteessa ja kulttuurissa.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijaa tuetaan monin tavoin hänen tietojensa ja taitojensa kartuttamiseksi kehittämällä niitä eteenpäin. Opintojaksoa arvioidaan monia sopivia arviointimenetelmiä soveltaen.

Formatiivista arviointia ovat esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen tai kirjallinen palaute sekä itse- tai vertaisarviointi että erilaiset arvioitavat tuotokset, esimerkiksi kirjoitelmat ja esitykset, jotka voivat olla yksilö tai ryhmätöinä toteutettuja.

Summatiivinen arviointi muodostuu arvosanoista, esimerkiksi kokeista, tuotoksista tai muista oppimistehtävistä, joissa mitataan tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja soveltamiskykyä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Ortodoksisuus, tiede ja media, 2 op (UO6)**

### **Opintojakson moduulit**

- Ortodoksisuus, tiede ja media, 2 op (UO6), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Ortodoksisuus, tiede ja media*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita*
- *osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä*
- *perehtyy ortodoksisuuden ja eri uskontojen kansalliseen ja kansainväliseen mediakuvaan*
- *perehtyy tieteen ja median esille tuomiin eettisiin kysymyksiin ortodoksisen kirkon perinteen ja etiikan näkökulmasta*
- *perehtyy tieteen ja ortodoksisen kirkon ihmiskuvaan*
- *hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ortodoksisen kirkkoon liittyvää ajankohtaista tutkimusta*

## Keskeiset sisällöt

*Ortodoksisuus, tiede ja media*

- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja symbolien käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus ja ortodoksisen kirkon mediamaailma
- uskonnon käsittely mediassa, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat, uskontojen rooli konflikteissa ja rauhan rakentamisessa, uskonnot ja ympäristökysymykset, uskonnot ja eettiset kysymykset, uskontokritiikki
- tiede, media ja ortodoksisen kirkon eettinen opetus

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija oppii tuntemaan eri uskontojen, erityisesti ortodoksisuuden roolia ja näkökulmia ympäristökysymyksissä. Hän saa valmiuksia soveltaa tietojaan ympäristökysymyksissä eettisesti ja arvolähtöisesti. Hän oppii hahmottamaan ympäristökysymysten globaalia merkitystä.

Tavoitteina on osata arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä, perehtyä tieteen ja median esille tuomiin eettisiin kysymyksiin ortodoksisen kirkon perinteen ja etiikan näkökulmasta sekä tutustua tieteen ja ortodoksisen kirkon ihmiskuvaan.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijaa tuetaan monin tavoin hänen tietojensa ja taitojensa kartuttamiseksi kehittämällä niitä eteenpäin. Opintojaksoa arvioidaan monia sopivia arviointimenetelmiä soveltaen.

Formatiivista arviointia ovat esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen tai kirjallinen palaute sekä itse- tai vertaisarviointi että erilaiset arvioitavat tuotokset, esimerkiksi kirjoitelmat tai esitykset, jotka voivat olla yksilö tai ryhmätöinä toteutettuja.

Summatiivinen arviointi muodostuu arvosanoista, esimerkiksi kokeista, tuotoksista tai muista oppimistehtävistä, joissa mitataan tavoitteisiin pohjautuvaa osaamista ja soveltamiskykyä. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 7.14. Elämänkatsomustieto (ET)

### Oppiaineen tehtävä

*Elämänkatsomustieto on oppiaine, joka tukee opiskelijan elämänkatsomuksen ja identiteetin muodostumista sekä hyvän elämän tavoittelua. Elämänkatsomus tarkoittaa yksilön käsitystä maailmasta ja omasta paikastaan siinä.*

*Elämänkatsomustiedon lähtökohtana ovat valmiiden oppijärjestelmien sijaan opiskelijan elämämaailma ja sen ilmiöt. Oppiaine kannustaa opiskelijaa jäsentämään aktiivisesti omaa elämänkatsomustaan, refleктоimaan sen perusteita ja erittelemään siihen vaikuttavia tekijöitä. Samalla tarkastellaan erilaisia yleisiä maailmankatsomuksia, jotka voivat olla esimerkiksi poliittisia, tieteellisiä, elämänfilosofisia, aatteellisia, populaarikulttuurista nousevia tai uskonnollisia.*

*Oppiaine on taustaltaan monitieteinen. Elämänkatsomustiedon opetuksessa sovellettavista tieteistä tärkeimmät ovat antropologia, filosofia, kulttuurin, taiteen ja uskonnon tutkimus,*

kasvatustiede sekä yhteiskuntatieteet, kuten mediatutkimus, politiikantutkimus, sosiologia ja sukupuolentutkimus. Opetus integroi ja hyödyntää muissa oppiaineissa, kuten historiassa, psykologiassa, biologiassa ja maantieteessä, hankittuja tietoja elämäkatsomuksellisissa pohdintoissa. Elämäkatsomustiedon opiskelu kehittää näkemyksellisyyttä, laaja-alaista kriittistä ajattelua sekä kykyä hahmottaa kokonaisuuksia ja ilmiöiden välisiä yhteyksiä.

Elämäkatsomustieto kartuttaa kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, arvostelukykyä, toisten kunnioittamista sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja. Oppiaine ankkuroituu ihmisoikeusetiikkaan ja kestäväns tulevaisuuden rakentamiseen. Se pohjautuu ihmiskäsitykseen, jossa ihminen nähdään sosiaalisena olentona ja korostetaan ihmisten mahdollisuutta tutkia kriittisesti ympäröivää todellisuutta ja elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja eettisinä yhteiskunnan jäseninä.

Oppiaineen luonne edellyttää vuorovaikutteisia ja keskustelevia työtapoja.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Elämäkatsomustieto tukee opiskelijan oman identiteetin kehittymistä, hyvän elämän tavoittelua sekä kasvua sivistyneeksi ja avarakatseiseksi ihmiseksi ja eettisesti toimivaksi yhteiskunnan jäseneksi.

Elämäkatsomustiedossa käytetään ymmärrettävää yleiskieltä, jotta vuorovaikutus on helppoa ja katsomukselliset pohdinnat avautuvat mahdollisimman hyvin eri taustoista tuleville opiskelijoille. Tarpeen mukaan oppiaine hyödyntää erikoisalojen termistöä, mikä helpottaa asioiden käsitteellistä tarkastelua.

Elämäkatsomustieto kehittää eettistä ajattelua, myötätuntoa ja valmiuksia ottaa muut ihmiset sekä heidän katsomuksensa ja tarpeensa huomioon. Oppiaine tukee oman identiteetin etsintää, auttaa jäsentämään minäkuvaa ja vahvistaa itsetuntemusta. Se vahvistaa näin osaltaan opiskelijan **hyvinvointiosaamisen** kehittymistä.

Elämäkatsomustieto tukee **vuorovaikutusosaamisen** tavoitteiden saavuttamista. Elämäkatsomustiedolle ominaiset työtavat ovat keskustelevia, opiskelijälähtöisiä ja vuorovaikutteisia. Opintoissa on olennaista oppia kohtaamaan, ymmärtämään ja hyväksymään erilaisia ajattelutapoja. Toisten kuunteleminen ja ymmärtäminen sekä toisten näkemyksiä arvostava argumentaatio edistävät keskeisiä sosiaalisia taitoja.

Elämäkatsomustieto hyödyntää laajasti eri tietolähteitä ja kasvattaa kykyä arvioida niiden luotettavuutta. Kriittisen, rakentavan ja eettisen ajattelun oppiminen on keskeinen osa elämäkatsomustiedon tavoitteista. Oppiaine on **monitieteinen**, ja siinä yhdistellään ja sovelletaan **luovasti** eri lukioaineista sekä tieteistä ja taiteista omaksuttua tietoa ja osaamista.

Elämäkatsomustiedon opetuksen perustana ovat ihmisoikeuksien, demokratian ja kestäväns tulevaisuuden periaatteet. Niiden edistämiseksi opetus rohkaisee yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Opetus kannustaa itsetutkiskeluun, omien eettisten arvojen punnitsemiseen sekä identiteetin ja omien vakaumusten rakentamiseen. Näin elämäkatsomustieto tukee **yhteiskunnallisen osaamisen** tavoitteita, kuten aktiivista kansalaisuutta, elämän valintojen tekemistä, suuntautumista jatko-opintoihin ja mielekkäälle elämänuralle sekä hakeutumista työelämän eri aloille.

Elämäkatsomustiedon opetuksessa opiskelija saa tilaisuuden pohtia globaalin ja ekologisen oikeudenmukaisuuden merkitystä ajankohtaisissa ja arkielämään liittyvissä kysymyksissä. Oppiaine harjaannuttaa monipuolisesti **eettisyyden** taitoja. Siinä opetetaan erottamaan perustellut väitteet perustelemattomista ja kannustetaan etsimään tieteellistä näyttöä uskomusten tueksi. Elämäkatsomustieto auttaa opiskelijaa ymmärtämään **ympäristöosaamisen** tavoitteiden mukaisesti luonnon monimuotoisuuden arvon ja opettaa pohtimaan keinoja, joilla yksilö

ja yhteiskunta voivat toimia ekologisesti kestäväällä tavalla. Oppiaineessa sekä aktivoidaan toimintaa ilmastonmuutoksen torjumiseksi että pohditaan ilmastonmuutoksen kohtaamisen kannalta olennaisia asenteita ja tunteita.

Elämäkatsomustieto perustuu ajatukseen erilaisten kulttuurien ja katsomusten kohtaamisen ja vuoropuhelun tärkeydestä. Se tutustuttaa historiallisesti ja nykyajassa merkittäviin maailmankatsomuksiin, kulttuureihin ja kulttuuriperintökohteisiin. Oppiaine avartaa maailmankatsomusta ja opettaa ymmärtämään kulttuurisen moninaisuuden arvon. Se ohjaa toimimaan eettisesti ja kunnioittavasti niin oman kuin muidenkin kulttuurien ja yhteisöjen piirissä. Oppiaineessa pohditaan ihmiskunnan tulevaisuutta ja maailmaa muuttavia kehityskulkuja, kuten uutta mediaympäristöä, teknologian kehitystä ja ilmastonmuutosta. Näin elämäkatsomustieto vahvistaa opiskelijan **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

## Tavoitteet

### Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- saa tukea ja perusteita identiteettinsä ja elämäkatsomuksensa rakentamiseen
- osaa hyödyntää, yhdistellä ja soveltaa eri tieteissä ja lukion oppiaineissa omaksuttuja tietoja oman elämäkatsomuksensa rakentamisessa
- osaa arvioida kriittisesti maailmankatsomuksiin ja omaan elämäkatsomukseen vaikuttavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekijöitä
- osaa toimia rakentavasti erilaisissa ja erimielisissäkin vuorovaikutustilanteissa
- laajentaa ja syventää katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää kykyään reflektoida omaa ja muiden ajattelua ja toimintaa
- kunnioittaa ja osaa perustella periaatteita ja käytäntöjä, jotka edistävät ihmisoikeuksia, kulttuurien välistä myönteistä kohtaamista, yhteiskunnallista ja globaalia oikeudenmukaisuutta sekä kestäväen tulevaisuuden rakentamista ja ilmastovastuuta.

### Osaamisen arviointi

Elämäkatsomustiedossa arvioidaan sitä, kuinka laaja-alaisesti, monipuolisesti, johdonmukaisesti ja oivaltavasti opiskelija osaa pohtia katsomuksellisia kysymyksiä ja ilmaista ajatuksiaan. Arviointi tukee ja kehittää opiskelijan kykyä reflektoida oman elämäkatsomuksensa ja identiteettinsä rakentamista sekä kykyä perustella katsomuksellisia valintojaan. Arvioinnissa otetaan huomioon taito perustella katsomuksellisia käsityksiä kirjallisesti, suullisesti ja vuorovaikutteisesti.

Elämäkatsomukselliset kysymykset ovat henkilökohtaisia ja nousevat opiskelijan omasta elämästä. Niiden pohdiskelun arviointi perustuu ajattelun taitoihin, kuten johdonmukaisuuteen, kriittisyyteen, ristiriidattomuuteen ja systemaattisuuteen. Opiskelijan suorituksissa arvioidaan taitoa tarkastella ja eritellä monipuolisesti erilaisia katsomuksellisia kantoja sekä taitoa esittää niistä perusteltuja arvioita.

Elämäkatsomustiedossa arvioidaan myös katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä, joka sisältää sekä tiedollisen ulottuvuuden että ajattelu- ja vuorovaikutustaitoja. Nämä otetaan huomioon opintojaksojen arvioinnissa. Arviointi rohkaisee opiskelijaa oman opiskelunsa suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

## Opintojaksot

### Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1)

#### Opintojakson moduulit

- Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Minä ja hyvä elämä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää hyvän elämän pohtimiseen liittyvät keskeiset käsitteet ja osaa käyttää niitä oman elämänkatsomuksensa jäsentämisessä*
- *tutustuu erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä, osaa arvioida niitä sekä tarkastella niitä suhteessa omiin elämäntavoitteisiin*
- *osaa arvioida erilaisia hyvän elämän edellytyksiä ja identiteettivalintoja yhdenvertaisuutta kunnioittaen*
- *tuntee erilaisia ihmiskäsityksiä ja osaa eritellä, miten ne johtavat erilaisiin hyvän elämän ihanteisiin*
- *ymmärtää oman identiteettinsä osa-alueita ja osaa eritellä siihen vaikuttavia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä tekijöitä*
- *kehittää kykyään elämänkatsomukselliseen keskusteluun, vuorovaikutukseen ja näkemystensä ilmaisemiseen vastuullisesti, johdonmukaisesti ja luovasti.*

#### Keskeiset sisällöt

*Minä ja hyvä elämä*

- *minuus, elämänkatsomus, maailmankatsomus ja maailmankuva*
- *hyvän elämän tekijöitä ja ulottuvuuksia: tarpeet, onnellisuus, elämän merkityksellisyys, hyvinvointi ja toimintavalmiudet, erilaisia hyvän elämän malleja*
- *luonnon- ja ihmistieteellisiä, filosofisia, taiteessa ja populaarikulttuurissa ilmeneviä sekä sekulaareja ja uskonnollisia ihmiskäsityksiä ja -ihanteita*
- *yksilöllisyys, elämänvalinnat ja elämänhallinnan keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys*
- *ihmisen identiteetti ja sosiaalisuus: yksilöt yhteisöissä, yksityinen ja julkinen, sosiaaliset suhteet, roolit ja normit, ihmisen yhteisöllisen aseman intersektionaalisuus*
- *ihmisen olemassaolon peruskysymyksiä: ihmissuhteet, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus, opiskelu ja työ, vanheneminen ja kuolema.*

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

##### Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla tarkastellaan yksilö- ja yhteisökeskeisiä lähestymistapoja minuuden rakentamiseksi ja oman elämänkatsomuksen löytämiseksi hyvän elämän ja hyvinvoinnin lähtökohtina.

##### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksolla tarkastellaan hyvän elämän lähtökohtia painottaen keskeisesti elämänkatsomustiedolle ominaiseen tapaan eettisesti kestäviä näkökulmia.

## Opintojakson arviointi

### Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu sekä opiskelijan katsomuksellisiin tietoihin että hänen taitoihinsa käsitellä näitä tietojaan. Arvioinnin kannalta keskeisiä taitoja ovat kyky pohtia katsomuksellisia kysymyksiä ja kyky perustella katsomuksellisia käsityksiä ja valintoja kirjallisesti, suullisesti ja vuorovaikutteisesti. Arvioinnissa huomioidaan jatkuvan näytön muodostama kokonaisuus, jota voidaan testata esimerkiksi kirjallisilla suorituksilla, keskusteluilla ja päättökokeella.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2)

### Opintojakson moduulit

- Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2), Pakollinen

### Tavoitteet

#### *Minä ja yhteiskunta*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja omalle identiteetille
- ymmärtää, että sosiaalisia ilmiöitä ja yhteiskunnallisia rakenteita voidaan tarkastella tieteellisesti ja niillä on suuri merkitys yksilön elämäkatsomukselle ja elämänvalinnoille
- osaa arvioida kriittisesti niin omia kuin muiden yhteiskunnallisia väitteitä ja katsomuksia
- osaa tulkita ja arvioida erilaisten medioiden ja muiden yhteiskunnallisten instituutioiden tarjoamaa informaatiota
- osaa tarkastella kriittisesti yhteiskuntaa ja sen osa-alueita, yhteiskunnallisia rakenteita, ideologisia piirteitä sekä vallitsevia yhteiskunnallisia arvoja
- ymmärtää ja osaa perustella ihmisoikeuksien, uskonnon- ja omantunnonvapauden, yhdenvertaisuuden, demokratian, rauhan, yhteiskunnallisen ja globaalien oikeudenmukaisuuden sekä kestäväen tulevaisuuden rakentamisen periaatteita
- osaa jäsentää omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä
- osaa arvioida yksilön vaikutusmahdollisuuksia sekä kasvattaa valmiuttaan rakentavaan ja vastuulliseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

### Keskeiset sisällöt

#### *Minä ja yhteiskunta*

- kriittinen ajattelu ja väitteiden järkipерäinen perustelu: ympäröivän todellisuuden jäsentäminen ja sen erilaiset vääristymät
- median ja muiden informaationlähteiden toimintalogiikka; koulun, politiikan, tieteen, taiteen, viihdeteollisuuden sekä kulttuuristen, mukaan lukien uskonnollisten yhteisöjen, vaikutus maailmankuviin ja -katsomuksiin sekä omaan elämäkatsomukseen
- aikalaiskritiikki: yhteiskunnan ja eri alakulttuurien aatteita ja arvoja
- yhteiskunnassa toimimisen ja aktiivisen kansalaisuuden tiedollisia perusteita: yhteiskunnalliset rakenteet, sosiaaliset tosiasiat, modernin länsimaisen yhteiskunnan erityispiirteet, kuten individualismi ja yhteisön ja yhteiskunnan ero, sekä näiden vaikutus yksilön elämään
- taloudellinen ja poliittinen valta Suomessa ja globaalissa markkinataloudessa, yksilön kuluttajana ja kansalaisena tekemien valintojen vaikutukset
- ihmisarvo, ihmisen arvokkuus ja ihmisoikeudet; ihmisoikeusasiakirjat, kuten YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus; ihmisoikeusloukkaukset, kuten holokausti



- *globaali oikeudenmukaisuus, kestävä tulevaisuus, ilmastonmuutoksen torjunta sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteet ja Agenda 2030*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojaksolla opitaan tunnistamaan erilaisia yhteiskunnallisia rakenteita yksilön toiminnan mahdollistajina ja eettisesti kestäviä vaikutusmahdollisuuksia niin lähiympäristössä kuin globaalissakin toimintaympäristössä.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu sekä opiskelijan katsomuksellisiin tietoihin että hänen taitoihinsa käsitellä näitä tietojaan. Arvioinnin kannalta keskeisiä taitoja ovat kyky pohtia katsomuksellisia kysymyksiä ja kyky perustella katsomuksellisia käsityksiä ja valintoja kirjallisesti, suullisesti ja vuorovaikutteisesti. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan aktiivisuus ja jatkuvan näytön muodostama kokonaisuus, jota voidaan testata esimerkiksi kirjallisilla suorituksilla, keskusteluilla ja päättökokeella.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## **Kulttuurit, 2 op (ET3)**

### **Opintojakson moduulit**

- Kulttuurit, 2 op (ET3), Valinnainen

#### **Tavoitteet**

*Kulttuurit*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää kulttuurin merkityksen ihmisyydelle ja omalle elämäkatsomukselleen sekä saa välineitä myönteisen kulttuurisen identiteetin rakentamisessa*
- *osaa käyttää kulttuuria koskevan tutkimuksen käsitteistöä ja muodostaa kulttuureja koskeviin kysymyksiin oman perustellun kantansa*
- *osaa käyttää kulttuuria koskevan tutkimuksen käsitteistöä ja muodostaa kulttuureja koskeviin kysymyksiin oman perustellun kantansa*
- *hahmottaa suomalaisuuden historiallisesti rakentuvana ja muuttuvana jatkumona, johon kuuluvat niin ulkoiset vaikutteet kuin sisäinen moninaisuus ja vähemmistökulttuurit*
- *osaa hahmottaa erilaiset elämäkatsomukselliset ratkaisut ja identiteettivalinnat sekä maailman kulttuurisen moninaisuuden rikkautena ja perustella niiden yhdenvertaisen kohtelun*
- *tunnistaa vihapuheen ja osaa erottaa sen sananvapauden vastuullisesta käytöstä.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Kulttuurit*

- *kulttuurin käsite ja merkitys sekä sen erilaiset luokittelut ja käyttötavat, kulttuuri merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana, erilaisia teorioita kulttuurien kehityksestä ja suhteesta toisiinsa, etnosentrismi ja kulttuuri relativismi*

- *kulttuuria koskevan tutkimuksen perusteita: tutkittavan ja tutkijan näkökulmat, kenttätyö, etnografia, kysely, haastattelu*
- *kulttuuriperintö: tapakulttuurin monet muodot, kulttuurinen itseilmaisuus, kulttuurin vaikutus yksilön maailmankuvaan ja elämänskatsomukseen, Unescon maailmanperintöohjelma*
- *suomalaisen kulttuurin ja identiteettipolitiikan historiallinen rakentuminen, suomalaisuuden monimuotoisuus ja suomalaiset vähemmistökulttuurit*
- *kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus sekä monokulttuurisuuden mahdottomuus: monikulttuurisuus ja globaali kulttuuri sekä niiden erilaiset katsomukselliset ja yhteiskunnalliset tulkinnat ja vaikutukset*
- *etnisyyden, rasmin ja muun syrjinnän sekä keskinäisen kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden historiaa ja nykypäivää eri kulttuureissa*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla tutkitaan eri kulttuurien välisiä vuorovaikutussuhteita ja opitaan huomaamaan kulttuurien väliset vaikutteet. Tavoitteena on oppia ymmärtämään eri kulttuureja edustavia ihmisiä ja madaltamaan kynnyksiä keskinäiseen vuorovaikutukseen. Kulttuurisia ilmiöitä jäsennetään käsitteellisesti ja ne asetetaan historialliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiinsa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan opintojaksolla hankkimaa yleistietoa, taitoa ja kykyä reflektoida oppimaansa, perustella, argumentoida ja toimia ryhmässä vuorovaikutteisesti. Arvioinnissa huomioidaan jatkuva näyttö muun muassa kirjallisten suoritusten, sitoutuneisuuden ja vuorovaikutuneisuuden avulla. Arvioinnissa voidaan huomioida myös opiskelijoiden suorittamaa itse- ja vertaisarviointia.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Katsomukset, 2 op (ET4)

### Opintojakson moduulit

- Katsomukset, 2 op (ET4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Katsomukset*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa eritellä maailman- ja elämänskatsomuksen sekä maailmankuvan käsitteitä, arvioida niihin liittyviä perusteita sekä erottaa katsomukselliset ja arvokysymykset mielipidekysymyksistä*
- *ymmärtää katsomusten, kulttuurien ja yhteiskuntamuotojen jatkuvaa historiallista muuttumista sekä osaa sen perusteella eritellä erilaisten maailmankatsomusten piirteitä ja lähtökohtia*
- *osaa eritellä ja arvioida evoluution, universaalien eettisten järjestelmien, Euroopan uuden ajan murroksen, valistuksen, tieteen sekä modernin markkinatalouden merkitystä maailmankuviin ja omaan elämänskatsomukseensa*

- osaa arvioida erilaisten arvojen, maailmankuvien ja tietämisen tapojen sekä yksilöllisten, yhteisöllisten, poliittisten ja uskonnollisten ulottuvuuksien painoarvoa erilaisissa elämän- ja maailmankatsomuksissa
- osaa eritellä oman elämäkatsomuksensa ja siihen liittyvien uskomusten perusteita ja muotoutumista sekä ymmärtää, että elämäkatsomuksen lähtökohdat olisivat voineet poiketa nykyisistä.

## Keskeiset sisällöt

### Katsomukset

- katsomuksellinen käsitteistö; katsomukset perustavina tapoina käsittää maailma ja katsomuksellisten kysymysten luonne
- ihmiskunnan katsomuksellisuuden muotoutuminen: evoluution, kielen ja joustavan yhteistyön merkitys ihmislajin kehityksessä; animismi, teismi, ateismi
- katsomusten historiaa: universaalien katsomusten ja moraalijärjestelmien synty, modernin subjektin ja tieteellisen maailmankuvan synty, edistysusko ja yhteiskunnan osa-alueiden eriytyminen uudenlaisten katsomusten taustana
- poliittisia maailmankatsomuksia, kuten liberalismi, sosialismi ja nationalismi; katsomusten ilmeneminen elämäntavassa, taiteessa, urheilussa sekä suhteessa luontoon ja ympäristöön
- elämäkatsomuksen jäsentäminen katsomushistorian näkökulmasta; oman elämäkatsomuksen taustalla olevat satunnaiset historialliset seikat

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla tutustutaan erilaisiin katsomuksiin, ja lisätään opiskelijan tietämystä ja ymmärrystä ihmiskunnan moninaisuudesta näkemällä se rikkautena kipupisteetkin kuitenkin huomioiden.

### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla kannustetaan opiskelijoita vuorovaikutteisuuden esimerkiksi yhteisiin projekteihin tai keskusteluihin erilaisista katsomuksista ja keskustelemalla mahdollisuuksien mukaan myös erilaisia katsomuksia omaavien henkilöiden kanssa.

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan opintojaksolla hankkimaa yleistietoa, taitoa ja kykyä reflektoida oppimaansa, perustella, argumentoida ja toimia ryhmässä vuorovaikutteisesti. Arvioinnissa huomioidaan jatkuva näyttö muun muassa kirjallisten suoritusten, sitoutuneisuuden ja vuorovaikutteisuuden avulla. Arvioinnissa voidaan huomioida myös opiskelijoiden suorittamaa itse- ja vertaisarviointia.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia

## Uskonnot ja uskonottomuus, 2 op (ET5)

### Opintojakson moduulit

- Uskonnot ja uskonottomuus, 2 op (ET5), Valinnainen

## Tavoitteet

### Uskonnot ja uskonnottomuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kykyä lukea, tulkita ja ymmärtää erilaisia uskonnollisia ja uskonnottomia maailmankatsomuksia sekä kykyä verrata niiden lähtökohtia ja elämäntapaa omaan elämäntarkastukseensa
- tutustuu uskontojen, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden tieteelliseen tutkimukseen, määrittelyyn ja selittämiseen sekä uskontokritiikkiin
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoja, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida maailmankatsomuksellisiin järjestelmiin, kuten sekulaariin humanismiin ja uskontoihin, liittyviä kysymyksiä sekä muodostaa niihin oman perustellun kantansa
- perehtyy suuriin maailmanuskontoihin ja hahmottaa niiden keskeisiä piirteitä, sisäistä monimuotoisuutta sekä vaikutusta kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- perehtyy ateismin, agnostismin ja humanismin historiaan
- ymmärtää, että uskonnottomuus ja uskonnollisuus ovat historiallisesti rakentuneita, monimuotoisia ja muuttuvia ilmiöitä, joilla on vahva kulttuurinen ja yhteiskunnallinen merkitys.

## Keskeiset sisällöt

### Uskonnot ja uskonnottomuus

- keskeisiä uskonnollisten ilmiöiden ymmärtämiseen liittyviä käsitteitä, kuten myytti, pyhä, riitti, symboli ja jumala
- kristinuskon ja islamin sekä buddhalaisuuden ja hindulaisuuden historiallinen ja maantieteellinen levinneisyys, jakautuminen ja peruspiirteet; Itä-Aasian katsomusperinteiden yleiset piirteet
- ateismi, agnostismi, uskonnottomuus ja sekulaarin humanismin maailmankatsomukselliset perusteet
- uskonnon ja uskonnottomuuden näkyminen ja vaikutus arkielämässä, politiikassa ja oikeudenkäytössä: liberaali ja fundamentalistinen uskonnollisuus, tapaususkonnollisuus, uudet uskonnolliset liikkeet, sekularisaatio ja julkisen vallan tunnustuksettomuuden periaate

### Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla perehdytään sekä suuriin maailmanuskontoihin että uskonnottomiin katsomuksiin ja hahmotetaan niiden keskeisiä piirteitä, sisäistä monimuotoisuutta sekä vaikutusta kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson tavoitteena on oppia tuntemaan maailman monimuotoisuutta tutustumalla maailmanuskontoihin ja uskonnottomiin katsomuksiin ja hahmottamalla niiden keskeisiä piirteitä sekä niiden vaikutuksia.

## Opintojakson arviointi

### Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu sekä opiskelijan katsomuksellisiin tietoihin että hänen taitoihinsa käsitellä näitä tietojaan. Arvioinnin kannalta keskeisiä taitoja ovat opiskelijan kyky tulkita ja ymmärtää erilaisia uskonnollisia ja uskonnottomia maailmankatsomuksia ja kykyä verrata niiden lähtökohtia ja elämäntapaa omaan elämäntarkastukseensa. Arvioinnissa keskeistä on myös opiskelijan kyky

pohtia katsomuksellisia kysymyksiä ja kyky perustella katsomuksellisia käsityksiä ja valintoja kirjallisesti, suullisesti ja vuorovaikutteisesti.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## Tulevaisuus, 2 op (ET6)

### Opintojakson moduulit

- Tulevaisuus, 2 op (ET6), Valinnainen

### Tavoitteet

#### *Tulevaisuus*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tutustuu tulevaisuuden tutkimisen keinoihin ja tehtäviin sekä ymmärtää, että vaikka tulevaisuutta on vaikea ennustaa, siihen voidaan vaikuttaa arvoilla, teoilla ja valinnoilla*
- *hahmottaa erilaisia suhtautumistapoja teknologian kehitykseen ja osaa arvioida, miten tekninen muutos vaikuttaa yhteiskuntaan, kulttuuriin ja ympäristöön*
- *omaksuu valmiuksia, niin asenteita, tietoja kuin tunteita, kestävän tulevaisuuden rakentamiseen ja ymmärtää ilmastonmuutoksen vaikutuksia sekä sen torjumisen keinoja ja niiden esteitä*
- *osaa arvioida tieteellis-teknologisen vallankumouksen vaikutusta nykyaikaisiin yhteiskuntiin, maailmankatsomuksiin ja omaan elämäntapaansa*
- *ymmärtää utopioiden ja dystopioiden merkityksen historiallisten, ajankohtaisten ja tulevaisuuden kysymysten heijastajina.*

### Keskeiset sisällöt

#### *Tulevaisuus*

- *tulevaisuuden tutkimus, heikot ja vahvat signaalit, tulevaisuustyö; mahdollisia, todennäköisiä ja toivottavia tulevaisuuden skenaarioita*
- *tieteellis-teknologinen vallankumous ja teknologian kehittyminen, erityisesti digitalisaatio, koneoppiminen, tekoäly ja robotiikka, sekä niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kulttuuriin*
- *tieteellis-teknologinen vallankumous ja teknologian kehittyminen, erityisesti digitalisaatio, koneoppiminen, tekoäly ja robotiikka, sekä niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kulttuuriin*
- *yhteiskunnan, talouden rakenteiden ja työn muutos: esimerkiksi robotiikka, eriarvoistuminen, muutokset työn ja varallisuuden jaossa*
- *globaalisti vaikuttavat ekologiset muutokset: ilmastonmuutos, massasukupuutot, diversiteetin heikkeneminen, kansainvaellukset*
- *yksilön valinnat ja yhteistyö paremman tulevaisuuden puolesta; tekninen kehitys hyvän elämän mahdollistajana*
- *erilaisia fiktiivisiä tulevaisuuden kertomuksia ja niiden kritiikkejä, dystopiat ja utopiat*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla tavoitteena on, että opiskelijaa oppii tunnistamaan, erittelemään ja arvioimaan erilaisia vastauksia tulevaisuuden hyvinvointia, yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, moraalista, ympäristöä ja kulttuuria liittyviin kysymyksiin.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla huomioidaan opiskelijan perehtyneisyys, aktiivisuus, laaja-alainen näkemys käsiteltävästä aihepiiristä ja motivoituneisuus. Jatkuvaa näyttöä pyritään arvioimaan opiskelija yksilöllisesti huomioiden ryhmäkeskusteluihin, tehtävien ja kirjallisten suoritusten avulla. Laaja-alaista osaamista arvioidaan osana opintojakson kokonaisarviointia.

## 7.15. Terveystieto (TE)

### Oppiaineen tehtävä

*Terveystieto on monitieteinen oppiaine, jonka tehtävänä on opiskelijan terveysosaamisen kehittäminen. Terveysosaaminen ilmenee asiatiertojen ja käsitteiden hallintana, terveyteen liittyvinä taitoina, kykyä itsenäiseen kriittiseen ajatteluun, itsetuntemuksen syventymisenä sekä eettisenä vastuullisuutena. Se mahdollistaa terveyden laaja-alaisuuden hahmottamisen sekä antaa valmiuksia tunnistaa ja muokata tekijöitä, jotka mahdollistavat opiskelijan oman ja muiden ihmisten terveyden sekä ympäristön terveellisyyden arvostamisen, edistämisen ja ylläpitämisen. Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena hyvinvointina sekä toimintakykyinä. Oppiaineen arvopohja rakentuu elämän kunnioittamisen, ihmisoikeuksien mukaisen arvokkaan elämän, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, vastuullisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden perustalle.*

*Opetuksessa haastetaan tarkastelemaan terveyttä, turvallisuutta, terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä sekä näihin liittyviä ilmiöitä moniolotteisina kokonaisuuksina yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalin maailman näkökulmasta. Olennaista on ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyttä voimavarana, jonka pohjalta monet muut arkielämän toiminnot rakentuvat. Opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan valmiuksia yksilölliseen ja yhteisölliseen tiedon hankintaan, rakentamiseen ja käyttämiseen sekä taitoa arvioida kriittisesti terveyteen liittyvää tietoa ja viestintää. Oppiaineen tehtävänä on myös kehittää opiskelijan valmiuksia omien terveyteen liittyvien valintojen ja tottumusten taustalla vaikuttavien tekijöiden analysointiin ja seurausten arviointiin sekä itselle sopivien oppimisen tapojen tunnistamiseen. Opetuksessa kehitetään opiskelijan kykyä tarkastella monipuolisesti terveyteen ja sairauteen liittyviä eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä. Lisäksi terveyden osalta edistetään valmiuksia tarkoituksenmukaisten ja perusteltujen valintojen tekemiseen sekä omien voimavarojen ja kestävän tulevaisuuden rakentamiseen.*

### Laaja-alainen osaaminen

*Laaja-alainen osaaminen toteutuu terveystiedon opetuksessa monipuolisesti ja auttaa siten osaltaan opiskelijaa kehittymään tasapainoiseksi ja sivistyneeksi ihmiseksi.*

*Terveystiedon opetus tuottaa **hyvinvointiosaamista** kehittämällä ymmärrystä keskeisistä hyvinvointiin liittyvistä yksilöllisistä, yhteisöllisistä ja yhteiskunnallisista edellytyksistä sekä lisäämällä valmiuksia oman ja muiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Terveystiedossa kehitetään opiskelijan itsetuntemusta, mikä auttaa tunnistamaan omia vahvuuksia ja rakentamaan identiteettiä.*

***Vuorovaikutusosaaminen** kehittyy terveystiedossa sekä oppiaineen sisältöjen että käytettävien opetusmenetelmien avulla. Opetuksessa käsitellään mielen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä, kuten tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Yhteisöllinen tiedonrakentaminen edistää sosiaalisia taitoja ja kykyä yhteistyöhön.*

*Eri tieteenaloihin perustuvana oppiaineena terveystiedolle on luontevaa kehittää **monitieteistä ja luovaa osaamista**. Terveystiedossa opiskelija ohjataan yhdistelemään eri tieteenalojen*

tuottamaa tietoa ja muodostamaan näin itselle uutta tietoa. Oppiaine sisältää tavoitteita, jotka ohjaavat tiedon soveltamiseen ja kriittiseen tulkintaan. Terveystiedon tavoitteet tukevat myös oppimisen säätelyä ohjaamalla opiskelijaa löytämään itselle sopivia oppimisen tapoja ja pohtimaan oppiaineen aihepiirien merkitystä itselle.

Oppiaineen tavoitteet ja arvoperusta ohjaavat opiskelijaa pohtimaan esimerkiksi turvallisen ympäristön edellytyksiä, terveyden eriarvoisuutta sekä elintapavalintojen seurauksia. Näiden aihepiirien tarkastelu tuottaa aineksia turvallisen, oikeudenmukaisen ja kestäväen tulevaisuuden hahmottamiseen ja kehittävät siten **yhteiskunnallista osaamista**.

**Eettisyys ja ympäristöosaaminen** näkyy terveystiedon opetuksessa erilaisten ympäristöjen terveysvaikutuksiin liittyvien omien kulutustottumusten analysointina ja seurausten arviointina sekä eettisten kysymysten ratkomisena.

Terveystiedossa etsitään selityksiä erilaisten terveyskulttuurien ilmiöiden syntymiselle ja arvioidaan niiden merkitystä. Lisäksi tarkastellaan globaaleja terveyskysymyksiä ja niihin vaikuttamista. Tällaisten aihepiirien käsittely vahvistaa osaltaan **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

## Tavoitteet

### Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- pystyy luomaan kokonaiskuvaa terveydestä ja sen yksilöllisistä, yhteisöllisistä, yhteiskunnallisista ja globaaleista edellytyksistä, pystyy tekemään perusteltuja ehdotuksia siitä, miten omaa, muiden ihmisten sekä ympäristön terveyttä ja turvallisuutta voidaan ylläpitää tai edistää, sekä osaa käyttää terveystiedon käsitteitä asianmukaisesti
- osaa hakea tietoa eri lähteistä, soveltaa ja analysoida terveyteen liittyvää tietoa sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä, ymmärtää tieteellisen tiedon ja arkitiedon eron terveyden ja sairauksien riskien, syiden, vaikutusmekanismien ja seurausten selittämisessä sekä osaa perustella näkemyksiään tutkimustiedon avulla
- osaa analysoida ja arvioida omien tarpeiden, käsitysten, kokemusten, asenteiden ja arvojen ohjaavaa vaikutusta terveyteen liittyvissä valinnoissa sekä omien elintapojen ja kulutustottumusten vaikutuksia terveyteen ja ympäristöön
- osaa analysoida terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä kestäväen kehityksen edellytyksiä ja vaikutuksia terveyteen
- osaa valita itselle sopivia ja tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisia oppimisen tapoja sekä osaa asettaa tavoitteita omalle oppimiselleen ja pystyy arvioimaan niiden saavuttamista realistisesti.

## Osaamisen arviointi

Arvioinnin tehtävänä on tukea oppimista sekä antaa opiskelijalle tietoa hänen edistymisestään ja oppimistuloksistaan. Arviointi perustuu oppiaineen tavoitteista johdettuihin kriteereihin, ja se koostuu monipuolisesta oppimisprosessin aikaisesta ja osaamisen summatiivisesta arvioinnista sisältäen myös itse- ja vertaisarviointia. Kriteerien avaaminen opiskelijoille opintojakson alussa sekä opintojakson aikana suoritettu arviointi ja palaute auttavat opiskelijaa suuntaamaan oppimistaan.

Arviointi kohdistuu oppimäärän asiantietojen hallintaan ja käsitteiden täsmälliseen käyttöön, opiskelijan tiedonhankintataitoihin sekä kykyyn soveltaa, analysoida, arvioida ja yhdistellä terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä rakentaa sille perusteluja. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan kyky tarkastella monipuolisesti terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä. Lisäksi arvioinnissa huomioidaan opiskelijan kyky asettaa oppimistavoitteita ja arvioida niiden saavuttamista. Arviointi ei saa kohdistua opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin sinänsä, vaan arviointi

keskittyy opiskelijan valmiuksiin analysoida, arvioida sekä perustella näkemyksiään ja erilaisia terveystottumuksia.

## Opintojaksot

### Terveys voimavarana, 2 op (TE1)

#### Opintojakson moduulit

- Terveys voimavarana, 2 op (TE1), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Terveys voimavarana*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy kuvailemaan ja jäsentelemään keskeisiä ihmisen voimavaroja ja terveyttä määrittäviä tekijöitä sekä analysoimaan niiden yhteyksiä ja vaikutusmekanismeja terveyteen
- osaa selittää erilaisten terveyskulttuurien ilmiöiden muodostumista ja arvioida niiden merkitystä terveydelle sekä soveltaa keskeisiä sosiaalipsykologisia malleja ja teorioita elintapojen omaksumisen selittämisessä
- tunnistaa omiin elintapoihinsa vaikuttavia tekijöitä ja pystyy arvioimaan elintapavalintojen merkitystä omalle ja lähiympäristön terveydelle sekä antamaan perusteltuja ehdotuksia siitä, miten terveyttä edistäviä elintapoja voidaan ylläpitää ja vaarantavia ehkäistä.

#### Keskeiset sisällöt

*Terveys voimavarana*

*Terveyden kokonaisvaltaisuus*

- terveyttä määrittävät keskeiset tekijät ja niiden vaikutusmekanismit
- terveyttä ja elintapoja selittävät keskeiset sosiaalipsykologiset teorit ja mallit: suunnitellun käyttäytymisen teoria, sosiaalis-kognitiivinen teoria, terveysuskomusmalli, muutosvaihemalli
- terveyskulttuurisia ilmiöitä: terveyden arvostamisen ja käyttäytymisen välinen ristiriita, medikalisaatio ja terveyteen sairastuminen, elintapoihin puuttuminen, uskomus- eli vaihtoehtohoidot

*Kehon ja mielen hyvinvoinnin keskeiset perusteet*

- terveyttä edistävä ravinto, liikunta, lepo, uni sekä painonhallinta
- seksuaalisuus, seksuaaliterveys, seksuaalioikeudet
- mielenterveyttä suojaavat yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät, stressi ja kriisit mielenterveyttä kuormittavina tekijöinä, keinoja kuormituksen hallintaan
- opiskeluhyvinvointi

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

##### Hyvinvointiosaaminen

Hyvinvointiosaamisen aihekokonaisuudet ovat TE1-opintojakson keskeisiä sisältöjä.

Kokonaisvaltainen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen on lähtökohtana opintojakson eri aihealueissa.



Opintojaksolla kehitetään opiskelijan terveysosaamista lisäämällä valmiuksia oman ja muiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.

### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opintojaksolla käytetään erilaisia vuorovaikutustaitoja lisääviä pari- ja ryhmäharjoituksia.

Hyväksyvän ja erilaisuutta arvostavan ilmapiirin luominen opintojaksolla.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen terveysosaamisen eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla autetaan opiskelijaa opintojen etenemisessä ja tuetaan opiskelijaa tavoitteiden saavuttamisessa. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10

## **Terveys ja ympäristö, 2 op (TE2)**

### **Opintojakson moduulit**

- Terveys ja ympäristö, 2 op (TE2), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Terveys ja ympäristö*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *tietää tutkimustiedon hankkimisen periaatteista ja tutkimusprosessin vaiheista sekä osaa soveltaa näitä tietoja ja kuvata perustellen, miten terveyteen, terveyskäyttäytymiseen ja toimintakykyyn liittyvistä aiheista voidaan saada luotettavaa ja monipuolista tutkimustietoa*
- *osaa hakea tietoa ja pystyy vertailemaan eri lähteiden luotettavuutta*
- *osaa kuvata terveysviestinnän muotoja ja vaikutuskeinoja sekä analysoida terveysviestinnän merkitystä ihmisten terveyskäsitteille ja terveydelle*
- *osaa esitellä ja analysoida fyysisen ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveydelle sekä arvioida omien elintapojen ja kulutustottumusten merkitystä ympäristön terveydelle ja terveellisyydelle*
- *osaa eritellä riippuvuuden muotoja ja niiden syntyyn vaikuttavia tekijöitä sekä analysoida riippuvuuksiin liittyviä terveys- ja muita haittoja.*

### **Keskeiset sisällöt**

*Terveys ja ympäristö*

*Terveyteen liittyvän tiedon hankinta, arviointi ja tulkinta*

- *tieteellinen tieto ja arkitieto, ajattelun vinoumia, tutkimusprosessin vaiheet, tutkimustiedon luotettavuuden arviointi*
- *terveysviestinnän muotoja ja vaikutuskeinoja, terveysviestinnän merkityksen ja luotettavuuden arviointi*

#### *Ympäristön terveellisyys ja turvallisuus*

- *rakennetun ympäristön, luonnonympäristön ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen*
- *kestävä kehitys ja terveys*
- *ympäristöjen turvallisuus ja väkivallan ehkäisy*
- *työhyvinvointi*

#### *Mielihyvä ja riippuvuus*

- *riippuvuuteen vaikuttavat biologiset, psyykkiset ja sosiaaliset mekanismit*
- *keskeiset aine- ja toiminnalliset riippuvuudet, riippuvuuksien syitä ja ehkäisykeinoja, riippuvuuksien aiheuttamia haittoja*

#### Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Hyvinvointiosaamisen aihekokonaisuudet ovat TE2-opintojakson keskeisiä sisältöjä.

Kokonaisvaltainen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen on lähtökohtana opintojakson eri aihealueissa.

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Opintojaksolla hyödynnetään eri tieteenalojen tuottamaa terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää tietoa.

Terveysviestinnässä tarvitaan hyvää ja kriittistä medianlukutaitoa. Opintojaksossa keskeisenä sisältönä on terveysinformaation kriittinen ja aktiivinen seuraaminen sekä tulkinta.

#### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Opintojaksolla opiskelija ohjataan arvioimaan omien elintapojen ja kulutustottumusten merkitystä ympäristön terveydelle ja terveellisyydelle.

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojaksolla opiskelijaa ohjataan arvioimaan omia elintapojaan ja tottumuksiaan kestävän kehityksen periaatteiden näkökulmasta.

#### **Opintojakson arviointi**

##### Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen terveysosaamisen eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla autetaan opiskelijaa opintojen etenemisessä ja tuetaan opiskelijaa tavoitteiden saavuttamisessa. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10

## Terveys ja yhteiskunta, 2 op (TE3)

### Opintojakson moduulit

- Terveys ja yhteiskunta, 2 op (TE3), Valinnainen

### Tavoitteet

#### *Terveys ja yhteiskunta*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kuvata ja analysoida yhteiskunnallisten olosuhteiden, sosiaali- ja terveyspolitiikan ja muun yhteiskuntapolitiikan, tieteen sekä teknologian muutosta, kehitystä ja yhteyksiä väestön terveyteen
- pystyy erittelemään keskeisten tarttumattomien ja tartuntatautiin riskitekijöitä, esittämään perusteltuja ratkaisuja näiden ehkäisemiseksi sekä arvioimaan sairauksien ja tautien merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle sekä elintapojen vaikutuksia tarttumattomien ja tartuntatautiin näkökulmasta
- osaa esitellä perustellen, mihin sosiaali- tai terveyspalveluihin yksilö voi hakeutua erilaisissa tilanteissa, arvioida kriittisesti palvelujen järjestämistä ja tuottamista sekä arvioida sosiaali- ja terveyspalvelujen, itsehoidon ja omahoidon merkitystä terveydelle
- osaa analysoida terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä, kuvata ja arvioida terveyteen ja terveyden eriarvoisuuteen vaikuttavia tekijöitä Suomessa ja globaalisti sekä analysoida terveyserojen kaventamiseen vaikuttavia tekijöitä.

### Keskeiset sisällöt

#### *Terveys ja yhteiskunta*

Terveyden edistäminen ja sairauksien ehkäisy eri aikakausina

- terveystieteitä ja sairauksien selitysmalleja
- keskeisiä väestöjen terveyteen vaikuttaneita yhteiskunnallisia, tieteeseen ja teknologiaan liittyviä tekijöitä
- tulevaisuuden terveystieteitä ja mahdollisuuksia

#### *Sairaudet ja hoito*

- epidemiologinen siirtymä, keskeiset tarttumattomat ja tartuntataudit
- sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen, tuottaminen ja käyttäminen
- itsehoito ja omahoito

#### *Eettiset kysymykset*

- eettisen analysoinnin näkökulmia: hyveet, seuraukset, oikeudet, velvollisuudet, motiivit, arvot ja normit
- keskeisiä terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä kuten hedelmöityshoidot, abortti, elintapoihin liittyvä vapaus ja vastuu, seulonnat, geeniteknologia, eutanasia
- terveydenhuollon eettiset periaatteet, potilaan oikeudet, priorisointi
- terveys ja terveyden eriarvoisuus Suomessa ja globaalisti sekä niihin vaikuttaminen

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Hyvinvointiosaamisen aihekokonaisuudet ovat TE3-opintojakson keskeisiä sisältöjä.

Kokonaisvaltainen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen on lähtökohtana opintojakson eri aihealueissa.

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojaksolla perehdytään yhteiskunnallisten olosuhteiden ja terveyspolitiikan muutoksiin sekä pohditaan niiden yhteyksiä väestön terveyteen.

#### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Opintojaksolla pohditaan sekä analysoidaan terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä.

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opintojaksolla perehdytään terveyteen ja terveyden eriarvoisuuteen Suomessa ja globaalisti.

Opintojaksolla ohjataan opiskelijaa pohtimaan ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan itseen ja lähiympäristöön sekä koko maapallon tilaan.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen terveysosaamisen eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla autetaan opiskelijaa opintojen etenemisessä ja tuetaan opiskelijaa tavoitteiden saavuttamisessa. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10

## **Valmentautumista yo-kokeeseen, 2 op (TE4)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- opiskelija osaa seurata terveystietoon liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä ja keskustelua sekä yhteiskunnallisesta että yksilön näkökulmasta.
- opiskelija kertaa ja laajentaa pakollisen ja valtakunnallisten valinnaisten opintojaksojen terveysosaamista.
- opiskelija valmistautuu ylioppilaskirjoituksiin erilaisten harjoitustehtävien avulla

## Keskeiset sisällöt

### Paikallinen lisäys

- fyysinen, psyykinen, henkinen ja sosiaalinen hyvinvointi yksilön ja yhteiskunnan kannalta.
- terveys ja media
- terveys ja tutkimus
- terveystietoon liittyviä ajankohtaisia teemoja
- terveystiedon peruskäsitteitä
- terveystiedon hyvän esseevastauksen rakenne

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksoon sisältyy kaikki laaja-alaisen osaamisen osa-alueet, koska opintojakson teemana on aikaisempien opintojaksojen kertaus.

## Opintojakson arviointi

### Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen terveysosaamisen eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla autetaan opiskelijaa opintojen etenemisessä ja tuetaan opiskelijaa tavoitteiden saavuttamisessa. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi, erilaiset arvioitavat tuotokset ja esitykset, joita voivat olla esimerkiksi yksilöesitelmät tai ryhmätyöt.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-analysointi- ja soveltamiskykyyn, ja se perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, S / H

## 7.16. Liikunta (LI)

### Oppiaineen tehtävä

*Liikunnan opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Liikunnassa opetetaan taitoja ja tietoja, joiden avulla opiskelija pystyy arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyään. Opetuksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta fyysisestä aktiivisuudestaan sekä toiminta- ja opiskelukyvystään. Opetuksessa korostetaan kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävän liikunnan merkitystä osana aktiivista elämäntapaa. Opiskelija rakentaa myönteistä kehosuhdetta ja minäkuvaa liikunnan avulla. Liikunnassa opiskelija kokee iloa, onnistumista ja liikunnallista pätevyyttä sekä oppii keinoja oman jaksamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lukion liikunnassa edistetään kaikkien opiskelijoiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.*

*Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla monipuolisesti ja turvallisesti ottaen huomioon eri opiskelu ympäristöjen ja vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet. Opetuksessa käytetään erilaisia työtapoja ja menetelmiä, osallistetaan opiskelijoita toiminnan suunnitteluun*

ja arviointiin sekä ohjataan heitä ottamaan vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta ja turvallisuudesta.

Opetusryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon opiskelijan oikeus fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen. Oppimista tuetaan opetusta eriyttämällä ottaen huomioon opiskelijoiden yksilölliset lähtökohdat ja kehitystarpeet (lukiolaki 714/2018, 28 ja 29 §).

### **Laaja-alainen osaaminen**

Liikunnan opetus vahvistaa opiskelijan motivaatiota, itseluottamusta ja pätevyyttä fyysiseen aktiivisuuteen sekä ymmärrystä elämänmittaisen liikunta-aktiivisuuden merkityksestä.

Liikunta tukee opiskelijan pitkäjänteisyyttä, sinnikkyyttä ja jaksamista vahvistaen **hyvinvointiosaamista** sekä laajemmin terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Liikunnassa toimintakyvyllä tarkoitetaan fyysisiä, sosiaalisia ja psyykkisiä edellytyksiä selvittää erilaisista arkielämään kuuluvista toiminnoista. Liikunnassa opetellaan pitämään huolta omasta toimintakyvystä sekä opitaan ymmärtämään, miten toimintakyky vaikuttaa omaan fyysiseen ja kognitiiviseen suorituskykyyn sekä hyvinvointiin.

**Vuorovaikutusosaaminen** kehittyy liikunnan opetuksen monipuolisten työtapojen ja menetelmien avulla. Vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta on oleellista, että opiskelijan myönteistä minäkuvaava vahvistetaan niin, että hän oppii arvostamaan itseään. Hyvä vuorovaikutus edellyttää itsesääätelyn taitoja, kuten omien tunteiden tunnistamista, ymmärtämistä ja ilmaisun säätelemistä. Näin liikunta oppiaineena edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä turvallisuutta kouluyhteisössä laajemminkin.

Lukion liikunta on monitieteinen oppiaine, joka tarjoaa mahdollisuuksia eri tieteenalojen ja oppiaineiden, esimerkiksi terveystiedon, biologian, fysiikan ja musiikin, ymmärtämiseen. **Monitieteinen ja luova osaaminen** kehittyy liikunnan oppimistilanteissa, jotka ovat luonteeltaan ongelmanratkaisutilanteita. Liikunta kehittää aivoja ja niiden hyvinvointia monipuolisesti tukien yleistä opiskeluvireyttä ja oppimisedellytyksiä.

Opiskelijan hyvä toimintakyky vahvistaa niin opiskelu- kuin työelämävalmiuksia. **Yhteiskunnallista osaamista** vahvistetaan liikunnassa opettamalla opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta ja yhteisestä toiminnasta ja sen turvallisuudesta sekä auttamalla ja avustamalla muita liikuntatunneilla. Parhaansa yrittäminen, ponnistelu ja pitkäjänteinen toiminta tavoitteiden saavuttamiseksi ovat niin liikunnan opiskelun kuin opiskelu- ja työelämänsäkin arkista ydintä. Liikunnassa opiskelijat kokevat yhteisöllisyyttä yhdessä tekemisen, keskinäisen kannustamisen, osallisuuden ja yhteiseen päämäärään pyrkimisen kautta.

Itsensä pitkäjänteinen kehittäminen, oman lihasvoiman käyttö sekä toisia kunnioittava toiminta ilmenevät **eettisyytenä ja ympäristöosaamisena**, joka toteutuu liikunnassa toimintana yhteiseksi hyväksi. Liikunnassa tuetaan opiskelijan myönteisiä sosiaalisia arvoja ja niiden mukaista toimintaa, kuten rehellisyyttä, vastuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Opiskelija oppii tunnistamaan ympäristöä säästäviä ja kuormittavia liikuntamuotoja oppien esimerkiksi luontoliikunnassa eettisesti kestävään liikuntakulutukseen.

Liikunnan opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan hyvinvointi- ja liikuntateknologiaa sekä opitaan tiedon kriittistä tulkintaa ja turvallista toimintaa mediassa, kuten paikkatietojen julkaisuja ja suoritusten kuvaamista. Liikunta globaalina, yhteisenä ja kehollisena, kielenä yhdistää erilaiset ihmiset ja kulttuurit vahvistaen opiskelijoiden **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

## Tavoitteet

### Liikunnan opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- oppii soveltamaan liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa (kuten sisällä, ulkona ja vedessä)
- oppii arvioimaan fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus) sekä saadun tiedon pohjalta harjoittamaan niitä
- osaa tehdä perusteltuja valintoja fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn kehittämiseksi sekä fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi
- kehittää taitoa itsearviointiin (tavoitteenasettelu, suunnitelma ja toteutus tavoitteiden suuntaisesti sekä edistymisen arviointi)
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti
- toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, oppii auttamaan ja avustamaan muita liikuntatunneilla, tukee yhteisöllisyyttä kannustamalla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia.

### Osaamisen arviointi

Liikunnassa arvioinnin tehtävänä on tukea opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Liikunnan arviointi perustuu opintojaksoissa määriteltyihin fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin. Arviointi koostuu oppimista ja työskentelyä edistävästä palautteesta sekä tavoitteiden toteutumista kuvaavasta arvioinnista. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön, ja siinä käytetään monipuolisesti opettaja-, vertais- ja itsearviointin eri muotoja. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijan terveydentila ja erityistarpeet tulee ottaa huomioon liikunnan arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus osoittaa parasta mahdollista osaamistaan tarvittaessa vaihtoehtoisin tavoin ja erityisjärjestelyin (lukiolaki 714/2018, 28 ja 29 §).

### Opintojaksot

## Oppiva liikkuja, 2 op (L1)

### Opintojakson moduulit

- Oppiva liikkuja, 2 op (L1), Pakollinen

### Tavoitteet

Oppiva liikkuja

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- soveltaa liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa (kuten sisällä, ulkona ja vedessä)
- osaa toimia vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.

### Keskeiset sisällöt

Oppiva liikkuja

- liikuntataitojen soveltaminen erilaisissa opetusryhmän yhteisissä liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa opiskeluympäristön mahdollisuuksia (kesä-, talvi-, luonto- ja vesiliikunta) sekä sisä- ja ulkoliikuntaa monipuolisesti toteuttaen
- opetusryhmän yhteistyötaitoja ja yhteishenkeä kehittävät liikuntatehtävät ja -leikit sekä pelit

Paikallinen lisäys

- fyysisten ominaisuuksien (voima, nopeus, kestävyys ja liikkuvuus) itsearviointi, ylläpito ja kehittäminen monipuolisesti liikkuen

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opintojaksolla sovelletaan liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opintojaksolla opiskelija toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla.

Tunneilla tapahtuvat pari- ja ryhmätyöskentely sekä joukkuepelit lisäävät vuorovaikutustaitoja.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan liikuntatietoihin ja -taitoihin sekä niiden soveltamiseen erilaisissa liikuntatehtävissä. Summatiivinen arviointi kohdistuu myös opiskelijan työskentelyyn oppitunneilla (esim. vastuullisuus, yritteliäisyys ja vuorovaikutustaidot) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10

## **Aktiivinen elämä, 2 op (L12)**

### **Opintojakson moduulit**

- Aktiivinen elämä, 2 op (L12), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Aktiivinen elämä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*



- arvioi fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus) sekä asettaa kehittämistavoitteita saadun tiedon pohjalta
- osaa tehdä oman toimintakyvyn ja ympäristön kannalta perusteltuja valintoja fyysisen toimintakyvyn kehittämiseksi ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi
- toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.

## Keskeiset sisällöt

### Aktiivinen elämä

- fyysisten ominaisuuksien (voima, nopeus, kestävyys ja liikkuvuus) itsearviointi, ylläpito ja kehittäminen monipuolisesti liikkuen
- liikkuvuus ja kehonhuolto
- ergonomia liike- ja suoritustekniikoissa
- yhteistyötaitoja sekä yhteishenkeä kehittävät liikunnalliset pari- ja ryhmätehtävät

### Paikallinen lisäys

- liikuntataitojen soveltaminen erilaisissa opetusryhmän yhteisissä liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa opiskeluympäristön mahdollisuuksia (kesä-, talvi-, luonto- ja vesiliikunta) sekä sisä- ja ulkoliikuntaa monipuolisesti toteuttaen

### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla sovelletaan liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina.

### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla opiskelija toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla.

Tunneilla tapahtuvat pari- ja ryhmätyöskentely sekä joukkuepelit lisäävät vuorovaikutustaitoja.

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan liikuntatietoihin ja -taitoihin sekä niiden soveltamiseen erilaisissa liikuntatehtävissä. Summatiivinen arviointi kohdistuu myös opiskelijan työskentelyyn oppitunneilla (esim. vastuullisuus, yritteliäisyys ja vuorovaikutustaidot) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10

## Uudet mahdollisuudet, 2 op (LI3)

### Opintojakson moduulit

- Uudet mahdollisuudet, 2 op (LI3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Uudet mahdollisuudet*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *harjoittaa ja soveltaa liikuntataitoja ja -tietoja monipuolisesti ja uusin tavoin*
- *harjaantuu kehon hallinnassa*
- *tunnistaa tunteitaan, toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittaen sekä tukee yhteisöllisyyttä toisia auttaen ja kannustaen*
- *yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.*

### Keskeiset sisällöt

*Uudet mahdollisuudet*

- *uusiin liikuntamuotoihin ja -lajeihin tutustuminen*
- *liikuntataitojen ja fyysisten ominaisuuksien monipuolinen ylläpito ja kehittäminen*

Paikallinen lisäys

- opintojakson sisältö muotoutuu opiskelijoiden omista lähtökohdista ja osallistujien yhteissuunnittelun pohjalta.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla perehdytään maakunnalliseen ja kansalliseen liikuntakulttuuriin eri liikuntalajeihin tutustuttaessa.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan liikuntatietoihin ja -taitoihin sekä niiden soveltamiseen erilaisissa liikuntatehtävissä. Summatiivinen arviointi kohdistuu myös opiskelijan työskentelyyn oppitunneilla (esim. vastuullisuus, yritteliäisyys ja vuorovaikutustaidot) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10

## Luontoliikunta, 2 op (LI4)

### Opintojakson moduulit

- Yhdessä liikkuen, 2 op (LI4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Yhdessä liikkuen*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *toimii yhdessä asetetun liikunnallisen tavoitteen saavuttamiseksi*
- *toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia*
- *yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.*

### Paikallinen lisäys

- tavoitteena on edistää opiskelijoiden sosiaalista yhteenkuuluvuutta.
- opintojaksolla opiskelija syventää erityisesti sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja.
- työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän aktiivinen osallisuus, toiminnallisuus ja yhteistoiminta.

### Keskeiset sisällöt

*Yhdessä liikkuen*

- *yhdessä toteutettava liikunta, kuten vanhojenpäivän tanssit, luontoliikunta tai muut projektiluonteiset kokonaisuudet.*

### Paikallinen lisäys

- sisältönä on jokin yhdessä toteutettava liikunta.
- esimerkiksi luontoretki, voimistelu- tai tanssiesitys, Liikkuva opiskelu- toiminnan kehittäminen tai muu projektiluonteinen kokonaisuus.
- monipuolisesti erilaisia sosiaalisia taitoja kehittäviä liikuntamuotoja, kuten leikit, pelit ja musiikkiliikunta.
- opintojakson sisältö muotoutuu opiskelijoiden omista lähtökohdista ja osallistujien yhteissuunnittelun pohjalta.

### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Luontoliikunnassa opiskelija tutustuu erilaisiin luonnossa liikkumisen mahdollisuuksiin sekä monimuotoisen ja puhtaan luonnon merkitykseen liikuntaympäristönä.

Opintojakson aikana painotetaan hyötyliikuntaa tärkeänä osana yksilön terveyttä sekä liikuntapaikoille siirtymistä kestävästä kehityksen näkökulmasta.

## Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla korostetaan yhdessä työskentelyä ja toisia kunnioittavaa vuorovaikutusta.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan liikuntatietoihin ja -taitoihin sekä niiden soveltamiseen erilaisissa liikuntatehtävissä. Summatiivinen arviointi kohdistuu myös opiskelijan työskentelyyn oppitunneilla (esim. vastuullisuus, yritteliäisyys ja vuorovaikutustaidot) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10

## Virkistystä liikunnasta, 2 op (LI5)

### Opintojakson moduulit

- Virkistystä liikunnasta, 2 op (LI5), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Virkistystä liikunnasta*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *arvioi omaa jaksamistaan ja vireyttään sekä osaa tehdä perusteltuja liikunnallisia valintoja toiminta- ja opiskelukyvyn lisäämiseksi*
- *ymmärtää, miten liikunnan avulla voidaan edistää jaksamista ja opiskeluvireyttä*
- *osallistuu toimintaan asiallisesti, aktiivisesti ja yhteisöllisyyttä edistäen.*

Paikallinen lisäys

- opintojakson tavoitteena on tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä.
- tavoitteena on syventää erityisesti psyykkisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja.
- opetuksessa korostuu liikunnan ilo ja virkistys.

#### Keskeiset sisällöt

*Virkistystä liikunnasta*

- *virkistystä lisäävät liikuntamuodot*
- *rentoutus ja kehonhuolto*

Paikallinen lisäys

- virkistystä lisäävät liikuntamuodot

- kehonhuolto
- rentouttavat ja elämykselliset liikuntakokemukset
- opintojakson sisältö muotoutuu opiskelijoiden omista lähtökohdista ja osallistujien yhteissuunnittelun pohjalta.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opintojaksolla pyritään lisäämään opiskeluvireisyyttä iloa tuottavan, rentouttavan ja ahdistusta vähentävän liikunnan avulla.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan liikuntatietoihin ja -taitoihin sekä niiden soveltamiseen erilaisissa liikuntatehtävissä. Summatiivinen arviointi kohdistuu myös opiskelijan työskentelyyn oppitunneilla (esim. vastuullisuus, yritteliäisyys ja vuorovaikutustaidot) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti, asteikko 4-10

## **Tanssin iloa, 2 op (LI6)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- opiskelija kehittää vuorovaikutustaitojaan.
- opiskelija tutustuu lukion omiin kulttuuri- ja juhlaperinteisiin.
- opiskelija kehittää ilmaisullisuuttaan ja luovuuttaan.
- opiskelija tutustuu erilaisiin tanssin suuntauksiin.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- perinteiset seurataanssit
- lukion perinteiset vanhat tanssit
- tanssiaisten suunnittelu ja toteuttaminen

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Opintojaksolla opiskelijalla on mahdollista toteuttaa ilmaisullisuuttaan ja luovuuttaan sekä saada esteettisiä kokemuksia.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan työskentelyyn oppitunneilla (esim. vastuullisuus, yritteliäisyys ja vuorovaikutustaidot) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, S / H.

## **Stressinhallinta ja rentoutuminen, 2 op (LI7)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- opiskelija edistää omaa kokonaisvaltaista hyvinvointiaan ja opinnoissa jaksamistaan.
- opiskelija osallistuu hyväksyvän ja erilaisuutta arvostavan ilmapiirin luomiseen ryhmässä.
- opiskelija perehtyy erilaisiin stressinhallintakeinoihin ja rentoutumismenetelmiin

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- stressinhallintaan ja jaksamiseen liittyviä käytännön rentoutumisharjoituksia
- stressin teoriaa
- virkistävää ja rentouttavaa liikuntaa
- opintojakson sisältö muotoutuu opiskelijoiden omista lähtökohdista ja osallistujien yhteissuunnittelun pohjalta.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opintojakson aikana keskitytään kokonaisvaltaiseen hyvinvoinnin edistämiseen sekä rentoutumiseen.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan työskentelyyn oppitunneilla (esim. vastuullisuus, yritteliäisyys ja vuorovaikutustaidot) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, S / H.

## Kunnon sykettä elämään, 2 op (LI8)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija edistää hyvinvointiaan kokonaisvaltaisesti.
- opiskelija oppii toimimaan vuorovaikutuksessa muiden ryhmän jäsenten kanssa.
- opiskelija ymmärtää pitkäaikaisen istumisen haittavaikutukset ja omaksuu liikunnallisen elämäntavan.
- fyysisten ominaisuuksien (voima, nopeus, kestävyys ja liikkuvuus) itsearviointi, ylläpito ja kehittäminen monipuolisesti liikkuen
- opiskelijaa ohjataan havainnoimaan arkisia toimintatapojaan ja valintojaan fyysisen aktiivisuuden ja terveyden näkökulmista.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- hengitys- ja verenkiertoelimistöä kuormittava, aerobinen liikunta
- lihaskuntoharjoittelu
- kehonhuolto
- fyysisten kunto-ominaisuuksien itsearviointi
- opintojakson sisältö muotoutuu opiskelijoiden omista lähtökohdista ja osallistujien yhteissuunnittelun pohjalta.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson aikana lähtökohtana kaikessa tekemisessä on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kunnon edistäminen.

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla voidaan käyttää teknologiaa monipuolisesti erilaisia liikuntasovelluksia hyödyntäen.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn eri osa-alueiden näyttöön.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan työskentelyyn oppitunneilla (esim. vastuullisuus, yritteliäisyys ja vuorovaikutustaidot) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, S / H.

## Liikuntaa vapaa-ajalla 1-6, 2 op (LI9-LI14)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija aktivoituu säännölliseen liikunnan harrastamiseen vapaa-ajalla
- opiskelija ottaa vastuuta omasta toiminnastaan ja sen turvallisuudesta.
- opiskelija edistää kokonaisvaltaista hyvinvointiaan.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- opintojakson aikana opiskelija suunnittelee ja toteuttaa omien yksilöllisten tavoitteiden pohjalta liikunnan harjoitusohjelman
- liikuntaharjoittelu on itsenäistä, vapaavalintaista ja omalla ajalla tapahtuvaa toimintaa.
- opintojaksot suoritetaan yksi kerrallaan numerojärjestyksessä.
- lukuvuoden aikana voi suorittaa enimmillään kaksi opintojaksoa (neljä opintopistettä).
- yhden opintojakson laajuus on kaksi opintopistettä.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla opiskelijoita kannustetaan vastuunottamiseen omasta liikuntakäyttäytymisestään.

Opiskelija edistää omaa fyysistä, psyykkistä, henkistä ja sosiaalista hyvinvointia, mikä mahdollistaa jaksamisen opinnoissa ja vapaa-ajalla sekä tulevaisuudessa työelämässä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, mikä perustuu pääosin aktiiviseen itsenäiseen työskentelyyn.

Formatiivisen arvioinnin avulla tuetaan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Formatiivista arviointia voi olla esimerkiksi opiskelijalle annettava suullinen palaute sekä itse- ja vertaisarviointi.



Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan itsenäiseen työskentelyyn (esim. vastuullisuus ja yritteliäisyys) ja perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, S / H.

## 7.17. Musiikki (MU)

### Oppiaineen tehtävä

*Lukiokoulutuksessa musiikin opetuksen tehtävänä on edistää opiskelijan aktiivista musiikillista toimintaa ja osallisuutta. Musiikin opetuksessa opiskelija tutustuu maailmaan moniaistisesti ja tutkii sitä etenkin kuulonvaraisesti. Hän syventää myönteistä suhdetta musiikkiin ja taiteelliseen ilmaisuun sekä pohtii niiden merkitystä elämässä.*

*Lukion musiikin opetus tarjoaa tilaisuuksia musiikillisten ilmaisutapojen kokeilemiseen, mielikuvituksen käyttöön ja taiteidenväliseen työskentelyyn. Luova tuottaminen ja uusien musiikillisten ratkaisujen etsiminen ovat prosesseja, jotka vaativat aikaa ja rauhaa ajatella. Ne kehittävät pitkäjänteisyyttä ja kykyä soveltaa oppitua uusissa tilanteissa.*

*Musiikin opetuksen lähtökohtana ovat opiskelijoiden kokemukset ja musiikille antamat merkitykset. Omakohtainen musiikkisuhde vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä musiikillisen identiteetin kehittymistä. Musiikin opetus myös syventää opiskelijan ymmärrystä musiikista yhteiskunnallisena ilmiönä. Musiikillinen ja muu taiteellinen työskentely antavat valmiuksia musiikilliseen kansalaisaktiivisuuteen, kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä median ja ääniympäristön kriittiseen tarkasteluun.*

*Musiikin opiskelu tukee oppimista ja yhteisöllisyyttä monin tavoin. Yhteismusisointi on ainutlaatuista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja. Rakentava vuorovaikutus ja yhteensovittaminen avartavat opiskelijan näkemyksiä musiikista ja muista taiteista sekä kulttuurisista arvostuksista ja arvojärjestyksistä. Samalla kehittyvät muun muassa luovan ja kriittisen ajattelun taidot. Näitä taitoja opiskelija tarvitsee niin hyvän elämän rakentamisessa kuin eri alojen opinnoissa ja työtehtävissä.*

*Musiikkikäsitteiden merkitykset opitaan kehollisesti musiikillisessa toiminnassa auditiivisten, visuaalisten ja motoristen kokemusten kautta. Soivan äänimateriaalin lisäksi opetuksessa käytetään muun muassa puhetta, liikettä ja kuvia sekä erilaisia kirjoitettuja tekstejä, kuten nuotteja ja tabulatuureja.*

### Laaja-alainen osaaminen

*Musiikin opiskelu on kokonaisvaltainen musiikillinen oppimisprosessi, jossa on kyse kehollisten, motoristen, kognitiivisten ja ilmaisutaitojen kehittämisestä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tämän lisäksi musiikilla oppiaineena on luonteva yhteys kaikkiin lukion laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin.*

*Musiikki on olennaiselta olemukseltaan yhteistoimintaa ja yhdessä tekemistä. Oppiaineena musiikki luo pohjaa **hyvinvointi-** ja **vuorovaikutustaitojen** sekä **eettisyyden** kehittymiselle. Se tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuksia ymmärtää itseään ja muita ihmisiä sekä musiikin merkityksiä elämässä. Musiikkia opiskellessaan opiskelija oppii tunnistamaan vahvuuksiaan ja myös vielä harjoiteltavia taitoja. Musiikillisen ja muun taiteellisen toiminnan kautta opiskelijat harjaantuvat ymmärtämään muiden ajatuksia ja tunteita, mikä on edellytys myötätunnon kehittymiselle ja kyvylle asettua toisen asemaan.*

Monipuolinen musiikin opetus kehittää opiskelijan **luovaa ja monitieteistä osaamista**. Musiikillinen toiminta ohjaa ymmärtämään, että mielikuvitus ja kyky kuvitteluun ovat tärkeitä inhimillisiä ominaisuuksia. Ne auttavat katsomaan asioita toisin, ajattelemaan uusilla tavoilla ja ratkomaan käytännön ongelmia. Kyky kuvitteluun on tärkeää myös **ympäristöosaamisen** kannalta. Ekologinen kuvittelukyky auttaa näkemään vaihtoehtoisia valinnan mahdollisuuksia ja punnitsemaan toiminnan seurauksia kestävästä elämäntavan näkökulmasta. Musiikin opetus vahvistaa esteettistä harkintakykyä ja auttaa hahmottamaan musiikin ja muiden tiedonalojen yhtymäkohtia. Olennaista taiteessa ja luovassa tuottamisessa on kuitenkin se, että ne auttavat näkemään toisissa täyden ihmisyyden taitoineen, tietoineen, kokemuksineen ja tunteineen.

**Globaali- ja kulttuuriosaamisen** sekä **yhteiskunnallisen osaamisen** kehittäminen kytkeytyy luontevasti musiikin opetuksen tavoitteisiin. Musiikki avaa näköalan ihmisenä olemiseen ja yhteiskuntaan. Musiikki ja muut taiteet avartavat ja laajentavat ajattelua, sisäistä katsetta, mikä auttaa näkemään esimerkiksi yli erilaisten raja-aitojen ja kohtaamaan konflikteja. Musiikillinen toiminta kehittää taitoa arvioida kriittisesti asioille annettuja ja ilmaisussa tuotettuja merkityksiä. Tällöin opiskelijoiden on mahdollista tarvittaessa vastustaa ajattelua, joka nojaa epädemokraattisiin arvoihin halventaen ihmisarvoa tai esimerkiksi muita kulttuureita. Musiikki opettaa opiskelijoita toimimaan vastuullisesti ja yhdessä yhteisen päämäärän hyväksi myös niiden kanssa, joiden lähtökohdat eroavat heidän omista lähtökohdista. Musiikin ja muun taiteen keinoin elämän vaikeidenkin aihepiirien käsittely on mahdollista.

Musiikki on kulttuurinen ilmiö ja myös musiikin tekemisen tavat ovat kulttuurisia. Siksi musiikin opiskelu syventää opiskelijoiden ymmärrystä niin oman maan kuin muiden maiden kulttuureista ja kulttuuriperinnoistä. Näin musiikin opiskelu voi vahvistaa kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta ja ryhmien välistä dialogia.

## Tavoitteet

Musiikin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät musiikilliseen monipuolisuuteen, musiikilliseen luovaan ajatteluun, musiikin merkityksiin ja musiikilliseen vuorovaikutukseen sekä musiikin oppimiseen ja demokratiaan. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

### Musiikillinen monipuolisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää edelleen musiikillista osaamistaan, kuten laulu-, soitto- ja kuuntelutaitoaan
- syventää musiikin eri tyyleihin, lajeihin ja historiaan liittyvää osaamistaan
- käyttää musiikkiteknologian mahdollisuuksia musiikin tekemisessä.

### Musiikillinen luova ajattelu

Tavoitteena on, että opiskelija

- suhtautuu kiinnostuneesti ja uteliaasti musiikkiin sekä muuhun taiteelliseen ilmaisuun
- kokeilee rohkeasti uusia ja epätavallisiakin musiikillisia ideoita myös yhdessä muiden kanssa
- ymmärtää luovan prosessin luonnetta ja sietää keskeneräisyyttä.

### Musiikin merkitys ja musiikillinen vuorovaikutus

Tavoitteena on, että opiskelija

- suhtautuu avoimesti ja arvostavasti eri kulttuureihin sekä käy dialogia musiikillisista kokemuksista

- oppii musiikin kautta suhtautumaan myötätuntoisesti monenlaisiin kokemuksiin ja elämäntilanteisiin
- osaa käyttää musiikkia hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen
- huolehtii ääni- ja musisointiympäristön turvallisuudesta ja suojelee kuuloa.

## Musiikin oppiminen ja demokratia

Tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa musiikillisia vahvuuksiaan sekä rohkaistuu käyttämään ja kehittämään niitä
- asettaa tavoitteita musiikilliselle toiminnalleen ja kehittää toimintatapojaan
- osaa käyttää musiikillisia ja muita taiteellisia ilmaisukeinoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
- ymmärtää ja tuntee vastuunsa sananvapautta, yksityisyyden suojaa ja tekijänoikeuksia koskevissa kysymyksissä.

## Osaamisen arviointi

Musiikin opetuksessa arviointi tukee myönteisesti jokaisen opiskelijan musiikillisen osaamisen kehittymistä ja musiikkisuhteen syvenemistä. Oppimisprosessin aikana opiskelija saa ja antaa monipuolista palautetta, mikä ohjaa häntä arvioimaan ja edistämään omaa oppimistaan.

Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin, musiikille ominaisten työskentelytapojen kehittymiseen ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa ja erityisesti opintojaksojen aikana, ei hänen musikaalisuuttaan.

## Opintojaksot

### Intro - kaikki soimaan, 2 op (MU1)

#### Opintojakson moduulit

- Intro – kaikki soimaan, 2 op (MU1), Pakollinen

#### Tavoitteet

Intro – kaikki soimaan

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää äänenkäyttöään ja musisointitaitojaan
- uskaltaa käyttää musiikkia ilmaisunsa välineenä ja tuottaa musiikillisia ideoita
- harjaantuu hahmottamaan musiikin elementtejä kokemuksellisesti
- tutkii ja syventää omaa kuuntelusuhdettaan
- ymmärtää ja osaa soveltaa teknologian käyttömahdollisuuksia musiikissa
- ymmärtää musiikin merkityksiä ja merkityksellisyyttä elämässä ja yhteiskunnassa
- toimii edistäen turvallisen ääniympäristön syntymistä.

#### Keskeiset sisällöt

Intro – kaikki soimaan

- monipuoliset äänenkäyttöä sekä laulu- ja yhteismusisointitaitoja kehittävät tehtävät ja ohjelmisto
- luovaan tuottamiseen ja taiteelliseen ilmaisuun rohkaisevat tehtävät

- *musiikin merkitysten pohdintaan innostava kuuntelu- ja musisointiohjelmisto*
- *musiikkiteknologian monipuolisen hyödyntämisen mahdollisuudet*
- *mahdollisuuksien mukaan konserttikäyntejä ja tutustumista muihin taide- ja kulttuuripalveluihin*

Paikallinen lisäys

### **Laaaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opintojaksolla musisoidaan paljon, joka kehittää paitsi omia musiikillisia taitoja on mitä suurimmalta osin yhteistoimintaa ja yhdessä tekemistä. Yhdessä musisointi luo pohjaa **hyvinvointi-** ja **vuorovaikutustaitojen** kehittymiselle.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana suoraa suullista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin ja erilaisia arviointitapoja kuten itse- ja vertaisarviointia käytetään monipuolisesti. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

Laaaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## **Syke - soiva ilmaisu, 2 op (MU2)**

### **Opintojakson moduulit**

- Syke – soiva ilmaisu, 2 op (MU2), Pakollinen

#### **Tavoitteet**

*Syke – soiva ilmaisu*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *syventää osaamistaan itselleen mieluisissa musiikillisissa ilmaisutavoissa*
- *kehittää yhteismusisointitaitojaan ja taiteellista ilmaisuaan*
- *analysoi musiikin kulttuurisia piirteitä ja merkityksiä*
- *heittäytyy rohkeasti tuottamaan musiikillisia ideoita.*

#### **Keskeiset sisällöt**

*Syke – soiva ilmaisu*

- *musiikillisen osaamisen eri osa-alueita kehittävä ohjelmisto*
- *suomalaiset ja opiskelijoiden omat musiikkikulttuurit*
- *luovaa ajattelua ja taiteellista ilmaisua edistävät tehtävät myös teknologiaa hyödyntäen*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Luova musiikillinen toiminta opintojaksolla ohjaa ymmärtämään, että mielikuvitus ja kyky kuvitteluun ovat tärkeitä inhimillisiä ominaisuuksia. Monipuoliset opiskelutavat kehittävät opiskelijan **luovaa ja monitieteistä osaamista**.

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Erilaisten musiikkikulttuurien opiskelu syventää opiskelijoiden ymmärrystä niin oman maan kuin muiden maiden kulttuureista ja kulttuuriperinnoistä.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana palautetta omista ja ryhmässä tehdyistä tehtävistä. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin ja erilaisia arviointitapoja kuten itse- ja vertaisarviointia käytetään monipuolisesti. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Genre - globaali uteliaisuus, 2 op (MU3)

### Opintojakson moduulit

- Genre - globaali uteliaisuus, 2 op (MU3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Genre - globaali uteliaisuus*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta ja kulttuurien välisiä kytköksiä*
- *suhtautuu uteliaasti ja perehtyy kokemuksellisesti itselleen uusiin musiikin lajeihin ja musiikkikulttuureihin*
- *hahmottaa itsensä osana globaalia musiikillista maailmaa*
- *tunnistaa omat lähtökohtansa sekä kulttuurien välisen vastavuoroisuuden haasteet ja mahdollisuudet.*

### Keskeiset sisällöt

*Genre - globaali uteliaisuus*

- *erilaiset musiikinlajit, musiikkityylit ja -kulttuurit sekä niihin kytkeytyvät merkitykset ja arvostukset*
- *musiikkikulttuurit kulttuurin osana*
- *monipuolinen työskentely erilaisten musiikkien kanssa*

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla perehdytään monipuolisesti uusiin musiikin lajeihin ja musiikkikulttuureihin. **Globaali- ja kulttuuriosaamisen** sekä **yhteiskunnallisen osaamisen** kehittäminen kytkeytyy luontevasti musiikin opetuksen tavoitteisiin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana palautetta omista ja ryhmässä tehdyistä tehtävistä. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin ja erilaisia arviointitapoja kuten itse- ja vertaisarviointia käytetään monipuolisesti. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Demo - luovasti yhdessä, 2 op (MU4)

### Opintojakson moduulit

- Demo - luovasti yhdessä, 2 op (MU4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Demo - luovasti yhdessä*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *kehittää luovaa osaamistaan musiikillisessa tai taiteidenvälisessä prosessissa*
- *ottaa vastuuta ryhmän musiikillisesta toiminnasta*
- *syventää ymmärrystään musiikillisen vaikuttamisen ja vuorovaikutuksen tavoista*
- *hahmottaa musiikin suhdetta muihin taiteenlajeihin ja mediaan.*

### Keskeiset sisällöt

*Demo - luovasti yhdessä*

- *moduulin tavoitteiden toteuttamistavan ja ohjelmiston opiskelijalähtöinen suunnittelu*
- *musiikillinen tai taiteidenvälinen ryhmän resurssien mukaan*
- *musiikin vaikuttavuus esimerkiksi vuorovaikutuksessa, lyriikassa ja muissa taiteissa, mediassa tai yhteiskunnassa*

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijalähtöinen prosessi (musiikillinen tai taiteidenvälinen) auttaa opiskelijaa hahmottamaan musiikin suhdetta muihin taiteenlajeihin ja mediaan. Eri taiteenalojen tai median näkökulmasta lähestyminen projektin aihetta kehittää opiskelijan **luovaa ja monitieteistä osaamista**.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana palautetta työskentelytapojen kehittymisestä ja musiikinopiskelun prosessista. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin ja erilaisia arviointitapoja kuten itse- ja vertaisarviointia käytetään monipuolisesti. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Musiikin teknologia, 2 op (MU5)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija tutustuu musiikin luomiseen ja esittämiseen tietokoneen avulla
- erilaisten musiikkiohjelmien käyttö luovassa ilmaisussa
- musiikillisten ideoiden tuottaminen ja tallentaminen

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- harjoitellaan tietokoneella erilaisten musiikkiohjelmien käyttöä
- tutustutaan mobiililaitteille kehitettyihin musiikkiohjelmiin
- harjoitellaan äänen tallennusta ja editointia tietokoneella, oman äänitteen tuottaminen
- luovaa ajattelua ja taiteellista ilmaisua edistävät tehtävät teknologiaa hyödyntäen

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla perehdytään omaan ja ryhmän luovaan musiikilliseen toimintaan teknologian avulla. Se kehittää mielikuvitusta ja musiikillista luovuutta ja on mitä suurimmalta osin yhteistoimintaa. Yhdessä tekeminen luo pohjaa **hyvinvointi-** ja **vuorovaikutustaitojen** kehittymiselle.

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Musiikki on kulttuurinen ilmiö ja myös musiikin tekemisen tavat, teknologia mukaan lukien, ovat kulttuurisia. Musiikin opiskelu syventää opiskelijoiden ymmärrystä niin oman maan kuin muiden maiden kulttuureista ja kulttuuriperinnoistä.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana palautetta omista ja ryhmässä tehdyistä tehtävistä ja tuotoksista. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin ja

erilaisia arviointitapoja kuten itse- ja vertaisarviointia käytetään monipuolisesti. Arviointi suorituserkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Kuoro 1-6, 2 op (MU6-11)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kuorossa opiskellaan äänenmuodostusta, hengitys- ja rentoutustekniikkaa
- Tavoitteena on löytää luonnollinen ja terve äänenkäyttö erilaisilla harjoituksilla
- Tavoitteena on opetella, kuinka lauletaan moniäänisessä kokoonpanossa ja miten löydetään hyvä sointi
- Tavoitteena on muodostaa lukiota edustava kokoonpano

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Harjoitellaan luonnollista ja tervettä äänenkäyttöä erilaisilla harjoituksilla
- Kuoron ohjelmistona on monipuolista ja erityylistä ohjelmistoa
- Esiintymiset kuuluvat olennaisena osana kuoro-opintoihin
- Esiintymisiä voi olla myös koulun ulkopuolisissa tilaisuuksissa
- Opiskelijat voivat suorittaa yhden lukuvuoden aikana kaksi opintojaksoa (4op) kuoro-opintoja

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Musiikin opiskelu kuorossa on kokonaisvaltainen musiikillinen oppimisprosessi, jossa on kyse kehollisten, motoristen, kognitiivisten ja ilmaisutaitojen kehittämisestä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Musiikilla oppiaineena on luonteva yhteys kaikkiin lukion laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana suullista palautetta edistymisestään. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin. Arviointi suorituserkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Orkesteri 1-6, 2 op (MU12-17)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelun tavoitteena on kehittää oman soittimen hallintaa
- Lisäksi parannetaan koko orkesterin yhteissoittotaitoja



- Kehitetään esiintymisvalmiuksia
- Tavoitteena on muodostaa lukiota edustava kokoonpano

### Keskeiset sisällöt

#### Paikallinen lisäys

- Opetusmateriaalina käytetään monipuolisesti erityylistä musiikkia
- Esiintymiset kuuluvat olennaisena osana orkesteriopintoihin ja kehittävät esiintymisvalmiuksia
- Esiintymisiä voi olla myös koulun ulkopuolisissa tilaisuuksissa
- Opiskelijat voivat suorittaa yhden lukuvuoden aikana kaksi opintojaksoa (4op) orkesteriopintoja

#### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Musiikin opiskelu orkesterissa on kokonaisvaltainen musiikillinen oppimisprosessi, jossa on kyse kehollisten, motoristen, kognitiivisten ja ilmaisutaitojen kehittämisestä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Musiikilla oppiaineena on luonteva yhteys kaikkiin lukion laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin.

#### Opintojakson arviointi

##### Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana suullista palautetta edistymisestään. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin. Arviointi suoritusmerkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## 7.18. Kuvataide (KU)

### Oppiaineen tehtävä

*Kuvataide on visuaalista kulttuurikasvatusta, jossa opiskelija tutkii todellisuutta taiteen keinoin. Oppiaineen keskeisenä päämääränä on, että opiskelija ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään. Kokemukset, mielikuvitus ja tavoitteellinen työskentely luovat perustan moniaistiselle oppimiselle. Opetuksessa tarkastellaan taiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä esteettisiä, ekologisia ja eettisiä arvoja. Opiskelija vahvistaa aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön tuntemustaan, joka tukee traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetuksella tuetaan laaja-alaisen yleissivistyksen rakentumista sekä aktiiviseen paikalliseen ja globaaliin toimijuuteen kasvamista. Opiskelijoille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia tulevaisuuden jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksien kehittämiseen. Opinnot antavat edellytyksiä luovan ja kriittisen ajattelun kehittämiseksi, elinympäristöön vaikuttamiselle ja kestävän elämäntavan edistämiseksi.*

*Kuvataiteen opetuksessa syvennetään opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa ja kielitietoisuutta. Opiskelijat havainnoivat, tuottavat, tulkitsevat ja arvottavat kuvia hyödyntämällä visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja. Eri tiedonalojen kielet avaavat opiskeltavaan ilmiöön uusia näkökulmia. Opetuksessa kannustetaan kulttuurisen osaamisen syventämiseen taiteiden- ja tieteidenvälisyyttä hyödyntäen. Opiskelija perehtyy erilaisiin taidekäsitteisiin. Opinnoissa tarkastellaan visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle*

historian ja kulttuurin näkökulmista. Opiskelijaa ohjataan perustelemaan mielipiteitään ja näkemyksiään kuvataiteesta ja muusta visuaalisesta kulttuurista.

Kuvataiteen opetuksessa tutkitaan opiskelijoille tuttuja ja heille uusia visuaalisen kulttuurin teoksia, tuotteita ja ilmiöitä. Kuvilla tarkoitetaan kaksi- ja kolmiulotteisia teoksia ja tuotteita sekä niitä esittäviä jäljenteitä. Visuaalisen kulttuurin kenttään kuuluvat opiskelijoiden omaehtoisesti tekemät kuvat, luonto, rakennettu ympäristö, esineet, median kuvat ja taiteeksi määritetyt teokset. Opiskelijat osallistuvat sisältöjen ja ilmaisun keinojen valintaan. Opetuksessa tarjotaan edellytykset työtapojen ja opiskelu ympäristöjen monipuoliselle käytölle. Opiskelijaa kannustetaan välineiden, materiaalien ja ilmaisun keinojen kokeilemiseen sekä niiden luovaan soveltamiseen. Uudet teknologiat, mediaympäristöt ja audiovisuaalisen kulttuurin muodot ovat sekä tutkittavia ilmiöitä että kuvailmaisun välineitä. Opiskelijat perehtyvät ajankohtaisiin visuaalisen kulttuurin ilmiöihin ja toimintatapoihin sekä erilaisiin osallistumisen ja vaikuttamisen muotoihin. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti myös museoiden ja muiden kulttuuritoimijoiden tarjoamia mahdollisuuksia. Kuvataiteen lukio-opinnot luovat hyvän pohjan rakentaa omakohtaista ja elinikäistä suhdetta visuaaliseen kulttuuriin.

### **Laaja-alainen osaaminen**

Kuvataiteen opinnot tukevat opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kuvailmaisuuksiin sisältyvien aistinautintojen, tunteiden ja henkilökohtaisten merkitysten avulla. Itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja ilmaiseminen tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista. Opinnot tarjoavat välineitä yksilöiden ja yhteisöjen kulttuurisen moninaisuuden kunnioittamiseen ja arvostamiseen. Opiskelijoita kannustetaan etsimään heitä itseään kiinnostavia kuvakulttuureja ja kuvailmaisun tapoja.

Kuvataiteen opinnoissa kehitetään **vuorovaikutusosaamista** rakentamalla dialogia ja ymmärrystä ihmisten välille erilaisia kuvakulttuureja tarkastelemalla, niitä jakamalla ja niistä keskustelemalla. Opinnot kehittävät yhteistoiminnallisia taitoja taiteelle ominaisen kokonaisvaltaisen työskentelyn avulla. Opiskelijat kehittävät vuorovaikutustaitojaan esimerkiksi visuaalisen kulttuurin kuvallisiin ja sanallisiin käsitteistöihin, kuvatyyppeihin ja kuvastoihin perehtymällä. Erilaisten kuvatulkinnan menetelmien soveltaminen kuvien analysoinnissa, arvioinnissa ja tuottamisessa luo valmiuksia merkitysten jakamiselle ja niistä keskustelemiselle.

Kuvataide syventää opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa, jonka avulla myös **monitieteinen ja luova osaaminen** kehittyy. Taiteelle ominainen työskentely hyödyntää erilaisia tutkimisen, ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja. Opinnoissa kulttuurisia ilmiöitä tutkitaan visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttämällä. Kuvatulkinnassa tarkastellaan myös kuvan intertekstuaalisia viittauksia esimerkiksi lauluun, näytelmään tai toiseen kuvaan. Opiskelijat hyödyntävät eri taiteen- ja tieteenalojen näkökulmia heidän tuottaessaan ja tulkitessaan visuaalista kulttuuria.

**Yhteiskunnallista osaamista** syvennetään kuvataiteessa tutkimalla visuaalisen kulttuurin ilmentämiä arvoja ja merkityksiä esimerkiksi rakennetussa ympäristössä, esineissä, mediassa ja taiteessa. Opiskelijoita rohkaistaan ottamaan kantaa ja osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä vaikuttamaan kestävän tulevaisuuden puolesta. Oppiaine tarjoaa mahdollisuuksia tarkastella demokratian ja perusoikeuksien tilaa, toteutumista ja kehitystä taiteen keinoin. Opiskelijat perehtyvät myös oikeudellisesti suojeltuihin etuihin, kuten tekijänoikeuksiin, sananvapauteen ja yksityisyyteen. Opinnoissa tutustutaan työelämän, kansalaistoiminnan ja jatko-opintojen tarjoamiin mahdollisuuksiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin näkökulmasta.

Kuvataiteen opinnoissa syvennetään **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** tutkimalla ympäristön, yhteiskunnan ja globaalin maailman eettisiä ja ekologisia kysymyksiä kuvailmaisun keinoin. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan omia valintojaan, ratkaisujaan ja tekojaan kestävän elämäntavan näkökulmasta. Opinnot syventävät osaamista erilaisten materiaalien ja teknologioiden kestävästä käytöstä. Opiskelijoita rohkaistaan paikalliseen ja globaaliin toimijuuteen kulttuurisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävässä kehityksessä liittyvissä kysymyksissä. Taiteellisen työskentelyn kautta avataan näköaloja vaihtoehtoihin tulevaisuuksiin.

**Globaali- ja kulttuuriosaamista** syvennetään kuvataiteessa tutkimalla todellisuuden kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelijoita kannustetaan rakentamaan identiteettiään sekä arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä. Kuvataiteessa tarkastellaan ja pohditaan omaa suhdetta yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin. Opiskelijaa ohjataan tutkimaan, miten visuaalinen kulttuuri heijastaa ja muokkaa yksilöitä, yhteisöjä ja maailmaa. Kulttuuriperintöä tarkastellaan globaalista, kansallisesta ja opiskelijan kulttuurisen taustan näkökulmasta. Opiskelijoita rohkaistaan käsittelemään kulttuuriseen moninaisuuteen ja globalisaatioon liittyviä ilmiöitä kuvallisessa työskentelyssä.

## Tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen yleiset tavoitteet on jäsennetty kolmeksi tavoitealueeksi: Kuvien merkitys, Osallisuus ja toimijuus sekä Ilmaisun ja tulkinnan taidot.

## Kuvien merkitys

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa
- rakentaa kulttuuri-identiteettiään erilaisia kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla
- kehittää valmiuksiaan ja vahvuuksiaan vastaanottaa, ymmärtää ja tuottaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä
- tulkitsee, millaisia esteettisiä, ekologisista ja eettisiä arvoja kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin kytkeytyy
- tutkii kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle eri aikoina ja eri kulttuureissa
- ymmärtää aistinautintojen, mielikuvien, tunteiden ja luovan ajattelun merkityksen omalle oppimiselle ja hyvinvoinnille.

## Osallisuus ja toimijuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- ottaa kantaa kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin
- osaa soveltaa kuvallisen tuottamisen, viestinnän ja teknologian keinoja näkemysten esittämisessä, osallistumisessa ja vaikuttamisessa
- kehittää kriittistä ajatteluaan ympäristön havainnoinnissa ja omassa toiminnassa
- hyödyntää mielikuvia kuvallisessa ajattelussa, luomisprosessissa ja vaihtoehtoisten toimintatapojen kuvittelussa
- osaa käyttää tutkivaa lähestymistapaa suunnittelussa, työskentelyssä ja kuvailmaisussa
- ottaa toiminnassaan huomioon kulttuurisen moninaisuuden ja kestäväen elämäntavan näkökulmia.

## Ilmaisun ja tulkinnan taidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa tavoitteita taiteelle ominaiselle tutkivalle, pitkäkestoiselle ja ilmiökeskeiselle työskentelylle ja oppimiselle
- syventää visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa hyödyntämällä kuvien tekemisessä ja tulkinnassa erilaisia tietämisen tapoja
- kehittää kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja ympäristönlukutaitoa visuaalisen kulttuurin tuottamisessa ja tulkinnassa

- syventää kuvailmaisun taitoja erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja toimintatapoja tarkoituksenmukaisesti käyttäen
- osaa tehdä ja tulkita kuvia liittämällä ne erilaisiin käsityksiin taiteesta
- tarkastelee kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän, vastaanottajan ja yhteiskunnan näkökulmasta.

### Osaamisen arviointi

Kuvataiteen opetuksessa arviointi on kannustavaa, pitkäkestoista, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arviointi tukee opiskelijan omakohtaista suhdetta kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin.

Arviointi kohdistuu kuvataiteen yleisten tavoitteiden ja moduulikohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaiseen osaamisen toteutumiseen kuvataiteessa. Monipuolinen arviointi edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Näin arvioinnilla tuetaan opiskelijan oppimaan oppimisen taitojen syventämistä. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kuvataiteellisen osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Arvioinnilla ohjataan työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön yksin ja ryhmässä.

### Opintojaksot

## Omat kuvat, jaetut kulttuurit, 2 op (KU1)

### Opintojakson moduulit

- Omat kuvat, jaetut kulttuurit, 2 op (KU1), Pakollinen

### Tavoitteet

*Omat kuvat, jaetut kulttuurit*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- havainnoi itselle ja muille merkityksellisiä kuvia sekä jakaa ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- käyttää erilaisia kuvailmaisun välineitä, materiaaleja, teknologioita ja lähestymistapoja itsenäisesti sekä ryhmän jäsenenä
- soveltaa visuaalisen viestinnän ja teknologian keinoja näkemysten esittämisessä sekä osallistumisessa ja vaikuttamisessa
- tutkii ja tulkitsee taidetta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista
- tutkii ja tulkitsee eri aikojen, kulttuurien ja yhteisöjen visuaalista kulttuuria
- tutkii ja tulkitsee kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä
- ymmärtää kuvakulttuurien merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa
- ymmärtää visuaalisen kulttuurin merkityksen kulttuurisen moninaisuuden ilmentäjänä, kulttuuriperinnön uudistamisessa ja kestäväen tulevaisuuden kannalta.

### Paikallinen lisäys

- opintojaksolla tehdään tehtäviä monipuolisesti erilaisilla välineillä ja materiaaleilla niin, että kaikilla on mahdollisuus onnistumisen kokemukseen.

### Keskeiset sisällöt

*Omat kuvat, jaetut kulttuurit*

*Omat kuvat*

- opiskelijoiden omat kuvat sekä kuvakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana
- opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa taiteen kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana

#### Taiteen ja ympäristön kuvat

- kuvan tuottamisen, muokkaamisen ja esittämisen keinoja taiteessa, ympäristössä ja mediassa
- kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin käsitteistöön ja kuvastoihin tutustuminen
- erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista tutustuminen
- kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulokinnan keinojen käyttäminen
- kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisten ilmiöiden tutkiminen kuvailmaisussa
- vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin

#### Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan jonkun paikallisen taiteilijan näyttelyyn tai taidetapahtumaan.

#### Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Kuvataiteen tehtävät on suunniteltu niin, että kaikilla on mahdollisuus saada onnistumisen kokemuksia. Tehtävien aiheiden sisällöt vaativat syvällistä pohdintaa, joka lisää itsetuntemusta ja rohkaisee kaikilla elämänalueilla luovuutta ongelmanratkaisutilanteissa.

#### Opintojakson arviointi

##### Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä. Itsearviointi ja vertaisarviointi ovat myös osana arviointia. Opintojakso arvioidaan myös numeroarvioinnilla.

#### Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla pohditaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä omassa elämässä, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa. Kurssilla tehdään teoksia esim. piirtäen, maalaten, muotoillen ja digitaalisesti. Lähtökohtana kuvataide, media ja ajankohtaiset ilmiöt ja tapahtumat maailmassa. Kurssilla perehdytään myös kuvanlukutaitoon ja medialukutaitoon.

## Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt, 2 op (KU2)

#### Opintojakson moduulit

- Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt, 2 op (KU2), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- havainnoi itselle ja muille merkityksellisiä teoksia, tuotteita ja palveluita sekä digitaalisia, rakennettuja ja luonnon ympäristöjä
- perustelee ympäristöihin, tuotteisiin ja palveluihin liittyviä havaintojaan ja ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- tarkastelee ympäristön kuvien yhteyksiä omiin kuviinsa, taiteeseen ja kulttuuriperintöön
- soveltaa arkkitehtuurin, muotoilun ja tuotteistamisen prosesseja, teknologioita ja toimintatapoja kuvailmaisussaan itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä
- tutkii ja tulkitsee rakennettua ympäristöä, tuotteita ja palveluja yhteiskuntakehityksen, oikeuksien ja kestävän tulevaisuuden näkökulmista
- kehittää osaamistaan ympäristön kuvien tekijänä, tulkitsijana, arvottajana ja toimijana
- ymmärtää visuaalisuuden merkityksiä tuotteiden, palveluiden ja arkkitehtuurin kestävässä suunnittelussa, viestinnässä ja käyttämisessä
- ymmärtää kuvilla vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia omassa elämässään esteettisesti, eettisesti ja ekologisesti kestävän tulevaisuuden kannalta.

#### Paikallinen lisäys

- Opintojakson tehtävät on suunniteltu niin, että kaikilla on mahdollisuus saada onnistumisen kokemuksia. Tehtävien aiheiden sisällöt vaativat syvällistä pohdintaa, joka lisää itsetuntemusta ja rohkaisee käyttämään kaikilla elämäntilanteilla luovuutta ongelmanratkaisutilanteissa. Opintojaksolla tutustutaan ajankohtaisiin muotoilualan yrityksiin ja maailmalla menestyneisiin suomalaisiin muotoilijoihin.

#### Keskeiset sisällöt

*Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt*

*Omat kuvat*

- opiskelijoiden omat kuvat sekä kuvakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana
- opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa ympäristön kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana

*Ympäristön kuvat*

- kuvan tuottamisen, muokkaamisen ja esittämisen keinoja ympäristössä, mediassa ja taiteessa
- arkkitehtuurin, muotoilun ja median käsitteistöön ja kuvastoihin tutustuminen
- visuaalisen kulttuurin teosten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista
- kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen käyttäminen
- ympäristön ajankohtaisten ilmiöiden tutkiminen kuvailmaisussa
- vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin

#### Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan paikalliseen arkkitehtuuriin ja paikallisten muotoilijoiden tuotteisiin.

#### Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson koko muotoilu ja arkkitehtuuria koskeva aineisto lähtee kestävästä elämäntavasta. Tutkitaan omaa elämän tuottamaa hiilijalanjälkeä esim. käyttämällä Sitran hiilijalanjälkilaskuria.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on yksilöllistä ja kannustavaa sisältäen itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin. Opintojaksolla on numeroarviointi.

### Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson sisältö keskittyy rakennettuun- ja luonnon ympäristöön sekä mutoiltuun ympäristöön. Opintojaksolla tehdään esim. muotoilusuunnitelmia käsin ja digitaalisesti. Voidaan myös tehdä tuotteita erilaisista materiaaleista kuten esim. kierrätysmateriaalit, tekstiilimateriaalit, vegaaninahka, metalliverkko. 3D tulosteet, sulatuslasi yms. Arkkitehtuurin osiossa voidaan rakentaa pienoismalleja. Digitaalisesti voidaan rakentaa rakennuksia ja tehdä sisustussuunnitelmia.

## Kuva viestii ja vaikuttaa, 2 op (KU3)

### Opintojakson moduulit

- Kuva viestii ja vaikuttaa, 2 op (KU3), Valinnainen

### Tavoitteet

*Kuva viestii ja vaikuttaa*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *syventää omakohtaista suhdettaan digitaaliseen kuvaan, mediaan, taiteeseen ja teknologiaan ajattelun ja ilmaisun taitojaan kehittämällä*
- *laajentaa median, taiteen, teknologian ja audiovisuaalisen kulttuurin tuntemustaan perehtymällä erilaisiin ilmaisu-, tuotanto- ja esitystapoihin*
- *tutkii mediakulttuuria tuottaessaan ja tulkitessaan teoksia, tuotteita ja palveluja*
- *hyödyntää mediateknologian keinoja, työtapoja ja prosesseja suunnittelussa, vuorovaikutuksessa ja osallistumisessa itsenäisesti sekä osana ryhmää*
- *tulkitsen tiedon tuottamisen tapoja yhdisteleviä visuaalisen kulttuurin tuotteita ja niihin sisältyviä intertekstuaalisia suhteita*
- *tulkitsen mediaesityksiä ja taidetta teoksen, tekijän, yleisön ja yhteiskunnan näkökulmista*
- *ottaa kuvillaan kantaa mediassa, kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin*
- *tutkii median ja taiteen kuvia identiteettien rakentamisen, kulttuuriperinnön välittämisen ja uudistamisen sekä kestävästä tulevaisuudesta näkökulmista.*

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on olla mukana mediassa päivittämällä kuvataiteen kuvia ja tapahtumia esim. blogiin tai Instagramiin.

### Keskeiset sisällöt

*Kuva viestii ja vaikuttaa*

### Omat kuvat

- opiskelijoille merkitykselliset kuvat sekä mediakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana
- opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa median kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana

### Median kuvat

- kuvan tuottaminen, muokkaaminen ja esittäminen digitaalisesti ja muilla keinoilla
- median, viestinnän ja taiteen käsitteistöön ja kuvastoihin perehtyminen
- mediaesitysten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista
- kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen soveltaminen
- opiskelijoille merkityksellisten kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja globaalien ilmiöiden tutkiminen
- opiskelijoiden toimijuus mediassa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa

### Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutkitaan, miten omista kuvista näkyy/kuuluu paikallinen, suomalainen ja kainuulainen kulttuuri.

### Paikallinen lisäys

#### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opintojaksolla tehdään projekteja, joissa otetaan kantaa ajankohtaisiin ilmiöihin.

#### **Opintojakson arviointi**

##### Paikallinen lisäys

Arviointi on kannustavaa ja pitkäkestoista sisältäen itsearviointia ja vertaisarviointia. Opintojaksolla on numeroarviointi.

#### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojakso keskittyy median eri osa-alueisiin: median sisällöt, tuotteet, palvelut, ilmiöt ja ympäristöt kuvallisen tuottamisen lähtökohtana. Konkreettisia kurssin sisältöjä ovat kuvajournalismi, mainonta, sarjakuva, graafinen suunnittelu ja pelien visuaalinen maailma sekä www-sivujen kuvailmaisuus. Tehtäviä tehdään käsin ja digitaalisesti. Opintojaksolla voidaan tehdä esim. valokuvia digitaalisesti, videoita, julisteita/flyereita tai sarjakuvia. Tuotos voi olla myös esim. blogi tai vlogi. Digitaalisissa tehtävissä voidaan käyttää esim. Adobe Photoshop, Adobe Premiere Pro ja Adobe After Effects ohjelmia.

## **Taiteen monet maailmat, 2 op (KU4)**

### **Opintojakson moduulit**

- Taiteen monet maailmat, 2 op (KU4), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Taiteen monet maailmat*



Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii, tulkitsee ja arvottaa taiteen kuvien henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä
- syventää omakohtaista suhdettaan eri aikojen ja eri kulttuurien kuvailmaisuun
- syventää kuvailmaisun taitojaan omien tavoitteiden suuntaisesti itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä
- soveltaa kuvan tekemisessä nykytaiteelle ominaisia ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja
- tulkitsee taidetta teoksen, tekijän, vastaanottajan, taiteen instituutioiden ja yhteiskunnan näkökulmista
- tutkii ilmaisussaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä
- ottaa kuvillaan kantaa kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin
- tutkii kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria identiteettien rakentamisen, kulttuuriperinnön välittämisen ja uudistamisen sekä kestävän tulevaisuuden näkökulmista.

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on visuaalien ympäristön ja taiteen kautta hahmottaa ja ymmärtää maailmaa, muistaen oman ajallisen ja paikallisen lähtökohdan.

### Keskeiset sisällöt

*Taiteen monet maailmat*

*Omat kuvat*

- opiskelijoille merkitykselliset kuvat sekä taiteen maailmat, joihin he osallistuvat omaehtoisesti
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana
- opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa taiteen kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana

*Taiteen kuvat*

- kuvan tekemisen, muokkaamisen ja esittämisen perinteiset ja uudet keinot
- taiteen käsitteistöön ja kuvastoihin perehtyminen
- eri aikoina ja eri kulttuureissa tuotettu taide tutkimuksen kohteena
- teosten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista
- kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen soveltaminen
- opiskelijoille merkityksellisten kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja globaalien ilmiöiden tutkiminen
- opiskelijoiden toimijuus kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa

Paikallinen lisäys

- Opintojaksoon kuuluu paikalliseen arkkitehtuuriin, esinekulttuuriin ja taiteen historiaan tutustuminen.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla tehdään eri teemoista, ä vertailevaa tutkimusta sanoin ja kuvin. Ajankohtaiset ilmiöt ja tapahtumat nykytaiteessa globaalissa maailmassa ovat keskeinen lähtökohta sekä teoksissa että tutkielmissa.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä sisältäen itsearviointia ja vertaisarviointia. Opintojaksolla on numeroarviointi.

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla on keskiössä taidehistoria eri aikoina painottuen nykyaikaisen taiteen ilmiöihin, muotoihin ja sisältöihin. Kurssilla tulkitaan taideteoksia kuvin ja sanoin. Kurssilla tutkitaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen. Kurssin tuotoksia voivat olla esim. analyysi taideteoksista tai omia taideteoksia. Teokset voivat olla esim. piirrostuksia, maalauksia, kuvanveistoa. Digitaaliset teokset voivat olla esim. digitaalisia maalauksia, animaatioita tai videoteoksia. Kurssilla voidaan myös tehdä ympäristötaidetta, yhteisötaidetta, performansseja, tilataidetta tai katutaidetta. Teos voidaan myös toteuttaa käyttäen sosiaalisen median mahdollisuuksia.

## Keramiikka, 2 op (KU5)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla on tavoitteena pitkäjänteisen tekemisen oppiminen savien käsittelyn kautta.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan paikalliseen ja suomalaiseen ja keramiikkataiteeseen ja keraamiseen muotoiluun.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Keramiikan tekemisellä on pitkät perinteet eri kulttuureissa. Opintojaksolla tutkitaan ja vertaillaan eri kulttuurien keraamisen muotoilun ja keramiikkataiteen esimerkkejä ja sovelletaan niitä omaan tekemiseen, ollaan näin osana pitkää keramiikkataiteen tekemisen ketjua.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla tutustutaan keraamiseen muotoiluun ja keramiikkataiteeseen. Opintojaksolla perehdytään savilaatuihin ja erilaisiin tapoihin ja savien käsittely- ja koristelutekniikoihin oman työskentelyn kautta. Savesta tehdään esim. veistoksia ja astioita. Myös dreijausta voidaan kurssilla harjoitella. Lopuksi pystytetään näyttely.

## Mustavalkoinen valokuvataide, 2 op (KU6)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena opintojaksolla on oppia käyttämään järjestelmäkameraa ja oppia pimiötyöskentely filminkehityksestä kuviin.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakso sisältää oman elinpiirin ja ympäristön tutkimista valokuvauksen keinoin.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla tutustutaan voimauttavan valokuvauksen mahdollisuuksiin.

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla perehdytään myös MV-valokuvauksen kuvajournalistiseen merkitykseen historian ympäristöjen ja tapahtumien dokumentoijana.

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla käsitellään myös filmin ja kuvien kehitysprosessia kemian ilmiönä valoherkkien aineiden kannalta.

#### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on yksilöllistä ja kannustavaa. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

#### Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla perehdytään valokuvataiteeseen ja valokuvauksen eri osa-alueisiin, kuten kuvajournalismiin, studiovalokuvaukseen ja taidevalokuvaukseen. Opintojaksolla opitaan käyttämään järjestelmäkameraa, kehittämään filmi ja valokuvia. Lopuksi kuvista rakennetaan näyttely.

## Digitaalinen valokuvataide ja kuvankäsittely, 2 op (KU7)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on digitaalisen valokuvataiteen keinoin tutkia ja dokumentoida lähiympäristöä kuvin yhdessä ja yksin.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kuvajournalismin osalta tehtävänä on kuvata paikallisia tapahtumia, ympäristöä ja ihmisiä.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Opintojaksolla tutustutaan voimauttavan valokuvauksen mahdollisuuksiin itsetuntemuksen ja itsetunnon kohottamisen kannalta.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opintojaksolla pohditaan ja tehdään projekteja siitä, miten median kuvat vaikuttavat mielipiteisiin ja analysoidaan kaupallisen kuvan keinoja.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arviointi on yksilöllistä ja kannustavaa. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

#### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojaksolla perehdytään valokuvataiteeseen ja valokuvauksen eri osa-alueisiin, kuten kuvajournalismiin ja studiovalokuvaukseen. Opintojaksolla harjoitellaan digitaalisen valokuvauksen ilmaisua ja tekniikkaa ja tutustutaan valokuvaukseen taidemuotona. Kuvankäsittelyssä käytettävät ohjelmat ovat Adobe Lightroom Adobe Photoshop. Lopuksi rakennetaan valokuvanäyttely.

## **Taidetta piirtämällä, 2 op (KU8)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on lisätä hyvinvointia taiteen tekemisen kautta. Tavoitteena on antaa tiedollisia ja taidollisia valmiuksia jatko-opintoja varten.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan paikallisten taiteilijoiden teoksiin.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Taiteen tekeminen lisää jo sinällään itsetuntemusta, itseluottamusta ja hyvinvointia. Ajankohtaisten aiheiden käsittely taiteen kautta antaa keinoja käsitellä vaikeitakin asioita.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on yksilöllistä ja kannustavaa sisältäen myös itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojaksolla perehdytään kuvan tekemisen perusteisiin, sommitteluun, valo/varjoalueiden tekemiseen. Opintojaksolla opiskellaan ihmiskehon piirtämistä ja tutkitaan kehon mittasuhteita. Opintojaksolla harjoitellaan myös perspektiiviopin perusasioita. Opintojaksolla harjoitellaan piirtämistä erilaisilla välineillä kuten hiili, pastellivärit, teräkynä ja tussit. Opintojaksolla voidaan myös tarkastella pääsykoetehtäviä visuaalisille aloille. Toista kootaan lopuksi näyttely.

## **Taidetta maalaamalla, 2 op (KU9)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on lisätä hyvinvointia taiteen tekemisen kautta. Opintojakson tavoitteena on myös antaa tiedollisia ja taidollisia valmiuksia jatko-opintoja varten.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan paikallisten taiteilijoiden teoksiin.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Maalaaminen on jo sinällään hyvinvointia lisäävää käsin tekemistä. Opintojaksolla on mukana ajankohtaisia aiheita, joiden kuvallinen ja sisällöllinen työstäminen lisää hyvinvointia.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä sisältäen myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojaksolla perehdytään erilaisiin värimateriaaleihin ja maalaustekniikoihin. Tarkastelun kohteena ovat myös maalaustaiteen monet kuvailmaisun keinot. Opintojaksolla tehdään maalauksia esim. akvarelli-, tempera-, öljy- ja akryy liväreillä. Opintojaksolla tutkitaan värien vuorovaikutusta ja ilmaisumahdollisuuksia. Maalauksia tehdään luovasti esittävästä ilmaisusta nykyaikaisen monimuotoiseen tapaan tehdä kuvia. Opintojaksolla voidaan myös perehtyä pääsykoetehtäviin visuaalisille aloille. Opintojakson lopuksi pystytetään näyttely.

## **Digitaalinen taide ja kuvan tekeminen, 2 op (KU10)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on oppia käyttämään piirtoalustaa välineenä digitaalisessa piirtämisessä ja maalaamisessa. Tavoitteena on myös ottaa haltuun pikseli- ja vektorigrafian taidot Photoshop ja Illustrator ohjelmia käyttäen.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tehdään digitaalista taidetta.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Tietotekniset taidot kehittyvät visuaaliselta alalta monipuolisesti opintojaksolla.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä, sisältäen itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkunnällä.

### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojaksolla tehdään taidetta digitaalisesti. Digitaalisessa taiteessa luovuus ja sen prosessit toteutetaan digitaalisen teknologian avulla. Teosten lähtökohtana voi olla digitaalinen valokuva ja/tai teos tehdään digitaalisesti maalaamalla tai piirtämällä. Opintojaksolla pohditaan myös konseptitaiteen käsitettä ja konseptitaiteilijan työnkuvaa esim. pelimaailman ja animaation tarpeita varten. Opintojaksolla opetellaan Photoshop ja Illustrator ohjelmien käyttöä kuvankäsittelyn ja digitaalisen taiteen tekemistä varten. Käytössä on Wacom-piirtoalusta.

## **Elokuva ja animaatio, 2 op (KU11)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on elokuvailmaisun tietojen ja taitojen syventäminen.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla elokuvaprojektit lähtevät omasta ympäristöstä ja kertovat tarinaa omasta lähiympäristöstä.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Opintojaksolla projektit edellyttävät tietotekniikka taitojen syventämistä.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on yksilöllistä ja kannustavaa sisältäen itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojaksolla perehdytään elokuvailmaisun, elokuvakerronnan, kuvaamisen ja edotoinnin perusteisiin. Käydään läpi elokuvan eri lajeja ja tyyliuuntauksia. Opintojaksolla tehdään ryhmätyönä lyhytelokuva tai animaatio. Projekti voidaan tehdä käyttäen esim. iPad-tablettia, järjestelmäkameraa tai videokameraa. Käytettävät ohjelmat ovat esim. Adobe Premiere Pro, Adobe Animate ja After Effects.

## **Sarjakuva, 2 op (KU12)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla on tavoitteena tutkia ja ottaa kantaa sarjakuvailmaisun kautta ajankohtaisiin asioihin ja ilmiöihin.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla sarjakuvan tyylilajeja harjoitellaan huumorisarjakuvasta kantaa ottaviin ajankohtaisiin aiheisiin.

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojaksolla pohditaan aiheina myös ajankohtaisia yhteiskunnallisia tapahtumia, joita käsitellään sarjakuvan keinoin. Sarjakuva on myös näin ollen vaikuttamisen keino.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä, sisältäen itsearviointia ja vertaisarviointia. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojaksolla käsitellään sarjakuvagenrejä ja sarjakuvan historiaa keskittyen suomalaiseen sarjakuvaan. Kurssilla perehdytään sarjakuvailmaisun keinoihin, sisällön synnyttämiseen ja erilaisiin välineisiin tusseista piirtoalustaan. Opintojaksolla tehdään useita erityyppisiä sarjakuvia poliittisesta sarjakuvasta huumorisarjakuvaan. Lopuksi pystytetään näyttely.

## **Arkkitehtuuri, 2 op (KU13)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on ymmärtää mitä kaikkea arkkitehtuuri ja rakentaminen tarkoittaa nykyään ottaen huomioon rakentamisen ja maiseman muokkauksen ympäristövaikutukset.

## Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan kajaanin kaupungin sivuilla kaupunkisuunnitteluun ja rakentamiseen liittyviin asioihin.

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksolla perehdytään rakentamiseen liittyviin eettisiin ja ekologisiin seikkoihin.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä sisältäen itsearviointia ja vertaisarviointia. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

### Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tavoitteena on oppia tuntemaan rakennustaiteen tyyliuunnat sekä suomalaisen arkkitehtuurin ominaispiirteet, keskittyen nykyarkkitehtuuriin. Opintojaksolla tutustutaan arkkitehtonisen suunnittelun perusteisiin. Kurssilla tehdään yksilötyönä tai ryhmätyönä rakennuksen pienoismalli, pohjapiirrokset ja julkisivupiirrokset. Pienoismallin suunnitelma voidaan tehdä käsin tai mallintaa 3D-ohjelmalla. Pienoismaalleista kootaan näyttely.

## Tekstiilitaide, kuvioita kankaalle, 2 op (KU14)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan paikalliseen muotoiluyritykseen.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Mietitään, miten tekstiilitaiteessa voisi näkyä paikallisuus ja pohditaan yrittäjyyden mahdollisuuksia.

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tekstiilitaide sisältää paljon mahdollisuuksia kierrätyksen osalta esim. vanhojen puuvilla- ja pellavavaatteiden ja kankaiden käyttöä uudelleen kuvioituna, värjättyinä tai uusina tuotteina.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä sisältäen itsearviointia ja vertaisarviointia. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.



## Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla perehdytään muotoiluprosessin vaiheisiin ja yrittäjyyteen muotoilun alalla. Yritysvierailu on myös mahdollista tehdä. Kurssilla tutustutaan kankaan painanta- ja värjäysmenetelmiin. Kurssilla esitellään ja kokeillaan esim. erilaisia estomenetelmiä, aurinkotekniikkaa, seulapainantaa, seulan valotusmenetelmää tai batiikkitekniikoita. Kurssilla tehdään kokeiluja eri tekniikoilla sekä lopputyö valituilla tekniikoilla. Lopuksi pystytetään näyttely.

## 3D-mallinnus, 2 op (KU15)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena oppia Blender-ohjelman käytön perusteet.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Mallinnusta harjoitellaan monipuolisesti. Pintojen ja materiaalien sekä valojen käyttöä harjoitellaan opintojaksolla syventäen taitoja opintojakson edetessä. Animointia voidaan myös tehdä mallinnetuilla objekteilla.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakso lisää tietoteknisiä valmiuksia 3D-mallinnuksen ja animoinnin osalta.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kannustavaa ja yksilöllistä sisältäen itsearviointia ja vertaisarviointia. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## Opintojakson vapaa kuvaus

Tutustumme opintojaksolla 3D-mallinnuksen perustoimintoihin erlaisten harjoitusten kautta. Kurssilla käytetään Blender-ohjelmaa, joka on ilmainen avoimen lähdekoodin 3D-mallinnus- ja animaatio-sovellus. Blenderillä luotujen mallien kaltaisia objekteja käytetään mm. peleissä, 3D-tulostuksessa, virtual reality ja augmented reality -maailmoissa. Opintojakso on tarkoitettu vasta-alkajille ja vähän asiaan perehtyneille.

## 7.19. Opinto-ohjaus (OP)

### Oppiaineen tehtävä

*Opinto-ohjauksen tehtävänä on tarjota opiskelijalle mahdollisuus hankkia sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee elämässä, opiskelussa ja työelämässä. Opinto-ohjauksella tarkoitetaan toimia, joiden avulla opiskelija vahvistaa toimijuuttaan, toimintakykyään, oppimaan oppimistaan sekä urasuunnittelutaitojaan. Toimijuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä opiskelijan kykyä rakentaa tulevaisuuttaan sekä taitoa tehdä opintoihin ja työuraan liittyviä päätöksiä. Opinto-ohjauksen avulla vahvistuu opiskelijan usko omiin mahdollisuuksiin saavuttaa asettamansa tavoitteet ja opiskelija luottaa selviytyvänsä muutostilanteista.*

Opinto-ohjaus yhdistää lukiota yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla edistetään oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista sekä ehkäistään syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Sukupuolitietoisella ohjauksella pyritään purkamaan segregoituneita koulutusarvioita ja työmarkkinoita. Opinto-ohjauksessa kehittyvät tiedot ja taidot edistävät osaavan työvoiman saatavuutta sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamista tulevaisuuden työelämässä.

### Laaja-alainen osaaminen

Opinto-ohjauksessa opiskelija oppii tietoja ja taitoa toimia vastuullisena kansalaisena ja osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Hän omaksuu elinikäisen oppimisen taitoja, urasuunnittelutaitoja ja työelämävalmiuksia. Opiskelija pohtii toimintaansa ja työskentelee rakentavasti muiden kanssa. Opinto-ohjauksen avulla opiskelija kehittää **yhteiskunnallista ja vuorovaikutusosaamistaan**.

Opiskelija osaa opinto-ohjauksen tuella etsiä aktiivisesti tietoa, tarkastella sitä kriittisesti ja soveltaa sitä. Hän oppii kehittämään **hyvinvointiosaamistaan**. Opiskelija harjaantuu tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja oppii kohtaamaan epävarmuutta sekä hakemaan tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa.

Opinto-ohjauksen avulla opiskelija kehittää **monitieteisen ja luovan osaamisen** tavoitteiden mukaista sinnikkyyttä, ongelmanratkaisukykyä ja uteliaisuutta uusia oppimismahdollisuuksia kohtaan. Hän kehittää **eettisen ja ympäristöosaamisen** sekä **globaali- ja kulttuuriosaamisen** tavoitteissa linjattua halua kehittyä mainittujen osaamisalueiden ja elämän eri osa-alueilla.

### Tavoitteet

Opinto-ohjaus tukee opiskelijan uskoa tulevaisuuteen ja antaa hänelle rohkeutta vaikuttaa siihen.

### Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että

opiskelija

- löytää omat elinikäistä oppimista tukevat tapansa oppia
- saa tukea elämänsuunnitteluun ja -hallintaan sekä koulutukseen ja uravalintoihin liittyviin päätöksiin
- suunnittelee ja hallitsee ajankäyttöään
- osaa arvioida toimijuuttaan ja voimavarojaan, ohjaus- ja tuentarvettaan sekä ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojaan
- tunnistaa arvojen, uskomusten ja itselleen merkittävien ihmisten vaikutusta valintoihin ja päätöksiin
- oppii itsearviointitaitoja sekä osaa kartoittaa ja sanoittaa osaamistaan ja vahvuuksiaan
- tuntee keskeiset jatkokoulutuksiin, työelämään ja urasuunnitteluun liittyvät tietolähteet, ohjauspalvelut ja hakujärjestelmät sekä osaa käyttää niissä olevaa informaatiota urasuunnittelussa ja jatko-opintoihin hakeutumisessa
- oppii arvioimaan omien opiskelu- ja urasuunnittelutaitojensa kehittymistä
- harjaantuu arvioimaan tiedonhankintataitojaan ja tieto- ja viestintäteknologian taitojaan koulutus- ja työelämätiedon hankkimisessa
- kiinnittää huomiota taitoonsa tunnistaa eri tietolähteiden luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta omassa urasuunnittelussaan
- toimii ja arvioi toimintaansa digitaalisissa tai muissa ympäristöissä, joissa käydään urasuunnitteluun liittyvää keskustelua.

## Osaamisen arviointi

Opinto-ohjauksesta ei anneta arvosanaa kuten muista oppiaineista, vaan opintojaksoista annetaan suoritusmerkinnät. Opinto-ohjauksessa arviointi perustuu opiskelijan itsearviointiin sekä vuorovaikutteeseen, ohjaavaan ja kannustavaan palautteeseen eri ohjaustoimien yhteydessä. Jokainen opiskelija asettaa itselleen omat tavoitteensa, joiden toteutumista ohjauksessa seurataan.

## Opintojaksot

### Minä opiskelijana, 2 op (OP1)

#### Opintojakson moduulit

- Minä opiskelijana, 2 op (OP1), Pakollinen

#### Tavoitteet

*Minä opiskelijana*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- tunnistaa ja osaa sanoittaa vahvuuksiaan, osaamistaan ja kiinnostuksen kohteitaan
- tuntee lukio-opintojen käytänteet ja opintojen rakenteen
- asettaa valintojaan tärkeysjärjestykseen suhteessa omiin suunnitelmiinsa
- osaa lukiossa tarvittavat opiskelutaidot ja -menetelmät sekä työtavat
- tunnistaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman merkityksen urasuunnittelun kannalta
- osaa suunnitella opintojaan suhteessa ylioppilastutkinnon suorittamiseen liittyviin vaatimuksiin
- ymmärtää, miten tehdyt valinnat vaikuttavat mahdollisuuksiin hakeutua jatko-opintoihin
- osaa suunnitella ajankäyttönsä siten, että selviytyy opiskelun ja muun elämän vaatimuksista
- tunnistaa tapoja edistää hyvinvointiaan ja toimintakykyään.

#### Keskeiset sisällöt

*Minä opiskelijana*

- henkilökohtainen opintosuunnitelma: opiskelu-, ylioppilastutkinto- sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelma
- itsetuntemus ja omat vahvuudet sekä oman osaamisen monipuolinen tunnistaminen, kehittäminen ja dokumentointi
- toimijuus, arjen- ja elämönhallintataidot, minäpystyvyys sekä toimintakyky
- hyvinvointi, opiskelukyky, tasapainoinen elämä
- opiskelu- ja tiedonhankintataidot, oppimaan oppiminen
- jatko-opintoihin ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyvät tietolähteet, digitaaliset ohjauspalvelut ja hakujärjestelmät
- työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin tutustuminen
- lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

#### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija kehittää erilaisia ainekohtaisia oppimistaitojaan.

## Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija kehittää omia sosiaalisia taitojaan ja oppii toimimaan erilaisissa ryhmissä.

## Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija oppii tunnistamaan persoonallisuuttaan ja omia vahvuuksiaan sekä kehittää elämänhallintataitojaan.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä opintojen loppuvaiheessa. Suoritusmerkinnän saaminen edellyttää henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimista ja aktiivista osallistumista opintojaksoon kuuluviin oppitunteihin ja ohjauksiin.

## Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus, 2 op (OP2)

### Opintojakson moduulit

- Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus, 2 op (OP2), Pakollinen

### Tavoitteet

*Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- *osaa suunnitella tulevaisuuttaan sekä tuntee koulutusvaihtoehtoja ja työelämän mahdollisuuksia muuttuvassa maailmassa*
- *syventää osaamistaan itsetuntemuksen sekä elämänsuunnittelu- ja elämänhallintataitojen osalta*
- *tunnistaa ja osaa sanoittaa sekä dokumentoida osaamistaan*
- *tuntee keskeiset työelämätaidot ja osaa arvioida osaamistaan suhteessa niihin*
- *tuntee työelämän ja työllistymisen eri muotoja sekä ymmärtää yhteiskunnan ja talouden muutosten merkityksen työllisyyden näkökulmasta*
- *tuntee yrittäjyyden eri muotoja ja osaa arvioida omaa suhdettaan yrittäjyyteen*
- *tuntee kansainvälisiä koulutus- ja työllistymisvaihtoehtoja*
- *osaa toimia monikulttuurisissa toimintaympäristöissä*
- *tuntee itsensä kannalta olennaiset jatkokoulutusvaihtoehdot ja niiden pääsyvaatimukset sekä valintaprosessit*
- *osaa hakea töitä ja tunnistaa erilaisia työllistymismahdollisuuksia.*

### Keskeiset sisällöt

*Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus*

- *henkilökohtaisen opinto-, ylioppilastutkinto- sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman päivittäminen*
- *jatko-opintojen ja tulevaisuuden suunnittelu, jatko-opintoihin hakeutuminen Suomessa ja ulkomailla*
- *työelämä tietous ja -taidot, yrittäjyys muuttuvassa ja monimuotoisessa maailmassa*
- *työelämään sekä jatko-opintoihin tutustuminen ja kokemusten hankkiminen*
- *oman talouden hallinta, opintotuki ja asuminen*
- *oman hyvinvoinnin edistäminen*
- *tulevaisuuden ennakkointiosaaminen sekä kyky tunnistaa oppimistarpeensa suhteessa tulevaisuuden osaamistarpeisiin*

- *lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat*

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opiskelija kehittää omia työelämävalmiuksiaan.

#### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Opiskelija kehittää kansainvälisyysvalmiuksiaan.

#### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Opiskelija lisää tietämystään kestävästä elämäntavasta.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä opintojen loppuvaiheessa. Suoritusmerkinnän saaminen edellyttää jatko-opinto- ja urasuunnitelman laatimista sekä aktiivista osallistumista opintojaksoon kuuluviin oppitunteihin, ohjauksiin ja korkeakoulu-esittelyihin.

## **Lukiosta jatsoon, 2 op (OP3)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija saa tietoa jatko-opinto- ja uramahdollisuuksista
- Opiskelijan näkemys omista jatko-opinto- ja urasuunnitelmista selkiintyy

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu korkeakoulujen koulutusmahdollisuuksiin
- Opiskelija saa tietoa eri ammateista ja työelämästä

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opiskelija kehittää omia korkeakoulu- ja työelämävalmiuksiaan.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä. Suoritusmerkinnän saaminen edellyttää että opiskelija on osallistunut opintojaksoon kuuluviin korkeakouluvierailuihin.

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso toteutetaan eri paikkakunnille suuntautuvilla korkeakouluvierailuilla, joiden matkakustannukset opiskelija maksaa itse.

## 7.20. Temaattiset opinnot (TO)

### Oppiaineen tehtävä

*Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Temaattisten opintojen tavoitteet ja sisällöt päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.*

### Opintojaksot

## Maailma tutuksi, 4 op (TO1)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteina on, että opiskelija tutustuu vieraisiin kulttuureihin ja elämään toisenlaisissa olosuhteissa, ymmärtää erilaisuutta, kunnioittaa ihmisoikeuksia, oppii historiallisten kehityskulkujen ja luonnonolojen vaikutuksista nykypäivän tilanteeseen, saa näkökulmia uskontojen merkityksestä yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa kysymyksissä, toimii kestävän kehityksen puolesta, kasvaa aktiiviseksi maailmankansalaiseksi ja kantaa vastuuta yhteisestä maailmasta.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan yhteen laajaan alueeseen maapallolla monesta eri näkökulmasta.

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson yhteinen tuotos tukee niin ajattelutaitojen kuin esiintymis- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Esimerkiksi ilmastonmuutos ja hyvinvoinnin jakautuminen näyttäytyvät erilaisina eri puolilla maailmaa, ja niihin suhtaudutaan eri tavalla kulttuurista riippuen. Opintojaksolla pyritään kehittämään opiskelijan globaalia ymmärrystä.

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakso koostuu historian, biologian ja maantieteen, uskonnon sekä musiikin tai kuvataiteen opinnoista.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkintänä (S=suoritettu, H=hylätty).

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla tutustutaan yhteen laajaan alueeseen maapallolla monesta eri näkökulmasta. Tarkastelun kohteena oleva alue vaihtuu vuosittain. Tavoitteina on, että opiskelija tutustuu vieraisiin kulttuureihin ja elämään toisenlaisissa olosuhteissa, ymmärtää erilaisuutta, kunnioittaa ihmisoikeuksia, oppii historiallisten kehityskulkujen ja luonnonolojen vaikutuksista nykypäivän tilanteeseen, saa näkökulmia uskontojen merkityksestä yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa kysymyksissä, toimii kestävän kehityksen puolesta, kasvaa aktiiviseksi maailmankansalaiseksi ja kantaa vastuuta yhteisestä maailmasta. Opintojakso koostuu historian, biologian ja maantieteen, uskonnon sekä musiikin tai kuvataiteen opinnoista.

## 7.21. Lukiodiplomit (LD)

### Oppiaineen tehtävä

*Paikallisessa opetussuunnitelmassa määriteltäviin opintojaksoihin voivat kuulua eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavat lukiodiplomit. Lukiodiplomien tehtävänä on antaa opiskelijalle mahdollisuus osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan pitkäkestoisen näytön avulla. Lukiodiplomi kuvaa monipuolisesti opiskelijan tavoitteellista työskentelyä, kehittyneitä taitoja ja syvällistä osaamista. Opiskelija tutkii ja ilmaisee kulttuurisesti moninaista todellisuutta eri oppiaineille ominaisin keinoin. Lukiodiplomin suorittaminen hyödyntää ja syventää lukio-opinnoissa kehittyvää laaja-alaista osaamista. Opiskelija ilmentää lukiodiplomillaan ajattelun, tuottamisen, tulkinnan ja arvottamisen taitojaan sekä omaehtoista harrastuneisuuttaan. Lukiodiplomi luo edellytyksiä oman ja toisten osallisuuden, toimijuuden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistamiselle lukioyhteisössä.*

*Lukiodiplomeja on mahdollista suorittaa kotitaloudessa, kuvataiteessa, käsityössä, liikunnassa, mediassa, musiikissa, tanssissa ja teatterissa. Lukiodiplomin laajuus on kaksi opintopistettä. Lukiodiplomit tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden arvioida lukio-opintojen aikana karttunutta osaamistaan ja vahvuuksiaan jatko-opintojen näkökulmasta. Lukiodiplomit täydentävät lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen osoittamaa osaamista.*

*Lukiodiplomeja on koulutuksen järjestäjän päätöksellä mahdollista suorittaa lukiossa yhdessä tai useammassa oppiaineryhmässä tai oppiaineessa. Lukiodiplomi voi sisältyä oppiaineen oppimäärän valinnaisiin opintoihin paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetyllä tavalla. Opetushallitus antaa erilliset ohjeet kunkin lukiodiplomin suorittamisesta.*

*Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan koulutuksen järjestäjän tarjoamien lukiodiplomien osalta lukiodiplomien tehtävä, yleiset tavoitteet ja arviointi sekä tavoitteet ja keskeiset sisällöt lukiodiplomeittain kahden opintopisteen laajuisina opintojaksoina.*

### Laaja-alainen osaaminen

#### Tavoitteet

#### Lukiodiplomien opetuksen yleiset tavoitteet

*Kaikkia lukiodiplomeja yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija*

- asettaa lukiodiplomin suorittamiselle omat lähtökohdat ja tavoitteet*
- työskentelee tavoitteellisella otteella itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa*
- tutkii ja ilmaisee kulttuurista todellisuutta eri tiedonaloille ominaisilla tavoilla*
- soveltaa lukioaikana karttunutta erityistä osaamista ja omaehtoista harrastuneisuutta*
- hyödyntää ja syventää lukio-opinnoissa kehittyvää laaja-alaista osaamista*
- valitsee tarkoituksenmukaisia opiskelu ympäristöjä, työtapoja ja ilmaisun keinoja*
- arvioi asetettujen tavoitteiden saavuttamista, työskentelyä, lopputulosta ja kokonaisuutta*

- vahvistaa omaa ja toisten osallisuutta, toimijuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia lukioyhteisössä.

### **Osaamisen arviointi**

Lukiodiplomin arviointi perustuu opiskelijan tai opiskelijoiden ryhmänä itsenäisesti toteuttamaan lukioaikaisen erityisen osaamisen ja harrastuneisuuden näyttöön. Opiskelijan toteuttama lukiodiplomi arvioidaan kokonaisuutena. Lukiodiplomin arvioinnissa annetaan palautetta lukiodiplomille asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Lukiodiplomin arviointi on monipuolista ja luotettavaa, ja se vastaa opiskelijan oppiaineryhmässä tai oppiaineessa osoittamaa osaamisen tasoa. Lukiodiplomin suorittamiseen sisältyy opiskelijan itsearviointia.

### **Opintojaksot**

## **Kuvataiteen lukiodiplomi, 2 op (KULD1)**

### **Opintojakson moduulit**

- Kuvataiteen lukiodiplomi, 2 op (KULD2), Valinnainen

### **Tavoitteet**

*Kuvataiteen lukiodiplomi*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan kuvataiteessa
- osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin osaamistaan tuottamalla, tulkitsemalla ja arvottamalla monipuolisesti kuvia
- osaa kertoa ja välittää lukiodiplomille asettamansa tavoitteet ja lähtökohdat
- osaa tuottaa taiteellisen ja visuaalisen kokonaisuuden, jonka sisällön tuottamisen ja esittämisen tavat tukevat toisiaan
- osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemusta
- osaa arvioida työskentelyprosessia ja teosta oman oppimisen näkökulmasta.

### **Keskeiset sisällöt**

*Kuvataiteen lukiodiplomi*

- perustuvat lukiodiplomille asetettuihin tavoitteisiin sekä valittuun tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan
- muodostuvat teoksesta sekä työskentelyprosessia, itsearviointia sekä kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemusta kuvaavasta portfolioista.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan erillisellä todistuksella, jossa on numeroarviointi sisältäen teoksen ja portfolion. Opintojakso arvioidaan myös suoritusmerkinnällä.

### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojakso tehdään itsenäisesti. Opintojaksolla tehdään teos, jonka aihe valitaan vuosittain vaihtuvista valtakunnallisista tehtävistä. Opintojaksolla tehdään myös portfolio.



## Liikunnan lukiodiplomi, 2 op (LILD2)

### Opintojakson moduulit

- Liikunnan lukiodiplomi, 2 op (LILD4), Valinnainen

### Tavoitteet

*Liikunnan lukiodiplomi*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan liikunnassa
- pohtii monipuolisesti liikunnan merkitystä elämässään samalla kehittäen fyysistä toimintakykyään, liikunnallista erityisosaamistaan, harrastuneisuuttaan ja yhteistyökykyjään.

### Keskeiset sisällöt

*Liikunnan lukiodiplomi*

- muodostuvat liikuntakykyisyyden, liikuntatietojen, erityisosaamisen, harrastuneisuuden ja yhteistyötaitojen sekä portfolion muodossa tehtävän itsearvioinnin muodostamasta kokonaisuudesta.

## Median lukiodiplomi, 2 op (MELD3)

### Opintojakson moduulit

- Median lukiodiplomi, 2 op (MELD5), Valinnainen

### Tavoitteet

*Median lukiodiplomi*

*Moduulin tavoitteena on, että opiskelija*

- antaa erityisen näytön mediaosaamisestaan ja harrastuneisuudestaan
- osoittaa hallitsevansa monipuolisia media- ja vuorovaikutustaitoja sekä median välineiden, ilmaisukeinojen ja mahdollisuuksien luovaa käyttöä
- osoittaa hallitsevansa informaation kriittisen valinnan, tulkinnan, arvioinnin ja jäsentelyn taitoa
- osaa analysoida omaa mediasuhdettaan ja tunnistaa median toimintaympäristön.

### Keskeiset sisällöt

*Median lukiodiplomi*

- perustuvat lukiodiplomille asetettuihin tavoitteisiin sekä valittuun tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan
- muodostuvat portfolion ja mediaesityksen muodostamasta kokonaisuudesta.

## Musiikin lukiodiplomi, 2 op (MULD4)

### Opintojakson moduulit

- Musiikin lukiodiplomi, 2 op (MULD6), Valinnainen

## Tavoitteet

### Musiikin lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- antaa lukioaikanaan näytön musiikillisesta erityisosaamisestaan ja erityisestä harrastuneisuudestaan musiikissa
- osoittaa musiikillista osaamistaan ja harrastuneisuuttaan valmistamalla musiikin taidollista ja tiedollista hallintaa osoittavan projektin tai kokoamalla näytesalkun lukioaikaisista musiikkiopinnoistaan ja toiminnastaan.

## Keskeiset sisällöt

### Musiikin lukiodiplomi

- opiskelijan musiikillinen omaelämäkerta, musiikkiprojekti tai musiikillinen näytesalkku, yhteenveto ja arvioitsijoiden lausunto
- erilaiset toteutustavat ja osa-alueet

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Vuorovaikutusosaaminen

Lukiodiplomi on näyte erityisosaamisesta. Musiikin opiskelu oppiaineena on kokonaisvaltainen musiikillinen oppimisprosessi, jossa on kyse kehollisten, motoristen, kognitiivisten ja ilmaisutaitojen kehittämisestä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Musiikilla oppiaineena on luonteva yhteys kaikkiin lukion laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Musiikin lukiodiplomi arvioidaan opetushallituksen arviointikriteereiden ja arvosana-asteikon (4 – 10) mukaan. Arvioinnista annetaan numeroarvosanan lisäksi myös sanallinen arvio, joka liitetään opiskelijalle palautettavaan diplomityöhön. Lukiodiplomitodistukseen merkitään työn sisältö.

## Teatterin lukiodiplomi, 2 op (TELD6)

### Opintojakson moduulit

- Teatterin lukiodiplomi, 2 op (TELD8), Valinnainen

## Tavoitteet

### Teatterin lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan teatterissa
- vahvistaa draamallisia ja teatteri-ilmaisullisia taitojaan sekä kartuttaa vuorovaikutuksen ja itsearvioinnin taitojaan.

## Keskeiset sisällöt

### Teatterin lukiodiplomi

- opiskelijan määrittelemä aihe joltakin teatterin alalta ja siihen liittyvä esitys
- työskentelyprosessin hallinta
- taiteellisen prosessin arviointitaidot
- taiteellisen kokonaisuuden ymmärtäminen
- teatterin keinot
- yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot
- esityksen ja portfolion muodostama kokonaisuus

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Vuorovaikutusosaaminen

Teatteritaide on vuorovaikutukseen perustuva kulttuurinala, jonka perustana on vahva ja monipuolinen viestintä ja yhteistyö.

## Tanssin lukiodiplomi, 2 op (TALD5)

### Opintojakson moduulit

- Tanssin lukiodiplomi, 2 op (TALD7), Valinnainen

#### Tavoitteet

*Tanssin lukiodiplomi*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan tanssissa
- kehittää tanssillisen tehtävän myötä tanssillista osaamistaan edelleen
- kuvaa kirjallisesti tanssin opiskelupolkuun ja tanssillista kehitystään.

#### Keskeiset sisällöt

*Tanssin lukiodiplomi*

- tanssillisena tehtävänä soolo- tai ryhmäteos, jonka opiskelija voi suorittaa joko esiintymällä tanssijana tai tekemällä koreografian
- tanssilliseen tehtävään liittyvä kirjallinen työ
- tanssin lukiodiplomiin sisältyvä tutkielma

## 7.22. Musiikki (valtakunnallinen erityistehtävä) (MUT)

### Oppiaineen tehtävä

Kajaanin lukion musiikkilinjalla toteutetaan valtakunnallista erityistehtävää musiikissa (OKM). Musiikkilinjan olemassaolo on elinehto nuorille, jotka haluavat yhdistää tavoitteellisen musiikkialan harjoittamisen sekä ylioppilastutkinnon ja lukion oppimäärän suorittamisen. Musiikkilinja mahdollistaa lahjakkaiden opiskelijoiden keskittymisen omaan osaamisalaansa, siinä edelleen kehittämisen sekä jo varhaisen vaiheen verkostoitumisen kyseisen alan toimijoiden kanssa.

Musiikkilinjalla kehitetään opiskelijoiden luovuutta, musiikillista ilmaisukykyä ja esiintymistaitoa yhdessä koulun muun opetuksen kanssa. Musiikinopetuksessa korostetaan elinikäistä oppimista, luovaa ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja, itsenäistä ja reflektivoivaa oppimista, uteliaisuutta, suvaitsevaisuutta sekä kommunikointia.

Yhteistyötä tehdään Suomen muiden musiikin erikoislukioiden sekä maakunnan taidelaitosten kanssa, kuten KAO Konservatorio, Kainuun Musiikkiopisto, Kajaanin kaupunginteatteri ja Kajaanin ev.lut. seurakunta.

### **Tavoitteet**

Kajaanin lukion musiikkilinjan musiikinopetuksen tavoitteena on antaa musiikin opetusta monipuolisesti sekä ohjata musiikin ja muiden taiteiden ymmärtämiseen ja arvostamiseen. Opetus antaa valmiuksia jatko-opintoihin ja omaan tavoitteelliseen harrastamiseen.

### **Osaamisen arviointi**

Musiikin opetuksessa arviointi tukee myönteisesti jokaisen opiskelijan musiikillisen osaamisen kehittymistä ja musiikkisuhteen syvenemistä. Oppimisprosessin aikana opiskelija saa ja antaa monipuolista palautetta, mikä ohjaa häntä arvioimaan ja edistämään omaa oppimistaan. Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin, musiikille ominaisten työskentelytapojen kehittymiseen ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen.

### **Musiikkilinjan opintojen rakenne**

Musiikkilinjan opinto-ohjelman pitää sisältää vähintään 24 opintopistettä aineopintoja seuraavasti:

- 5 kaikille yhteistä musiikkilinjan opintojaksoa MUT1-5 ja
- vähintään 2 kuoro-opintojaksoa ja
- vähintään 2 orkesteriopintojaksoa ja
- vähintään 3 valinnaista musiikkilinjan opintojaksoa vapaasti valiten

Lisäksi musiikkilinjalainen opiskelee 1–2 valtakunnallista pakollista musiikin opintojaksoa ja 1–2 valtakunnallista pakollista kuvataiteen opintojaksoa (yhteensä 3 valtakunnallista pakollista opintojaksoa).

Musiikkia painottava opiskelija on oikeutettu halutessaan vähentämään valtakunnallisessa tuntijaossa säädetyistä pakollisten opintojen määrästä yhteensä 16 opintopistettä. Opiskelijan tulee kuitenkin suorittaa vähintään puolet lukion jokaisen pakollisen oppiaineen pakollisista opinnoista.

Musiikkilinjan opintojaksot MUT1-MUT8 arvioidaan numeroarvioinnilla ja MUT9-MUT36 suoritusmerkinnällä S/H (suoritettu - hylätty).

### **Laaja-alaiset osaamiset**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Musiikin opetuksessa opiskelijalle painotetaan säännöllisen työnteon merkitystä ja houkutellessaan häntä kokemaan vaativan tehtävän suorittamisen tuottamaa mielihyvää. Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus käyttää kykyjään ja häntä rohkaistaan kokeilemaan osaamisensa rajoja. Musiikin opinnoissa annetaan tilaa luovuudelle, ilmaisuvapaudelle ja omien erityislahjojen toteuttamiselle. Koulun tapahtumat luovat psyykkistä hyvinvointia.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Musiikin opiskelu tukee oppimista ja yhteisöllisyyttä monin tavoin. Yhteismusisointi on ainutlaatuaista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja. Rakentava vuorovaikutus ja yhteensovittaminen avartavat opiskelijan näkemyksiä musiikista ja muista taiteista sekä kulttuurisista arvostuksista ja arvojärjestyksistä. Musiikin opetuksessa kiinnitetään

huomiota vuorovaikutustaitojen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen, vaikka jokainen otetaankin huomioon yksilönä.

### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Monipuolinen musiikin opetus kehittää opiskelijan luovaa ja monitieteistä osaamista. Luova musiikillinen toiminta ohjaa ymmärtämään, että mielikuvitus ja kyky kuvitteluun ovat tärkeitä inhimillisiä ominaisuuksia. Ne auttavat katsomaan asioita toisin, ajattelemaan uusilla tavoilla ja ratkomaan käytännön ongelmia.

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Musiikki avaa näköalan ihmisenä olemiseen ja yhteiskuntaan. Musiikki ja muut taiteet avartavat ja laajentavat ajattelua, sisäistä katsetta, mikä auttaa näkemään esimerkiksi yli erilaisten raja-aitojen ja kohtaamaan konflikteja. Musiikillinen toiminta kehittää taitoa arvioida kriittisesti asioille annettuja ja ilmaisussa tuotettuja merkityksiä. Musiikki opettaa opiskelijoita toimimaan vastuullisesti ja yhdessä yhteisen päämäärän hyväksi myös niiden kanssa, joiden lähtökohdat eroavat heidän omista lähtökohdista. Musiikin ja muun taiteen keinoin elämän vaikeidenkin aihepiirien käsittely on mahdollista.

### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Luova musiikillinen toiminta ja sen mukanaan tuoma kyky kuvitteluun on tärkeää myös ympäristöosaamisen kannalta. Ekologinen kuvittelukyky auttaa näkemään vaihtoehtoisia valinnan mahdollisuuksia ja punnitsemaan toiminnan seurauksia kestävästä elämäntavasta. Musiikin opetus vahvistaa esteettistä harkintakykyä ja auttaa hahmottamaan musiikin ja muiden tiedonalojen yhtymäkohtia. Olennaista taiteessa ja luovassa tuottamisessa on kuitenkin se, että ne auttavat näkemään toisissa täyden ihmisyyden taitoineen, tietoineen, kokemuksineen ja tunteineen.

### **Globaali- ja kulttuuriosaaminen**

Musiikki on kulttuurinen ilmiö ja myös musiikin tekemisen tavat ovat kulttuurisia. Siksi musiikin opiskelu syventää opiskelijoiden ymmärrystä niin oman maan kuin muiden maiden kulttuureista ja kulttuuriperinnöistä. Näin musiikin opiskelu voi vahvistaa kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta ja ryhmien välistä dialogia.

### **Opintojaksot**

## **Bändisoiton perusteet, 2 op (MUT1)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on bändisoitinten (kitara, basso, rummut, kosketinsoittimet) perustekniikan hallinta
- helpohkon ohjelmiston valmistaminen
- yhtyesoitotaitojen kehittäminen

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opiskellaan bändisoitinten perustekniikkaa (kitara, basso, rummut, kosketinsoittimet)
- Harjoitellaan tekniikkaa tukevaa ohjelmistoa

- Ohjelmiston valmistaminen näyttöä varten

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana kannustavaa henkilökohtaista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin ja opintojakson päättyessä annettuun henkilökohtaiseen näyttöön. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

## Äänenmuodostuksen perusteet, 2 op (MUT2)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on oikea ja luonnollinen äänenkäyttö
- hengitystekniikan, oikean äänen tuottamisen hallitseminen ja äänihygienia

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutustutaan äänen käyttöön ja opitaan tuottamaan ääntä oikein
- hengitystekniikan harjoituksia
- monipuolisia ääniharjoituksia
- artikulaatioharjoituksia
- lauluohjelmiston valmistaminen henkilökohtaista näyttöä varten

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana kannustavaa henkilökohtaista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Kokonaisarviointi kohdistuu koko opintojakson opiskelun prosessiin, äänenkäytön kehittymiseen ja jakson päättyessä annettuun henkilökohtaiseen näyttöön. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

## Länsimaisen musiikin historia, 2 op (MUT3)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on luoda mahdollisimman laaja näkemys musiikista ja taiteista eri aikakausina.
- Tavoitteena on hahmottaa kunkin tyylikauden erityispiirteet ja tunnistaa merkittävimmät säveltäjät ja sävellystyypit.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Musiikkihistoriallinen katsaus keskiajalta 1800-luvun lopulle

- Tutustutaan ajan tärkeimpiin soitin- ja vokaalimusiikkiin ja säveltäjiin kuuntelun ja musisoinnin kautta
- Työtavoissa huomioidaan toiminnallinen oppiminen ja ryhmissä työskentely.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön. Opiskelijan itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Opintojakson kokonaisarvioon liittyy olennaisesti myös opintojakson päättökoe. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

## Populaarimusiikki, 2 op (MUT4)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on tunnistaa jazz-, rock-, ja popmusiikin tärkeimpiä suuntauksia (genre)
- Tiedostetaan musiikin merkitys yhteiskunnallisena vaikuttajana, viestintävälineenä, esteettisenä kasvattajana sekä kansainvälisenä ilmiönä.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan jazz-, rock- ja popmusiikin tärkeimpiin suuntauksiin (genre)
- Tutustutaan monipuolisesti tyylikausien suuntauksiin.
- Musiikkia kuunnellaan, analysoidaan ja tuotetaan sekä soitetaan ja lauletaan.
- Työtavoissa huomioidaan toiminnallinen oppiminen ja ryhmissä työskentely.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön ja kykyyn soveltaa opittua. Opiskelijan itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Opintojakson kokonaisarvioon liittyy olennaisesti myös opintojakson päättökoe. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

## Euroopan musiikkikulttuurit, 2 op (MUT5)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on syventää tietoja musiikin eri tyyleistä (kansanmusiikki)
- Opiskelija tunnistaa oman kulttuuri-identiteettinsä sekä oppii ymmärtämään musiikkikulttuurien monimuotoisuutta ja toimimaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Perehdytään Suomen, Pohjoismaiden ja Euroopan eri musiikkikulttuureihin kuunnellen, soittaen ja laulaen
- Euroopan musiikkikulttuureista valitaan kohteet opiskelijalähtöisesti
- Työtavoissa huomioidaan toiminnallinen oppiminen ja ryhmissä työskentely.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön ja kykyyn soveltaa opittua. Opiskelijan itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Opintojakson kokonaisarvioon liittyy olennaisesti myös opintojakson päättökoe. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

## Äänenmuodostuksen syventävät opinnot, 2 op (MUT6)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija syventää tietoa ja taitoa oman äänen käytöstä
- Opiskelija osaa kiinnittää huomiota hyvään hengitystekniikkaan ja oikeaan äänentuottamiseen
- Lisäksi opiskelija osaa kiinnittää huomiota oman äänen hallintaan ja tyylin mukaiseen fraseeraukseen.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Valmistetaan ohjelmisto, joka sisältää eri musiikin tyyliä
- Valitaan opiskelijan taitoja tukevat harjoitukset opiskelijälähtöisesti
- Työtavoitina ovat kehon hallinnan, ilmaisun, hengitystekniikan, resonanssin ja artikulaation harjoittaminen.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana kannustavaa henkilökohtaista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Kokonaisarviointi kohdistuu koko opintojakson opiskelun prosessiin, äänenkäytön kehittymiseen ja ohjelmiston hallintaan. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

## 1900-luvun länsimaisen taidemusiikin suuntaukset, 2 op (MUT7)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tunnistaa 1900-luvun taidemusiikin keskeiset ilmiöt (ismit)
- Opiskelija tunnistaa kunkin tyylin erityispiirteet, merkittävimmät säveltäjät ja sävellystyypit.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- 1900-luvun länsimaisen taidemusiikin suuntaukset: impressionismi, ekspressionismi, uusklassismi, nationalismi, minimalismi, postmodernismi ja vanguard
- Tutustutaan monipuolisesti tyylikausien säveltäjiin ja ilmiöihin
- Työtavoissa huomioidaan toiminnallinen oppiminen ja ryhmässä työskentely.
- Musiikkia kuunnellaan, analysoidaan ja tuotetaan sekä soitetaan ja lauletaan



## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön. Opiskelijan itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Opintojakson kokonaisarvioon liittyy olennaisesti myös opintojakson päättökoe. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

## Bändisoiton syventävät opinnot, 2 op (MUT8)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija syventää yhtyesoittamisen ja -laulamisen taitoja
- Opiskelija perehtyy syvällisesti musiikilliseen ilmaisuun
- Opiskelija osaa valmistaa valitsemansa konserttiohjelmiston

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeisenä sisältönä on ohjattu sekä itsenäinen työskentely
- Valmiin kirjoitetun materiaalin sekä kuulonvaraisen musiikin tuottaminen
- Esiintymistilanteisiin valmentautuminen ja esiintyminen

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana kannustavaa henkilökohtaista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

## Improvisointi, 2 op (MUT9)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on innostaa luovaan musiikilliseen toimintaan: säveltämiseen, sovittamiseen ja improvisointiin
- Opiskelija kehittää musiikillista ja ilmaisullista osaamistaan omista lähtökohdistaan käsin ja löytää omat vahvuutensa.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Työtavoissa huomioidaan toiminnallinen oppiminen ja ryhmissä työskentely
- Keskeisenä sisältönä on soitu- ja skaalapohjaiset improvisaatioharjoitukset
- Musiikkia kuunnellaan, analysoidaan ja tuotetaan sekä soitetaan

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana kannustavaa henkilökohtaista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Arviointi suorituserkinnällä.

## Maailmanmusiikki, 2 op (MUT10)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija perehtyy Euroopan ulkopuolisiin musiikkikulttuureihin
- Tavoitteena on syventää tietoja musiikin eri tyyleistä (kansanmusiikki)
- Opiskelija tunnistaa oman kulttuuri-identiteettinsä sekä oppii ymmärtämään musiikkikulttuurien monimuotoisuutta ja toimimaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Perehdytään Euroopan ulkopuolisiin musiikkikulttuureihin (kansanmusiikki) ympäri maailmaa.
- Tutustutaan syvällisemmin opiskelijoiden valinnan mukaan muutamaaan musiikkikulttuuriin (Afrikka, Aasia, Australia, Etelä- ja Pohjois-Amerikka)
- Työtavoissa huomioidaan toiminnallinen oppiminen ja ryhmissä työskentely.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön ja kykyyn soveltaa opittua. Opiskelijan itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Arviointi suorituserkinnällä.

## Live-äänentoisto, 2 op (MUT11)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on perehdyttää opiskelija live-äänentoistoon
- Live-äänentoiston hallinta konserttitilanteessa: äänentoistojärjestelmä, vahvistimet, kaiuttimet, mikserit, mikitys, saliaäni ja monitorointi

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Perehdytään live-äänentoistoon
- Keskeisenä sisältönä on äänentoistojärjestelmä, vahvistimet, kaiuttimet, mikserit, mikitys, saliaäni ja monitorointi
- Opiskelijat rakentavat konserttien äänentoiston ja toimivat miksaajina

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa ja antaa opintojakson aikana palautetta. Itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Arviointi suorituserkinnällä.

## Kitaran vapaa säestys, 2 op (MUT12)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on perehtyä kolmi- ja nelisointuihin ja tyypillisiin sointukulkuihin sekä säestyskuvioihin.
- Tavoitteena on, että opiskelija vapautuu nuottikuvaan sidotusta soittamisesta ja hallitsee erilaisia vapaan säestyksen tyylejä sekä pystyy soittamaan korvakuulolta.
- Tavoitteena on myös kehittää rytmin, harmonian ja melodian hahmotusta.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskellaan reaalisoitumerkeistä säestämistä eri tyylilajien mukaan ja korvakuulolta säestämistä
- Vahvistetaan opiskelijan käytännön luovan muusikon taitoja.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin. Arviointi suorituserkinnällä.

## Pianon vapaa säestys, 2 op (MUT13)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on perehtyä kolmi- ja nelisointuihin ja tyypillisiin sointukulkuihin sekä säestyskuvioihin.
- Tavoitteena on, että opiskelija vapautuu nuottikuvaan sidotusta soittamisesta ja hallitsee erilaisia vapaan säestyksen tyylejä sekä pystyy soittamaan korvakuulolta.
- Tavoitteena on myös kehittää rytmin, harmonian ja melodian hahmotusta.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskellaan reaalisoitumerkeistä säestämistä eri tyylilajien mukaan ja korvakuulolta säestämistä
- Vahvistetaan opiskelijan käytännön luovan muusikon taitoja.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin. Arviointi suorituserkinnällä.

## Tietokone ja musiikki - ohjelmat, 2 op (MUT14)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on perehdyttää opiskelijat musiikin tekemisessä ja tuottamisessa käytettävään tekniikkaan, työtapoihin ja ohjelmistoihin
- Tavoitteena on hallita erilaisten musiikkiohjelmien käyttö luovassa ilmaisussa

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan musiikin luomiseen ja esittämiseen tietokoneen avulla
- Harjoitellaan erilaisten musiikkiohjelmien (sekvensserit, nuotinkirjoitus) käyttöä

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikana opiskelija saa ja antaa palautetta edistymisestä. Itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Kokonaisarviointi perustuu koko musiikin opiskelun prosessiin. Arviointi suorituserkinnällä.

## Musiikin teknologia - studio, 2 op (MUT15)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on perehdyttää opiskelijat musiikin tekemisessä ja tuottamisessa käytettävään tekniikkaan ja työtapoihin.
- Tavoitteena on tutustua musiikinteknologian antamiin mahdollisuuksiin musiikin tekemisen työ- ja apuvälineenä
- Perehdytään musiikin tuotantoprosessiin (studiotyöskentely)

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan studiolaitteisiin ja niiden käyttöön
- Studiotyöskentely: mikitys, äänittäminen, editointi, masterointi, tuottaminen
- Keskeisenä sisältönä eri sekvensseri-/äänitysohjelmien opiskelu
- Tehdään harjoitustyönä oma äänite yksin tai ryhmässä

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson aikana opiskelija saa ja antaa palautetta edistymisestä. Itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Kokonaisarviointi perustuu opintojakson koko musiikin opiskelun prosessiin. Arviointi suorituserkinnällä.

## Musiikkiprojekti 1, 2 op (MUT16)

### Tavoitteet

#### Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on kokonaisvaltainen taiteellinen oppimisprosessi, jossa opiskelija soveltaa ja kehittää musiikillista ja ilmaisullista osaamistaan omista lähtökohdistaan käsin
- Opiskelija löytää omat vahvuutensa musiikillisessa ilmaisussa
- Tärkeintä on henkilökohtainen oppimisprosessi, oman ja toisen tekemän työn arvostaminen, muiden huomioon ottaminen ja rohkeus toimia ryhmässä

### Keskeiset sisällöt

#### Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla käytetään opiskelijakeskeisiä ja toiminnallisia musiikillisen ilmaisun perusharjoitteita, äänenkäyttöharjoituksia ja improvisaatiota
- Perehdytään musiikin keinoihin draamassa
- Valmistetaan esitys opiskelijälähtöisesti
- Tehdään yhteistyötä paikallisten kulttuurialan oppilaitosten kanssa

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana kannustavaa henkilökohtaista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Arviointi suoritusmerkinnällä.

## Musiikkiprojekti 2, 2 op (MUT17)

### Tavoitteet

#### Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on kokonaisvaltainen taiteellinen oppimisprosessi, jossa opiskelija soveltaa ja kehittää musiikillista ja ilmaisullista osaamistaan omista lähtökohdistaan käsin ja löytää omat vahvuutensa.
- Tärkeintä on henkilökohtainen oppimisprosessi, oman ja toisen tekemän työn arvostaminen, muiden huomioon ottaminen ja rohkeus toimia ryhmässä

### Keskeiset sisällöt

#### Paikallinen lisäys

- Keskeisenä sisältönä on tutustua opiskelijakeskeisiin ja toiminnallisiin työtapoihin musiikkiteatterin tekemisessä
- Valmistetaan musiikkiteatteriesitys sisältäen roolityön, musiikin, koreografian, valot, markkinoinnin ja tiedotuksen
- Tehdään yhteistyötä paikallisten kulttuurialan oppilaitosten kanssa

### Opintojakson arviointi

#### Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana kannustavaa henkilökohtaista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Arviointi suoritusmerkinnällä.

## Biisintekopaja, 2 op (MUT18)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on oppia säveltämisen perusteita
- Saada kokonaiskuva laulunkirjoittamisesta vaadittavista tiedoista ja taidoista
- Tavoitteena on saada valmiiksi itse tehty sävellyks

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeisenä sisältönä ovat sävellyksen peruselementit (melodia, harmonia, rytmikka, muoto ja lyriikka)
- Säveltäminen, äänittäminen, nuotintaminen, sovittaminen jollekin kokoonpanolle sekä sävellyksen esittäminen

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana kannustavaa henkilökohtaista palautetta lähtötaso huomioon ottaen. Itse- ja vertaisarviointi on olennainen osa kokonaisarviointia. Arviointi suoritusmerkinnällä.

## Kuoro 1-6, 2 op (MUT19-24)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kuorossa opiskellaan äänenmuodostusta, hengitys- ja rentoutustekniikkaa
- Tavoitteena on löytää luonnollinen ja terve äänenkäyttö erilaisilla harjoituksilla
- Tavoitteena on opetella, kuinka lauletaan moniäänisessä kokoonpanossa ja miten löydetään hyvä sointi
- Tavoitteena on muodostaa lukiota edustava kokoonpano

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Harjoitellaan luonnollista ja tervettä äänenkäyttöä erilaisilla harjoituksilla
- Kuoron ohjelmistona on monipuolista ja erityylistä ohjelmistoa
- Esiintymiset kuuluvat olennaisena osana kuoro-opintoihin
- Esiintymisiä voi olla myös koulun ulkopuolisissa tilaisuuksissa
- Opiskelijat voivat suorittaa yhden lukuvuoden aikana kaksi opintojaksoa (4op) kuoro-opintoja

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana suullista palautetta edistymisestään. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin. Arviointi suoritusmerkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Orkesteri 1-6, 2 op (MUT25-30)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelun tavoitteena on kehittää oman instrumentin hallintaa
- Lisäksi parannetaan koko orkesterin yhteissoittotaitoja
- Kehitetään esiintymisvalmiuksia
- Tavoitteena on muodostaa lukiota edustava kokoonpano

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opetusmateriaalina (ohjelmistona) käytetään monipuolisesti erityylistä musiikkia
- Esiintymiset kuuluvat olennaisena osana orkesteriopintoihin ja kehittävät esiintymisvalmiuksia
- Esiintymisiä voi olla myös koulun ulkopuolisissa tilaisuuksissa
- Opiskelijat voivat suorittaa yhden lukuvuoden aikana kaksi opintojaksoa (4op) orkesteriopintoja

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi perustuu jatkuvaan musiikillisen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä.

Opiskelija saa opintojakson aikana suullista palautetta edistymisestään. Kokonaisarviointi kohdistuu koko musiikin opiskelun prosessiin. Arviointi suoritusmerkinnällä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

## Pop/Jazz-teoria 1-3, 2 op (MUT31-33)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Pop/Jazz teoria keskittyy kaikilla tasoillaan musiikin eri ilmiöiden hahmottamiseen ja sitä kautta ymmärtämiseen, nuotinkirjoituksen ja -luvun oppimiseen sekä kuuntelun harjaannuttamiseen.
- Tavoitteena on tutustuttaa opiskelijat pop/jazz-musiikin perusasioihin sekä antaa opiskelijalle taitoja jotka tukevat oman instrumentin soittamista ja laulamista yhtyeessä

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Ensimmäinen peruskurssitaso keskittyy musiikin perusilmiöihin ja nimityksiin.
- Toisella peruskurssitasolla tarkastellaan musiikin perusilmiöitä yksityiskohtaisemmin.

- Viimeisellä peruskurssitasolla saatetaan päätökseen suuria kokonaisuuksia.
- Kaikilla perustasoilla käytetään työmuotoina aina ryhmästä, tasosta ja opittavasta asiasta riippuen mm. musiikin kuuntelua, soittamista ja laulamista, diktaattiharjoituksia sekä transkriptioharjoituksia.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Pop/jazz-teorian opinnot suoritetaan osallistumalla opetukseen sekä tekemällä opettajan ohjauksella erilaisia näytetöitä. Opintojakso päättyy kokeeseen sisältäen kirjallisen ja suullisen osion. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä S/H (suoritettu - hylätty). Hyväksytyt suoritus edellyttää molempien osioiden läpäisyä.

## Solistiset opinnot 1-3, 2 op (MUT34-36)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Solististen opintojen tavoitteena on kehittää opiskelijan valitseman instrumentin / laulun hallintaa
- sekä musiikillisia taitoja jokaisen omista lähtökohdista sekä yksilönä että ryhmässä

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeisenä sisältönä on opiskelijan tasoon soveltuvan eri musiikkityylilajien laaja-alaisen ohjelmiston omaksuminen
- Instrumentin hallintaa ja tekniikan omaksumista tukevia harjoituksia

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Lukioaikana suoritetuista musiikkioppilaitosten laulu/instrumenttiopinnoista merkitään lukio-opinnoiksi yksi opintojakso lukuvuodessa. Suoritusmerkintä.

## 7.23. Draama (DRA)

### Oppiaineen tehtävä

Draama-oppiaineen tehtävänä on tukea ja kehittää opiskelijan itseilmaisun taitoja sekä lisätä hänen tietojään ja ymmärrystään teatteritaiteesta, sen vaikutuksesta kulttuuriin ja yksilöön sekä teatterin työtavoista. Opiskelija vahvistaa omaa esiintymisvarmuuttaan ja monipuolistaa esiintymistaitojaan.

Draaman opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, tekstien tulkintaan, aktiiviseen osallistumiseen sekä tiedon kriittiseen käsittelyyn ja eettiseen pohdintaan. Opiskelu kehittää ajattelemisen ja oppimaan oppimisen taitoja, metakielellisiä taitoja ja luovuutta. Tavoitteena on tukea opiskelijan itsereflektion taitoja sekä oman ja muiden toiminnan eettisten ja kausaalisten merkitysten havaitsemista. Draamaa tuotetaan ja tulkitaan sekä itsenäisesti että vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Oppiaineessa hyödynnetään yhteistyötä teatterin sekä mahdollisten muiden taiteenalojen kanssa.



## Tavoitteet

Opiskelija rikastaa ja monipuolistaa itseilmaisun taitojaan ja harjaantuu fiktion kautta kohtaamaan tosielämän vuorovaikutuksen ja työn tilanteita ja vaatimuksia. Hän syventää ymmärrystään itsestään, omasta ajattelustaan ja persoonastaan sekä laajentaa näkökulmiaan suhteessa muihin. Aktiivisen osallistumisen kautta opiskelija harjaantuu hahmottamaan maailmaa muiden silmin. Samalla opiskelija tulee tietoiseksi itsestään ja oppii hyödyntämään itseilmaisunsa eri muotoja eri tilanteisiin sopivalla tavalla.

Draaman kautta opiskelija tutustuu teatteritaiteeseen sekä teatterityöskentelyyn ja monipuolistaa ymmärrystään teatterista osana kulttuuria.

## Osaamisen arviointi

Oppiaineen arviointi perustuu jatkuvalla toiminnan, sen syiden ja sen seurausten pohdinnalle sekä arvioinnille. Opiskelijaa ohjataan havainnoimaan omaa ja muiden toimintaa syvällisesti ja merkityksiä luovasti niin fiktiivisissä kuin todellisessa maailmassa. Opiskelijaa kannustetaan kehittämään omaa ilmaisuaan jatkuvasti monipuolisempaan ja varmempaan suuntaan. Arviointi perustuu opettajan ja opiskelijan vuorovaikutukselliselle pohdinnalle, opettajan havainnoinnille sekä opiskelijan itsereflektiolle.

## Laaja-alaiset osaamiset

### Vuorovaikutusosaaminen

Draamaa tuotetaan ja tulkitaan sekä itsenäisesti että vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Oppiaineessa harjoitellaan merkitysten tuottamista ja arvioimista yhteistyössä muiden kanssa.

### Monitieteinen ja luova osaaminen

Oppiaineessa kehitetään luovuutta monipuolisesti yksin sekä yhteistyössä muiden kanssa. Draama harjoittaa sekä opiskelijan ajattelun, ideoinnin että liikkeen kokonaisvaltaista luovuutta sekä hyödyntää poikkitieteellisyttä ja yhteistyötä mahdollisten muiden taiteenalojen kanssa.

## Opintojaksot

### Ilmaista iloa, draaman peruskurssi, 2 op (DRA1)

#### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on, että opiskelija kehittää äänenkäyttöään ja rentoutumistaitojaan, tutustuu teatteri-ilmaisun keinoihin ja vapauttaa ja monipuolistaa omaa ilmaisuaan niin että hän pystyy rohkeammin kohtaamaan eri tilanteet niin näyttämöllä kuin elämässäkin.

#### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa tutustutaan draamatyöskentelyn genreihin ja työtapoihin, harjoitellaan äänenkäyttöä ja kehollista ilmaisua sekä kehitetään improvisaation sekä toiminnan arvioinnin taitoja.

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Vuorovaikutusosaaminen**

Kurssilla tehdään laajasti erilaisia pari- ja ryhmäharjoituksia erityisesti improvisaatioteatteria hyödyntäen.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## **Teatteri-ilmaisun kurssi, 2 op (DRA2)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija harjaantuu pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen teatterityöskentelyyn. Hän kehittää draamallisia työtapojaan sekä yksin että osana ryhmää. Hän lukee ja tulkitsee draamatekstejä ja esittää niitä draamailmaisun keinoin.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa valmistetaan esitys teatteri-ilmaisun keinoin. Harjoitellaan yleisön kohtaamista, kokonaisuuden rakentamista ja omaa teatteri-ilmaisua: liikkeitä, eleitä, ilmeitä ja äänenkäyttöä. Opintojaksossa tehdyt ohjelmat esitetään yleisölle.

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opiskelija harjaantuu työskentelemään osana työryhmää.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## **Näytelmäkurssi, 2 op (DRA3)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija harjaantuu pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen taiteelliseen työskentelyyn. Hän kehittää draamallisia työtapojaan sekä yksin että osana poikkitaiteellista ryhmää. Hän lukee ja tulkitsee draamatekstejä ja esittää niitä draamailmaisun keinoin.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa valmistetaan draamallinen poikkitaiteellinen esitys yhdessä eri taiteenalojen kanssa. Harjoitellaan yleisön kohtaamista, kokonaisuuden rakentamista ja

omaa teatteri-ilmaisua: liikkeitä, eleitä, ilmeitä ja äänenkäyttöä. Opintojaksossa tehdyt ohjelmat esitetään yleisölle.

Paikallinen lisäys

#### **Laaja-alainen osaaminen**

##### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opiskelija harjaantuu työskentelemään osana työryhmää.

##### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## **7.24. Kansainvälisyystoiminta (KVT)**

### **Oppiaineen tehtävä**

Opintojaksojen tehtävä on edistää kansainvälisyyskasvatusta ja kulttuurien tuntemusta.

### **Tavoitteet**

Kansainvälisyystoiminnan tavoitteena on lisätä opiskelijoiden kielitaitoa ja muiden kulttuurien tuntemusta. Opiskelijat oppivat toimimaan vieraalla kielellä erilaisessa kulttuuriympäristössä. Samalla pyritään vahvistamaan opiskelijoiden itseluottamusta ja tarjoamaan mahdollisuuksia kehittää itseään.

### **Osaamisen arviointi**

Osaaminen arvioidaan suoritusmerkinnällä.

### **Laaja-alaiset osaamiset**

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Kansainvälisyystoiminta kehittää itsetuntemusta, joka on osa hyvinvointia. Opintomatkoille valmistautuessa tutustutaan matkustamiseen liittyviin terveystarkastuksiin.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Kansainvälinen yhteistyö perustuu vuorovaikutukseen. Toiminta on ryhmämuotoista, ja tavoitteena on tutustua myös vuorovaikutukseen liittyviin kulttuurieroihin.

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Kansainvälisyystoiminnassa toteutetaan ilmiöpohjaista oppimista erilaisissa projekteissa.

#### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Kansainvälisyystoiminnan puitteissa voidaan tutustua esimerkiksi eri maiden koulujärjestelmiin.

## Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Pohditaan matkustamisen eettisyyttä ja ympäristövaikutuksia.

## Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyystoiminta edistää kulttuurien tuntemusta ja antaa näkökulmia myös opiskelijan omaan kulttuuritaustaan.

## Opintojaksot

### Ystävyyskoulutoiminta 1, 1 op (KVT1)

#### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustuminen ystävyyskouluun, paikalliseen koulujärjestelmään ja ystävyyskoulun opiskelijoihin.
- Tutustuminen paikalliseen kulttuuriin ja arkielämään.

#### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintomatka ystävyyskouluun Saksassa, Unkarissa tai Ruotsissa.
- Opintomatkkaan valmistautuminen ja yhteydenpito kumppanikoulun opiskelijoihin ennen matkaa.

### Ystävyyskoulutoiminta 2, 1 op (KVT2)

#### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Suomalaisen kulttuurin ja koulujärjestelmän esittelemine.
- Tutustuminen ystävyyskoulun opiskelijoihin.

#### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Toimimine Kajaanin lukion ystävyyskoululta Saksasta, Unkarista tai Ruotsista tulevien opiskelijoiden majoittajana.
- Ystävyyskouluvieraiden ohjelman järjestämiseen osallistuminen.
- Yhteydenpito ystävyyskoulun opiskelijoiden kanssa ennen vieraiden saapumista.

### Kansainvälisyysprojekti, 2 op (KVT3)

#### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Maailmankansalaisuuteen kasvamine.
- Kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen kehittäminen.

#### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Erasmus+, Nordplus- tai muuhun hankkeeseen osallistuminen.
- Opintojakson tarkempi sisältö riippuu hankkeesta.

## 7.25. Opiskelijakunta- ja tutortoiminta (OPT)

### Oppiaineen tehtävä

Opiskelijakunta- ja tutortoiminnan tehtävänä on lisätä opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksia oppilaitoksessa ja edistää opiskelijoiden viihtyvyyttä koulussa. Kaikki lukion opiskelijat kuuluvat opiskelijakuntaan, joka valitsee keskuudestaan hallituksen.

### Tavoitteet

Opiskelijakunta- ja tutortoiminnan tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia vaikuttaa yhteiskunnassa ja edistää omaa sekä koko yhteisön hyvinvointia.

### Osaamisen arviointi

Osaaminen arvioidaan suoritusmerkinnällä.

### Laaja-alaiset osaamiset

#### Hyvinvointiosaaminen

Varsinkin tutortoiminnassa opiskelija saa valmiuksia ja mahdollisuuksia edistää omaa ja koko yhteisön hyvinvointia.

#### Yhteiskunnallinen osaaminen

Oppilaskuntatoiminnassa opiskelija saa valmiuksia vaikuttaa omiin asioihin kouluyhteisössä.

### Opintojaksot

## Opiskelijakuntatoiminta, 2 op (OPT1)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- toimia opiskelijoiden edustajana ja osallistua opiskelijoita koskevaan päätöksentekoon lukion arjessa
- kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä
- edistää lukio-opiskelijoiden opiskeluissa jaksamista ja hyvinvointia
- saada kokemusta järjestötoiminnasta, kokouskäytännöistä ja yhteiskunnallisesta sekä paikallisesta vaikuttamisesta

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Osallistua opiskelijakunnan hallituksen kokouksiin.
- Osallistua lukion ja yhteistyötahojen välisiin tapaamisiin.
- Olla mukana järjestämässä teema- ja juhlapäiviä.

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija saa kokemusta yhteiskunnallisesta ja paikallisesta vaikuttamisesta.

### Opintojakson vapaa kuvaus

Kajaanin lukion opiskelijakuntatoiminta on opiskelijoista lähtevää ja kaikkien lukio-opiskelijoiden yhteisiä asioita edistävää toimintaa. Opiskelijakunnan hallitus toteuttaa tätä toimintaa esimerkiksi osallistamalla lukiossa tehtäviin päätöksiin ja järjestämällä tapahtumia sekä teemapäiviä. Opiskelijakunta valitsee keskuudestaan hallituksen, joka organisoii opiskelijakunnan toimintaa.

## Tutortoiminta, 2 op (OPT2)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Koulun yhteisöllisyyden ja ryhmähengen lisääminen.
- Aloittavien opiskelijoiden tukeminen ja opastaminen koulun käytänteisiin.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Osallistuminen uusien opiskelijoiden lukuvuoden aloitukseen.
- Koulun käytänteiden ja koulurakennuksen esittely.
- Yläkoululaisten tutustumispäiviin osallistuminen.
- Uusien opiskelijoiden ryhmäyttäminen yhdessä koulun henkilöstön kanssa.
- Koulun tapahtumien ideointi ja järjestäminen.

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Hyvinvointiosaaminen

Tutortoiminnassa opiskelija saa valmiuksia ja mahdollisuuksia edistää omaa ja koko yhteisön hyvinvointia.

### Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, jonka saa tutorpäiväkirjan merkintöjen perusteella.

### Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelijatutoroinnilla tarkoitetaan sitä, että vanhempi opiskelija auttaa nuorempaansa opiskelun alkuun liittyvissä asioissa: tutustuttaa koulurakennukseen ja lukio-opiskelun tuomiin uusiin käytänteisiin, helpottaa ryhmähengen luomisessa sekä motivoi ja tukee aloittavaa opiskelijaa hänen opinnoissaan.

Opiskelijatutor toimii koulunsa esittelijänä erilaisissa vanhempainilloissa ja peruskoulun oppilaille suunnatuissa tiedotustilaisuuksissa. Opiskelijatutor valmistelee myös opinto-ohjaajien apuna tiedotusmateriaalia näitä tilaisuuksia varten.

Opiskelijatutoriksi hakeudutaan ensimmäisen opiskeluvuoden lopulla.

Opiskelijatutoreille järjestetään osana tutortoiminnan kurssia koulutusta, jossa selvitetään tutoroinnin tavoitteita, tehtäviä ja vastuukysymyksiä.

## 7.26. Teknologia (TEK)

### Oppiaineen tehtävä

Teknologia luo perustan nyky-yhteiskunnan toiminnalle. Teknologisten sovellusten ymmärtäminen luo pohjan kansalaistaidoille kuten elinikäiselle oppimiselle sekä sovellusten, sosiaalisten verkostojen ja verkkopalveluiden käyttöön vastuullisena kansalaisena.

Lukio-opiskelija käyttää erilaisia oppimisympäristöjä ja ohjelmia opiskelussa apuna. Kokeet tehdään pääsääntöisesti sähköisesti. Omien tietojen esittäminen sähköisessä muodossa vaatii ohjelmistojen hyödyntämistä sopivalla tavalla. Opiskelussa erilaisia teknologisia ratkaisuja on integroitu eri oppiaineiden sisälle.

Sovellusten ja laitteiden käytön suunnittelu ja toteutus opettaa algoritmista ongelmanratkaisua käytännössä. Ongelmien analyyttinen pilkkominen osaongelmiin ja ratkaisualgoritmeihin antaa valmiuksia suurempienkin ongelmien selättämiseen. Suunnittelussa ja toteutuksessa on tilaa opiskelijan omalle luovuudelle. Erilaisten ratkaisumallien esittäminen ja vertaileminen vahvistaa opiskelijan kykyä perustella omaa ajatusmallia. Suunnittelussa otetaan kantaa myös algoritmien eettisiin kysymyksiin.

Teknologian opiskelu vahvistaa opiskelijan identiteettiä pystyvyydestä käyttää teknologisia ratkaisuja avuksi jokapäiväisessä elämässä ja opiskelussa.

### Tavoitteet

Teknologian opiskelun tavoitteet voidaan jakaa kahteen osaan:

- taidot, kuten erilaisten sovellusten käyttötaito
- tiedot, kuinka laitteet ja sovellukset toimivat.

### Osaamisen arviointi

Arvioinnilla pyritään vahvistamaan opiskelijan minäkuvaa ongelmanratkaisijana ja tietokoneen käyttäjänä. Formatiivista arviointia opiskelija saa esimerkiksi harjoitustehtävistä ja -testeistä.

Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojakson kokonaisuutta.

### Laaja-alaiset osaamiset

#### Hyvinvointiosaaminen

Tutustutaan terveydenhuollon teknologisten sovelluksien ja mittauslaitteiden rooliin hyvinvointiosaamisen tukena. Lisäksi ergonomian huomioiminen näyttöpöytätyössä auttaa opiskelijoiden hyvinvoinnissa.

#### Vuorovaikutusosaaminen

Kirjallisen viestinnän taidot ovat osa sujuvaa vuorovaikutusta. Ohjelmoinnin opiskelussa harjoitellaan ohjelmakoodin kommentointia. Kymmensormijärjestelmän avulla omien ajatusten kirjoittaminen on vaivatonta.

## Monitieteinen ja luova osaaminen

Teknologisten sovellusten suunnittelussa ja rakentamisessa nivoutuu usean tieteenalan tietoja yhteen. Ohjelmoinnissa annetaan tilaa luovuudelle, eikä hyväksytä vain yhtä ratkaisua.

## Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen sisältää verkkopalveluiden käytön hallintaa. Kursseilla käytetään erilaisia oppimisympäristöjä, joiden avulla opiskelijat tutustuvat erilaisten järjestelmien käyttöön.

## Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija käsittää automaattisten järjestelmien suunnittelussa vastuullisuuden niin luonnon kuin eettisyyden näkökulmasta.

## Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Globaali ja kulttuuriosaaminen tulee ottaa huomioon sovellusten algoritmien ja käyttöliittymien suunnittelussa eri kieli- ja kulttuurialueille.

## Opintojaksot

### Lukiolaisen sähköiset työkalut, 1 op (TEK1)

#### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija saa valmiudet toimia lukion sähköisissä ympäristöissä.
- Opiskelija osaa käyttää tietokonetta ja siihen asennettuja ohjelmia opiskelussa.
- Opiskelija ymmärtää vastuunsa verkossa toimimisessa.

#### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Wilma-sovelluksen käyttäminen opintojen suoritusten seuraamisessa ja tiedonvälityksessä
- pilvipalvelun hyödyntäminen opiskelussa
- koulussa käytettäviin oppimisympäristöihin tutustuminen
- digikansalaisen taidot

Paikallinen lisäys

#### Laaja-alainen osaaminen

##### Yhteiskunnallinen osaaminen

Verkkopalveluiden käyttäminen on tärkeä kansalaistaito. Tutustumalla koulun sähköisiin palveluihin opiskelija saa valmiudet toimia tietoyhteiskunnassa täysivaltaisena jäsenenä.

##### Vuorovaikutusosaaminen

Asiallinen viestintä sähköisillä alustoilla auttaa saamaan viestinsä kuulluksi. Kurssilla opiskellaan kuinka kirjoitetaan asiallinen viesti.



## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan aktiivisen osallistumisen ja tehtävien perusteella. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

## Ohjelmoinnin perusteet, 2 op (TEK2)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan ohjelmoinnin peruseriaatteisiin kuten ehto- ja toistolausekkeisiin.
- Opiskelija osaa suunnitella ohjelman toiminnan esimerkiksi vuokaavion avulla.
- Opiskelija oppii tietokoneohjelman toimintaperiaatteen ja rajoitukset.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- ohjelmien looginen rakenne ja toiminta
- muuttujat, ehto- ja toistorakenteet

Paikallinen lisäys

### Laaja-alainen osaaminen

#### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelijalle kehittyy näkemys algoritmien ja ohjelmistojen roolista teknologisissa ratkaisuisissa nyt ja tulevaisuudessa.

#### Vuorovaikutusosaaminen

Algoritmeja kehitetään yhdessä toisten kanssa käyttäen erilaisia tapoja kuvata ohjelman toimintaa. Koodin kommentointi auttaa sanallistamaan ongelmanratkaisua kyseisessä ohjelmassa.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan oma aloitteellisuus ja ohjelmoinnin perusrakenteiden hyödyntäminen ohjelmakoodissa.

## Robottiikka, 2 op (TEK3)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu teknologian kehittymiseen ennen ja tulevaisuudessa.
- Opiskelija oppii rakentamaan yksinkertaisia laitteita, joissa käytetään erilaisia antureita ja output-komponentteja.
- Opiskelija oppii käsittelemään antureiden dataa ohjelmointikielen avulla.

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- teknologian rooli yhteiskunnan kehittämisessä
- yksinkertaisten laitteiden rakentaminen mikrokontrollerin ja siihen kytkettävien komponenttien avulla
- mikrokontrollerin ohjelmointi

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Monitieteinen ja luova osaaminen**

Sovellusten suunnittelussa käytetään usean tieteenalan tietoja ja asiantuntijoita yhdessä. Parhaimmillaan rakennettavan laitteen suunnittelussa tarvitaan ryhmä eri alojen asiantuntijoita.

#### **Hyvinvointiosaaminen**

Terveydenhoito perustuu suurelta osin ihmisen mittaamiseen. Tutustutaan terveydenhuollon teknologisiin sovelluksiin ja mittauslaitteisiin sekä anturitekologiaan niiden takana.

#### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Sulautettujen ohjelmistojen suunnittelussa on suuri vastuu. Ohjelmistoja käytetään yhteiskunnassa lähes kaikkialla, esimerkiksi terveydenhuollossa ja liikenteessä. Opiskelija hahmottaa automaattisten järjestelmien suunnitteluun liittyvän vastuun niin luonnon kuin eettisyydenkin näkökulmasta.

#### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan oma-aloitteisuus teknologisten ratkaisujen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

## **Kymmensormijärjestelmä, 1 op (TEK4)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Tietokoneella kirjoittaminen kymmensormijärjestelmällä tulee tutuksi.
- Kirjoittaminen tietokoneen näppäimistöllä sujuvoituu.

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- kymmensormijärjestelmä
- ergonomia

Paikallinen lisäys

### **Laaja-alainen osaaminen**

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Sähköinen kommunikointi on verkossa toimimisen perusta. Kurssin aikana tietokoneella kirjoittaminen tulee tutuksi ja vaivattomaksi tavaksi ilmaista asiansa.

## Hyvinvointiosaaminen

Väärä kirjoitustekniikka ja kirjoitusasento voi aiheuttaa vammoja. Hyvä ergonomia ja kymmensormijärjestelmän käyttö vähentää riskiä kipeytyä.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä. Formatiivista arviointia opiskelija saa harjoituksista. Opintojakson suoritus perustuu tehtävien suorittamiseen.

## 7.27. Yrittäjyys ja työelämä (YRT)

### Oppiaineen tehtävä

Yrittäjyys- ja työelämäkokonaisuuden keskeisimpänä tavoitteena on lisätä opiskelijan tietoa yrittäjyydestä ja madaltamalla kynnystä omaan yrittäjyyteen mahdollisena tulevaisuuden uravaihtoehtona. Lisäksi pyritään lisäämään opiskelijoiden työelämävalmiuksia, tietoja ja taitoja toimia vuorovaikutteisesti työelämässä.

### Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija tutustuu alueen elinkeinoelämään erilaisissa tilanteissa työntekijänä ja/tai yrittäjänä tai yrittäjyyteen perehtyvänä opiskelijana. Tavoitteena on, että opiskelija saa monipuolisesti tietoa erilaisista mahdollisuuksista työskennellä ja yrittää omassa kotimaakunnassaan.

### Osaamisen arviointi

Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan aktiivisuus ja motivaatio kehittää itseään kohti työelämää tulevaisuuden työntekijänä tai yrittäjänä

### Opintojaksot

## Tutustu yrittäjyyteen, 2 op (YRT1)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tavoitteena on tutustuttaa opiskelija yrittäjyyteen ja lisätä opiskelijan paikallista elinkeinoelämän tuntemusta pyrkimällä luomaan kontakteja alueen toimijoihin ja yrittäjiin

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla opiskelija tutustuu yrittäjyyteen ja kehittää erilaisia tulevaisuuden yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia yrittäjämäisiä valmiuksia ja vuorovaikutustaitoja

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Yhteiskunnallinen osaaminen**

Opintojaksolla tutustutaan yrittäjyyteen keskeisenä osana yhteiskuntaa ja taloudellista toimeliaisuutta ja hyvinvointia

### **Eettisyys ja ympäristöosaaminen**

Opintojaksolla perehdytään yrittäjyyteen osana vastuullista ja kestävää toimintaa osana globaalia yhteiskuntaa.

### **Opintojakson arviointi**

Paikallinen lisäys

Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan motivoituneisuus, aktiivisuus ja yrittäjämäinen vastuullisuus yhdessä sovittujen tehtävien hoitamisessa. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytty/hylätty).

### **Opintojakson vapaa kuvaus**

Opintojaksolla tutustutaan joko ryhmässä tai omatoimisesti opettajan antamien ohjeiden mukaisesti eri yritysmuotoihin, yrityksen perustamiseen liittyviin toimiin, tehdään tutustumiskäyntejä ja luodaan kontakteja alueen elinkeinoelämään sekä pohditaan omia vahvuuksia ja kehittämiskohteita yrittäjinä ideoimalla omia yritysideoita ja testauttamalla niitä.

## **Tutustu työelämään, 2 op (YRT2)**

### **Tavoitteet**

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu työelämään käytännössä ja harjoittelee samalla työhakuprosessia, vuorovaikutus- ja työelämätaitojaan ja arvioi omaa suoritustaan kirjallisesti opettajan antamien ohjeiden mukaisesti

### **Keskeiset sisällöt**

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla opiskelija harjoittelee käytännössä työelämässä toimimista hankkimalla kesä- tai opintojen ohessa tapahtuvan ilta/viikonlopputyöpaikan itse tai yhteistyössä opettajan kanssa. Opiskelija laatii vähintään 10 päivää kestäneestä työstään kirjallisen raportin opettajalle.

Paikallinen lisäys

## **Laaja-alainen osaaminen**

### **Vuorovaikutusosaaminen**

Opintojaksolla opiskelija toimii opintojensa ohessa työelämässä vuorovaikutteisesti ja tavoitteellisesti yhteistyössä työnantajan ja muun henkilöstön kanssa lisäten omia ryhmätyö- ja verkostoitumistaitojaan tulevaisuuden työelämää varten.

## Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla opiskelija perehtyy yhteen tai useampaan tieteenalaan käytännössä työelämässä toimimisen kautta reflektoiden omaa toimintaansa ja sopivuuttaan työskentelemällään alalla

## Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija kokee tulleensa hyväksytyksi työpaikallaan erilaisten ihmisten keskuudessa lisäten opiskelijan hyvinvointia, rohkeutta ja itsetuntoa.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan laatima kirjallinen raportti työstään sekä edellytetään vähintään 10 vuorokauden kokemusta työelämästä. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytty/hylätty).

## Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelija laatii kirjallisen raportin vähintään 10 vuorokauden pituisesta työelämäkokemuksestaan opettajan antamien ohjeiden mukaisesti.

## Lukiolainen yrittäjänä, 2 op (YRT3)

### Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on tutustuttaa opiskelijaa yrittäjyyden kautta muihin alueen toimijoihin luomalla pohjaa tulevaisuuden verkostoitumiselle

### Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla opiskelija perustaa opettajan ohjeiden mukaisesti yrityksen esimerkiksi NYT-ohjelman kautta tai toimii muutoin yrittäjämäisesti osallistumalla esimerkiksi sovittuun projektiin tai muulla vaihtoehtoisella opettajan kanssa sovitulla tavalla.

Paikallinen lisäys

## Laaja-alainen osaaminen

### Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakso harjaannuttaa opiskelijaa huomioimaan eri kulttuuritaustaiset asiakaspalvelutilanteissa ja esimerkiksi markkinointia suunnitellessaan.

### Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakso edistää opiskelijan yhteiskunnallisia valmiuksia yrittäjyyden keskeisen yhteiskunnallisen merkityksen oivaltamisen näkökulmasta.

## Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan sitoutuneisuus yrittäjyyteen tai vastaavaan projektiin, motivaatio ja oma-aloitteisuus. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä (hyväksytyt/hylätty).

## 8. Liitteet

### 8.1. Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta

*Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018*

### 8.2. Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko

*Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.*

**KEHITTYVÄN KIELITÄIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO**

Taito-taso	Taito toimia vuorovaikutuksessa			Taito tulkita tekstejä	Taito tuottaa tekstejä
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Viestintästrategioiden käyttö	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Tekstien tulkintataidot	Tekstien tuottamistaidot
<b>A1.1</b>	Opiskelija selviytyy satunnaisesti viestintäkumppanin tukemana muutamasta, kaikkein yleisimmin toistuvasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta.	Opiskelija tarvitsee paljon keinoja (esim. eleet, piirtäminen, sanastot, netti). Opiskelija osaa joskus sanoilla tai päätellä yksittäisten sanojen merkityksiä asiayhteyden, yleistiedon tai muun kielitaitonsa perusteella. Opiskelija osaa ilmaista, onko ymmärtänyt.	Opiskelija osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia (tervehtiminen, hyvästely, kiittäminen) joissakin kaikkein rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija ymmärtää vähäisen määrän yksittäisiä puhuttuja ja kirjoitettuja sanoja ja ilmauksia. Opiskelija tuntee kirjainjärjestelmän tai hyvin määrän kirjoitusmerkkejä.	Opiskelija osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoitettuja sanoja ja opetettuja vakioilmaisuja. Opiskelija ääntää joitakin harjoitettuja ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.
<b>A1.2</b>	Opiskelija selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppanin tukemana muutamasta, kaikkein yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista.	Opiskelija tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Opiskelija tarvitsee paljon keinoja. Opiskelija osaa pyytää toistamista tai hidastamista.	Opiskelija osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija ymmärtää harjoitettua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Opiskelija tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	Opiskelija pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Opiskelija ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi ja hallitsee hyvin suppean



					perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.
<b>A1.3</b>	Opiskelija selviytyy monista rutiinomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppanin	Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee edelleen usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiinomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisia sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä ja ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.
<b>A2.1</b>	Opiskelija pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa sekä toisinaan ylläpitämään viestintätilannetta	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään turvautuen harvemmin ei-kiellellisiin ilmaisuihin. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä melko usein ja osaa jonkin verran soveltaa viestintäkumppanin ilmaisia	Opiskelija selviytyy lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää yleisimpiä kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja esittää kohteliaasti esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä sekä vastata sellaisiin.	Opiskelija ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisia sekä selkeää puhetta sisältäviä tekstejä. Opiskelija ymmärtää lyhyiden, yksinkertaisten itseään kiinnostavien viestien ydinsisällön ja tekstin pääajatuksen tuttua	Opiskelija pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Opiskelija osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita.
<b>Toimiva alkeiskielitaito</b>					
<b>Peruskielitaidon alkuvaihe</b>					

		omassa viestinnässään		sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä. Opiskelija pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn asiayhteyden tukemana.	Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
<b>A2.2</b>	Opiskelija selviää kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista ja pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteissa	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään käyttäen tarvittaessa vakiosanontoja pyytäessään tarkennusta avainsanoista. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin. Opiskelija käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki).	Opiskelija osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Opiskelija pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja	Opiskelija pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta. Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä	Opiskelija osaa kuvata luettelomaisesti (ikäkautelleen tyypillisiä) jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita käyttäen tavallista sanastoa ja joitakin idiomaattisia ilmauksia sekä perustason rakenteita ja joskus hiukan vaativampiakin. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
<b>Kehittyvä peruskielitaito</b>					
<b>B1.1</b>	Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan mielipiteitään melko vaivattomasti jokapäiväisissä viestintätilanteissa	Opiskelija pystyy jossain määrin olemaan aloitteellinen viestinnän eri vaiheissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppanin ymmärtänyt viestin. Opiskelija osaa kiertää tai korvata	Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussääntönsä. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutukseen huomioon joitakin tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.	Opiskelija ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia selkeästä ja lähes normaalitempoisesta yksikielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen	Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja myös hiukan yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää melko
<b>Toimiva peruskielitaito</b>					

		tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen. Opiskelija pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ilmauksien merkityksistä.		kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatukset, avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta	laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
<b>B1.2</b>	Opiskelija pystyy osallistumaan viestintään melko vaivattomasti myös joissakin vaativammissa viestintätilanteissa kuten viestittäessä ajankohtaisesta tapahtumasta.	Opiskelija pystyy olemaan aloitteellinen tuttua aihetta käsittelevässä vuorovaikutustilanteessa käyttäen sopivaa ilmausta. Opiskelija pystyy korjaamaan väärinymmärryksiä melko luontevasti ja neuvottelemaan myös melko mutkikkaiden asioiden merkityksestä.	Opiskelija osaa käyttää erilaisiin tarkoituksiin kieltä, joka ei ole liian antaessa eikä liian muodollista. Opiskelija tuntee tärkeimmät kohteliaisuussääntöimii niiden mukaisesti. Opiskelija pystyy ottamaan huomioon tärkeitä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.	Opiskelija ymmärtää selväpiirteistä asiatietao sisältävää puhetta tutuista tai melko yleisistä aiheista ja selviää myös jonkin verran päätelyä vaativista teksteistä. Opiskelija ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta tai epämuodollisesta keskustelusta.	Opiskelija osaa kertoa tavallisista, konkreettisista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen. Opiskelija ilmaisee itseään suhteellisen vaivattomasti ja pystyy kirjoittamaan henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä ja ilmaisemaan ajatuksiaan myös joistakin kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja sekä monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita. Opiskelija hallitsee ääntämisen perussäännöt muissakin kuin
<b>Sujuva peruskielitaito</b>					

					harjoitelluissa ilmauksissa.
<b>B2.1</b>	Opiskelija pystyy viestimään sujuvasti myös joissakin itselleen uusissa viestintätilanteissa, joissa käytetään joskus käsitteellistä, mutta kuitenkin selkeää kieltä.	Opiskelija pystyy tuomaan oman kantansa esille ja toisinaan käyttämään vakiofraaseja, kuten ”Tuo erilaisten kysymys” voittaakseen itselleen aikaa. Opiskelija pystyy neuvottelemaan myös mutkikkaiden asioiden ja käsitteiden merkityksestä. Opiskelija pystyy tarkkailemaan omaa ymmärtämistään ja viestintäänsä sekä korjaamaan kieltään.	Opiskelija pyrkii ilmaisemaan ajatuksiaan asianmukaisesti ja viestintäkumpunkunnioittaen huomioon erilaisten tilanteiden asettamat vaatimukset.	Opiskelija ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksista puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia sekä ilmaisemaan kuulemastaan pääkohdat. Opiskelija ymmärtää suuren osan ympärillään käydystä keskustelusta. Opiskelija ymmärtää monenlaisia kirjoitettuja tekstejä, jotka voivat käsitellä myös abstrakteja aiheita ja joissa on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä.	Opiskelija osaa ilmaista kohtuullisen selkeästi ja täsmällisesti itseään monista kokemukspiiriinsä liittyvistä asioista käyttäen monipuolisia rakenteita ja laajahkoa sanastoa, johon sisältyy myös idiomaattisia ja käsitteellisiä ilmauksia. Opiskelija pystyy osallistumaan myös melko muodollisiin keskusteluihin ja hallitsee kohtalaisen laajan sanaston ja vaativiakin lauserakenteita. Ääntäminen on selkeää, sanojen pääpaino oikealla tavulla ja puhe sisältää joitakin kohdekielelle tyypillisiä intonaatiomalleja.
<b>B2.2</b>	Opiskelija pystyy käyttämään kieltä monenlaisissa myös itselleen uusissa viestintätilanteissa, joissa tarvitaan	Opiskelija pyrkii antamaan palautetta, esittämään täydentäviä näkökohtia tai ehdotuksia. Opiskelija pystyy	Opiskelija pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan luontevasti, selkeästi ja kohteliaasti sekä muodollisessa että	Opiskelija ymmärtää elävää tai tallennettua selkeästi ja jäsennettyä yleiskielistä puhetta kaikenlaisissa tilanteissa ja	Opiskelija osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti. Hän hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista

	monipuolista kieltä.	edistämään viestinnän sujumista sekä tarvittaessa käyttämään kiertoilmaisuja ja pystyy neuvottelemaan myös mutkikkaiden asioiden ja käsitteiden merkityksestä. Opiskelija osaa käyttää ymmärtämistä tukevia strategioita, kuten pääkohtien poimimista ja esimerkiksi tekemään muistiinpanoja kuulemastaan.	epämuodollisessa tilanteessa ja valitsemaan kielenkäyttötapoja tilanteiden ja niihin osallistuvien henkilöiden mukaan.	ymmärtää jonkin verran myös vieraita kielimuotoja. Opiskelija pystyy lukemaan eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä ja tiivistämään niiden pääkohdat. Hän pystyy tunnistamaan asenteita ja arvioimaan kriittisesti kuulemaansa ja/tai lukemaansa.	konkreetteja ja käsitteellisiä sekä tuttuja ja tuntemattomia aiheita. Opiskelija osaa viestiä spontaanisti ja kirjoittaa selkeän ja jäsenyneen tekstin. Ääntäminen on hyvin selkeää, sanojen pääpaino on oikealla ja tavulla ja puhe sisältää joitakin kohdekielelle tyypillisiä intonaatiomalleja.
<b>C1.1</b>	Opiskelija pystyy vuorovaikutukseen monipuolisesti, sujuvasti ja täsmällisesti kaikenlaisissa viestintätilanteissa.	Opiskelija ottaa ilmeisesti vastuuta viestinnän etenemisestä. Opiskelija osaa muotoilla uudelleen, mitä haluaa ilmaista sekä pystyy perääntymään, kun kohtaa vaikeuksia, ja käyttää taitavasti kieleen tai kontekstiin liittyviä vihjeitä tehdessään johtopäätöksiä tai ennakkoidessaan tulevaa.	Opiskelija pystyy käyttämään kieltä joustavasti ja tehokkaasti sosiaalisiin tarkoituksiin sekä ilmaisemaan tunteita, epäsuoria viittauksia, esim. ironiaa ja leikkimielisyyttä.	Opiskelija ymmärtää yksityiskohtaisesti myös pitempiä esityksiä tutuista ja yleisistä aiheista, vaikka puhe ei olisikaan selkeästi jäsenneiltyä ja sisältäisi idiomaattisia ilmauksia tai rekisterin vaihdoksia. Opiskelija ymmärtää yksityiskohtaisesti monipolvisia käsitteellisiä kirjoitettuja tekstejä ja pystyy yhdistämään tietoa monimutkaisista teksteistä.	Opiskelija osaa ilmaista itseään sujuvasti, täsmällisesti ja jäsenyneesti monenlaisista aiheista tai pitämään pitkähköä, valmistellun esityksen. Opiskelija pystyy kirjoittamaan hyvin jäsenyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista varmalla, persoonallisella tyyllillä. Opiskelijan kielellinen ilmaisuväarsasto on hyvin laaja. Ääntäminen on luontevaa ja vaivatonta.

					kuunnella. Puherytmi ja intonaatio ovat kohdekielelle tyypilliset.
--	--	--	--	--	--

### 8.3. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

7.11. OPH-2264-2019

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää lukiokoulutusta täydentävää saamen kielen opetusta (opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista 1777/2009).

Tämä ohje korvaa Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2015 (Opetushallituksen määräys 60/011/2015) liitteenä 3 olevan ohjeen.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.8.2021 lukien.

	Pääjohtaja	Olli-Pekka Heinonen
	Opetusneuvos	Petri Lehikoinen

#### 8.3.1. Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Opetushallituksen ohje nro 2264-2019.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamen kielen opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan aktiivista monikielisyyttä sekä kiinnostusta kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Saamen kielen opetus tukee opiskelijan osallisuutta sekä oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiivisena ja tasapainoisena jäsenenä ja globaalina toimijana. Saamen kielen opetuksessa tehdään yhteistyötä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa.

Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kieliyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa myös rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Opiskelussa otetaan huomioon opiskelijoiden lähtökohdat ja kielitaito. Opiskelussa hyödynnetään vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten kirjastoja, teattereita ja museoita sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omaa kieliyhteisöään, omia

kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä koulu yhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijoille riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä.

Tavoitteet ja sisällöt on määritelty koko lukiokoulutuksen ajan kaksi opetustuntia viikossa annettavaa saamen kielen opetusta varten. Koulutuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman, jolloin opetuksen tavoitteet määritellään ja sisällöt valitaan huomioiden saamen kielen erityispiirteet. Saamen kielen opetussuunnitelmat voidaan laatia myös koulutuksen järjestäjien yhteistyönä.

### **Opetuksen tehtävä**

Saamen kielen opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, aktiiviseen tiedonhankintaan, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tekstien tulkintaan ja eettiseen pohdintaan. Opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää opiskelijan kielitietoisuutta. Opiskelijan arvostus saamen kieltä kohtaan syvenee, ja hän motivoituu kehittämään edelleen saamen kielen taitoaan.

Opetuksessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja kulttuurintutkimuksen ilmiöt. Opiskelijan saamen kielen tuntemus ja monipuolinen käyttö laajenevat, ja hän oppii tuntemaan kielialueensa juuria ja kehittää taitoaan vertailla kielen eri piirteitä muiden osaamiensa kielten kanssa. Opiskelija laajentaa sana- ja käsitevarantoaan ja kehittää monilukutaitoaan. Hän kehittää taitoaan hyödyntää saamenkielisiä tekstejä ja tuottaa tekstejä eri tarkoituksiin. Opiskelijan tuntemus oman kulttuurialueensa kirjallisuudesta, kertomaperinteestä, visuaalisesta kulttuurista, musiikista ja draamasta syvenee.

### **Opetuksen tavoitteet**

Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittämiseen. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

#### *Vuorovaikutusosaaminen*

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan
- osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.

#### *Tekstien tulkitseminen*

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä
- kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissä
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoituseriä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.

#### *Tekstien tuottaminen*

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja
- hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstien tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa
- vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille
- syventää tietoa saamen kielen rakenteista, sanavarannosta, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista
- tutustuu saamen kielten kokonaisuuteen ja ymmärtää oman asemansa saamen kielen säilyttäjänä.

## Arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisensa kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltyjä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, kuten kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan niistä yksi arvosana.

## Opinnot

### SÄI1 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija



- osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia saamenkielisiä tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja
- rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet
- osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.

#### Keskeiset sisällöt

- keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät
- tekstien kohderyhmät, tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi
- erilaisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi
- tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus
- kielen- ja tekstinhuoltoa

### **SÄI2 Kieli- ja tekstitietoisuus (1 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan
- syventää ymmärrystään kielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- ymmärtää saamen kielten kokonaisuuden maailman kielten joukossa sekä kulttuurikontaktien vaikutuksen.

#### Keskeiset sisällöt

- saamen kieli ja identiteetti, kielen vaihtelu, kielten vertailu, kielten asema, kielten elinvoimaisuus ja uhanalaisuus
- kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet
- monilukutaidon käsite, tekstilajin käsite, laaja tekstikäsitys

### **SÄI3 Vuorovaikutus 1 (1 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää viestintärohkeuttaan ja syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä
- syventää ryhmäviestintätaitojaan ja oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä
- oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.

#### Keskeiset sisällöt

- oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen
- vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä
- kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu

### **SÄI4 Kirjallisuus 1 (2 op)**

## Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan
- tuntee saamenkielisen kauno- ja tietokirjallisuuden sekä elokuvan lajeja ja ilmaisukeinoja
- monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita saamelaisten tuottamaa tai saamelaisista kertovaa kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen
- oppii tuntemaan saamelaisten historiaa sekä aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.

## Keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen
- kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä
- kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa, myyttiset kertomukset, joiku ja lauluperinne
- monimuotoisten tekstien kerronta, esimerkiksi teatteriesityksen, elokuvan ja musiikin kerronta

## SÄI5 Tekstien tulkinta 1 (2 op)

### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- oppii tulkitsemaan monimuotoisia saamenkielisiä tekstejä ja analysoimaan niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta, myös saamelaisuuden näkökulmasta
- ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana
- osaa perustella monipuolisesti näkemyksiään, ymmärtää toisen esittämiä perusteluja ja osaa arvioida niitä sekä osaa suhtautua rakentavasti eriäviin näkemyksiin.

## Keskeiset sisällöt

- sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka
- vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, vähemmistöjen ja vähemmistökielien näkyvyys mediassa
- lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet
- puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista

## SÄI6 Kirjoittaminen 1 (1 op)

### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu kirjoittajana ja syventää saamenkielisen kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan
- osaa käyttää muita saamenkielisiä tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta
- syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin.

## Keskeiset sisällöt

- kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaaminen sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuolto
- tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia

### **SÄI7 Vuorovaikutus 2 (1 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä
- kehittää esiintymistaitojaan sekä kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä
- syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.

#### Keskeiset sisällöt

- esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu
- saamenkielisen vuorovaikutuksen erityispiirteet
- puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot
- vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa
- puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi

### **SÄI8 Kirjallisuus 2 (2 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää saamenkielisen kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa
- ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa
- osaa analysoida kotimaista ja ulkomaista saamelaisien tuottamaa tai saamelaisista kertovaa kirjallisuutta ja muuta taidetta osana kulttuurikontekstia.

#### Keskeiset sisällöt

- saamenkielisen kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti
- tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta
- saamenkielinen, saamelaisien tuottama ja saamelaisista kertova kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä

#### Todistukset

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opetettava kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista.

## 8.4. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

7.11. OPH-2265-2019

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää lukiokoulutusta täydentävää romanikielen opetusta (opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista 1777/2009).

Tämä ohje korvaa Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2015 (Opetushallituksen määräys 60/011/2015) liitteenä 4 olevan ohjeen.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.8.2021 lukien.

	Pääjohtaja	Olli-Pekka Heinonen
	Opetusneuvos	Petri Lehikoinen

### 8.4.1. Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Opetushallituksen ohje nro 2265-2019.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Romanikielen opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan aktiivista monikielisyyttä sekä kiinnostusta kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Romanikielen opetus tukee opiskelijan osallisuutta sekä oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiivisena ja tasapainoisena jäsenenä ja globaalina toimijana. Romanikielen opetuksessa tehdään yhteistyötä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa.

Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kielyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa myös rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Opiskelussa otetaan huomioon opiskelijoiden lähtökohdat ja kielitaito. Opiskelussa hyödynnetään vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten kirjastoja, teattereita ja museoita sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omaa kielyhteisöään, omia kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä koulu yhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijoille riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä.

Tavoitteet ja sisällöt on määritelty koko lukiokoulutuksen ajan kaksi opetustuntia viikossa annettavaa romanikielen opetusta varten. Koulutuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman, jolloin opetuksen tavoitteet määritellään ja sisällöt valitaan huomioiden

romanikielen erityispiirteet. Romanikielen opetussuunnitelmat voidaan laatia myös koulutuksen järjestäjien yhteistyönä.

### **Opetuksen tehtävä**

Romanikielen opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaiseeseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, aktiiviseen tiedonhankintaan, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tekstien tulkintaan ja eettiseen pohdintaan. Opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää opiskelijan kielitietoisuutta. Opiskelijan arvostus romanikieltä kohtaan syvenee, ja hän motivoituu kehittämään edelleen romanikielen taitoaan.

Opetuksessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja kulttuurintutkimuksen ilmiöt. Opiskelijan romanikielen tuntemus ja monipuolinen käyttö laajenevat, ja hän oppii tuntemaan kielialueensa juuria ja kehittää taitoaan vertailla kielen eri piirteitä muiden osaamiensa kielten kanssa. Opiskelija laajentaa sana- ja käsitevarantoaan ja kehittää monilukutaitoaan. Opiskelija kehittää taitoaan hyödyntää romanikielisiä tekstejä ja tuottaa tekstejä eri tarkoituksiin. Opiskelijan tuntemus oman kulttuurinsa kirjallisuudesta, kertomaperinteestä, visuaalisesta kulttuurista, musiikista ja draamasta syvenee.

### **Opetuksen tavoitteet**

Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittämiseen. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

#### *Vuorovaikutusosaaminen*

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan
- osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.

#### *Tekstien tulkitseminen*

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä
- kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissä
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoituksiperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.

#### *Tekstien tuottaminen*

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja

- hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstin tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa
- vahvistaa yleiskielen, standardisoidun romanikielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille
- syventää tietojaan Suomen romanikielen rakenteista, sanavarannosta, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista
- tutustuu eri puolilla maailmaa puhuttaviin romanikielen murteisiin ja ymmärtää oman asemansa Suomen romanikielen säilyttäjänä.

### Arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisensa kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltyjä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, kuten kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan niistä yksi arvosana.

### Opinnot

#### RÄI1 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia romanikielisiä tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja
- rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet
- osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.

#### Keskeiset sisällöt

- keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät
- tekstien kohderyhmät, tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi
- erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi
- tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus
- kielen- ja tekstinhuoltoa

#### **RÄI2 Kieli- ja tekstitietoisuus (1 op)**

##### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan
- syventää ymmärrystään kielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- ymmärtää romanikielen kokonaisuuden maailman kielten joukossa sekä kulttuurikontaktien vaikutuksen.

##### Keskeiset sisällöt

- romanikieli ja identiteetti, kielen vaihtelu, kielten vertailu, kielten asema, kielten elinvoimaisuus ja uhanalaisuus
- kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet
- monilukutaidon käsite, tekstilajin käsite, laaja tekstikäsitys

#### **RÄI3 Vuorovaikutus 1 (1 op)**

##### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää viestintärohkeuttaan ja syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä
- syventää ryhmäviestintätaitojaan ja oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä
- oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.

##### Keskeiset sisällöt

- oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen
- vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä
- kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu

#### **RÄI4 Kirjallisuus 1 (2 op)**

##### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan
- tuntee romanikielisen kauno- ja tietokirjallisuuden sekä elokuvan lajeja ja ilmaisukeinoja

- monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita romanien tuottamaa tai romaneista kertovaa kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen
- oppii tuntemaan romanien historiaa sekä aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.

#### Keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen
- kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä
- kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa, myyttiset kertomukset, laululyriikka
- monimuotoisten tekstien kerronta, esimerkiksi teatteriesityksen, elokuvan ja musiikin kerronta

### **RÄI5 Tekstien tulkinta 1 (2 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- oppii tulkitsemaan monimuotoisia romanikielisiä tekstejä ja analysoimaan niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta, myös romanikulttuurin näkökulmasta
- ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana
- osaa perustella monipuolisesti näkemyksiään, ymmärtää toisen esittämiä perusteluja ja osaa arvioida niitä sekä osaa suhtautua rakentavasti eriäviin näkemyksiin.

#### Keskeiset sisällöt

- sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka
- vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, vähemmistöjen ja vähemmistökielien näkyvyys mediassa
- lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet
- puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista

### **RÄI6 Kirjoittaminen 1 (1 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu kirjoittajana ja syventää romanikielisen kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan
- osaa käyttää muita romanikielisiä tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta
- syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin.

#### Keskeiset sisällöt

- kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaaminen sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuolto
- tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia

### **RÄI7 Vuorovaikutus 2 (1 op)**



## Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä
- kehittää esiintymistaitojaan ja kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä
- syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.

## Keskeiset sisällöt

- esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu
- romanikielisen vuorovaikutuksen erityispiirteet
- puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot
- vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa
- puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi

## **RÄI8 Kirjallisuus 2 (2 op)**

### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää romanikielisen kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa
- ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa
- osaa analysoida kotimaista ja ulkomaista romanien tuottamaa tai romaneista kertovaa kirjallisuutta ja muuta taidetta osana kulttuurikontekstia.

### Keskeiset sisällöt

- romanikielisen kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti
- tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta
- romanikielinen, romanien tuottama ja romaneista kertova kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä

### Todistukset

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opetettava kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista.

## **8.5. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi**

7.11.2019 OPH-2266-2019

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää lukiokoulutusta täydentävää opiskelijan oman äidinkielen opetusta (opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista 1777/2009).

Tämä ohje korvaa Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2015 (Opetushallituksen määräys 60/011/2015) liitteenä 5 olevan ohjeen.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.8.2021 lukien.

	Pääjohtaja	Olli-Pekka Heinonen
	Opetusneuvos	Petri Lehikoinen

### 8.5.1. Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Opetushallituksen ohje nro 2266-2019.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan aktiivista monikielisyttä sekä kiinnostusta kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Opiskelijan oman äidinkielen opetus tukee opiskelijan osallisuutta sekä oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiivisena ja tasapainoisena jäsenenä ja globaalina toimijana. Opiskelijan oman äidinkielen opetuksessa tehdään yhteistyötä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa.

Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kieliyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa myös rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Opiskelussa otetaan huomioon opiskelijoiden lähtökohdat ja kielitaito. Opiskelussa hyödynnetään vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten kirjastoja, teattereita ja museoita sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omaa kieliyhteisöään, omia kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä koulu yhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijoille riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä.

Tämä ohje on laadittu kaikille niille kielille, joita opetetaan opiskelijan omana äidinkielenä. Tavoitteet ja sisällöt on määritelty koko lukiokoulutuksen ajan kaksi opetustuntia viikossa annettavaa opiskelijan oman äidinkielen opetusta varten. Koulutuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman, jolloin opetuksen tavoitteet määritellään ja sisällöt valitaan huomioiden opetetavan kielen erityispiirteet, muun muassa kirjoitusjärjestelmä. Opetussuunnitelma voidaan laatia myös koulutuksen järjestäjien yhteistyönä.

#### Opetuksen tehtävä

Opiskelijan oman äidinkielen opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, aktiiviseen tiedonhankintaan, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tekstien tulkintaan ja eettiseen pohdintaan. Opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää opiskelijan kielitietoisuutta. Opiskelijan arvostus omaa äidinkieltään kohtaan syvenee, ja hän motivoituu kehittämään edelleen omaa äidinkielen taitoaan.

Opetuksessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja kulttuurintutkimuksen ilmiöt. Opiskelijan oman äidinkielen tuntemus ja monipuolinen käyttö laajenevat, ja hän oppii tuntemaan kielialueensa juuria ja kehittää taitoaan vertailla kielen eri piirteitä muiden osaamiensa kielten kanssa. Opiskelija laajentaa sana- ja käsitevarantoaan ja kehittää monilukutaitoaan. Hän kehittää taitoaan hyödyntää omakielisiä tekstejä ja tuottaa tekstejä eri tarkoituksiin. Opiskelijan tuntemus oman kulttuurialueensa kirjallisuudesta, kertomaperinteestä, visuaalisesta kulttuurista, musiikista ja draamasta syvenee.

### **Opetuksen tavoitteet**

Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittymiseen. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

#### **Vuorovaikutusosaaminen**

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan
- osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.

#### **Tekstien tulkitseminen**

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä
- kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissä
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoituseriä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.

#### **Tekstien tuottaminen**

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja
- hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstin tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa
- vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.

## Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille
- syventää tietojaan oman äidinkielen rakenteista, sanavarannosta, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista.

### Arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisensa kehittämässä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltäviä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, kuten kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan niistä yksi arvosana.

### Opinnot

#### OÄI1 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja
- rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet
- osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.

Keskeiset sisällöt

- keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät
- tekstien kohderyhmät, tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi
- erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi
- tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus

- kielen- ja tekstinhuoltoa

### **OÄI2 Kieli- ja tekstitietoisuus (1 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan
- syventää ymmärrystään omasta äidinkielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina.

#### Keskeiset sisällöt

- äidinkieli ja identiteetti, kielen vaihtelu, kielten vertailu, kielten asema, kielten elinvoimaisuus ja uhanalaisuus
- kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet
- monilukutaidon käsite, tekstilajin käsite, laaja tekstikäsitelmä

### **OÄI3 Vuorovaikutus 1 (1 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää viestintärohkeuttaan ja syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä
- syventää ryhmäviestintätaitojaan ja oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä
- oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.

#### Keskeiset sisällöt

- oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen
- vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä
- kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu

### **OÄI4 Kirjallisuus 1 (2 op)**

#### Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan
- tuntee omakielisen kauno- ja tietokirjallisuuden sekä elokuvan lajeja ja ilmaisukeinoja
- monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita monimuotoista kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen
- oppii tuntemaan omaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.

#### Keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen
- kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä
- kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa

- monimuotoisten tekstien kerronta, esimerkiksi teatteriesityksen, elokuvan ja musiikin kerronta

### **OÄI5 Tekstien tulkinta 1 (2 op)**

#### *Tavoitteet*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- oppii tulkitsemaan monimuotoisia tekstejä ja analysoimaan niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta
- ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana
- osaa perustella monipuolisesti näkemyksiään, ymmärtää toisen esittämiä perusteluja ja osaa arvioida niitä sekä osaa suhtautua rakentavasti eriäviin näkemyksiin.

#### *Keskeiset sisällöt*

- sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka
- vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, vähemmistöjen ja vähemmistökielten näkyvyys mediassa
- lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet
- puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista

### **OÄI6 Kirjoittaminen 1 (1 op)**

#### *Tavoitteet*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu kirjoittajana ja syventää omakielisen kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan
- osaa käyttää muita omakielisiä tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta
- syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin.

#### *Keskeiset sisällöt*

- kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaaminen sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuolto
- tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia

### **OÄI7 Vuorovaikutus 2 (1 op)**

#### *Tavoitteet*

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä
- kehittää esiintymistaitojaan ja kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä
- syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.

#### *Keskeiset sisällöt*

- esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu
- puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot
- vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa
- puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi

## **OÄ18 Kirjallisuus 2 (2 op)**

### **Tavoitteet**

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- lisää omakielisen kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa
- ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa.

### **Keskeiset sisällöt**

- omakielisen kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti
- tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta
- kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä

### **Todistukset**

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opetettava kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista.

## 8.6. Kajaanin lukion tuntijako

Oppiaine	Valtakunnalliset opinnot/ opintopistettä		Muut valinnaiset opinnot/ opintopistettä	Opintoja yhteensä/ opintopistettä
	pakolliset opinnot	valinnaiset opinnot		
<b>Äidinkieli ja kirjallisuus</b> Suomi äidinkielenä	12	6	8	26
Suomi toisena kielenä	12	6	2	20
<b>Vieraat kielet</b> Englanti, A1	12	4	10	26
<b>Toinen kotimainen kieli</b> Ruotsi, B1	10	4	4	18
<b>Lyhyet kielet</b> Saksa, B2		16	2	18
Ranska, B2		16	2	18
Venäjä, B2		16	2	18
Saksa, B3		16	2	18
Ranska, B3		16	2	18
Venäjä, B3		16	2	18
Espanja, B3		16		16
<b>Matematiikka</b> Lyhyt oppimäärä	2 + 10	4	2	18
Pitkä oppimäärä	2 + 18	6	4	30
<b>Ympäristö ja luonnontieteet</b> Biologia	4	6	3	13
Maantiede	2	6	1	9
Fysiikka	2	12	6	20
Kemia	2	8	4	14
<b>Humanistis-yhteiskunnalliset tieteet</b> Filosofia	4	4	3	11



Psykologia	2	8	9	19
Historia	6	6	7	19
Yhteiskuntaoppi	6	2	5	13
<b>Uskonto/ elämäkatsomustieto</b>	4	8	3	15
Uskonto, ev.lut.				
Uskonto, ort.	4	8		12
Elämäkatsomustieto	4	8		12
<b>Terveystieto</b>	2	4	2	8
<b>Taito- taideaineet ja</b>			18	
Liikunta	4	6		28
Musiikki	2–4	4	26	34
- taidelinja	10		62	72
Kuvataide	2–4	4	22	30
<b>Opinto-ohjaus</b>	4		2	6
<b>Temaattiset opinnot</b>			4	4
<b>Valtakunnalliset lukiodiplomit</b>			12	12
<b>Muita</b>				
- Draama			6	6
- Kansainvälisyystoiminta			4	4
- Opiskelijakunta- ja tutortoiminta			4	4
- Teknologia			6	6
- Yrittäjyys ja työelämä			6	6
- Muualla opiskellut opinnot				

Oppiaine	Valtakunnalliset opinnot/ opintopistettä		Muut valinnaiset opinnot/ opintopistettä	Opintoja yhteensä/ opintopistettä
	pakolliset opinnot	valinnaiset opinnot		
<b>Äidinkieli ja kirjallisuus</b> Suomi äidinkielenä	12	6	8	26
Suomi toisena kielenä	12	6	2	20
<b>Vieraat kielet</b> Englanti, A1	12	4	10	26
<b>Toinen kotimainen kieli</b> Ruotsi, B1	10	4	4	18
<b>Lyhyet kielet</b> Saksa, B2		16	2	18
Ranska, B2		16	2	18
Venäjä, B2		16	2	18
Saksa, B3		16	2	18
Ranska, B3		16	2	18
Venäjä, B3		16	2	18
Espanja, B3		16		16
<b>Matematiikka</b> Lyhyt oppimäärä	2 + 10	4	2	18
Pitkä oppimäärä	2 + 18	6	4	30
<b>Ympäristö ja luonnontieteet</b> Biologia	4	6	3	13
Maantiede	2	6	1	9
Fysiikka	2	12	6	20
Kemia	2	8	4	14
<b>Humanistis-yhteiskunnalliset tieteet</b> Filosofia	4	4	3	11
Psykologia	2	8	9	19

Historia	6	6	7	19
Yhteiskuntaoppi	6	2	5	13
<b>Uskonto/ elämäkatsomustieto</b>	4	8	3	15
Uskonto, ev.lut.				
Uskonto, ort.	4	8		12
Elämäkatsomustieto	4	8		12
<b>Terveystieto</b>	2	4	2	8
<b>Taito- taideaineet ja</b>			18	
Liikunta	4	6		28
Musiikki	2–4	4	26	34
- taidelinja	10		62	72
Kuvataide	2–4	4	22	30
<b>Opinto-ohjaus</b>	4		2	6
<b>Temaattiset opinnot</b>			4	4
<b>Valtakunnalliset lukiodiplomit</b>			12	12
<b>Muita</b>				
- Draama			6	6
- Kansainvälisyystoiminta			4	4
- Opiskelijakunta- ja tutortoiminta			4	4
- Teknologia			6	6
- Yrittäjyys ja työelämä			6	6
- Muualla opiskellut opinnot				

## 8.7. Kajaanin lukion opiskelijoiden päihdetoimintamalli 2021

### KAJAANIN LUKION OPISKELIJOIDEN PÄIHDETOIMINTAMALLI 2021

#### LÄHTÖKOHTIA

Päihdetoimintamalli auttaa ennaltaehkäisemään päihdeongelmia sekä tunnistamaan päihdeiden kanssa ongelmiin joutuneita opiskelijoita ja tarjoaa keinoja puuttua ongelmakäyttöön

varhain ja tuloksellisesti. Toimenpiteiden tavoitteena on opiskelun ja oppimisen tukeminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Lukiolaki määrittää jokaiselle oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön (Lukiolaki 714/2018, 40 §; ”Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön”). Turvalliseen opiskeluympäristöön ei kuulu päihteiden tarjonta tai päihteiden vaikutuksen alaisena toimivat henkilöt. Opiskelijalla on velvollisuus noudattaa oppilaitoksen järjestyssääntöjä: alkoholin, huumeiden ja huumaavasti vaikuttavien aineiden hallussapito ja käyttäminen sekä niiden vaikutuksen alaisena esiintyminen lukion alueella ja sen tilaisuuksissa on kielletty. Kielto koskee myös lukion opintomatkoja, vierailuja ja muita normaalin kouluajan ulkopuolella tapahtuvia tilaisuuksia.

## **ENNALTAEHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ**

Päihdetyöllä tarkoitetaan yksilö-, ryhmä- ja väestötasolla tehtävää ennalta ehkäisevää työtä. Ehkäisevä työ käsittää kolme eri tasoa.

- Ensimmäisellä tasolla tavoitteena on ehkäistä päihteiden käytön aloitus.
- Toisella tasolla pyritään tunnistamaan käyttö ja puuttumaan siihen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin se pääsee kehittymään riippuvuudeksi tai ongelmakäytöksi. Tavoitteena on saada henkilö vähentämään päihteiden käyttöä tai lopettamaan se kokonaan.
- Kolmannella tasolla kohderyhmänä ovat päihteiden ongelmakäyttäjät. Tällöin ehkäisy on enemmän hoitoa ja kuntoutusta, jolla pyritään ehkäisemään tilanteen paheneminen yksilötasolla.

Lukio-opintojen alkaessa ryhmänohjaaja esittelee oppilaitoksen järjestyssäännöt. Kajaanin lukiossa pyritään siihen, että ryhmänohjaaja opettaa omaa ohjantaryhmäänsä opintojen alussa ja samalla tutustuu opiskelijoihin. Tutustumista jatketaan ryhmänohjaajan haastattelussa, jossa keskustellaan myös elämäntavoista. Ryhmänohjaaja seuraa aineenopettajan ohella omien opiskelijoidensa poissaoloja ja on tarvittaessa yhteydessä opiskelijaan ja huoltajaan. Opiskelun jatkuessa opiskelijan aiheettomiin ja toistuviin poissaoloihin voi liittyä ongelmallista päihteiden käyttöä. Tästä syystä ryhmänohjaajan tulee nopeasti puuttua poissaoloihin ennalta ehkäisevässä merkityksessä.

Opiskelijaterveydenhuollossa tarkastusten yhteydessä opiskelijoiden päihteiden käytöstä keskustellaan, siihen puututaan ja tarjotaan tarvittaessa apua. Päihteiden käytöstä keskustellaan myös kuraattori- ja psykologitapaamisten yhteydessä. Tarvittaessa asia etenee terveydenhoitajan, kuraattorin tai psykologin toimesta hoitoonohjaukseen ja mahdolliseen hoitosopimuksen laadintaan.

Päihteiden käyttöä ja niihin liittyviä haittoja käsitellään lukion opetuksessa muun muassa terveystiedossa ja psykologiassa. Päihteiden käyttö voidaan tarvittaessa nostaa esiin ryhmänohjauksessa esimerkiksi kouluterveyskyselyitä käsiteltäessä.

Ennaltaehkäisevässä päihteiden vastaisessa työssä parannetaan koulu yhteisön valmiuksia päihteiden ongelmakäytön havaitsemiseen ja siihen puuttumiseen, jolloin ehkäistään

- tilanteen paheneminen ja syrjäytyminen yksilötasolla
- tapaturmat ja vaaratilanteet koulu yhteisössä
- käytön leviäminen opiskelijoiden keskuudessa

Koulu yhteisölle järjestetään koulutusta päihteistä ja huumeista sekä yleisestä varhaisesta puuttumisesta, joka lisää kaikkien valmiuksia tunnistaa päihdeongelma sekä antaa valmiuksia puuttua havaittuihin ongelmiin. Opiskelu huoltoryhmä seuraa ja ohjaa oppilaitoksen päihdekasvatustyötä.

## **VARHAINEN TOTEAMINEN**

Päihdeongelmaisen tunnistavan opiskelu yhteisön jäsenen tulee aktiivisesti puuttua havaitsemiinsa haittoihin, auttaa katkaisemaan päihdekiekettä varhaisessa vaiheessa ja

tarvittaessa auttaa hoitoon hakeutumisessa. Opiskelijan terveys, kehitys ja koko elämän kulku voivat olla riippuvaisia siitä, miten nopeasti ja määrätietoisesti asiaan puututaan. Varhaisen puuttumisen tavoitteena on aina auttaa opiskelijaa, kannustaa häntä asioiden hoitamisessa ja opintojen jatkamisessa.

Murrosikään luonnostaan kuuluvia muutoksia ja päihteiden käytöstä johtuvia ilmiöitä on joskus vaikea erottaa toisistaan. Päihteiden käyttö on voinut jatkua jo pitkään, ennen kuin ulkoisesti havaittavia merkkejä alkaa ilmetä. Päihdeoireilu koostuu erilaisista fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista osista ja kokonaiskuva on luotava useista tekijöistä.

Ongelmallisen päihteiden käytön merkkejä voivat olla:

- Poissaolot, myöhästelyt ja lisääntyvät koulunkäynnin vaikeudet
- Tehtävien ja velvollisuuksien jatkuva laiminlyönti
- Opiskelumotivaation häviäminen
- Kaveripiiriin muuttuminen
- Itsestään huolehtimisen heikkeneminen: mm. henkilökohtaisesta hygieniasta ja ulkoisesta olemuksesta huolehtimisen romahdus
- Poikkeuksellinen ja pitkään jatkuva väsymys

Huumeiden käyttöön liittyviä tunnuspiirteitä ovat edellisten lisäksi:

- Silmien punoitus, jatkuva nenän niistäminen ja yskiminen (limakalvoärsytys)
- Kova makeanhimo (verensokerin lasku)
- Kova jano (suun kuivuminen)
- Makeahko kannabiksen haju vaatteissa, hiuksissa ja hengityksessä
- Humalaa muistuttava tila ilman alkoholin tuoksua.
- Sekavuus, kankea puhe, epävarmat liikkeet (viittaavat etenkin lääkkeiden väärinkäyttöön)
- Jatkuva tai selkeä kausittainen voimakas masennus tai raskasmielisyys
- Negatiiviset, selittämättömät muutokset pysyvissä luonteenpiirteissä (esim. rauhallinen ja tasainen muuttuu äkkipikaiseksi, energinen veltoksi jne.).

Huom! Nuoruuteen kuuluvat luonnostaan mielialojen vaihtelut, mutta päihteiden käyttö voi vahvistaa niitä.

## **VARHAINEN PUUTTUMINEN**

Oppilaitoksen aikuinen, kun epäilet opiskelijalla olevan päihteiden käyttöä,

- Keskustele opiskelijan ryhmänohjaajan kanssa. Selvitä, onko hän kiinnittänyt huomiota huolestuttaviin piirteisiin opiskelijassa ja hänen käytöksessään.
- Ryhmänohjaaja, selvitä opiskelijan kokonaistilanne, mm. edistymisen opinnoissa, poissaolot opetuksesta, psykososiaalinen selviytyminen ja muu pärjääminen.
- Ota reilusti ja suoraan puheeksi huolesi opiskelijan kanssa. Puheeksi ottaminen on merkki opiskelijalle siitä, että hänestä välitetään, tilannetta seurataan ja asiaan puututaan. Mikäli kyse ei sitten olekaan ongelmallisesta päihteiden käytöstä, keskustelu elämänmuutoksista ei silti ole koskaan pahaksi.
- Keskustele kokonaistilanteesta ja huolestasi opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa.
- Sovi opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa yhteydenotosta kotiin.

Kun opiskelija on päihteiden vaikutuksen alaisena,

- Poista opiskelija oppimistilanteesta välittömästi.
- Ota yhteyttä esim. rehtoriin, apulaisrehtoriin, kuraattoriin ja sovi mahdollisista jatkotoimista.
- Jos et tavoita ketään yllämainituista henkilöistä ja arvioit opiskelijan terveydentilan oleellisesti vaarantuvan, ohjaa (tarvittaessa saatettuna tai ambulanssi) opiskelija hoitoon.
- Muussa tapauksessa kehotu häntä lähtemään kotiin. Mikäli poistaminen koulusta ei onnistu kehotuksista huolimatta tai muutoin on tarvetta voimakeinojen käyttöön, kutsu paikalle poliisi ja informoi asiasta rehtoria.

- *Alaikäisen oppilaitoksessa päihtyneenä olemisesta ilmoitetaan myös huoltajalle.*
- *Mikäli on perusteltua epäillä huumausaineiden käyttöä, otetaan yhteys välittömästi kuraattoriin tai rehtoriin.*

*Kun opiskelijan hallusta löytyy päihdyttäviä aineita,*

- *Rehtorilla tai opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta kiellettyjä aineita ja esineitä (Lukiolaki 714/2018 45 §).*
- *Kehota opiskelijaa välittömästi luovuttamaan päihdyttävät aineet tai käyttövälineet henkilökunnalle. Mikäli oma turvallisuutesi vaatii, pyydä paikalle toinen henkilökuntaan kuuluva ja tarvittaessa poliisi.*
- *Mikäli opiskelija kieltäytyy luovuttamasta päihdyttäviä aineita tai niiden käyttövälineitä, opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, sekä ottaa haltuunsa kielletyt aineet ja tavarat (Lukiolaki 714/2018 46 §).*
- *Mikäli löydät opiskelijalta huumeita tai niiden käyttövälineitä tai epäilet huumeiden välittämistä koulun tiloissa, ilmoita asiasta rehtorille, joka ottaa yhteyden poliisiin.*

*Varhainen puuttuminen päihteiden käyttöön on tärkeää. Päihteiden käytön lopettaminen on aina helpompaa kokeilun tai käytön alkuvaiheessa, kun syvää riippuvuussuhdetta ei ole ehtinyt syntyä. Päihteiden käyttöön puuttuminen ja käyttäjän auttaminen on jokaisen tehtävä ja velvollisuus. Asiaa käsitellään luottamuksellisena periaatteella; tietoa annetaan vain niille, joiden työtehtäviin se oleellisesti kuuluu.*

## **KAJAANIN LUKION OPISKELIJOIDEN PÄIHDETOIMINTAMALLI 2021**

### **LÄHTÖKOHTIA**

Päihdetoimintamalli auttaa ennaltaehkäisemään päihdeongelmia sekä tunnistamaan päihteiden kanssa ongelmiin joutuneita opiskelijoita ja tarjoaa keinoja puuttua ongelmakäyttöön varhain ja tuloksellisesti. Toimenpiteiden tavoitteena on opiskelun ja oppimisen tukeminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Lukiolaki määrittää jokaiselle oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön (Lukiolaki 714/2018, 40 §; ”Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön”). Turvalliseen opiskeluympäristöön ei kuulu päihteiden tarjonta tai päihteiden vaikutuksen alaisena toimivat henkilöt. Opiskelijalla on velvollisuus noudattaa oppilaitoksen järjestyssääntöjä: alkoholin, huumeiden ja huumaavasti vaikuttavien aineiden hallussapito ja käyttäminen sekä niiden vaikutuksen alaisena esiintyminen lukion alueella ja sen tilaisuuksissa on kielletty. Kielto koskee myös lukion opintomatkoja, vierailuja ja muita normaalin kouluajan ulkopuolella tapahtuvia tilaisuuksia.

### **ENNALTAEHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ**

Päihdetyöllä tarkoitetaan yksilö-, ryhmä- ja väestötasolla tehtävää ennalta ehkäisevää työtä. Ehkäisevä työ käsittää kolme eri tasoa.

- Ensimmäisellä tasolla tavoitteena on ehkäistä päihteiden käytön aloitus.
- Toisella tasolla pyritään tunnistamaan käyttö ja puuttumaan siihen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin se pääsee kehittymään riippuvuudeksi tai ongelmakäytöksi. Tavoitteena on saada henkilö vähentämään päihteiden käyttöä tai lopettamaan se kokonaan.
- Kolmannella tasolla kohderyhmänä ovat päihteiden ongelmakäyttäjät. Tällöin ehkäisy on enemmän hoitoa ja kuntoutusta, jolla pyritään ehkäisemään tilanteen paheneminen yksilötasolla.

Lukio-opintojen alkaessa ryhmänohjaaja esittelee oppilaitoksen järjestysäännöt. Kajaanin lukiossa pyritään siihen, että ryhmänohjaaja opettaa omaa ohjantaryhmäänsä opintojen alussa ja samalla tutustuu opiskelijoihin. Tutustumista jatketaan ryhmänohjaajan haastattelussa, jossa keskustellaan myös elämäntavoista. Ryhmänohjaaja seuraa aineenopettajan ohella omien opiskelijoidensa poissaoloja ja on tarvittaessa yhteydessä opiskelijaan ja huoltajaan. Opiskelun jatkuessa opiskelijan aiheettomiin ja toistuviin poissaoloihin voi liittyä ongelmallista päihteiden käyttöä. Tästä syystä ryhmänohjaajan tulee nopeasti puuttua poissaoloihin ennalta ehkäisevässä merkityksessä.

Opiskelijaterveydenhuollossa tarkastusten yhteydessä opiskelijoiden päihteiden käytöstä keskustellaan, siihen puututaan ja tarjotaan tarvittaessa apua. Päihteiden käytöstä keskustellaan myös kuraattori- ja psykologitapaamisten yhteydessä. Tarvittaessa asia etenee terveydenhoitajan, kuraattorin tai psykologin toimesta hoitoonohjaukseen ja mahdolliseen hoitosopimuksen laadintaan.

Päihteiden käyttöä ja niihin liittyviä haittoja käsitellään lukion opetuksessa muun muassa terveystiedossa ja psykologiassa. Päihteiden käyttö voidaan tarvittaessa nostaa esiin ryhmänohjauksessa esimerkiksi kouluterveyskyselyitä käsiteltäessä.

Ennaltaehkäisevässä päihteiden vastaisessa työssä parannetaan kouluuyhteisön valmiuksia päihteiden ongelmakäytön havaitsemiseen ja siihen puuttumiseen, jolloin ehkäistään

- tilanteen paheneminen ja syrjäytyminen yksilötasolla
- tapaturmat ja vaaratilanteet kouluuyhteisössä
- käytön leviäminen opiskelijoiden keskuudessa

Kouluuyhteisölle järjestetään koulutusta päihteistä ja huumeista sekä yleisestä varhaisesta puuttumisesta, joka lisää kaikkien valmiuksia tunnistaa päihdeongelma sekä antaa valmiuksia puuttua havaittuihin ongelmiin. Opiskeluhoitoryhmä seuraa ja ohjaa oppilaitoksen päihdekasvatustyötä.

## **VARHAINEN TOTEAMINEN**

Päihdeongelmaisen tunnistavan opiskeluuyhteisön jäsenen tulee aktiivisesti puuttua havaitsemiinsa haittoihin, auttaa katkaisemaan päihdekierrettä varhaisessa vaiheessa ja tarvittaessa auttaa hoitoon hakeutumisessa. Opiskelijan terveys, kehitys ja koko elämän kulku voivat olla riippuvaisia siitä, miten nopeasti ja määrätietoisesti asiaan puututaan. Varhaisen puuttumisen tavoitteena on aina auttaa opiskelijaa, kannustaa häntä asioiden hoitamisessa ja opintojen jatkamisessa.

Murrosikään luonnostaan kuuluvia muutoksia ja päihteiden käytöstä johtuvia ilmiöitä on joskus vaikea erottaa toisistaan. Päihteiden käyttö on voinut jatkua jo pitkään, ennen kuin ulkoisesti havaittavia merkkejä alkaa ilmetä. Päihdeoireilu koostuu erilaisista fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista osista ja kokonaiskuva on luotava useista tekijöistä.

Ongelmallisen päihteiden käytön merkkejä voivat olla:

- Poissaolot, myöhästelyt ja lisääntyvät koulunkäynnin vaikeudet
- Tehtävien ja velvollisuuksien jatkuva laiminlyönti
- Opiskelumotivaation häviäminen
- Kaveripiiriin muuttuminen
- Itsestään huolehtimisen heikkeneminen: mm. henkilökohtaisesta hygieniasta ja ulkoisesta olemuksesta huolehtimisen romahdus
- Poikkeuksellinen ja pitkään jatkuva väsymys

Huumeiden käyttöön liittyviä tunnuspiirteitä ovat edellisten lisäksi:

- Silmien punoitus, jatkuva nenän niistäminen ja yskiminen (limakalvoärsytys)
- Kova makeanhimo (verensokerin lasku)
- Kova jano (suun kuivuminen)

- Makeahko kannabiksen haju vaatteissa, hiuksissa ja hengityksessä
- Humalaa muistuttava tila ilman alkoholin tuoksua.
- Sekavuus, kankea puhe, epävarmat liikkeet (viittaavat etenkin lääkkeiden väärinkäyttöön)
- Jatkuva tai selkeä kausittainen voimakas masennus tai raskasmielisyys
- Negatiiviset, selittämättömät muutokset pysyvissä luonteenpiirteissä (esim. rauhallinen ja tasainen muuttuu äkkipikaiseksi, energinen veltoksi jne.).

Huom! Nuoruuteen kuuluvat luonnostaan mielialojen vaihtelut, mutta päihteiden käyttö voi vahvistaa niitä.

## VARHAINEN PUUTTUMINEN

Oppilaitoksen aikuinen, kun epäilet opiskelijalla olevan päihteiden käyttöä,

- Keskustele opiskelijan ryhmänohjaajan kanssa. Selvitä, onko hän kiinnittänyt huomiota huolestuttaviin piirteisiin opiskelijassa ja hänen käytöksessään.
- Ryhmänohjaaja, selvitä opiskelijan kokonaistilanne, mm. edistyminen opinnoissa, poissaolot opetuksesta, psykososiaalinen selviytyminen ja muu pärjääminen.
- Ota reilusti ja suoraan puheeksi huolesi opiskelijan kanssa. Puheeksi ottaminen on merkki opiskelijalle siitä, että hänestä välitetään, tilannetta seurataan ja asiaan puututaan. Mikäli kyse ei sitten olekaan ongelmallisesta päihteiden käytöstä, keskustelu elämänmuutoksista ei silti ole koskaan pahaksi.
- Keskustele kokonaistilanteesta ja huolestasi opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa.
- Sovi opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa yhteydenotosta kotiin.

Kun opiskelija on päihteiden vaikutuksen alaisena,

- Poista opiskelija oppimistilanteesta välittömästi.
- Ota yhteyttä esim. rehtoriin, apulaisrehtoriin, kuraattoriin ja sovi mahdollisista jatkotoimista.
- Jos et tavoita ketään yllämainituista henkilöistä ja arvioit opiskelijan terveydentilan oleellisesti vaarantuvan, ohjaa (tarvittaessa saatettuna tai ambulanssi) opiskelija hoitoon.
- Muussa tapauksessa kehota häntä lähtemään kotiin. Mikäli poistaminen koulusta ei onnistu kehotuksista huolimatta tai muutoin on tarvetta voimakeinojen käyttöön, kutsu paikalle poliisi ja informoi asiasta rehtoria.
- Alaikäisen oppilaitoksessa päihtyneenä olemisesta ilmoitetaan myös huoltajalle.
- Mikäli on perusteltua epäillä huumausaineiden käyttöä, otetaan yhteys välittömästi kuraattoriin tai rehtoriin.

Kun opiskelijan hallusta löytyy päihdyttäviä aineita,

- Rehtorilla tai opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta kiellettyjä aineita ja esineitä (Lukiolaki 714/2018 45 §).
- Kehota opiskelijaa välittömästi luovuttamaan päihdyttävät aineet tai käyttövälineet henkilökunnalle. Mikäli oma turvallisuutesi vaatii, pyydä paikalle toinen henkilökuntaan kuuluva ja tarvittaessa poliisi.
- Mikäli opiskelija kieltäytyy luovuttamasta päihdyttäviä aineita tai niiden käyttövälineitä, opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, sekä ottaa haltuunsa kielletyt aineet ja tavarat (Lukiolaki 714/2018 46 §).
- Mikäli löydät opiskelijalta huumeita tai niiden käyttövälineitä tai epäilet huumeiden välittämistä koulun tiloissa, ilmoita asiasta rehtorille, joka ottaa yhteyden poliisiin.

Varhainen puuttuminen päihteiden käyttöön on tärkeää. Päihteiden käytön lopettaminen on aina helpompaa kokeilun tai käytön alkuvaiheessa, kun syvää riippuvuussuhdetta ei ole ehtinyt syntyä. Päihteiden käyttöön puuttuminen ja käyttäjän auttaminen on jokaisen tehtävä ja velvollisuus. Asiaa käsitellään luottamuksellisena periaatteella; tietoa annetaan vain niille, joiden työtehtäviin se oleellisesti kuuluu.



## 8.8. Kajaanin lukion kiusaamisen vastainen toimintamalli 2021

### YLEISTÄ

Tämä toimintamalli ohjaa kiusaamisen vastaista toimintaa Kajaanin lukiossa sekä kertoo

- mitä eri osapuolten tulee tehdä, kun kiusaamista ilmenee,
- kenellä on vastuu tapauksen selvittelystä ja
- miten toimitaan, jos tilanteeseen puuttumisesta huolimatta kiusaaminen jatkuu.

Oppilaitosyhteisöön kuuluvat sekä opiskelijat että henkilöstö, ja kuka tahansa yhteisöön kuuluva voi olla kiusaaja tai kiusattu. Kiusaamista käsitellään

- koulukiusaamisen
- työpaikkakonfliktien ja
- oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta.

### MITÄ KIUUSAAMINEN ON?

Tässä toimintamallissa kiusaamisella tarkoitetaan

- toistuvaa henkistä tai
- ruumiillista väkivaltaa,

jonka yksi tai useampi nuori tai aikuinen kohdistaa yhteen ja samaan uhuriin.

Henkinen väkivalta on pitkään jatkuvaa, toistuvaa mitätöntä, sortamista tai muuta kielteistä käyttäytymistä, jonka kohteena ihminen kokee itsensä puolustuskyvyttömäksi. Henkinen väkivalta tuntuu sen kohteeksi joutuneesta ahdistavalta, nöyryyttävältä, uhkaavalta tai järjettömältä. Henkistä väkivaltaa voi tapahtua myös somessa vastaavana toimintana.

Henkistä väkivaltaa on

- pelottelu, suullinen tai kirjallinen uhkaaminen, kiristäminen, syrjiminen, sosiaalinen eristäminen, tahallinen väärin neuvominen, väärin tietojen levittäminen, mustamaalaus, selän takana pahan puhuminen
- tiedonvälityksen ulkopuolelle jättäminen, ryhmätyöskentelystä pois jättäminen, työskentelyn vaikeuttaminen
- toisten yllyttäminen yhtä vastaan, toisen puolustamisen estäminen, puolustajan nolaaminen tai uhkaaminen
- työvälineiden tai henkilökohtaisten tavaroiden luvatta ottaminen, piilottelu tai särkeminen, rahan kiristäminen
- pilkkaaminen, ilkuva matkiminen ja solvaaminen
- sanaton viestintä kuten merkitsevät, kielteiset katseet, olankohautukset, hiljainen tai juonitteleva painostus sekä puhumattomuus
- sukupuolinen häirintä, joka voi ilmetä härskeinä puheina, kaksimielisinä vitseinä, ulkonäköä koskevinä huomautuksina, fyysisenä kosketteluna tai vihjailevina viesteinä.

Ruumiillista väkivaltaa on

- kaikki käsiksi käyminen kuten hakkaaminen, tyrkkiminen, potkiminen, kamppaaminen, hiuksista vetäminen kuristaminen ja esineillä heittäminen

Oppilaitoksen henkilökunnalla on järjestyssäännön ojentamistoimien mukaan oikeus poistaa häiritsevä tai turvallisuutta vaarantava opiskelija.

Jokaisella työpaikalla syntyy ajoittain ihmisten välisiä konflikteja ja ristiriitoja. Ristiriitoja voi olla työtovereiden kesken, esimiehen ja työntekijän välillä tai opettajan ja opiskelijan kesken. Kaikki

ristiriidat ja yhteentörmäykset eivät kuitenkaan ole kiusaamista. Henkinen väkivalta on yksilön oma kokemus, mutta tilanteesta voi olla myös muita tulkintoja ja näkemyksiä.

Henkistä väkivaltaa ei ole se, jos

- työhön tai opiskeluun liittyvistä asioista, päätöksistä ja tulkinnoista syntyy ristiriitaa, ja asianosaiset tuntevat tästä syytä epävarmuutta ja ahdistusta
- oppilaitosyhteisössä käsitellään sen toimintaan liittyviä ongelmia, ja käsittely saattaa jonkun mielestä tuntua ahdistavalta
- oppilaitosyhteisön jäsenelle annetaan perusteltu kurinpidollinen rangaistus tai huomautus, ja hän saa tiedon oikaisuvaatimuksen tekemismahdollisuudesta.

Oppilaitosyhteisön kaikkia jäseniä ei tarvitse pitää ystävinä, mutta heidän kanssaan pitää pystyä asialliseen työskentelyyn ja opiskeluun, noudattaen kaikkia kohtaan hyviä tapoja ja käyttäen vuorovaikutuksessa asiallista kieltä.

### **MITEN TOIMIN, KUN HAVAITSEN KIUUSAAMISTA?**

Keskeistä se, että kiusaamiseen puuttuu välittömästi henkilö, joka kiusaamisen havaitsee.

#### **Opiskelijoiden välinen kiusaamistilanne tai sen epäily**

Opettaja / ryhmänohjaaja havaitsee asian

- puutu kiusaamiseen heti
- keskustele kiusatun / kiusatuksi epäillyn kanssa
- keskustele kiusaajan kanssa
- mikäli kiusaaminen on todennäköisesti tapahtunut,
  - kiusaaja ja kiusattu kirjaavat näkemyksen tapahtuneesta (kuulemiskertomuksen pohja tämän suunnitelman lopussa)
  - paikalle on kutsuttava toinen henkilökuntaan kuuluva
  - opettajan / ryhmänohjaajan avulla pyritään sopimukseen, joka merkitään kuulemiskertomukseen
  - Huom! ryhmänohjaajalle on aina tiedotettava kiusaamisasiasta
  - Sekä kiusatun että kiusaajan huoltajaa on tiedotettava asiasta
- mikäli sopimukseen ei päästä tai koet sovittelutaitosi puutteelliseksi, ota välittömästi yhteyttä kuraattoriin tai apulaisrehtoriin/rehtoriin
- kuulemiskertomukset lähetetään aina apulaisrehtorille/rehtorille, joka tarkistaa tilanteen ja huolehtii jatkotoimista
- rehtori/kuraattori tiedottaa tarvittaessa kiusaamisesta muille ryhmää opettaville opettajille.

Muu henkilökunnan jäsen havaitsee asian

- ilmoita havaitsemastasi kiusaamistilanteesta kuraattorille tai rehtorille/apulaisrehtorille välittömästi

#### **Kiusaamistilanne, jossa osapuolina ovat opiskelija ja opettaja / muu henkilökunnan jäsen** Opiskelija

- jos joudut opettajan tai muun henkilökunnan jäsenen henkisen tai ruumiillisen väkivallan kohteeksi, ilmoita kiusaajalle selvästi, että et hyväksy tämän toimintaa. Kerro, että koet hänen toimintansa epäasialliseksi käytökseksi ja kehota häntä lopettamaan se
- mikäli kiusaaminen ei lopu, ota yhteyttä rehtoriin
- rehtori pyytää kirjalliset kuulemiskertomukset molemmilta osapuolilta ja kutsuu osapuolet luokseen keskustelemaan asiasta. Keskustelussa käydään läpi osapuolten sovintoesitykset ja tehdään sopimus kiusaamisen lopettamisesta. Keskusteluihin voidaan pyytää opiskelijan huoltaja. Henkilökohtaisen kriisiavun saamiseksi osapuolet voidaan ohjata terveyspalvelujen piiriin.
- Mikäli sopimukseen ei päästä, rehtori pyytää asiantuntija-apua työterveyshuollosta ja järjestää uuden tapaamisen. Mikäli osapuolet haluavat, esimies voi kutsua tapaamiseen

opiskelijan huoltajan, opinto-ohjaajan /kuraattorin, opiskelijaterveydenhuollon edustajan, työsuojeluasiamiehen ja / tai luottamusmiehen.

Opettaja / muu henkilökunnan jäsen

- jos joudut opiskelijan (opiskelijoiden) henkisen tai ruumiillisen väkivallan kohteeksi, ilmoita kiusaajalle selvästi, että et hyväksy tämän toimintaa. Kerro, että koet hänen toimintansa epäasialliseksi käytökseksi ja kehota häntä lopettamaan se
- jos kiusaaminen jatkuu, ota yhteyttä rehtoriin tai työterveyshuoltoon
- rehtori pyytää kirjalliset kuulemiskertomukset molemmilta ja kutsuu osapuolet luokseen keskustelemaan asiasta. Keskustelussa käydään läpi osapuolten sovintoesitykset ja tehdään sopimus kiusaamisen lopettamisesta. Keskusteluihin voidaan pyytää opiskelijan huoltaja. Henkilökohtaisen kriisiavun saamiseksi osapuolet voidaan ohjata terveyspalvelujen piiriin.
- Mikäli sopimukseen ei päästä, rehtori pyytää asiantuntija-apua työterveyshuollosta ja järjestää uuden tapaamisen. Mikäli osapuolet haluavat, rehtori voi kutsua tapaamiseen opiskelijan huoltajan, opinto-ohjaajan / kuraattorin, opiskelijaterveydenhuollon edustajan, työsuojeluasiamiehen ja / tai luottamusmiehen.

#### **Henkilöstön välinen ristiriitatilanne**

Kajaanin kaupungilla on omat ohjeet henkilöstöä varten työpaikkakiusaamisesta. Ohjeistus löytyy oppaasta Epäasiallisen kohtelun ehkäisy ja käsittely Kajaanin kaupungin työpaikoilla.

#### **KENELLÄ ON VASTUU KIUUSAAMISTAPAUKSEN SELVITTELYSSÄ?**

##### **Kiusaamistilanne, jossa opiskelija on mukana**

Lukiolain (714/2018) 40 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista.

##### **Kiusaamistilanne, jossa henkilökuntaan kuuluva mukana**

Työturvallisuuslaki 89 §:n mukaan työnantajan on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Työnantajan on tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta ja ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin tapaturmien, terveyshaittojen sekä vaaratilanteiden selvittämiseksi ja torjumiseksi. Työnantaja on Kajaanin kaupunki, joka päättää ja samalla vastaa säädöksissä koulutuksen järjestäjälle määrättyistä tehtävistä.

#### **SEURANTA**

##### **Opiskelijoiden välinen ristiriitatilanne**

Rehtori arkistoi kuulemiskertomukset (säilytysaika on 10 vuotta) ja huolehtii seurantalaverien järjestämisestä. Rehtori/kuraattori seuraa tilanteen korjaantumista ja kirjaa seurannan tulokset kokousmuistioon. Mikäli tilanne ei korjaannu, rehtori päättää jatkotoimista.

##### **Opiskelijan ja opettajan / muun henkilöstön välinen ristiriita**

Rehtori arkistoi kuulemiskertomukset (säilytysaika 10 vuotta). Hän seuraa tilanteen korjaantumista ja päättää tarvittaessa asian eteenpäin viemisestä.

##### **Henkilöstön välinen ristiriitatilanne**

Noudatetaan Kajaanin kaupungin ohjetta Epäasiallisen kohtelun ehkäisy ja käsittely Kajaanin kaupungin työpaikoilla.

#### **ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ**

Kiusaamisen ennaltaehkäisy edellyttää pitkäjänteistä työtä. Olennaista ennaltaehkäisyssä on yhteinen halu poistaa ei-toivottu käyttäytyminen oppilaitoksesta. Kaikkien osapuolten, opiskelijoiden, heidän huoltajiensa sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja sitä johtavien on tärkeää tietää, mikä on ei-toivottua käyttäytymistä ja mitä siitä seuraa. Selkeä toimintamalli kiusaamisen varalta luo kaikille oppilaitosyhteisössä työskenteleville turvallisuuden tunteen.

Kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä tiedottamisella, suvaitsevaisuuskasvatuksella, luomalla myönteistä ilmapiiriä koko oppilaitosyhteisöön ja opiskelijaryhmiin, tutor-opiskelijoiden aiheeseen liittyvillä tempauksilla, opettamalla tunteiden ilmaisua, vuorovaikutustaitoja ja konfliktinratkaisumenetelmiä sekä tekemällä yhteistyötä opiskelijoiden huoltajien ja oppilaitoksen sidosryhmien kanssa.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy on tehokkainta, kun oppilaitoksessa toimitaan ja vaikutetaan samanaikaisesti kolmella eri tasolla: oppilaitoksen, opiskelijaryhmän ja yksilön tasolla.

*Oppilaitoksen tasolla*

- tiedotetaan kiusaamisen vastaisesta toimintamallista ja ei-toivotusta käyttäytymisestä
- kehitetään oppilaitoksen ilmapiiriä suvaitsevaksi ja toista kunnioittavaksi
- kasvatetaan monikulttuurisuuteen
- luodaan hyvät ja luottamukselliset suhteet oppilaitoksen ja opiskelijoiden huoltajien välille
- turvataan opiskelijalle mahdollisuus saada tukea ja apua ongelmien käsittelyyn
- lisätään oppilaitoksen fyysisen ympäristön viihtyisyyttä
- luodaan opiskelijoille mahdollisuuksia persoonallisuutta kehittäviin harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin
- puututaan kiusaamiseen välittömästi

*Opiskelijaryhmän tasolla*

- edistetään opiskelijoiden ryhmäytymistä
- käsitellään kiusaamista ja kiusaamisen vastaista toimintamallia oppitunneilla ja kotiväen tapaamisissa
- harjoitellaan käytännössä arkielämän konfliktien ratkaisutapoja
- laaditaan yhteistyössä ryhmän kiusaamisen vastaiset toimintatavat

*Yksilön tasolla*

- puututaan kiusaamistilanteisiin ja edistetään sovinnon syntymistä kiusatun ja kiusaajan välillä
- vahvistetaan kiusatun itsetuntoa
- ohjataan kiusaajaa toivottujen käyttäytymismallien löytämiseen
- tuetaan vuorovaikutus- ja konfliktinratkaisutaitojen kehittymistä
- pyydetään opiskelijan huoltaja mukaan keskusteluihin

## **KIUSAAMISEN VASTAISEN TOIMINTAMALLIN YLLÄPITO JA KEHITTÄMINEN**

Kajaanin lukion kiusaamisen vastaista toimintamallin toteutumista seurataan ja kehitetään lukion hyvinvointiryhmässä.

### **KUULEMINEN KIUSAAMISTILANTEESSA**

Nimi: \_\_\_\_\_

Ryhmä: \_\_\_\_\_

Puhelinnumero: \_\_\_\_\_

Kajaanin lukion kiusaamisen vastaisessa toimintamallissa edellytetään, että kiusaamistilanteen molemmat osapuolet laativat kirjallisen selonteon tapahtuneesta.

### **Kiusaamistilanne**

Päivämäärä, \_\_\_\_\_ klo: \_\_\_\_\_  
Tapahtumapaikka: \_\_\_\_\_

Mitä tapahtui:

Keitä oli paikalla kiusaamistilanteessa:

Sovintoesitys:

Päivämäärä: \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ 20\_\_\_\_

Allekirjoitus

Kuulemistilaisuuden läsnäolijat

## YLEISTÄ

Tämä toimintamalli ohjaa kiusaamisen vastaista toimintaa Kajaanin lukiossa sekä kertoo

- mitä eri osapuolten tulee tehdä, kun kiusaamista ilmenee,
- kenellä on vastuu tapauksen selvittelystä ja
- miten toimitaan, jos tilanteeseen puuttumisesta huolimatta kiusaaminen jatkuu.

Oppilaitosyhteisöön kuuluvat sekä opiskelijat että henkilöstö, ja kuka tahansa yhteisöön kuuluva voi olla kiusaaja tai kiusattu. Kiusaamista käsitellään

- koulukiusaamisen
- työpaikkakonfliktien ja
- oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta.

## MITÄ KIUSAAMINEN ON?

Tässä toimintamallissa kiusaamisella tarkoitetaan

- toistuvaa henkistä tai
- ruumiillista väkivaltaa,

jonka yksi tai useampi nuori tai aikuinen kohdistaa yhteen ja samaan uhriin.

Henkinen väkivalta on pitkään jatkuvaa, toistuvaa mitätöntä, sortamista tai muuta kielteistä käyttäytymistä, jonka kohteena ihminen kokee itsensä puolustuskyvyttömäksi. Henkinen väkivalta tuntuu sen kohteeksi joutuneesta ahdistavalta, nöyryyttävältä, uhkaavalta tai järjettömältä. Henkistä väkivaltaa voi tapahtua myös somessa vastaavana toimintana.

Henkistä väkivaltaa on

- pelottelu, suullinen tai kirjallinen uhkaaminen, kiristäminen, syrjiminen, sosiaalinen eristäminen, tahallinen väärin neuvominen, väärin tietojen levittäminen, mustamaalaus, selän takana pahan puhuminen
- tiedonvälityksen ulkopuolelle jättäminen, ryhmätyöskentelystä pois jättäminen, työskentelyn vaikeuttaminen
- toisten yllyttäminen yhtä vastaan, toisen puolustamisen estäminen, puolustajan nolaaminen tai uhkaaminen
- työvälineiden tai henkilökohtaisten tavaroiden luvatta ottaminen, piilottelu tai särkeminen, rahan kiristäminen
- pilkkaaminen, ilkkuva matkiminen ja solvaaminen
- sanaton viestintä kuten merkitsevät, kielteiset katseet, olankohautukset, hiljainen tai juonitteleva painostus sekä puhumattomuus
- sukupuolinen häirintä, joka voi ilmetä härskeinä puheina, kaksimielisinä vitseinä, ulkonäköä koskevinä huomautuksina, fyysisenä kosketteluna tai vihjailevinä viesteinä.

Ruumiillista väkivaltaa on

- kaikki käsiksi käyminen kuten hakkaaminen, tyrkkiminen, potkiminen, kamppaaminen, hiuksista vetäminen kuristaminen ja esineillä heittäminen

Oppilaitoksen henkilökunnalla on järjestyssäännön ojentamistoimien mukaan oikeus poistaa häiritsevä tai turvallisuutta vaarantava opiskelija.

Jokaisella työpaikalla syntyy ajoittain ihmisten välisiä konflikteja ja ristiriitoja. Ristiriitoja voi olla työtovereiden kesken, esimiehen ja työntekijän välillä tai opettajan ja opiskelijan kesken. Kaikki ristiriidat ja yhteentörmäykset eivät kuitenkaan ole kiusaamista. Henkinen väkivalta on yksilön oma kokemus, mutta tilanteesta voi olla myös muita tulkintoja ja näkemyksiä.

Henkistä väkivaltaa ei ole se, jos

- työhön tai opiskeluun liittyvistä asioista, päätöksistä ja tulkinnoista syntyy ristiriitaa, ja asianosaiset tuntevat tästä syystä epävarmuutta ja ahdistusta
- oppilaitosyhteisössä käsitellään sen toimintaan liittyviä ongelmia, ja käsittely saattaa jonkun mielestä tuntua ahdistavalta
- oppilaitosyhteisön jäsenelle annetaan perusteltu kurinpidollinen rangaistus tai huomautus, ja hän saa tiedon oikaisuvaatimuksen tekemismahdollisuudesta.

Oppilaitosyhteisön kaikkia jäseniä ei tarvitse pitää ystävinä, mutta heidän kanssaan pitää pystyä asialliseen työskentelyyn ja opiskeluun, noudattaen kaikkia kohtaan hyviä tapoja ja käyttäen vuorovaikutuksessa asiallista kieltä.

### **MITEN TOIMIN, KUN HAVAITSEN KIUSAAMISTA?**

Keskeistä se, että kiusaamiseen puuttuu välittömästi henkilö, joka kiusaamisen havaitsee.

#### **Opiskelijoiden välinen kiusaamistilanne tai sen epäily**

Opettaja / ryhmänohjaaja havaitsee asian

- puutu kiusaamiseen heti
- keskustele kiusatun / kiusatuksi epäillyn kanssa
- keskustele kiusaajan kanssa
- mikäli kiusaaminen on todennäköisesti tapahtunut,
  - kiusaaja ja kiusattu kirjaavat näkemyksen tapahtuneesta (kuulemiskertomuksen pohja tämän suunnitelman lopussa)
  - paikalle on kutsuttava toinen henkilökuntaan kuuluva
  - opettajan / ryhmänohjaajan avulla pyritään sopimukseen, joka merkitään kuulemiskertomukseen
  - Huom! ryhmänohjaajalle on aina tiedotettava kiusaamisasiasta
  - Sekä kiusatun että kiusaajan huoltajaa on tiedotettava asiasta

- mikäli sopimukseen ei päästä tai koet sovittelutaitosi puutteelliseksi, ota välittömästi yhteyttä kuraattoriin tai apulaisrehtoriin/rehtoriin
- kuulemiskertomukset lähetetään aina apulaisrehtorille/rehtorille, joka tarkistaa tilanteen ja huolehtii jatkotoimista
- rehtori/kuraattori tiedottaa tarvittaessa kiusaamisesta muille ryhmää opettaville opettajille.

Muu henkilökunnan jäsen havaitsee asian

- ilmoita havaitsemastasi kiusaamistilanteesta kuraattorille tai rehtorille/apulaisrehtorille välittömästi

#### **Kiusaamistilanne, jossa osapuolina ovat opiskelija ja opettaja / muu henkilökunnan jäsen** Opiskelija

- jos joudut opettajan tai muun henkilökunnan jäsenen henkisen tai ruumiillisen väkivallan kohteeksi, ilmoita kiusaajalle selvästi, että et hyväksy tämän toimintaa. Kerro, että koet hänen toimintansa epäasialliseksi käytökseksi ja kehota häntä lopettamaan se
- mikäli kiusaaminen ei lopu, ota yhteyttä rehtoriin
- rehtori pyytää kirjalliset kuulemiskertomukset molemmilta osapuolilta ja kutsuu osapuolet luokseen keskustelemaan asiasta. Keskustelussa käydään läpi osapuolten sovintoesitykset ja tehdään sopimus kiusaamisen lopettamisesta. Keskusteluihin voidaan pyytää opiskelijan huoltaja. Henkilökohtaisen kriisiavun saamiseksi osapuolet voidaan ohjata terveyspalvelujen piiriin.
- Mikäli sopimukseen ei päästä, rehtori pyytää asiantuntija-apua työterveyshuollosta ja järjestää uuden tapaamisen. Mikäli osapuolet haluavat, esimies voi kutsua tapaamiseen opiskelijan huoltajan, opinto-ohjaajan /kuraattorin, opiskelijaterveydenhuollon edustajan, työsuojeluasiamiehen ja / tai luottamusmiehen.

Opettaja / muu henkilökunnan jäsen

- jos joudut opiskelijan (opiskelijoiden) henkisen tai ruumiillisen väkivallan kohteeksi, ilmoita kiusaajalle selvästi, että et hyväksy tämän toimintaa. Kerro, että koet hänen toimintansa epäasialliseksi käytökseksi ja kehota häntä lopettamaan se
- jos kiusaaminen jatkuu, ota yhteyttä rehtoriin tai työterveyshuoltoon
- rehtori pyytää kirjalliset kuulemiskertomukset molemmilta ja kutsuu osapuolet luokseen keskustelemaan asiasta. Keskustelussa käydään läpi osapuolten sovintoesitykset ja tehdään sopimus kiusaamisen lopettamisesta. Keskusteluihin voidaan pyytää opiskelijan huoltaja. Henkilökohtaisen kriisiavun saamiseksi osapuolet voidaan ohjata terveyspalvelujen piiriin.
- Mikäli sopimukseen ei päästä, rehtori pyytää asiantuntija-apua työterveyshuollosta ja järjestää uuden tapaamisen. Mikäli osapuolet haluavat, rehtori voi kutsua tapaamiseen opiskelijan huoltajan, opinto-ohjaajan / kuraattorin, opiskelijaterveydenhuollon edustajan, työsuojeluasiamiehen ja / tai luottamusmiehen.

#### **Henkilöstön välinen ristiriitatilanne**

Kajaanin kaupungilla on omat ohjeet henkilöstöä varten työpaikkakiusaamisesta. Ohjeistus löytyy oppaasta *Epäasiallisen kohtelun ehkäisy ja käsittely Kajaanin kaupungin työpaikoilla*.

#### **KENELLÄ ON VASTUU KIUUSAAMISTAPAUKSEN SELVITTELYSSÄ?**

##### **Kiusaamistilanne, jossa opiskelija on mukana**

Lukiolain (714/2018) 40 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista.

##### **Kiusaamistilanne, jossa henkilökuntaan kuuluva mukana**

Työturvallisuuslaki 89 §:n mukaan työnantajan on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa

työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Työnantajan on tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta ja ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin tapaturmien, terveyshaittojen sekä vaaratilanteiden selvittämiseksi ja torjumiseksi. Työnantaja on Kajaanin kaupunki, joka päättää ja samalla vastaa säädöksissä koulutuksen järjestäjälle määrätystä tehtävistä.

## **SEURANTA**

### **Opiskelijoiden välinen ristiriitatilanne**

Rehtori arkistoi kuulemiskertomukset (säilytysaika on 10 vuotta) ja huolehtii seurantalaverien järjestämisestä. Rehtori/kuraattori seuraa tilanteen korjaantumista ja kirjaa seurannan tulokset kokousmuistioon. Mikäli tilanne ei korjaannu, rehtori päättää jatkotoimista.

### **Opiskelijan ja opettajan / muun henkilöstön välinen ristiriita**

Rehtori arkistoi kuulemiskertomukset (säilytysaika 10 vuotta). Hän seuraa tilanteen korjaantumista ja päättää tarvittaessa asian eteenpäin viemisestä.

### **Henkilöstön välinen ristiriitatilanne**

Noudatetaan Kajaanin kaupungin ohjetta *Epäasiallisen kohtelun ehkäisy ja käsittely Kajaanin kaupungin työpaikoilla*.

## **ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ**

Kiusaamisen ennaltaehkäisy edellyttää pitkäjänteistä työtä. Olennaista ennaltaehkäisyssä on yhteinen halu poistaa ei-toivottu käyttäytyminen oppilaitoksesta. Kaikkien osapuolten, opiskelijoiden, heidän huoltajiensa sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja sitä johtavien on tärkeää tietää, mikä on ei-toivottua käyttäytymistä ja mitä siitä seuraa. Selkeä toimintamalli kiusaamisen varalta luo kaikille oppilaitosyhteisössä työskenteleville turvallisuuden tunteen.

Kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä tiedottamisella, suvaitsevaisuuskasvatuksella, luomalla myönteistä ilmapiiriä koko oppilaitosyhteisöön ja opiskelijaryhmiin, tutor-opiskelijoiden aiheeseen liittyvillä tempauksilla, opettamalla tunteiden ilmaisua, vuorovaikutustaitoja ja konfliktinratkaisumenetelmiä sekä tekemällä yhteistyötä opiskelijoiden huoltajien ja oppilaitoksen sidosryhmien kanssa.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy on tehokkainta, kun oppilaitoksessa toimitaan ja vaikutetaan samanaikaisesti kolmella eri tasolla: oppilaitoksen, opiskelijaryhmän ja yksilön tasolla.

Oppilaitoksen tasolla

- tiedotetaan kiusaamisen vastaisesta toimintamallista ja ei-toivotusta käyttäytymisestä
- kehitetään oppilaitoksen ilmapiiriä suvaitsevaksi ja toista kunnioittavaksi
- kasvatetaan monikulttuurisuuteen
- luodaan hyvät ja luottamukselliset suhteet oppilaitoksen ja opiskelijoiden huoltajien välille
- turvataan opiskelijalle mahdollisuus saada tukea ja apua ongelmien käsittelyyn
- lisätään oppilaitoksen fyysisen ympäristön viihtyisyyttä
- luodaan opiskelijoille mahdollisuuksia persoonallisuutta kehittäviin harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin
- puututaan kiusaamiseen välittömästi

Opiskelijaryhmän tasolla

- edistetään opiskelijoiden ryhmäytymistä
- käsitellään kiusaamista ja kiusaamisen vastaista toimintamallia oppitunneilla ja kotiväen tapaamisissa
- harjoitellaan käytännössä arkielämän konfliktien ratkaisutapoja
- laaditaan yhteistyössä ryhmän kiusaamisen vastaiset toimintatavat

Yksilön tasolla

- puututaan kiusaamistilanteisiin ja edistetään sovinnon syntymistä kiusatun ja kiusaajan välillä
- vahvistetaan kiusatun itsetuntoa
- ohjataan kiusaajaa toivottujen käyttäytymismallien löytämiseen
- tuetaan vuorovaikutus- ja konfliktinratkaisutaitojen kehittämistä



- pyydetään opiskelijan huoltaja mukaan keskusteluihin

## KIUSAAMISEN VASTAISEN TOIMINTAMALLIN YLLÄPITO JA KEHITTÄMINEN

Kajaanin lukion kiusaamisen vastaista toimintamallin toteutumista seurataan ja kehitetään lukion hyvinvointiryhmässä.

## KUULEMINEN KIUSAAMISTILANTEESSA

Nimi: \_\_\_\_\_

Ryhmä: \_\_\_\_\_

Puhelinnumero: \_\_\_\_\_

Kajaanin lukion kiusaamisen vastaisessa toimintamallissa edellytetään, että kiusaamistilanteen molemmat osapuolet laativat kirjallisen selonteon tapahtuneesta.

### Kiusaamistilanne

Päivämäärä, \_\_\_\_\_ klo: \_\_\_\_\_  
Tapahtumapaikka: \_\_\_\_\_

Mitä tapahtui:

Keitä oli paikalla kiusaamistilanteessa:

Sovintoesitys:

Päivämäärä: \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ 20\_\_\_\_

Allekirjoitus

Kuulemistilaisuuden läsnäolijat

## 8.9. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä

*Suunnitelma kurinpitotoimien käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista*

## 23.4.2021

### 1. Johdanto

Lukiolain 40 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitotoimien käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja tällä suunnitelmalla sekä järjestyssäännöillä edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

### 2. Suunnitelman laatiminen

Suunnitelman on laatinut rehtori yhdessä Kajaanin lukion henkilöstön kanssa.

### 3. Periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitotoimia käytettäessä

Kaikissa kurinpitotoimien käyttötilanteissa noudatetaan hyvää hallintoa ja yleisiä oikeusturvaperiaatteita, joita ovat yhdenvertaisuus, tarkoitussidonnaisuus, puolueettomuus, suhteellisuus ja luottamuksensuoja.

4. Henkilökunnan osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä Henkilökunnan osaaminen varmistetaan käymällä suunnitelma läpi jokaisen lukuvuoden alussa. Osaamisen varmistaminen on rehtorin vastuulla. Rehtori vastaa myös siitä, että määräaikaiset ja/tai uudet vakinaiset opettajat tai muut koulun työntekijät, jotka aloittavat työnsä kesken lukuvuoden, perehdytetään suunnitelmaan osana työtehtäviin perehtymistä.

### 5. Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitotoimista tiedottaminen

Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitotoimista tiedotetaan

- opiskelijoille lukuvuoden alussa ryhmänohjaustuokiossa ja opinto-oppaassa

- huoltajille Wilman tiedotteissa ja tarvittaessa myös esim. kotiväenilloissa

- koulun henkilökunnalle lukuvuoden alussa, opettajainkokouksissa ja opinto-oppaassa

- koulun yhteistyökumppaneille koulun www-sivuilla

Tiedottamisesta vastaa rehtori yhdessä ryhmänohjaajien ja muun henkilökunnan kanssa. Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitotoimista keskustellaan tarvittaessa yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä. Henkilökunnan tulee pitää huoltajat ajan tasalla koulussa sattuneista ao. opiskelijoita koskevista kurinpidollisista selvittelyistä. Huoltajat voivat aina halutessaan osallistua asian selvittelyyn. Yhteydenottokanavat ovat Wilma ja puhelin. Täysi-ikäisten opiskelijoiden tapauksessa huoltajiin otetaan yhteyttä vain opiskelijan suostumuksella.

Lukio pitää yhteyttä muihin viranomaistahoihin ensisijaisesti ennaltaehkäisevässä mielessä. Akuuteissa tilanteissa arvioidaan tilannekohtaisesti, tarvitaanko muun viranomaisen apua ja tarvittaessa kutsutaan apu paikalle. Yhteistyössä on noudatettava kulloinkin voimassa olevia salassapito- ja muita säädöksiä.

### 6. Menettelytavat suunnitelman seurantaan sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten

Suunnitelmaa seurataan ja sen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan osana opetussuunnitelman yleisen osan arviointia. Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa.

### 7. Menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, selvittämismenettelyt, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamisenmenettelyt

*Alla olevassa taulukossa on esitetty nuorten lukiokoulutuksesta annetussa laissa säädetyt teot ja laiminlyönnit, niistä seuraavat toimenpiteet, kussakin toimenpiteessä toimivaltainen viranomainen, selvittäminen ja kuuleminen, kirjaamista/päätöksentekoa koskevat menettelytavat, toimenpiteistä ilmoittaminen sekä muutoksenhaku.*

**Teot ja laiminlyönnit ja niistä seuraavat toimenpiteet Kajaanin lukiossa:**

Teko tai laiminlyönti	Toimenpide	Toimivaltainen viranomainen	Selvittäminen	Kuuleminen	Kirjaaminen päätös	Ilmoittaminen	Muuta huomioitavaa	Muutoksenhaku
Opiskelija häiritsee opetusta tai koulun järjestämätilaisuutta	Opiskelija määrätään poistumaan oppitunnilta koulun tilaisuudesta sen jäljellä olevaksi ajaksi (LL 41§ 2 mom).	Opettaja/ opettaja tai rehtori (LL 42§ 5 mom)			Kirjataan Wilmaan (LL 42§ 1 mom).	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijalle huoltajalle (LL 42§ 1 mom).	Jos opiskelija ei noudata poistumismääräystä, opettaja/ rehtori voi poistaa hänet oppitunnilta/ tilaisuudesta (LL 43§ 1 mom). Jos opiskelija vastarintaa tekemällä koettaa välttää poistamisen, opettaja/ rehtori voi käyttää tarpeellisia voimakeinoja, mutta ei voimankäyttövälineitä (LL 43§ 2 ja 3 mom). Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 43§ 3 mom).	Ei muutoksenhakuoikeutta.
Opiskelija kiusaa toista opiskelijaa	Opiskelijan kanssa keskustellaan tilanteesta. Ilmoitetaan asiasta rehtorille. Kiusaajalle annetaan huomautus.	Opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva	Tarpeellinen selvitys tehdään.			Asia ilmoitetaan ryhmänohjajalle, kuraattorille ja huoltajalle.	Opiskelijoihin ei ole järjestettävää huolto. Opetussuunnitelman kiusaamisen vastaisessa toimintamallissa on kuvattu	Asiasta ei ole muutoksenhakuoikeutta.

							tarkemmin toiminta kiusaamistilanteessa.	
Opiskelija toistuvasti häiritsee opetusta, rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti tai syyllistyy kiusaamiseen.	Opiskelija annetaan kirjallinen varoitus (LL 41§ 1 mom).	Rehtori (LL 42§ 4mom)	Yksilöidään teko/laiminlyönti ja hankitaan tarpeellinen selvitys (LL 42§ 1 mom).	Kuullaan opiskelija (LL 42§ 1mom). Varataan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjallisen varoituksen antamista (LL 42§ 1mom).	Rehtori tekee päätöksen (LL 42§ 4 mom).	Annetaan päätös tiedoksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle.	Opiskelijalla on hallinto-oikeus. Tarvittaessa opiskelijahuolto.	
Opiskelijan rikkomus on vakava tai opiskelija jatkaa epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan.	Opiskelija erotetaan määräajaksi (enintään 1 v, ei oppivelvollisuuslaitoksissa) tai oppivelvollisena jäsenenä toimielin (enintään 1 v määräajaksi) (LL 41§ 1mom).	Rehtori (enintään 1 kk määräajaksi) tai toimielin (enintään 1 v määräajaksi) (LL 42§ 4mom).	Yksilöidään teko/laiminlyönti ja hankitaan tarpeellinen selvitys (LL 42§ 1mom).	Kuullaan opiskelija (LL 42§ 1mom). Varataan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjallisen varoituksen antamista (LL 42§ 1mom).	Rehtori tai monijäseninen toimielin tekee päätöksen (LL 42§ 4 mom).	Annetaan päätös tiedoksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle. Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojelun nuorisotyöryhmälle ja/tai poliisille.	Opiskelijalla on hallinto-oikeus. Tarvittava opiskelu- ja oppivelvolliselle laaditaan suunnitelma suoritamisesta määräämisen aikana. Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun määräämisestä erottamisesta päätetään (LL 42 3mom).	
Opiskelija käyttäytyy väkivaltaisena ja uhkaavasti vaarantaa	Opiskelija evätään osallistumiseen opetukseen	Rehtori (LL 42§ 5mom)			Kirjataan Primukseen rehtorin merkintöihin (LL 42§ 1 mom)	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle (LL 42§ 1mom),	Jos opiskelija noudattaa määräystä, opettaja/	Ei muutoksenhakuoikeutta.

<p>muiden turvallisuustai vaikeutta/ opetusta/ opetukseen liittyvää toimintaa kohtuuttomasti.</p>	<p>työpäivän aikana enintään kolmen työpäivän ajaksi (LL 41§ 3 mom).</p>				<p>ryhmänohjaaja ja kuraattorille sekä tarvittaessa sosiaalihuoltoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle (LL 42§ 1 mom). Lisäksi ilmoitetaan työsuojeluosaston henkilökunnan turvallisuus on vaarantunut</p>	<p>ja voi poistaa hänet oppilaitoksen alueelta (LL 43§ 1 mom). Jos opiskelija esittää tarintaa tekemällä koettaa välttää poistamisen, opettaja/ rehtori vain käyttää tarpeellisia voimakeinoja, mutta ei voimankäyttövälineitä (LL 43§ 2 ja 3 mom). Voimakeinoin turvautunut henkilö tekee kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 43§ 3 mom).</p>		
<p>Epäillä, että opiskelijalla on hallussaan LL 40§:n 2 momentissa määritelly kielletty esine tai aine.</p>	<p>Opiskelijalla otetaan haltuun kielletyt esineet tai aineet (LL 45§ 1 mom).</p>	<p>Opettaja tai rehtori (LL 45§ 1 mom)</p>		<p>Kirjataan Primukseen rehtorin merkintöihin (LL 47§ 2 mom).</p>	<p>Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijalle mahdollisimman pian (LL 47§ 2 mom). Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojelun ja/ tai poliisille.</p>	<p>Mikäli opiskelija luovuta mahdollisuuksien mukaan vaarantavaa esinettä/ ainetta ja tekee vastarintaa, esine/ aine mahdollista ottaa haltuun kokonaisarvostelu huomioiden välttämättömiä voimakeinoja käyttäen,</p>	<p>Ei muutoksenhakuoikeutta.</p>	

						<p>mutta turvautumatta voimankäyttövälineisiin (LL 45§ 2 mom). Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 47 § 2 mom).</p>	
	<p>Tarkastetaan opettaja opiskelijantai mukana rehtori olevat (LL 46§ 1 mom) hänen hallinnassaan olevat oppilaitoksen säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa (LL 46§ 1mom).</p>			<p>Kirjataan Ilmoitetaan Primukseena aikaisen rehtorin merkintöihin (LL 47§ 2 mom).</p>	<p>Esineen/ aineen opiskelijanhuoltajalle on oltava mahdollisimman pian (LL 47§ 2 mom).</p> <p>Ilmoitetaan suoritetaan, jos opiskelija ei luotettavasti osoita, että hänen hallussaan ei ole kiellettyjä esineitä/ aineita (LL 46§ 1 mom).</p> <p>Tarkastuksen syy ilmoitetaan opiskelijalle ennen tarkastuksen tekemistä (LL 46§ 2 mom). Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta (LL 46§ 3 mom). Tarkastuksessa</p>	<p>Ei muutoksehakuoikeutta.</p> <p>pidon</p> <p>on oltava</p> <p>ilmasta</p> <p>(LL 46§ 1 mom).</p> <p>Tarkastus</p> <p>opiskelija</p> <p>ei</p> <p>luotettavasti</p> <p>osoita,</p> <p>että</p> <p>hänen</p> <p>hallussaan</p> <p>ei ole</p> <p>kiellettyjä</p> <p>esineitä/</p> <p>aineita (LL</p> <p>46§ 1</p> <p>mom).</p> <p>Tarkastuksen</p> <p>syy</p> <p>ilmoitetaan</p> <p>opiskelijalle</p> <p>ennen</p> <p>tarkastuksen</p> <p>tekemistä</p> <p>(LL 46§</p> <p>2 mom).</p> <p>Tarkastajan</p> <p>tulee olla</p> <p>opiskelijan</p> <p>kanssa</p> <p>samaa</p> <p>sukupuolta</p> <p>(LL 46§</p> <p>3 mom).</p> <p>Tarkastuksessa</p>	

						<p>tulee olla läsnä tarkastaja + yksi täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva (LL 46§ 3 mom). Jos opiskelija pyytää, tarkastuksessa tulee olla läsnä opiskelijan valitsema oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos ko. henkilö on paikalla(LL 46§ 3 mom). Edellä kuvatusta tarkastamistavasta voidaan poiketa, mikäli asia on kiireellinen ja tarkastus on turvallisuuden kannalta välttämätön (LL 46§ 4 mom). Tarkastus suoritetaan turvallisesti ja olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta käyttäen(LL 47§ 1 mom)</p>
Haltuun otettujen esineiden	Luovutetaan alaikäisen opiskelijan	Rehtori			Kirjataan luovuttaminen/hävittäminen	Ennen luovuttamista esine/



<p>ja/tai aineiden luovuttaminen ja hävittäminen</p>	<p>huoltajalle/täysi-ikäiselle opiskelijalle tai työpäivän päätyttyä (LL 48§ 1 ja 2 mom). Esineet, joiden hallussapitoon opiskelijalla ja huoltajalla ei lain mukaan ole oikeutta, luovutetaan poliisille viipymättä (LL 48§ 1 ja 2 mom): terä- ja lyömäaseet, asejäljitelmät, huumausaineet, ampuma-aseet ja niiden osat, patruunat, ammuksset, kaasusumuttimet, räjähteet sekä muut järjestyslain kieltämät esineet ja aineet.</p>			<p>Primukseen rehtorin merkintöihin.</p>		<p>aine tulee säilyttää huolellisesti (LL 48§ 2 mom). Luovutus pitää järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta (LL 48§ 2 mom). Jos alaikäisen opiskelijan huoltaja tai täysi-ikäinen opiskelija itse ei kolmen kuukauden kuluessa huostaanottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä/ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää (LL 48§ 3 mom).</p>
<p>Opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta.</p>	<p>Pidätetään oikeus opiskeluun3 tutkimukseksi, jos se oppivelvollisten opiskelijan osalta) tekemäksi tai epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin</p>	<p>Rehtori (enintään 3 kk määräajaksi ei-oppivelvollisten monijäsenen tai toimielin (LL 42§ 4 mom)</p>		<p>Rehtori tai monijäsenen toimielin (LL42§ 4 mom)</p>		<p>Valitus hallinto-oikeuteen.</p>

	nähdessä on perusteltua. (LL 41§ 4 mom)						
Tuomioistuin on tuominut opiskelijan rangaistukseksi	Opiskelijaa ei eroteta oppilaitoksesta, jos se on ei-rikoksen tekemän rikoksen perusteella tai muuten perusteltua (LL 44§ 3 mom)	Rehtori (enintään 5 kk:n määräajaksi) on ei-oppivelvollisten osalta) monijäseninen toimielin (LL 42§ 4 mom)			Rehtori tai monijäseninen toimielin (LL 42§ 4 mom)		Valitus hallinto-oikeuteen.

## Suunnitelma kurinpitotoimien käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista

### 23.4.2021

#### 1. Johdanto

Lukiolain 40 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitotoimien käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja tällä suunnitelmalla sekä järjestyssäännöillä edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

#### 2. Suunnitelman laatiminen

Suunnitelman on laatinut rehtori yhdessä Kajaanin lukion henkilöstön kanssa.

#### 3. Periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitotoimia käytettäessä

Kaikissa kurinpitotoimien käyttötilanteissa noudatetaan hyvää hallintoa ja yleisiä oikeusturvaperiaatteita, joita ovat yhdenvertaisuus, tarkoitussidonnaisuus, puolueettomuus, suhteellisuus ja luottamuksensuoja.

#### 4. Henkilökunnan osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä

Henkilökunnan osaaminen varmistetaan käymällä suunnitelma läpi jokaisen lukuvuoden alussa. Osaamisen varmistaminen on rehtorin vastuulla. Rehtori vastaa myös siitä, että määräaikaiset ja/tai uudet vakinaiset opettajat tai muut koulun työntekijät, jotka aloittavat työnsä kesken lukuvuoden, perehdytetään suunnitelmaan osana työtehtäviin perehtymistä.

#### 5. Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitotoimista tiedottaminen

Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitotoimista tiedotetaan

- opiskelijoille lukuvuoden alussa ryhmänohjaustuokiossa ja opinto-oppaassa

- huoltajille Wilman tiedotteissa ja tarvittaessa myös esim. kotiväenilloissa

- koulun henkilökunnalle lukuvuoden alussa, opettajainkokouksissa ja opinto-oppaassa

- koulun yhteistyökumppaneille koulun www-sivuilla

Tiedottamisesta vastaa rehtori yhdessä ryhmänohjaajien ja muun henkilökunnan kanssa. Suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitotoimista keskustellaan tarvittaessa yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä. Henkilökunnan tulee pitää huoltajat ajan tasalla koulussa sattuneista ao. opiskelijoita koskevista kurinpidollisista selvittelyistä. Huoltajat voivat aina halutessaan osallistua asian selvittelyyn. Yhteydenottokanavat ovat Wilma ja puhelin. Täysi-ikäisten opiskelijoiden tapauksessa huoltajiin otetaan yhteyttä vain opiskelijan suostumuksella.

Lukio pitää yhteyttä muihin viranomaistahoihin ensisijaisesti ennaltaehkäisevässä mielessä. Akuuteissa tilanteissa arvioidaan tilannekohtaisesti, tarvitaanko muun viranomaisen apua ja tarvittaessa kutsutaan apu paikalle. Yhteistyössä on noudatettava kulloinkin voimassa olevia salassapito- ja muita säädöksiä.

6. Menettelytavat suunnitelman seurantaan sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten

Suunnitelmaa seurataan ja sen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan osana opetussuunnitelman yleisen osan arviointia. Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa.

7. Menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, selvittämisvastuut, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamisenmenettelyt

Alla olevassa taulukossa on esitetty nuorten lukiokoulutuksesta annetussa laissa säädetyt teot ja laiminlyönnit, niistä seuraavat toimenpiteet, kussakin toimenpiteessä toimivaltainen viranomainen, selvittäminen ja kuuleminen, kirjaamista/päätöksentekoa koskevat menettelytavat, toimenpiteistä ilmoittaminen sekä muutoksenhaku.

**Teot ja laiminlyönnit ja niistä seuraavat toimenpiteet Kajaanin lukiossa:**

Teko tai laiminlyönti	Toimenpide	Toimivaltainen viranomainen	Selvittäminen	Kuuleminen	Kirjaaminen päätös	Ilmoittaminen	Muuta huomioitavaa	Muutoksenhaku
Opiskelija häiritsee opetusta tai koulun järjestämätilaisuutta	Opiskelija määrätään poistumaan oppitunnilta koulun järjestämätilaisuudesta sen jäljellä olevaksi ajaksi (LL 41§ 2 mom).	Opettaja/ opettaja tai rehtori (LL 42§ 5 mom)			Kirjataan Wilmaan (LL 42§ 1 mom).	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijalle huoltajalle (LL 42§ 1 mom).	Jos opiskelija ei noudata poistumismääräystä, opettaja/ rehtori voi poistaa hänet oppitunnilta/ tilaisuudesta (LL 43§ 1 mom). Jos opiskelija vastarintaa tekemällä koettaa välttää poistamisen, opettaja/ rehtori voi käyttää tarpeellisia voimakeinoja, mutta ei voimankäyttövälineitä (LL 43§ 2 ja 3 mom). Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 43§ 3 mom).	Ei muutoksenhakuoikeutta.
Opiskelija kiusaa toista opiskelijaa	Opiskelijan kanssa keskustellaan tilanteesta. Ilmoitetaan asiasta rehtorille. Kiusaajalle annetaan huomautus.	Opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva	Tarpeellinen selvitys tehdään.			Asia ilmoitetaan ryhmänohjaja ja kuraattorille ja huoltajalle.	Opiskelijoihin ei ole järjestetty tarvittava opiskelijahuolto. Opetussuunnitelman kiusaamisen vastaisessa toimintamallissa on kuvattu	Asiasta ei ole muutoksenhakuoikeutta.

							tarkemmin toiminta kiusaamistilanteessa.	
Opiskelija toistuvasti häiritsee opetusta, rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti tai syyllistyy kiusaamiseen.	Opiskelija annetaan kirjallinen varoitus (LL 41§ 1 mom).	Rehtori (LL 42§ 4mom)	Yksilöidään teko/laiminlyönti ja hankitaan tarpeellinen selvitys (LL 42§ 1 mom).	Kuullaan opiskelija (LL 42§ 1mom). Varataan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjallisen varoituksen antamista (LL 42§ 1mom).	Rehtori tekee päätöksen (LL 42§ 4 mom).	Annetaan päätös tiedoksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle.	Opiskelijalla on hallinto-oikeus. Opiskelijahuolto.	
Opiskelijan rikkomus on vakava tai opiskelija jatkaa epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan.	Opiskelija erotetaan määräajaksi (enintään 1 v, ei oppivelvollisena enintään 6 kk) tai oppilaitokseen (LL 41§ 1mom).	Rehtori (enintään 6 kk määräajaksi ei-oppivelvollisena tai jäsenenä toimielin (enintään 1 v määräajaksi) (LL 42§ 4mom).	Yksilöidään teko/laiminlyönti ja hankitaan tarpeellinen selvitys (LL 42§ 1mom).	Kuullaan opiskelija (LL 42§ 1mom). Varataan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjallisen varoituksen antamista (LL 42§ 1mom).	Rehtori tai monijäseninen toimielin tekee päätöksen (LL 42§ 4 mom).	Annetaan päätös tiedoksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle ja/tai poliisille.	Opiskelijalla on hallinto-oikeus. Opiskelu- ja oppivelvollisuudella laaditaan suunnitelma suoritamisesta määräämisen aikana. Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun määräämisestä erottamisesta päätetään (LL 42 3mom).	
Opiskelija käyttäytyy väkivaltaisena ja uhkaavasti vaarantamalla	Opiskelija evätään osallistumiseen opetukseen	Rehtori (LL 42§ 5mom)			Kirjataan Primukseen rehtorin merkintöihin (LL 42§ 1 mom)	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle (LL 42§ 1mom),	Jos opiskelija ei noudata poistumismääräystä, opettaja/	Ei muutoksenhakuoikeutta.

<p>muiden turvallisuustai vaikeuttane opetusta/ opetukseen liittyvää toimintaa kohtuuttomasti.</p>	<p>työpäivän enintään kolmen työpäivän ajaksi (LL 41§ 3 mom).</p>				<p>ryhmänohjaaja ja kuraattorille sekä tarvittaessa sosiaalihuoltoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle (LL 42§ 1 mom). Lisäksi ilmoitetaan työsuojelusta jos henkilökunnan turvallisuus on vaarantunut</p>	<p>ei voi poistaa hänet oppilaitoksen alueilta (LL 43§ 1 mom). Jos opiskelija esittää tarintaa tekemällä koettaa välttää poistamisen, opettaja/rehtori vain käyttää tarpeellisia voimakeinoja, mutta ei voimankäyttövälineitä (LL 43§ 2 ja 3 mom). Voimakeinoin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 43§ 3 mom).</p>		
<p>Epäilläään, että opiskelijalla on hallussaan LL 40§:n 2 momentissa määritely kielletty esine tai aine.</p>	<p>Opiskelijalta otetaan haltuun kielletyt esineet tai aineet (LL 45§ 2 mom).</p>	<p>Opettaja tai rehtori (LL 45§ 1 mom)</p>		<p>Kirjataan Primukseen rehtorin merkintöihin (LL 47§ 2 mom).</p>	<p>Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijalle luovuttamallisuutta pian (LL 47§ 2 mom). Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojelun ja/tai poliisille.</p>	<p>Mikäli opiskelija luovuttaa vaarantavaa esinettä/ainetta ja tekee västarintaa, esine/aine mahdollista ottaa haltuun kokonaisarvostelu huomioiden välttämättömiä voimakeinoja käyttäen,</p>	<p>Ei muutoksenhakuoikeutta.</p>	

						<p>mutta turvautumatta voimankäyttövälineisiin (LL 45§ 2 mom). Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle (LL 47 § 2 mom).</p>
	<p>Tarkastetaan opettaja opiskelijantai mukana rehtori olevat (LL 46§ 1 mom) hänen hallinnassaan olevat oppilaitoksen säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa (LL 46§ 1mom).</p>			<p>Kirjataan Primukseeseen rehtorin merkintöihin (LL 47§ 2 mom).</p>	<p>Ilmoitetaan esineen/ opiskelijan hallussapidon huoltajalle on oltava mahdollisimman pian (LL 47§ 2 mom).</p> <p>Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojelija ja/ tai poliisille.</p>	<p>Ei muutoksehakuoikeutta.</p> <p>Esineen/ opiskelijan hallussapidon on oltava mahdollisimman pian (LL 46§ 1 mom). Tarkastus suoritetaan, jos opiskelija ei luotettavasti osoita, että hänen hallussaan ei ole kiellettyjä esineitä/ aineita (LL 46§ 1 mom). Tarkastuksen syy ilmoitetaan opiskelijalle ennen tarkastuksen tekemistä (LL 46§ 2 mom). Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta (LL 46§ 3 mom). Tarkastuksessa</p>

						<p>tulee olla läsnä tarkastaja + yksi täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva (LL 46§ 3 mom). Jos opiskelija pyytää, tarkastuksessa tulee olla läsnä opiskelijan valitsema oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos ko. henkilö on paikalla(LL 46§ 3 mom). Edellä kuvatusta tarkastamistavasta voidaan poiketa, mikäli asia on kiireellinen ja tarkastus on turvallisuuden kannalta välttämätön (LL 46§ 4 mom). Tarkastus suoritetaan turvallisesti ja olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta käyttäen(LL 47§ 1 mom)</p>
Haltuun otettujen esineiden	Luovutetaan alaikäisen opiskelijan	Rehtori			Kirjataan luovuttaminen/hävittäminen	Ennen luovuttamista esine/



ja/tai aineiden luovuttaminen ja hävittäminen	huoltajalle/ täysi-ikäiselle opiskelijalle esilleen työpäivän päätyttyä (LL 48§ 1 ja 2 mom). Esineet, joiden hallussapitoon opiskelijalla ja huoltajalla ei lain mukaan ole oikeutta, luovutetaan poliisille viipymättä (LL 48§ 1 ja 2 mom): terä- ja lyömäaseet, asejäljitelmät, huumausaineet, ampuma-aseet ja niiden osat, patruunat, ammuksset, kaasusumuttimet, räjähteet sekä muut järjestyslain kieltämät esineet ja aineet.			Primukseen rehtorin merkintöihin.	aine tulee säilyttää huolellisesti (LL 48§ 2 mom). Luovutus pitää järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta (LL 48§ 2 mom). Jos alaikäisen opiskelijan huoltaja tai täysi-ikäinen opiskelija itse ei kolmen kuukauden kuluessa huostaanottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä/ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää (LL 48§ 3 mom).	
Opiskelijan tutkimuksena rikoksesta.	Pidätetään oikeus opiskeluun tutkimukseksi, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin	Rehtori (enintään 3 kk määräajaksi ei-oppivelvollisten osalta) tai monijäseninen toimielin (LL 42§ 4 mom)		Rehtori tai monijäseninen toimielin (LL42§ 4 mom)		Valitus hallinto-oikeuteen.

	nähdessä on perusteltua. (LL 41§ 4 mom)						
Tuomioistuin on tuominut opiskelijan rangaistukseksi	Opiskelijaa erotetaan määräajaksi oppilaitoksesta, jos se on ei-opiskelijan tekemän rikoksen perusteella tai muuten perusteltua (LL 44§ 3 mom)	Rehtori (enintään 5 kk:n määräajaksi ei-oppivelvollisten osalta) tai monijäseninen toimielin (LL 42§ 4 mom)			Rehtori tai monijäseninen toimielin (LL 42§ 4 mom)		Valitus hallinto-oikeuteen.

## 8.10. Opintojaksojen suositeltu suoritusjärjestys

### Äidinkieli ja kirjallisuus

Pakolliset opintojaksot suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä. Valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot ÄI10 ja ÄI11 on suositeltavaa suorittaa pakollisten opintojaksojen jälkeen ja ennen äidinkielen yo-kirjoituksiin osallistumista. Valinnaisten opintojaksojen ÄI 9 ja ÄI12 suositeltavin suoritusajankohta on toinen tai kolmas opintovuosi. Koulukohtaiset valinnaiset kurssit ÄI13 ja ÄI14 voi suorittaa milloin vain.

### Suomi toisena kielenä (S2)

Pakolliset opintojaksot suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä. Valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot ÄI10 ja ÄI11 on suositeltavaa suorittaa pakollisten opintojaksojen jälkeen ja ennen äidinkielen yo-kirjoituksiin osallistumista. Koulukohtaisen valinnaisen opintojakson S212 suositeltava suoritusajankohta on ensimmäinen tai toinen opintovuosi.

### Ruotsi (B1-oppimäärä)

RUB18 suoritetaan opintojen alussa. Muut opintojaksot suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä.

### Englanti (A-oppimäärä)

ENA19 suoritetaan opintojen alussa. Pakolliset opintojaksot suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä.

### Vieraat kielet (B2- ja B3-oppimäärät)

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta venäjän aakkoskurssi VKB310 suoritetaan opintojen alussa.

### Matematiikka, pitkä oppimäärä

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta valtakunnalliset valinnaiset opinnot suositellaan käytäväksi järjestyksessä MAA11, MAA10, MAA12.

### **Matematiikka, lyhyt oppimäärä**

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta opintojakson MAB9 voi käydä 2. opiskeluvuoden keväällä tai 3. opiskeluvuoden syksyllä.

### **Biologia**

Opintojaksot voi suorittaa vapaassa järjestyksessä kuitenkin niin, että opintojakso BI4 opiskellaan ennen opintojaksoa BI6.

### **Maantiede**

Opintojaksot GE1, GE2 ja GE3 voi suorittaa missä järjestyksessä tahansa ennen opintojaksoa GE4.

### **Fysiikka**

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta opintojakso FY9 käydään 2. opiskeluvuotena. Opintojakson FY10 voi käydä 2. tai 3. opiskeluvuotena.

### **Kemia**

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta opintojakso KE7 käydään 2. opiskeluvuotena aikaisintaan yhtä aikaa opintojakson KE4 kanssa.

### **Filosofia**

Opintojakso FI1 suoritetaan ennen muita opintojaksoja. Muiden opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Psykologia**

Opintojakso PS1 suoritetaan ennen muita opintoja. Valinnaisten opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa, valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot suositellaan suoritettavan numerojärjestyksessä.

### **Historia**

Pakolliset opintojaksot suoritetaan numerojärjestyksessä. HI1 ja HI4 suositellaan suoritettavaksi ennen opintojaksoa HI8. HI2 suoritetaan ennen opintojaksoa HI9. Muuten valinnaisten opintojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Yhteiskuntaoppi**

Opintojakso YH1 suoritetaan ennen muita opintojaksoja, muuten suoritusjärjestys on vapaa.

### **Ev.lut. uskonto**

Opintojakso UE1 suoritetaan ennen muita opintojaksoja. Suositus: UE3 ennen opintojaksoa UE5. Muiden opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Ort. uskonto**

UO1 ja UO2 järjestetään vuorovuosina.

### **Elämäntietomustieto**

Pakollisten opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa. Valinnaiset opinnot suoritetaan itsenäisesti.

### **Terveystieto**

Opintojaksot suoritetaan numerojärjestyksessä.

### **Liikunta**

LI1 suoritetaan ensimmäisenä opiskeluvuotena. LI2 suoritetaan toisena opiskeluvuotena. LI6 suoritetaan toisena opiskeluvuotena. LI9-LI14 suoritetaan numerojärjestyksessä. Muut valinnaiset liikunnan opintojaksot voi suorittaa haluamassaan järjestyksessä.

### **Musiikki, yleinen**

Pakolliset opintojaksot suoritetaan ennen valinnaisia opintojaksoja lukuun ottamatta kuoroa ja orkesteria (MU6-MU17), joihin voi osallistua koko lukio-opiskelun ajan.

### **Kuvataide**

Pakolliset opintojaksot KU1 ja KU2 käydään pääsääntöisesti 1. ja 2. opiskeluvuotena. Valinnaisten opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Opinto-ohjaus**

OP1 suoritetaan 1. - 3. opiskeluvuoden aikana ja opintojakso arvioidaan 3. opiskeluvuoden lopussa. OP2 ja OP3 suoritetaan 2. ja 3. opiskeluvuoden aikana.

### **Musiikki, valtakunnallinen erityistehtävä**

Pakolliset opintojaksot MUT1, MUT2 ja MUT3 suoritetaan ennen muita opintojaksoja lukuun ottamatta kuoroa ja orkesteria (MUT19-MUT30), joihin voi osallistua koko lukio-opiskelun ajan.

### **Draama**

Suoritusjärjestys on vapaa.

### **Teknologia**

TEK1 suoritetaan 1. opiskeluvuoden syksyllä. Opintojaksot TEK2 ja TEK3 voi käydä milloin vain.

### **Yrittäjyys ja työelämä**

Opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Äidinkieli ja kirjallisuus**

Pakolliset opintojaksot suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä. Valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot ÄI10 ja ÄI11 on suositeltavaa suorittaa pakollisten opintojaksojen jälkeen ja ennen äidinkielen yo-kirjoituksiin osallistumista. Valinnaisten opintojaksojen ÄI 9 ja ÄI12 suositeltavin suoritusajankohta on toinen tai kolmas opintovuosi. Koulukohtaiset valinnaiset kurssit ÄI13 ja ÄI14 voi suorittaa milloin vain.

### **Suomi toisena kielenä (S2)**

Pakolliset opintojaksot suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä. Valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot ÄI10 ja ÄI11 on suositeltavaa suorittaa pakollisten opintojaksojen jälkeen ja ennen äidinkielen yo-kirjoituksiin osallistumista. Koulukohtaisen valinnaisen opintojakson S212 suositeltava suoritusajankohta on ensimmäinen tai toinen opintovuosi.

### **Ruotsi (B1-oppimäärä)**

RUB18 suoritetaan opintojen alussa. Muut opintojaksot suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä.

### **Englanti (A-oppimäärä)**

ENA19 suoritetaan opintojen alussa. Pakolliset opintojaksot suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä.

### **Vieraat kielet (B2- ja B3-oppimäärät)**

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta venäjän aakkoskurssi VKB310 suoritetaan opintojen alussa.

### **Matematiikka, pitkä oppimäärä**

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta valtakunnalliset valinnaiset opinnot suositellaan käytäväksi järjestyksessä MAA11, MAA10, MAA12.

### **Matematiikka, lyhyt oppimäärä**

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta opintojakson MAB9 voi käydä 2. opiskeluvuoden keväällä tai 3. opiskeluvuoden syksyllä.

### **Biologia**

Opintojaksot voi suorittaa vapaassa järjestyksessä kuitenkin niin, että opintojakso B14 opiskellaan ennen opintojaksoa B16.

### **Maantiede**

Opintojaksot GE1, GE2 ja GE3 voi suorittaa missä järjestyksessä tahansa ennen opintojaksoa GE4.

### **Fysiikka**

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta opintojakso FY9 käydään 2. opiskeluvuotena. Opintojakson FY10 voi käydä 2. tai 3. opiskeluvuotena.

### **Kemia**

Opintojaksot suoritetaan muuten pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, mutta opintojakso KE7 käydään 2. opiskeluvuotena aikaisintaan yhtä aikaa opintojakson KE4 kanssa.

### **Filosofia**

Opintojakso FI1 suoritetaan ennen muita opintojaksoja. Muiden opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Psykologia**

Opintojakso PS1 suoritetaan ennen muita opintoja. Valinnaisten opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa, valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot suositellaan suoritettavan numerojärjestyksessä.

### **Historia**

Pakolliset opintojaksot suoritetaan numerojärjestyksessä. HI1 ja HI4 suositellaan suoritettavaksi ennen opintojaksoa HI8. HI2 suoritetaan ennen opintojaksoa HI9. Muuten valinnaisten opintojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Yhteiskuntaoppi**

Opintojakso YH1 suoritetaan ennen muita opintojaksoja, muuten suoritusjärjestys on vapaa.

### **Ev.lut. uskonto**

Opintojakso UE1 suoritetaan ennen muita opintojaksoja. Suositus: UE3 ennen opintojaksoa UE5. Muiden opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Ort. uskonto**

UO1 ja UO2 järjestetään vuorovuosina.

### **Elämäkatsomustieto**

Pakollisten opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa. Valinnaiset opinnot suoritetaan itsenäisesti.

### **Terveystieto**

Opintojaksot suoritetaan numerjärjestyksessä.

### **Liikunta**

LI1 suoritetaan ensimmäisenä opiskeluvuotena. LI2 suoritetaan toisena opiskeluvuotena. LI6 suoritetaan toisena opiskeluvuotena. LI9-LI14 suoritetaan numerjärjestyksessä. Muut valinnaiset liikunnan opintojaksot voi suorittaa haluamassaan järjestyksessä.

### **Musiikki, yleinen**

Pakolliset opintojaksot suoritetaan ennen valinnaisia opintojaksoja lukuun ottamatta kuoroa ja orkesteria (MU6-MU17), joihin voi osallistua koko lukio-opiskelun ajan.

### **Kuvataide**

Pakolliset opintojaksot KU1 ja KU2 käydään pääsääntöisesti 1. ja 2. opiskeluvuotena. Valinnaisten opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa.

### **Opinto-ohjaus**

OP1 suoritetaan 1. - 3. opiskeluvuoden aikana ja opintojakso arvioidaan 3. opiskeluvuoden lopussa. OP2 ja OP3 suoritetaan 2. ja 3. opiskeluvuoden aikana.

### **Musiikki, valtakunnallinen erityistehtävä**

Pakolliset opintojaksot MUT1, MUT2 ja MUT3 suoritetaan ennen muita opintojaksoja lukuun ottamatta kuoroa ja orkesteria (MUT19-MUT30), joihin voi osallistua koko lukio-opiskelun ajan.

### **Draama**

Suoritusjärjestys on vapaa.

### **Teknologia**

TEK1 suoritetaan 1. opiskeluvuoden syksyllä. Opintojaksot TEK2 ja TEK3 voi käydä milloin vain.

### **Yrittäjyys ja työelämä**

Opintojaksojen suoritusjärjestys on vapaa.

## **8.11. Itsenäisesti suoritettavat opintojaksot**

*Opintojaksot, jotka edellytetään suoritettavan itsenäisesti*

*Äidinkieli: ÄI14 Lukijan kunniakirja, ÄI15 Täällä Pohjantähden alla*

*Liikunta: Liikuntaa vapaa-ajalla 1-6 (LI9-14)*

*Historia: HI10 Historia ja kirjallisuus*

*Yrittäjyys ja työelämä: YRT2 Tutustu työelämään*

*Englanti: ENA12 English Literature*

**Opintojaksot, joita ei voi suorittaa itsenäisesti**

*Äidinkieli: ÄI1, ÄI9*

*Uskonto, ev.lut.: UE1, UE5, UE6, UE7, UE8*

*Historia: HI1, HI7*

*Yhteiskuntaoppi: YH1, YH5*

*Psykologia: PS1, PS8*

*Opinto-ohjaus: OP1, OP2, OP3*

*Terveystieto: TE1, TE2, TE3, TE4*

*Liikunta: LI1, LI2, LI3, LI4, LI5, LI6, LI7, LI8*

*Musiikki: MU1, MU2, MU3, MU4, MU6-11, MU7-12*

*Musiikki (erityinen koulutustehtävä): MUT1, MUT2, MUT6, MUT8, MUT9, MUT11, MUT12, MUT13, MUT16, MUT17, MUT18, MUT19-24, MUT25-30*

*Ruotsi: RUB11, RUB16, RU18, RUB19*

*Englanti: ENA1-ENA2, ENA8, ENA9, ENA10, ENA11, ENA13*

*Saksa: SAB21, SAB29, SAB31, SAB39*

*Venäjä: VEB21, VEB29, VEB31, VEB39, VEB310*

*Ranska: RAB21, RAB29, RAB31, RAB39*

*Biologia: BI1, BI3, BI6*

*Maantiede: GE1, GE5*

*Matematiikka (pitkä): MAY1, MAA2, MAA6, MAA13*

*Matematiikka (lyhyt): MAY1, MAB2*

*Fysiikka: FY1-FY2, FY9, FY10, FY11*

*Kemia: KE1-KE2, KE7, KE8*

*Teknologia: TEK1*

**Opintojaksot, jotka edellytetään suoritettavan itsenäisesti**

*Äidinkieli: ÄI14 Lukijan kunniakirja, ÄI15 Täällä Pohjantähden alla*

*Liikunta: Liikuntaa vapaa-ajalla 1-6 (LI9-14)*

*Historia: HI10 Historia ja kirjallisuus*

*Yrittäjyys ja työelämä: YRT2 Tutustu työelämään*

*Englanti: ENA12 English Literature*

**Opintojaksot, joita ei voi suorittaa itsenäisesti**

Äidinkieli: ÄI1, ÄI9

Uskonto, ev.lut.: UE1, UE5, UE6, UE7, UE8

Historia: HI1, HI7

Yhteiskuntaoppi: YH1, YH5

Psykologia: PS1, PS8

Opinto-ohjaus: OP1, OP2, OP3

Terveystieto: TE1, TE2, TE3, TE4

Liikunta: LI1, LI2, LI3, LI4, LI5, LI6, LI7, LI8

Musiikki: MU1, MU2, MU3, MU4, MU6-11, MU7-12

Musiikki (erityinen koulutustehtävä): MUT1, MUT2, MUT6, MUT8, MUT9, MUT11, MUT12, MUT13, MUT16, MUT17, MUT18, MUT19-24, MUT25-30

Ruotsi: RUB11, RUB16, RU18, RUB19

Englanti: ENA1-ENA2, ENA8, ENA9, ENA10, ENA11, ENA13

Saksa: SAB21, SAB29, SAB31, SAB39

Venäjä: VEB21, VEB29, VEB31, VEB39, VEB310

Ranska: RAB21, RAB29, RAB31, RAB39

Biologia: BI1, BI3, BI6

Maantiede: GE1, GE5

Matematiikka (pitkä): MAY1, MAA2, MAA6, MAA13

Matematiikka (lyhyt): MAY1, MAB2

Fysiikka: FY1-FY2, FY9, FY10, FY11

Kemia: KE1-KE2, KE7, KE8

Teknologia: TEK1

## 8.12. Kajaanin lukion kieliohjelma

*A1-kieli: Englanti*

*B1-kieli: Ruotsi*

*B2-kieli : Saksa, ranska ja venäjä*

*B3-kieli: Espanja, saksa, ranska ja venäjä*

*B2- ja B3-kieliä opiskellaan yhdistetysti seuraavasti:*

*B31*

*B32 - B21*

*B33 – B22*

*B34 – B23*

*B35 - B24*

*B36 - B25*



B37 - B26

B38 - B27

A1-kieli: Englanti

B1-kieli: Ruotsi

B2-kieli : Saksa, ranska ja venäjä

B3-kieli: Espanja, saksa, ranska ja venäjä

B2- ja B3-kieliä opiskellaan yhdistetysti seuraavasti:

B31

B32 - B21

B33 – B22

B34 – B23

B35 - B24

B36 - B25

B37 - B26

B38 - B27